De loop der dingen

Elisabeth Zernike

bron
Elisabeth Zernike, *De loop der dingen*. Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam 1929

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/zern001loop01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

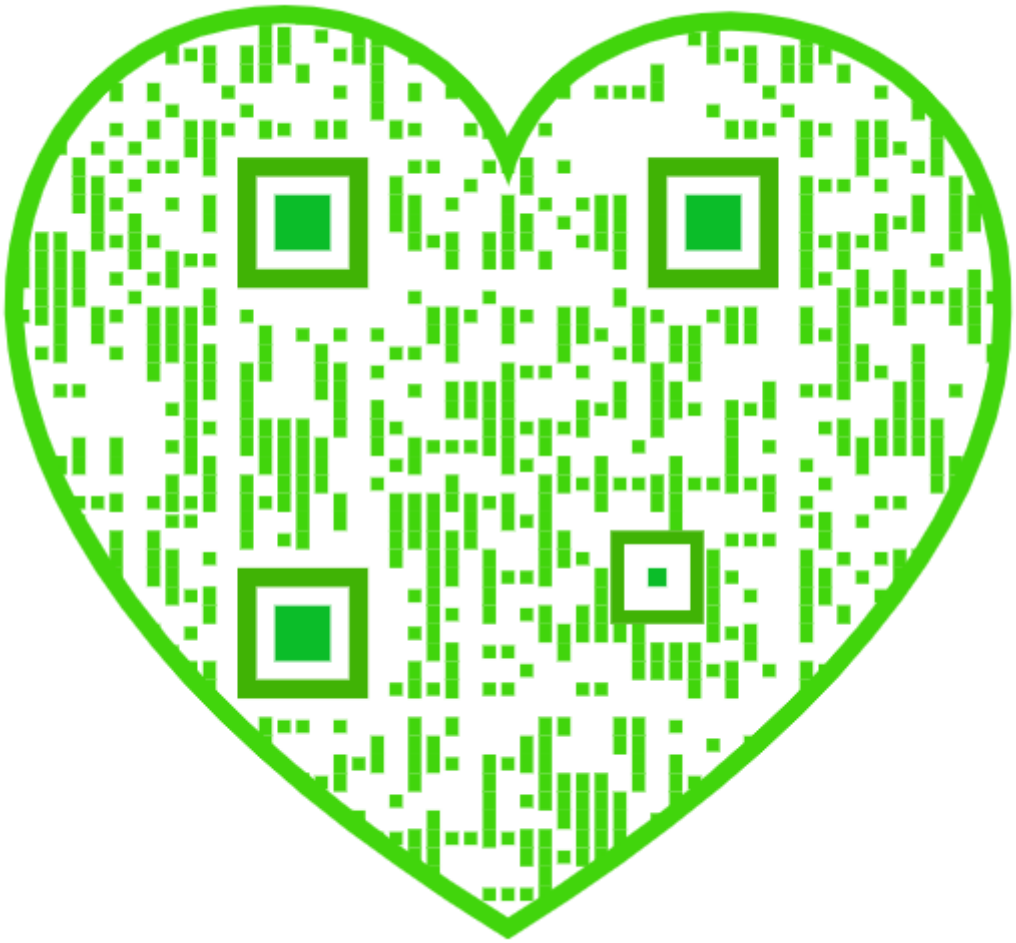

Eerste boek

Eerste hoofdstuk.

Ze zeilden nu met den wind mee, de schoot was ruim gevierd. Boven hen dreef een witte wolk langs het blauw van den hemel, geleek een donzen boot tegen een tooneelwand van al te diep-blauw water. Zonnestralen dansten in hel-blikkerende golfjes.

Frans zat rustig nu, zijn arm gebogen om het roer, met toch in zijn houding een strakke waakzaamheid. De boeier liep snel en zeker; gespannen stond het dubbele schootstouw, een hand breed boven het water, dat donker stroomde onder de schaduw van het zeil. Ze voeren in het midden van de rivier, naast en achter veel plat-boomde schuiten, die gesleept werden, en schakels geleken van een langen ketting, en Rijn-aken ook, donkere kotters en zeewaardige koopvaardijschepen. Langs den oever was een warreling van masten en telkens onderbroken lijnen van scheepsrompen, en ladingen, die door hooge kranen zwierig werden geheschen, en door gebogen mannen moeizaam gesjouwd. Daarachter stond de stad met haar donkere steenen muren en haar uitslaand, hard-ketsend geraas.

Ina zat nog altijd op den bodem, maar ze was weggeschoven van Frans en sprak niet meer. Zonder haar hoofd of rug te steunen, zat ze rechtop en keek door halfgesloten oogen. Het luide en hijgende leven langs de rivier scheen ze niet te merken. Ze was als een kind in een tuin, waar veel bloemen en insecten zijn, maar het kind kijkt alleen naar het wonder van zijn eigen handjes. Ze wist: Dit was nu bijna volbracht, ze zou terug loopen naar huis, en aldoor aan Jacques denken.

Of hij dien middag bij hen zou zijn geweest, hoe hij naar haar gevraagd had; - of hij dacht dat ze niet meer hield van hem, en o, of Greet met hem zou zijn meegegaan. Waarheen? Dat wist ze niet, maar lachend en onbezorgd - er waren voor Greet geen grenzen. - Wat ze gedaan had was afschuwelijk: haar verloving verbreken, omdat ze den twijfel niet kon verdragen, en misschien ook om hem uit te lokken, hem eindelijk zijn gezicht naar *haar* te doen keeren, zonder dien ijdelen glimlach, maar vast en ernstig. En hij had dat gedaan, maar toen was ze toch niet gerust geweest, haar angst kon niet plotseling worden weggenomen, te veel en te diep had ze getwijfeld. - Hem uitlokken... o, hij had haar gesmeekt dat alles weer goed zou zijn, maar in haar bleef de dringende stem, vragend: Waarom doet hij dit? waarom wil hij me terug winnen, die me niet had behoeven te verliezen? - Hij kwam nu vaak; haar moeder ontving hem nog met denzelfden blik. Als Greet thuis was, ontstonden er lange gesprekken; zij had geen tijd ernaar te luisteren, haar werk vorderde langzaam, haar handen beefden te veel. Eens kwam hij naar haar toe, noemde haar zachtjes: Asschepoest, sprak verder: Ze was de mooiste van de zusters, en ook de liefste, Ina. Ze boog haar hoofd, tranen vielen op haar handen. O God, dat ze hem niet meer vertrouwen kon, al zijn woorden niet meer, en het kijken van zijn oogen. En plotseling dacht ze aan Frans, die bij hen in huis woonde, een arme jongen eerst, die studeerde van het karig-toebedeelde geld van een oom. Ze mocht hem niet, hij was lomp en onverschillig, dwong toch hun huishouden tot een strenge regelmaat, was de man in huis, die eischte. En nu had hij plotseling geërfd van zijn rijken, schrielen oom, zou weggaan, naar Engeland, voor zijn studie. Hij was nog dezelfde gebleven,

hard en stug; ook Jacques kon hem niet uitstaan. Hij en Jacques zagen elkaar niet dikwijls, hadden nooit elkaars hand gedrukt. Maar eenmaal was ze een avond met Frans alleen in huis geweest. Hij kwam een kopje thee bij haar halen, had plotseling gevraagd: Komt Jacques niet? en toen ze haar hoofd schudde, te wanhopig en beklemd eensklaps om een woord te uiten: Wanneer maak je het af?

Toen voelde ze zich verraden, al haar angst blootgelegd voor vreemde oogen. Even nog hervond ze haar trots.

- Ik begrijp niet wat je bedoelt, zei ze zwak.

Hij antwoordde: O nee? dan niet, - draaide zich op zijn hakken om. Ze had hem terug willen houden, hem bij zijn schouders pakken en heen en weer schudden. - Zeg zooiets niet, laat niemand het hooren. - Maar hij was achteloos weggegaan, roerend in zijn thee. En langzamerhand was ze gaan begrijpen hoe de menschen oordeelden over haar verloving met Jacques. - Wanneer maakt ze het af? Het was of Greet, heimelijk lachend, ernaar hunkerde. En meer dan het oordeel van de menschen, ging ze nu zien: de werkelijkheid. Daar stond, buiten haar, Jacques; hij kwam veel bij hen, ze wist niet meer waarom. Vroeger kwam hij, doordat ze aan hem gedacht had en hem allerlei zeggen moest. Nu had hij een eigen wil, dien ze niet doorgronden kon. Het kwam haar voor dat alle menschen buiten haar bereik stonden, ze tastte naar hen, voelde hen niet. En het verste weg was Greet. Het maakte zoo moe en wanhopig, dat ze met niemand kon praten, dat die groote wereld maar om haar heen daverde. En al dat licht sloeg haar, en het strakke blauw van den hemel. Ze wist niet meer wat ze met zichzelf moest doen, er was niets waaraan ze zich vastklampen kon. Als ze hier

maar kon blijven zitten, bewegenloos, en het gevoel hebben, dat ze aldoor verder weg ging van haar huis en de bekende dingen. Ze wist wel dat Frans gekeerd had en ze zag de grauwe geveltoppen weer voorbij schuiven, maar de wegglijdende beweging was nog dezelfde, het voortgedreven worden over het water.

Dien nacht had ze van Jacques gedroomd. Ze lag op een divan, en hij kwam dicht bij haar, streelde haar schouders. Maar ze kromp ineen, ze wilde schreeuwen en kon niet. - Nu ik uit eerlijken drang naar je toekom, zei hij, nu stoot je me af; en zijn stem klonk klagend. - Toen moest ze naast hem voortloopen, maar na enkele stappen was ze zoo moe, dat ze door haar knieën zakte. Met een uiterste van inspanning richtte ze zich weer op, wetend dat hetzelfde zou terug keeren. Ze had dien droom aan iemand willen vertellen, maar aan wien kon ze dat doen? Plotseling vroeg ze:

- Zeg, denk jij dat Greet en Jacques zich zullen verloven?

Frans antwoordde niet dadelijk. - Hè? zei hij. Zijn scherpen blik zag ze even afdwalen, dan, terloops: Allicht zijn ze al zoo ver.

- Wat?

- Nou, jij verwacht het dus toch ook?

- Ik? nee. - Zijn onverschillige toon kwetste haar, en ze bloosde, fel en dwaas-hinderlijk.

- We zijn er haast, zei Frans, wil jij den schoot losmaken en langzaam invouwen?

- Maar het zeil staat zoo ver buiten de boot.

- Het komt naar je toe. Hij trok de touwen aan.

Nu strekte ze haar lichaam, en reikte met haar armen omhoog. Ze zag de gaffel dalen langs den gladden, gelen mast, greep in het stugge linnen, dat koel tegen haar gloeiende wangen woei.

- Voorzichtig, de plooien netjes naar één kant.

Het groote doek, fladderend tegen het hel blauw van den hemel, dreigde vallend over haar heen te storten. Ze voelde zich klein, haar handen machteloos. - Frans! riep ze even, maar hij sloeg geen acht op haar. Hij stond nu rechtop aan het roer, hief nog zijn kin, om de zeer smalle opening tusschen andere, vastgemeerde boeiers te zien, waarin hij sturen moest. Een schippersjongen aan den wal gaf hem wenkende kreten.

Toen ze stil lagen en het geraas van de stad zich plotseling leek te verdubbelen, zei hij Ina met afgewend hoofd, dat ze maar alleen naar huis moest gaan: hij had nog wat met den schipper te bespreken. Ze verstond hem niet geheel, begreep, uit zijn houding, dat hij achter wilde blijven, en stapte op den oever. Daarna begon ze werktuigelijk in de richting van haar huis te loopen.

Frans draalde op de werf. De baas en zijn knechten, die hem kenden, keken met kleine blikken naar hem, en meteen weer aan zijn aarzelende gestalte voorbij. De eigenaar wist dat hij dacht over het koopen van den boeier waarmee hij vaak zeilde, en het liet hem onverschillig. Hij had een wat te lagen prijs genoemd, wilde daarvan niet terug, maar de lange bedenkingen van den jongen man kwamen hem nu een beetje lachwekkend voor.

Frans keek keurend naar tuig en scheepsrompen; hij wist niet waarom hij een voorkeur had voor dien eenen boeier, en dat hij werkelijk over koopen had gepraat, leek hem een lichtzinnige dwaasheid. Hij was altijd arm geweest en het had hem weinig gehinderd. Als ik niets begeer, heb ik geen geld noodig, zei hij. Hij vond er een kil genoegen in, zichzelf allerlei te ontzeggen, maar het werden geen zelfoverwinningen, want de warme begeerte kende hij niet. Sinds hij in Rotterdam

studeerde aan de Handels-Hoogeschool, had hij bij de familie van West gewoond. Daar speurde hij al gauw het kruipend weelde-begeeren van de vrouwen, de moeder en de oudste dochter vooral. Het stuitte hem, hij vond het armzalig en bekrompen. Werk, streef naar rijkdom en macht, dacht hij, maar niet naar het uitsparen van enkele centen op iederen onnutten koop. Toch bleef hij, omdat hij al spoedig merkte, in dat huis te kunnen regeeren.

De vader was een stille, moedelooze man, onopvallend, grauw. Lang geleden had hij geglimlacht om de fantasieën van zijn meisje over rijkdom en genot; hij meende toen dat ze den echten levenshonger in zich had. Maar door den tijd ging hij dit anders zien. Ze was altijd opgewekt; het streven naar het uiterste wat ze met háár middelen doen kon, hield haar fleurig. Honderd maal verweet hij zichzelf dat hij haar minachtte. Was ze niet een lieve, altijd zorgzame vrouw?

Hij was onderwijzer, kreeg in het begin van zijn loopbaan eenige malen verhooging van salaris. En soms had hij een buitenkansje, gaf wat privaat-lessen. Als hij haar het geld daarvan overreikte, liefkoosde ze het met haar handen. - Wat is het veel, Jaap, wat zal ik daar allemaal voor doen? - Ik weet het niet.

Er was veel noodig, hun dochters werden geboren. Altijd weer werden er kleeren gekocht, mooie jurkjes en manteltjes, het hield nooit op. - Je doet of het prinsesjes zijn, zei hij eens. Ze hoorde den spot daarin niet, zag niet het overvoede van hun lijfjes, en de te dikke, stugge kleeren daar omheen. Hij hield heel veel van de kinderen, en dikwijls zei hij zichzelf dat hij gelukkig was. Maar het werk vermoeide hem; hij had geen sterke constitutie, en daarbij kwam dat hij tobde over zijn kleine inkomen. Hij begreep niet dat zijn

vrouw juist in *deze* financieele omstandigheden gelukkig was, dat het uitzuinigen en overleggen haar leven vulde, en ze genoot van alles wat ze meende ver onder den prijs te hebben gekocht. Ze was een vrouw die van de stoffelijke dingen hield. Een lap fluweel kon ze met schitterende oogen aanzien, hem om en om draaien in haar handen, aldoor tastend. Als in de verte zag ze dan zichzelf daarmee bekleed; ze glimlachte vaag, een beetje onwezenlijk, haar voldoening was zoo groot, dat ze grensde aan weemoed. Maar dan lachte ze luid-op (zijzelf, niet dat verre beeld) en had behoefte haar man te omhelzen. Zijn zuchten hoorde ze niet.

Toen de meisjes grooter werden, en het leven duurder, begon ze wel te klagen. Ze wilde zoo veel, en vermocht zoo weinig; bovendien zou ze eindelijk eens los willen zijn van die dagelijksche zorgen. - Ze wist niet waarover ze praatte, maar hij, die altijd gewacht had op het uitslaan van haar levenshonger, hij werd angstig, 's Avonds als de meisjes naar bed waren (ze gingen niet vroeg) zette hij zich nu tot het schrijven van een leesboek voor de volksschool. Hij maakte het zich niet gemakkelijk; - de taal moest voor de jeugd begrijpelijk zijn, en toch opvoedend werken. Hij kende den hang van kinderen naar het vreemde, dat wat in verre landen speelt, en daarnaast hun liefde voor de zeer nabije, de eigen dingen. Zoo schreef hij stukjes die deden denken aan de beroemde verhalen van den ‘Arabischen hengst’ en den ‘Dood in het drijfzand’ maar ook zulke, die ieder kind vertrouwd waren, die bijna zoo, in hun grooten eenvoud, door een argeloos kind hadden kunnen worden verteld.

Het werk aan dit boek gaf hem genot, en dezelfde vreugd die hij als jong onderwijzer had gekend, toen zijn taak hem nog niet te zeer vermoeide. Hij zag, al schrijvend, de kinderoogen gretig glanzen, hun adem-

haling ging kort en hijgend. Eens had hij bij zichzelf gezegd: je *hoort* ze groeien.

Zijn vrouw en dochters dachten niet na over zijn werk, en hijzelf sprak er nauwelijks over. Nooit dorst hij openlijk te voorspellen dat dit boek hun den begeerden rijkdom brengen zou, en naar zijn duistere toespelingen luisterde niemand.

Eindelijk, na jaren, was het af; het omvatte acht deeltjes. Hij vond een uitgever, en op een vroegen avond in November werden hem zware pakken presentexemplaren thuis gestuurd. Met bevende handen knoopte hij de touwtjes los. Wat is het zorgvuldig verpakt, dacht hij, en het trof hem dat voor het eerst een ander mensch eerbied had getoond voor *zijn* boek. Zijn vrouw en de meisjes keken, begonnen te bladeren. Hij had willen zeggen: Nee, nee, doe dat niet, zoo plotseling, en zonder te weten waarnaar je grijpt. Maar hij zei niets, hij hield de zware stapels op zijn schoot.

- Verdient u daar ook geld mee, pa? vroeg Greet.

Hij aarzelde. - Dat hangt ervan af, voorloopig een klein beetje, en als het in trek komt...

- O, zei ze, alweer onverschillig.

Hij bleef er den heelen avond mee zitten, peinsde: hiermee ben ik oud geworden, een oud man, maar niet onvoldaan.

In trek kwamen zijn boekjes nooit. Juist werden in dien tijd de lijsten gemaakt met aanbevolen leerboeken voor de lagere scholen, en de gemeenten richtten zich daarnaar. De serie leesboekjes van van West kwam op die lijsten niet voor; de commissie oordeelde ze goed, maar saai, niet frisch genoeg voor de jeugd.

En toen Greet kort daarop in Delft ging studeeren, werd het noodzakelijk een kamer te verhuren. Zoo kwam Frans Lenooy bij hen in huis.

Frans was van het bootenhuis afgedwaald, liep nu door de stad, schuifelend en onzeker. Hij wist dat hij den boeier koopen zou, maar was nog bezig er een rechtvaardiging voor te zoeken. Het verlangen van al deze jaren, ermee naar Engeland over te steken, mocht dat gelden? Eigenlijk, overwoog hij, was dat verlangen billijker toen hij geen geld had, en het als 't ware de heele romantiek van zijn jeugd omvatte. - Hij had zichzelf wijs gemaakt dat hij den boeier eenvoudig nemen zou (huren voor een hal ven dag, en hij betaalde altijd eerst bij terugkomst) en dat hij daarin dan naar Engeland zou varen. Soms had hij er wel spottend achteraan gezongen: Engeland is gesloten, de sleutel is gebroken, - maar zijn fantasie bleef ongebroken. Waarom ook niet? Hij zou de boot terug sturen, of later, als hij rijk geworden was, den eigenaar het verlies vergoeden, - hij kon zich daarover nauwelijks bekommeren. Want dien eenen wensch, den eenigen, dacht hij, van heel dezen tijd, wilde hij verwezenlijken. Hij wist niet: was zijn plan ontstaan doordat hij geen geld had voor de Harwichboot, of doordat hij zooveel van zeilen hield? Geld had hij nu plotseling in overvloed, maar hij beet zijn tanden opeen: hij kende de waarde ervan, zou het nooit verspillen. Was het een verspilling, om dien boeier te koopen? hij kon Londen met minder bereiken, zelfs al zou hij gaan vliegen. Maar dat lokte hem niet; vliegen kon hij later nog doen, zooveel hij wilde. Maar in een kleinen boeier over zee gaan, een compas bij zich, en weten dat hij alleen aan het roer moest zitten, afwachten hoe de wind zou waaien, en hoe de golven tegen hem in opstand zouden komen! Neen, dit zou hij zich niet ontzeggen. Een gevoel van macht kwam over hem; - hij kon dit doen, doordat hij vrij was, en het begeerde.

Met groote stappen liep hij terug naar de werf, praatte kort met den eigenaar, overhandigde hem een geteekende chèque. Hij voelde zich bevrijd van zijn gepieker, maar ernstig toch, als na een groot besluit.

Toen hij nu weer door de stad liep, dacht hij erover, dat een warme schipperstrui geen weelde zou zijn. Wel was het zomer, maar de nachten waren koel, op het open water. Hij ging een winkel binnen. Terwijl hij vesten en truien en pull-overs voor zich zag neerleggen, viel het hem plotseling in, dat hij nog een oud, kort jekkertje had, wat uitstekend dienst kon doen. Hij zei dit tegen den zeer verzorgden jongeman, die hem bediende, en verliet den winkel. Je moet nadenken, berispte hij zichzelf, geen dwaasheden gaan doen; ik geloof niet dat er *iets* is wat je nog noodig hebt. - Hij glimlachte: sinds hij rijk was geworden, een paar weken geleden nu, had hij geen extra uitgaven gedaan. Wellicht verwachtten Greet en haar moeder iets van hem, een groot cadeau, of een fuif. Hm, hij zag geen reden tot fuiven, - niet alle wankele verlovingen van de dochters konden gevierd worden. Vandaag Greet, morgen Ina. Op Greet was hijzelf verliefd geweest, een beetje, toen hij nog niets van haar wist. Je begon met het uitwendige te zien, ze was mooi, en bloeiend; maar een vrouw, meende hij, die per slot altijd versmaad zou worden. (Hij kende noch de wereld, noch ook zichzelven.) Versmaad, omdat ze voos was en genotzuchtig. Niet dat ze streefde naar één ding, zooals hij gedaan had, maar ieder pretje was haar goed, en ze vroeg niet of ze ervoor betalen kon.

Grimmig liep hij voort.

Dien avond ging hij laat naar bed; hij had zijn bezittingen, die voornamelijk uit boeken en papieren bestonden, nagezien. Veel had hij verscheurd, terzijde

gelegd, en toen de meeste boeken in een kist gepakt. Hoewel hij een sterk ontwikkeld gevoel van eigendom bezat, kon hij gemakkelijk ergens afstand van doen. Hij wilde enkele boeken aan den ouden heer van West geven, enkele dingen als een vaas en een lamp, mevrouw aanbieden. Voor de meisjes had hij niets, maar dit hinderde hem geen oogenblik.

Toen hij in de donkere gang kwam, zag hij een lichtspleet onder de huiskamerdeur. Hij ging binnen, Ina zat aan de tafel en naaide.

- Waarom ben je nog op? vroeg hij kortaf.

- Greet is naar Delft gegaan, ik moet op haar wachten.

- Waarom?

Ze trok met haar schouders. Hij zag dat ze heel bleek was.

- Wil je weten met wien ze thuiskomt? Ze komt alleen, om jouw spanning grooter te maken. Ga naar bed, en als je haar hoort, houd je dan slapend.

Tot antwoord legde ze haar hoofd in haar armen, en begon te schreien.

Wat is ze nerveus, dacht hij, vanmiddag ook, en vooral als ze sprak, dan trilde alles aan haar. - Dus nu stond hij tegenover liefdessmart en -tranen. Hm, zou dit andere lui ook overkomen? Het was veel minder tragisch dan je in boeken las.

Maar toen hief ze haar gezicht weer op en keek hem aan. Haar oogen waren groot en donker, haar fijne neusvleugels stonden gespannen, haar kin leek hem heel spits onder haar droevig-verknepen mond. Dit is toch wel erg, dacht hij vaag. Plotseling zei ze, en staarde aan hem voorbij: Kon ik maar weggaan, ver weg, en niet terug komen. Hier te wonen is verschrikkelijk. Haar handen liet ze in haar schoot vallen, en

ineens was de spanning uit haar gezicht weg; ze keek nu dof en met een verstarden glimlach.

- Die man is het niet waard, begon hij. Dacht je dat hij met Greet zou trouwen? ik voorspel je van niet.

Na een oogenblik antwoordde ze: Dat kan me immers niet schelen.

- Nou, en wat kan je dan *wel* schelen? *moet* je juist trouwen?

Ze keek hem aan, een blos kwam over haar smalle wangen. - Ik...

- Je hebt je dit in je hoofd gezet, dat begrijp ik wel, en toch...

Hij zweeg. Nu wisten ze beiden niet meer wat ze zeggen moesten. Maar terwijl hij zich omdraaide naar de deur, dacht hij plotseling aan zijn eigen vrijheid: zijn boot, het einde van deze jaren.

- Zeg, Ina, ik heb dien boeier gekocht vanmiddag, je weet wel, waarmee we gezeild hebben.

Even trof het haar, dat hij haar naam noemde, - en ze keek naar hem.

- Je mag het niemand vertellen.

- O, zei ze, wat heb je aan dien boeier?

- Ik zeil ermee over, naar Engeland, maar denk eraan, dat je het niemand zegt.

Er kwam een tinteling in haar oogen. - Kan dat? is het niet erg gevaarlijk?

Hij glimlachte. - *Jij* vindt het natuurlijk gevaarlijk.

Snel zei ze: Och nee, als die boot ervoor berekend is, - voegde eraan toe: *Ik* ben niet bang. In haar nu glanzende oogen blonk een vreemde dorst naar avontuur.

Hij zag het, begreep het niet geheel. - Jullie meisjes zijn òf bang, òf roekeloos, zei hij. Het klonk misprijzend, schamper haast.

Ze haalde haar schouders op, leek opnieuw in eigen gedachten te verzinken. Frans stond aarzelend bij de deur. Het geluid van de bel schrok hen op, en ze keken elkaar een oogenblik vast aan.

- Als jij naar bed gaat, zal ik opendoen; maak dan voort.

Ze kwam half overeind, stokte dan. - Ik... ik kan niet zoo gauw, ik moet toch opruimen. - Haar gezicht was opnieuw doodelijk bleek.

- Je moet het zelf weten, zei hij onverschillig, en liep de gang in.

Greet belde voor de tweede maal.

Tweede hoofdstuk.

Ina was laat dien morgen. Ze had wakker in haar bed gelegen, zichzelf herhalend: nu zal ik opstaan, - maar dan bleef ze toch onbewegelijk liggen. Haar oogen waren wijd-open en staarden; - ook de wimpers bewogen niet. Ze hield er niet van, wakker te worden in den nieuwen dag, als de oude zoo vol gebeuren was geweest, dat je meende er altijd over te zullen blijven denken. Dan, door een nacht van zwaar, droomeloos slapen, was hij achteloos weggeschoven, werd tot gisteren: iets onwerkelijks en vaags, alsof het diep onder de aarde in nevelen lag - gisteren.

Ze moest opstaan; - was dit lichaam wel haar eigen? ze voelde het niet. Langzaam vielen haar oogen dicht. Zonder droom bleef ze, en zonder gedachten, de tijd bestond niet meer. Totdat ze opnieuw zichzelve wist, en den leegen dag, dien ze leven moest.

Toen ze in de huiskamer kwam, zaten haar moeder en Greet nog aan de ontbijttafel. Ze zaten graag langzaam te eten en te praten onderwijl; ze dronken veel koppen thee en aten kleine beschuitjes. Gewoonlijk was Ina gelijk met hen, en dan drong ze erop aan dat de tafel zou worden ontruimd voor haar werk. Ze was costuumnaaister, ‘coupeuse’, zei Mevrouw van West altijd. Omdat Greet, met haar heldere hoofd, wilde studeeren, hoopten de ouders dat Ina, wanneer ze van school af kwam, zelf haar brood zou gaan verdienen. De moeder sprak van een ‘net kantoor’, maar Ina had gezegd: naaien is het eenige wat ik kan. Ze hield van japonnen ontwerpen, ze kon uit haar hoofd een kraag

knippen met lapellen, en een mouw met een schouderstuk eraan. Graag keek ze naar oude modeprenten, stelde zichzelf de opgaaf alle deelen van zoo'n nauwaansluitend corsage of hoepel wij den rok in projectie te teekenen. - Ina studeert, zei Greet dan, licht spottend. Maar Ina begon al gauw te verdienen. Ze begreep heel goed, dat ze haar kracht moest zoeken in het snel en feilloos snijden van de stof, - ze wilde het zoover brengen, dat ze haar japonnen afleverde zonder eenmaal te hebben gepast. Zelf nam ze haar klanten de maat, zorgvuldig, kende ook de vaste maatverhoudingen van het menschelijk lichaam. Greet noemde het spottend: wetenschappelijk naaien, maar in haar hart had ze een kleine bewondering voor het zusje.

Toen Ina nu binnenkwam, herinnerde ze zich dat Greet den vorigen avond vriendelijk voor haar geweest was, dat ze haar zelfs goênacht had gekust, wat ze gewoonlijk niet deed. Ze probeerde met een gewone stem te groeten, zei toch meteen: Hè, waarom is de tafel niet afgeruimd?

- Maar kind, je hebt nog niet ontbeten.

- U weet wel dat ik niets wil, als het zoo laat is; om tien uur komt er iemand passen.

- Je kunt toch vóór gaan zitten, zei moeder weer. 'Voor' was de salon, een zonloos, kil vertrek, waar rood-pluchen stoelen stonden, en zware flappen hingen boven de wijnroode overgordijnen. Toen Ina in de vijfde klasse van de Burgerschool zat, had ze eens een tentoonstelling bezocht van interieurkunst. Daar had ze een kamer gezien als deze salon, misschien alleen een beetje sjofeler en stoffiger. In de deuropening hing een groot bord waarop stond: 'Zoo niet!' en daaronder zat rustig, stil-gnuivend, een oude jood op een van de pluchen stoelen, en op de roode tafel had hij een kaart

gelegd: ‘Dit alles is te koop bij Mozes Levie’. Ina had in de kamer nauwelijks rond gekeken, ze kende het alles te goed; - de leeraar, die haar klas begeleidde, ging iets zeggen. Ze schaamde zich, dorst niet te luisteren.

Nu was het haar onmogelijk, in den salon te zitten werken. Ze moest er wel haar klanten ontvangen, en de modebladen lagen er op tafel, naast de zilveren kaarten-coupe, waarop ze zorgvuldig de adressen legde van de dames, denkend soms: Mozes Levie ‘in gebruikte meubelen’.

Haastig dronk ze nu een kopje afgeschonken thee. Greet liep neuriënd door de kamer, deed alsof ze iets vertellen wou en het nog inhield.

- O ja, kind, begon de moeder, gisteren heb ik een koopje voor je gesnapt; je was niet thuis, maar je zoudt het zelf ook gedaan hebben.

- Wat nou weer? Ik heb u toch gevraagd, nooit voor me te koopen?

- En laatst, toen ik met die coupons van Both thuiskwam, was je wàt blij. Ina haalde haar schouders op. - Waar heeft u dit gekocht?

Voor de open kast staand, haar gezicht opgeheven naar de hoogste plank, antwoordde mevrouw van West achteloos: Van een man aan de deur, hij had prachtlappen. - Nu kwam ze naderbij. Deze is maar vijftien gulden.

Ina betastte de stof; het was een zoogenaamd Engelsch weefsel, korrelig en onvast in elkaar.

- Hoeveel?

- Drie en een halve meter, uitstekend voor een wandelpakje.

- Het is slechte stof, zei de dochter. Wie neemt zooiets van mij, wat je overal krijgen kunt, en goedkooper? Duur en slecht, herhaalde ze, daar blijf ik mee zitten,... of u. Ze keek op; de harde uitdrukking

van haar gezicht verzachtte een beetje, toen ze haar moeders oogen zag, die keken angstig en kleinblikkend, als plotseling betrapt op iets zeer onwaardigs. Maar dadelijk daarop voelde ze bijna een lichamelijke walging voor de vrouw die voor haar stond, gebukt en weifelend.

- Ik had het dan zeker niet moeten doen, maar ik *vond* de stof mooi, en je raakt hem wel kwijt, dat zul je zien.

Moeder, dacht ze, met haar schijn van flinkheid, haar optreden tegenover vader (werd er naar *zijn* wenschen ooit gevraagd?), maar door iederen handigen jood liet ze zich beetnemen.

- Jij was zeker niet thuis? vroeg ze Greet, wilde erbij voegen: om dit te voorkomen, maar hield die woorden nog in.
- Neen.
- Ben je... met Jacques uit geweest?
- Jacques? jij droomt van Jacques, alsof er geen andere mannen zijn.
- Geef alsjeblieft antwoord.
- Phoe! Ik hem heb gesproken, ja.
- Zie je wel.
- Jij had een ander gekozen voor dien middag, - heel verstandig van je, trouwens.

Ina zweeg, begon de tafel af te ruimen. Ze liep als een blinde, vast, maar star, voor haar oogen was een mist van tranen. Ze wist het nu voldoende: Greet, en Jacques, mijn God, ze kon dit niet dragen. Hij had haar liefgehad, haar, en ze hield van hem, had ze dan nu geen recht het van hemzelf te hooren? Als ze hem zag, ze zou hem smeeken, eerlijk te zijn. Eenmaal nog zou ze haar gezicht zoo dicht bij het zijne brengen, dat... Neen, neen, niet smeeken, en niet trachten hem nog te bekoren. Met heesche stem, wankelend en te hoog, zei

ze: Jullie doet maar, hoor, buiten mij om, waarom zou ik iets hoeven weten?

Greet stond daar rechtop in de kamer; ze was forsch en bloeiend-mooi.

- Natuurlijk, bedenk dat jij de verloving hebt afgemaakt.

- Zeker, en hij, hij heeft... Haar stem brak, de tranen vielen haastig langs haar wangen. Greet haalde haar schouders op, maar haar neusvleugels trilden toch even. Ze deed een stap naar het zusje toe, voelde haar armen dan onwillig tot een gebaar. - Dat komt, zei ze zachter en bijna troostend, jij hebt het hem niet gemakkelijk gemaakt, door - onbewust natuurlijk - je droefheid zoozeer te toonen. Jacques is geen bruut, - hij had medelijden met je.

- Houd je mond! Het klonk plotseling schreeuwend en ruw, houd je mond! Haar gezicht was bleek vertrokken, haar oogen schitterden.

Zwak zei de moeder: Maar kinderen!

Die enkele arme woorden deden Ina's woede nog toenemen. Ze sloeg met haar vuist op tafel. - Jullie gemeene wijven, jullie verkoopt en verraadt iemand achter zijn rug. Ik... ik moet me maar troosten, hè, en me alles, alles laten welgevallen, - ik moet met een ander uit.

Greet pakte haar bij haar armen. - Wees bedaard, zei ze koel. - Ina rukte zich los. Maar ze ging tegen den muur aanstaan, leunde haar hoofd daartegen, snikkend. Dit duurde maar heel kort, ze beheerschte zich plotseling, liep bijna zonder geluid weg.

De moeder en Greet keken elkaar spiedend aan.

Weer een nacht van zwaren, donkeren slaap, die een kloof liet tusschen de dagen. Ina werd wakker, om

haar bed stond het zonlicht, groot en wit. De muren van haar kamertje leken te blinken. Ze hoorde musschengesjilp, snerpend en in te jachtig rhytme, als was er iets dat ze opjoeg, - en meteen schrok zijzelf omhoog, greep haar horloge. Kort geleden had ze iemand door het huis hooren gaan, misschien had dat haar wel gewekt. - Frans, die wegging. Maar hij zei: Ik ga bij het krieken van den dag, wellicht had ze dus nog uren geslapen daarna. En dan was hij nu niet meer te bereiken. Even lag ze stil, volkomen machteloos. Ze zag hem in zijn boot, hij heesch het zeil, voer weg met den wind. En ze had mee willen gaan, zich ook geven aan het onbekende en het onbekende zou haar verbergen. En plotseling zag ze hem nog bezig op de werf, er was eenig oponthoud... ze wist niet wat. Maar ze stond uit haar bed op, begon zich aan te kleeden. Onderwijl dacht ze scherp en doelbewust. Haar kleine handkoffer stond in de kast, dien zou ze pakken; - wat kleeren, en haar geld; - weinig kleeren, niet doen, alsof zij daaraan gehecht was. Verder niets.

Het was een vlucht - maar geen gewoon in den trein stappen, en zeker weten dat je ergens zult aankomen. En ook niet gaan met een vriend, of met een minnaar. Met Frans, - als hij het goed vond, - als hij haar wilde laten, zoo onbewegelijk weer op den bodem van zijn schuit, en heel, heel lang. Ze zou moe worden, uitgeput misschien, - en zou dan de nacht komen over de zee, terwijl zij daar waren? Verder dan dit kon ze niet denken; - weer een nacht, en zij, wakend, en alleen, want Frans... Stil, ze moest heel snel handelen. Ze schonk water in, maar wiesch zich niet; met een kam rukte ze door haar haren. Toen zocht ze schoenen, en een jurk, knikte tegen den koffer, die op den bodem van de kast stond. Ze zou een briefje

schrijven: Ik ben even uit, Ina. Later meer, - misschien nog voor ze... heelemaal weg was. Als vader maar niet huilde, om haar. Maar ze kon het niet helpen. - Hemden, kousen, zakdoeken, een enkele jurk. Ze zou ook een mantel aandoen. Schoenen nog meer? Och, die namen zooveel ruimte. Nu een spons, een haarborstel en den koffer dicht. Ze had dingen vergeten natuurlijk, maar dat hinderde niet. Zacht ging ze door het huis. In de woonkamer liet ze de gordijnen toe; - het licht drong er doorheen, mat goudachtig. De wijnflesch stond nog op tafel, die Frans hun gisteren gebracht had, en de lamp voor moeder. Op de krant schreef ze, groot, die enkele woorden, - de inkt vloeide uit. Toen ging ze. - Op dat oogenblik was er geen andere gedachte in haar, dan nog op tijd te komen. Ze wist niet voor hoe lang ze weg ging, en of ze dwaas deed, dan wel verstandig. Ook besefte ze niet, wat ze van Frans Lenooy verwachtte. - Ze liep haastig, met groote, ongelijke passen; - soms holde ze een klein eindje. Het kwam niet in haar op, een tram te nemen, te zeer was zij zich bewust van wat zijzelf doen moest. Dat was nu: loopen, zoo snel ze kon. Toen ze aan de rivier kwam, aarzelde ze even. Kon ze het Frans zeggen? - en hoe? Ze wilde niet zich aan zijn voeten gooien, hem tot last zijn. Als hij vroeg: Waarom neem je niet den gewonen weg, als je naar Engeland wilt, de Batavierlijn, of... Maar ze wilde niet naar Engeland, en hij zelf koos ook dezen weg. - Ze jachtte weer voort. In het gezicht van al die booten, werd ze bang dat de zijne ontbreken zou.

Ze kwam aan, zag niemand bij de werf. Op het blinkende, deinende water lagen de wherries zacht te schommelen. Ze waren teer en slank, speeldingen. Verderop de boeiers, breeder-uit, log. En Frans? Neen,

neen. Maar ze zag zijn koffer van den vorigen avond, zijn kist met boeken. Een kleine jongen maakte de luikjes van het vooronder los. Ze stapte in, de jongen keek haar met open mond aan.

- Waar is mijnheer? vroeg ze, en vond eensklaps deze leugen: Ik moest nog een koffer brengen.

- O, mijnheer komt dalijk. - Hij ging voort met zijn werk, paste de bagage in de kleine bergruimte. Ook haar koffer pakte hij beet. Het was haar als sloop ze binnen in een huis waar ze niet hoorde. In haar keel klopte het bloed, onstuimig; - ze wilde slikken, maar kon niet. Rechtop stond ze in de boot; om haar heen was het geraas van de stad in den nieuwen, jongen dag. Maar het drong niet tot haar door, zoodat ze buiten zich een stilte voelde, een groot afwachtend zwijgen. De lucht was hel-sprankelend, ze kneep haar oogen half dicht, stond daar als gekneld tusschen twee machten, die ze niet kon verstaan.

Na een oogenblik kwam Frans terug; hij droeg een pak onder zijn arm, en twee flesschen melk. Ina ging hem plotseling tegemoet, hield hem staande. Hij zag haar zeer bleeke gezicht, en het gedwongen staren van haar oogen.

- Ik dacht, begon ze, dat je me misschien...

- Wat? je kunt niet mee.

- O ja, Frans, ja, ik kan wel mee, laat me maar. Ik zal niet lastig zijn, maar ik moet weg. Greet zegt, dat Jacques alleen medelijden met me had, en dat ik het hem moeilijk heb gemaakt, door mijn verdriet. Ik kan niet blijven, Frans, want ik heb moeder uitgescholden.

- Maar dan hoef je toch niet met mij mee? Waar wil je naar toe? Heb je geen geld?

Ze knikte. - Ja, maar ik weet niet, - ik wil nergens heen. Haar stem klonk hoog en zwak.

Hij richtte zich wat op, maakte een beweging als zou hij aan haar voorbij loopen. - En ìk wil naar Engeland.

Ze keek hem aan. Haar oogen waren nu groot en bijna stralend. - O, maar je *bent* er nog niet, je gaat over de zee.

Hij schamplachte, bevangen toch door haar extatischen toon. - Wat dacht je, zei hij ruw, dat ik verzuipen zou?

Ze hief haar handen op, als om zijn woorden te herroepen. - Laat me meegaan, zei ze zacht.

Ze stonden tegenover elkaar en waren bijna even groot. Hij zag plotseling dat ze mooi was en heel broos, hij zag haar neigen naar den ondergang. Hij dacht aan een plaat, die hij eens gezien had, waar Ophelia op het water dreef als een witte bloem. En hij kon haar beschermen. Dat, wat hijzelf de romantiek van zijn jeugd genoemd had, zwol machtig aan, sprong in bloei. Voor de laatste maal voelde hij angst om zijn roekeloos plan - en voor de laatste maal bedwong hij dien angst. Hij wist nu zeker dat hij slagen zou, veilig in zijn boot de kust van Engeland bereiken, - met haar.

- Ik zal je meenemen, zei hij, maar je moet mij gehoorzamen. Zijn gevoel van verantwoordelijkheid was geweldig.

Ze knikte haastig. - Ik beloof het.

De jongen in den boeier staarde hen nog steeds aan.

De zon stond in het midden van haar baan, toen ze de open zee in voeren. Ze hadden oponthoud gehad bij het vertrek: het touwwerk van de boot moest nog worden nagezien, en Frans was opnieuw gaan fourageeren. En doordat onderhand het gunstig getij verliep, hadden ze zich den Waterweg laten uitsleepen.

Daarna had ze Frans moeten helpen met het opzetten van het tuig. En toen stond ze langen tijd tegen den mast geleund, zwijgend, maar zonder veel gedachten. De wind blies krachtig in het zeil, regelmatig sloegen de golven tegen den ronden boeg. Ina voelde den wind als nooit eerder in haar leven: een macht, die haar voortdreef, die zonder zelfbewustzijn, blindelings, aanstuwde en niet afliet. De wind is iets verschrikkelijks, dacht ze. - Langzamerhand werd ze door en door koud, ze voelde het bloed wegtrekken uit haar wangen; - toen liepen er rillingen over haar rug, en haar borst leek te verstijven. Maar ze bleef nog staan, omdat ze in deze groote eenzaamheid Frans niet dorst te zien, zoo dicht bij, sturend de boot waarop zij stond.

Eindelijk riep hij haar, en moest ze zich wel omdraaien. Ze zag, ver weg, een dunne witte streep, de branding, en daarboven, wazig, grijs en blond, de duinenrij. Dan deed ze twee stappen naar hem toe, voelde dat het daar milder was. De zon scheen op haar, en ze was gedeeltelijk buiten den wind.

- Ik ben koud geworden, zei ze.

Hij lette daarop niet, vroeg: Wat heb je aan je ouders geschreven?

Hij had den brief gepost, dien ze met potlood gekrabbeld had, op 't allerlaatst.

Ze dacht even na. - Nou, dat ik voor een poosje weg ging, en ze niet ongerust moesten zijn; ik zou schrijven als ik goed en wel was aangekomen.

- Dus je hebt mijn naam niet genoemd?

Ze boog haar hoofd. - Neen, dat had je toch gezegd.

- En zullen ze niets vermoeden?

- Dat denk ik niet.

Langzaam zei hij: Er zijn toch menschen, die je er verdriet mee doet, je bent geen wees, zooals ik.

Ze kneep haar handen samen, wilde niet hardop zeggen: ze hebben mij eerst verdriet gedaan.

Maar hij ging voort: Je vader vooral, en die heeft niets geen schuld. Ik heb hem altijd graag gemoogd; hij is stil, - erg bescheiden, maar een ontwikkeld man. Hij sprak nu meer tot zichzelf dan tot haar. Het woord 'ontwikkeld' leek hem niet heelemaal goed gekozen, en hij zon op iets anders. Dan dacht hij: Ik had haar niet mee moeten nemen, haar vader zou geëischt hebben, dat ik haar naar huis terug bracht. Waarom was dit niet in hem opgekomen?

Toen keek hij naar haar. Ze zat roerloos, haar gezicht hield ze verborgen in haar handen. Toch geloof ik niet dat ze huilt, dacht hij, maar ze trekt zich in zichzelf terug. En zoo, ongemerkt, schaarde hij zich weer aan den kant van de jeugd. Het was thuis wel moeilijk voor haar, de moeder en Greet, domme vrouwen, - en de domheid leek altijd te overheerschen. Dat ze van Jacques hield, en door hem was opgegeven, daaraan dacht hij niet; - hij had misschien nooit in die liefde geloofd. Maar hijzelf was blij, dat hij het huis den rug kon toekeeren, en zij was er slaaf geweest. Nu mocht ze haar eigen leven hebben. Zou ze het kunnen? Alleen in een vreemd land? Zou hijzelf het kunnen? Och, evengoed als in Holland, waar hij bij vreemde menschen had gewoond.

- Ben je nu wat warmer? vroeg hij plotseling.

Ze nam haar handen weg van haar gezicht, dat was nog bleek, met enkele roode vlekken. - O ja, zei ze.

- Zullen we wat eten?

Ze haalde een brood te voorschijn, waarvan ze met zijn zakmes plakjes sneed, en die aten ze droog op. Daarbij dronken ze ieder een paar slokken melk.

- Zeilen we goed? vroeg ze, hoe hard zouden we gaan?

Hij schudde zijn hoofd. - We gaan niet heel snel, ik hoop dat de wind opsteekt tegen den avond.

Ze dorst niet verder vragen. Er was een groot verlangen in haar, den tijd te dooden, snel te leven over deze dagen heen; - en toch had ze geen doel - en geen toekomst. Ze zag *niets* voor zich uit, ze had zich van het verleden afgekeerd, en tuurde met leege oogen over de wijde, eentonige zee. Maar telkens keerden herinneringen in haar terug, en die waren alle pijnlijker dan dit heden. Woorden van Greet vooral, en lachjes, en o, het klein-schuldige gezicht van haar moeder, die weer iets voor haar gekocht had. Dit keer had ze er niet voor betaald; als moeder dat geld nu maar missen kon, 15 gulden. Bah, altijd dat geld; zij verdiende goed, en moeder misgunde het haar. Ja, plotseling wist ze dat moeder jaloersch was geweest op haar verdiensten. Dat was afschuwelijk; ze had toch wel bijna alles willen geven, als het daardoor beter was geworden. Nu kon ze niets meer doen, geen woord zeggen. Zoo zou het ook zijn, als je plotseling dood was, dacht ze, dan werd alles afgebroken, en het moest zoo blijven liggen, - geen gebaar meer, en geen kijken van de oogen.

Ze moest zoo niet denken, het maakte haar week. O, het blinken van dat water aldoor, en het dansen van hun boot. Werd ze daarvan zoo moe? Greet had gezegd: Neem jij Frans maar, die is beter voor jou, en toen was ze dien middag gaan zeilen met hem, voor het eerst. Ze had zich een beetje aan hem opgedrongen, ze was op den bodem gaan zitten, dicht aan zijn voeten. Dat was gemeener dan wat ze *nu* gedaan had; toen speelde ze oneerlijk, nu niet. Het valsch vertoon van dien middag stak haar: - en wat zou hij gedacht hebben? dat ze het deed om zijn geld? Maar tegelijkertijd voelde ze weer haar angst en onrust, om wat Jacques zou doen

en Greet. - Zoo ver weg te zijn, en dan nog telkens te willen weten en hooren.

Nu gaf ze het over. Ze had het hem moeilijk gemaakt door haar verdriet. Had ze dan zelfs geen verdriet mogen hebben? Ze dacht aan het deuntje: 'Je moet niet huilen, als je van elkander gaat'. De moderne mentaliteit, noemde Greet dat. Die had iets gehoord over de Gretchen van nu, die goed gekleed door de lichte avondstraten loopen, en.... Ze wist het niet meer verder, Greet vertelde zooveel. Maar die middag met Frans was misschien de ellendigste geweest uit haar leven, omdat ze toen nog hoopte op Jacques en toch wist... wist... Ze peinsde voort. Heel veel keerde terug uit dien tijd van haar verloving. Het kwam haar nu voor, dat ze nooit gelukkig was geweest, niet als andere meisjes, die dachten aan hun toekomst. Zij had geen toekomst, toen al niet, en ze voelde het, ze kon het alleen maar niet zeggen.

Er gingen uren voorbij. Weer was ze op den bodem gaan zitten, haar gezicht afgewend van Frans. Soms wiegde ze haar bovenlichaam, als een kind dat doet, om zichzelf te bedwelmen. Geen enkel beeld uit dien tijd was verloren gegaan, ze zag ze allen scherp, en wees eindelijk ieder zijn plaats en beteekenis.

Frans hield het roer. Ze vorderden wel, maar werden te veel naar het Zuiden gedreven door den wind, die Noord-Oost was, en langzaam leek te krimpen. Het eenige wat hij altijd had gevreesd, was windstilte. Zou hij nu het roer omgooien, en zoolang deze bries aanhield Noordwest varen? Hij keek naar de zon, die al daalde, zijn compas was overbodig nu.

- Ik ga onzen koers veranderen, zei hij, scherper zeilen.
- O, waarom?

- We drijven te veel af. Meteen trok hij den schoot aan, ging aan den anderen kant van het roer zitten.

- Nu gaan we veel sneller.

- Dat lijkt maar zoo, omdat we meer golven breken.

- O.

Daarna gingen ze beiden weer voort aan hun stille gedachten. - Waardoor was het anders dan hij zich had voorgesteld? vroeg Frans zich af. Kwam het door Ina? Hij ontvoerde haar niet, zoomin als een stoomschip de ratten ontvoert, die in het ruim zijn geslopen. Hij moest haar wel zien, ze was zijn voornaamste ballast, - maar toch... Het kon haar ook immers niets schelen of ze zouden landen of niet? Ze vroeg: varen we snel? maar vergat naar het antwoord te luisteren.

- Weet je wien jij had moeten hebben om mee te varen? vroeg hij plotseling. De Vliegende Hollander. Als ik jou was, had ik hem gezocht. Hij mag in geen enkele haven ankeren, - en misschien kon je hem troosten.

- Maar hij mag geen vrouw aan boord hebben, zei ze spits, juist om dien troost.

Hij voelde zich door haar geslagen, wist tegelijkertijd zeker dat hij landen zou. Zijn wil sterkte zich in hem, en hij tuurde met stekenden blik, als verwachtte hij dat de kust nu voor hem zichtbaar zou worden.

Het duurde wel eindeloos lang. De duisternis sloot hen in, zacht aansluipend, een lichte nevel maakte de wereld klein. Ze aten nog eens van het droge brood, al voor de derde maal, waren niet meer zoo zuinig met de melk. Niet ver van hen af zagen ze een groote, verlichte boot varen; het leek een wonderding, warm vuur

straalde uit de ronde vensters, en het bewoog zich zwevend tusschen het grijs van hemel en water. Ze bleven er zoolang mogelijk naar kijken. Eindelijk leek het gedoofd achter de kim, als een meteoor. Toen stak Frans ook hun lantaarn aan, boven in den mast. Een oogenblik voelden ze zich nu minder eenzaam. Ze zagen iets van het roode schijnsel vallen voor hun boot, 't was of ze er zich aan warmen konden. Maar al gauw verloren ze dat gevoel weer, en ze bleven leeg achter. De wind had iets scherps gekregen; hij schoot nu met rukken aan, blies dan eenigen tijd met gelijke kracht, om plotseling weer uit te schieten, en den lagen kant van de boot dieper weg te drukken in het zwalpende water. Ina vroeg niets meer. Ze zat voorovergebogen, haar armen over haar borst gekruist, haar oogen dicht. Ze zou alles verdragen, ze had dit zelf gewild, ook de kou, waaraan ze niet gedacht had, en haar groote moeheid. Haar hoofd was zwaar, het bloed bonsde pijnlijk bij de slapen, en ze kon het niet stil houden, maar schudde het zacht op en neer. Wie zoo vlucht, dacht ze, zoo dat het eindeloos lijkt te duren, die kan nooit weerom.

Langzamerhand raakte ze doorziekt van zelfvernedering. Ze had dit ergste gedaan: vluchten uit eigen boos opzet, om de vlucht zelf alleen, want ze zag geen stipje van een leven daarachter; - weggaan met een man, waarvan ze niet hield, en die haar niet begeerde. Ze mocht dus niet schreien bij hem, - ze moest denken aan dien ander. Maar had ze Jacques nog lief? dat wist ze niet. Ze wist alleen, dat hiervan geen terugkeer was.

Frans riep haar bij haar naam. - Je moet mijn jekker halen, zei hij, en dien aandoen, - dan probeeren te slapen.

- En jij dan? vroeg ze.

- Als de wind weer gelijkmatig wordt, mag je het roer van me overnemen.

- Goed. - Ze haalde hun beider koffers te voorschijn: van wat ondergoed rolde ze een kussen, zoo dat hij het niet zag. Toen ze zijn jekker zou aandoen, aarzelde ze. - Ben jij nogal dik gekleed? Ze moest het herhalen, voor hij haar verstond.

Hij antwoordde: Ik kan wel tegen de kou.

Ze ging liggen; haar voeten raakten de zijnen. Haar hoofd deed meer pijn nu nog, het was of haar oogen uit hun kassen werden gedrukt. De wind gierde, het water klotste onstuimig onder haar tegen de boot. Maar haar gedachten werden troebel; - na een korte poos sliep ze in.

- Ik zal nooit weten, dacht Frans, hoe het had kunnen zijn zonder haar. Natuurlijk had hij het zich anders voorgesteld, - maar was het niet altijd vaag gebleven? veraf? Hij wist nu wel, dat hij het nooit zou hebben gedaan, als hij de boot niet had kunnen koopen; - door die plotselinge erfenis voelde hij er zich toe gedrongen. Dus was hij geen vrij man geweest, en nu... Hij keek neer op haar donker lijf; - door den wind hoorde hij haar ademhaling niet. Voor haar was dit geen lichte zomernacht; ze zou het waarschijnlijk nooit vergeten. Misschien dacht ze dat er bijna een storm woei, maar het beteekende niets, aan land zou niemand over den wind praten.

Gelukkig lag ze stil. Hij keek op zijn horloge: half twaalf. De zon zou vroeg opkomen, en misschien zagen ze dan het land, de witte krijtrotsen. Dan was het ineens niet ver meer, dan lag daar het leven voor hen, - menschen en huizen, al de bekende dingen. *Dit* was wel iets vreemds, iets tusschen leven en dood in, bijna. Hij keek om zich heen; achter hem was de maan opgekomen, een groote bol, die te zwaar leek om te stijgen, rood-achtig en mat.

Ina sliep. Hij zou haar niet het roer overgeven; -

als hij alleen was geweest, had hij evenmin kunnen rusten. Hij voelde zich helder wakker.

Als jongen, dacht hij, had hij ook waagstukjes uitgehaald. Hij klom in een jongen boom, zocht het uiteinde van den stam, en greep dat met beide handen. Dan gaf hij zijn lichaam vrij; - door zijn zwaarte boog de stam, zwiepte terug, boog opnieuw, zoo eenige malen nog. Het moest gevaarlijk zijn geweest; hij herinnerde zich dat hij het plotseling, een voorjaar, niet meer gedurfd had. Ook was hij nu vergeten - tot zijn eigen verwondering - met welk soort boomen het gekund had, en welke zouden zijn gebroken. - Hij dacht dat nu wel geen enkele jongen het meer zou doen.

In zijn jeugd had hij op een dorp gewoond met zijn ouders; zijn vader was molenaar. Als jongen van twaalf, dertien jaar had hij den wagen gemend, en als het paard schrok van een auto, dan joeg hij het voort. Loop den schrik maar uit je beenen, dacht hij, ik houd de teugels. Anderen maanden tot voorzichtigheid, maar hij luisterde niet.

Toen hij veertien jaar was, stierven zijn ouders, en hij werd door zijn rijken oom uitbesteed. Nu hij in de stad woonde, hield hij plotseling veel van leeren; de menschen zeiden: hij paste zich verwonderlijk goed aan. Dikwijls mompelde hij achter zijn tanden: Pak aan je lot; - hij hield ervan, streng te zijn voor zichzelf. Maar, dacht hij, heb ik nu niet toegegeven aan een gril, door deze boot te koopen? Hm, een gemakkelijke manier van reizen was het niet.

De wind scheen sterker te worden, en gelijkmatiger. Op deze manier zouden ze althans ergens moeten komen. Hij dorst nu ook opnieuw wat meer naar het Zuiden aanhouden, - hij moest een lange streek in Noordelijke richting gemaakt hebben.

Vreemd, dat Ina zoo sliep; zou ze het merken, dat de wind anders was?

De maan steeg toch, was nu bleek-geel en minder groot. De nevel trok weg, het werd lichter, maar het kon de dag nog niet zijn. Hij keek op zijn horloge. Eén uur, - nacht en stilte. Zijn armen waren heel stijf, en zijn beenen sliepen. Hij zou zijn voeten wat hooger willen zetten, op Ina's rug, bijvoorbeeld. Een oogenblik deed hij het, licht, zonder steunen, - trok dan weer weg. Ze had niet bewogen. Ze slaapt als een kind, dacht hij. Nu deed hij zijn oogen dicht, hij wist zelf niet waarom. Zijn arm om het roer leek verstard; het touw van het grootzeil had hij om een kikker vastgelegd. Nergens was een licht te zien geweest. - Nu ben ik toch wel alleen, dacht hij, als ik dit gewild heb, dan is het bereikt.

De nacht werd kouder.

Deze tocht leek hem een overgang tusschen twee levens. Het nieuwe was vaag, en het oude verbleekte al. Hij zag zichzelf als kleine jongen naast zijn vader gaan; ze liepen op een gelen grintweg tusschen akkerland. Nergens stond een huis; het land was groot en golfde. Zijn vader zei tegen hem: Je moet altijd doorloopen, tot je er bent.

Een warmte bloeide in zijn borst. Hij dronk wijn met mijnheer van West; er was een vreemde blik in diens oogen, alsof hij wilde zeggen... zeggen... Ze dronken het afscheid; Ina zat aan de tafel en hield haar hoofd gebogen over een boek. Ze keek niet op, maar haar vader dacht aan haar.

Plotseling begon Greet te zingen en met haar hoed te zwaaien. Het was een kinderliedje. ‘De wind blaast door mijn haren, Ik laat mijn scheepje varen, En zusje's pop mag mee.’

Toen staarde hij weer in den nacht, voelde het ruischend voortgaan van de boot, zag zijn lantaarn nog branden. De maan was voortgeschoven aan den lagen hemel, de tijd verging, langzaam. - Opnieuw, zonder het te willen, sluimerde hij.

En op den bodem, roerloos, lag Ina.

Derde hoofdstuk.

In Londen had Frans kamers gehuurd, een suite met een kleine keuken. Hij deed dit aan 't eind van den dag, nadat ze vele wijken hadden doorzocht, en ook binnenin de huizen waren geweest. Het regende een beetje, de hemel was grijs-overdekt. De stad herinnerde Ina aan Rotterdam, maar ze vond haar grootscher en ook grauwer nog. Eigenlijk deed ze haar best zoomin mogelijk te zien. Frans wees haar wel telkens op iets, the Houses of Parliament, the St. Pauls, en dan hief ze gehoorzaam haar hoofd op, maar ze wist nauwelijks wat ze zag - ze was niet voorbereid. Ook in de huizen hield ze zich stil en afzijdig. Ze moesten meest lange donkere trappen beklimmen, een stem tegemoet, die ze niet verstonden. Dan waren ze in kamers met dichtbehangen vensters en weinig meubelen. De zelfde woorden werden gezegd en herhaald, een prijs werd genoemd, opgeschreven soms en dicht onder Frans' oogen gehouden. Ze gaven zich eerst uit voor broer en zuster, maar toen Frans merkte, dat dit niet werd geloofd, zei hij den volgenden keer: ik en mijn vrouw. Ina aanvaardde dit. Ze zag niet de mogelijkheid iets te doen zonder Frans: Ze waren samen meer dan 24 uur op de open zee geweest; ze hadden, na den nacht, diep in den nieuwen morgen al, de kust gezien, de lichte rotsen, - iets groens ook, en een vuurtoren. Later huizen, een land dat zich leek uit te strekken, niet meer alleen een lijn. En daar had Frans toen op aangestuurd, met scherp spiedend kijken. Maar hun eerste blikken naar elkaar toen ze wisten: We zullen het

andere, het nieuwe land bereiken, waren open geweest, zonder eenige terughouding. Samen hadden ze het wonder gezien, en de voortzetting van hun bijna gebroken leven. Dit moest hen wel binden, althans nog eenigen tijd.

De plaats waar ze landden, was Folkestone; - het was er vol en kermis-achtig. Ze liepen er op den wereldsdrukken boulevard, beiden alsof ze zwaar ziek waren geweest, en langen tijd het eigenlijke leven niet hadden gekend. Ze bleven er overnachten. Omdat het opbergen van zijn boot Frans duur leek, verkocht hij haar, en bijna zonder erop te verliezen. Dit deed hem even grinniken van plezier. Maar in Londen vond hij opnieuw de kamerhuur hoog, en hij keek Ina telkens veelbeteekenend aan. Die volgde hem zwijgend, zoodra hij zich omwendde naar de deur. Op straat zei hij: Stel je voor, die rotkamers, en ging nauwkeurig het vreemde geld narekenen. Ina zei alleen: Ik zal natuurlijk mee betalen, maar daarop leek hij geen acht te slaan.

De suite die hij eindelijk huurde, was kaler, maar ook zindelijker dan wat ze nog gezien hadden. Hij vroeg Ina niet of ze het goed vond, zei: Het is in orde, ik huur dus dit appartement. - Zijn Engelsch klonk wat forscher dan tot nog toe. En Ina zuchtte verlicht. Ze had sinds uren geweten hoe ze wonen zouden, het rondtrekken door die enorme stad maakte haar zoo moe als het steunloos zitten in de boot, en bijna nog melancholieker. Het leven leek haar nu ook niet meer nieuw. Ze deed haar mantel en hoed af, ging op een stoel zitten bij het raam van de achterkamer, maar ze keek niet naar buiten. Frans liep nog heen en weer.

- Wat wil je? vroeg hij, hier dadelijk blijven? Ik kan op de canapé in de voorkamer slapen, maar dan moeten we achter huizen, eten en zoo. Vóór

wordt studeerkamer, daar staat ook een soort bureau.

Ze knikte.

- En jij hebt een keuken. Je moet maar eens zien, of alles er zoo'n beetje is, enkele dingen kunnen we bijkoopen. En-ne... als je nu gauw wat kon inslaan, blikjes bijvoorbeeld, dan zouden we kunnen eten.

- Hier?

- Natuurlijk, het hindert niet hoe laat. Maggi's soep, en stamppot, en yoghurt toe - en dan koop je meteen thee, suiker, koffie. - Hij liep naar de deur, kwam terug met een boodschappenmand, die hij op haar schoot zette.

- Ze nam het ding op, haar oogen stonden vol tranen.

- Weet je wat? zei hij, we gaan alle twee uit, apart; ik koop wat gezellige dingen voor de kamer; jij bent eerder thuis, en maakt het eten klaar.

- Het is al zeven uur, zei ze zwak.

- O, er is hier geen verplichte winkelsluiting.

Ze zette haar hoed op en volgde hem. Op straat zei ze: Ik heb geen Engelsch geld. Hij gaf haar een pondsbiljet, wees haar meteen een winkel. Wat is stamppot in 't Engelsch, wilde ze vragen, maar hij was al eenige meters vooruit. Ze ging den winkel in, voelde plotseling iets van haar gewone flinkheid terugkeeren, moest bijna lachen om zijn bazig doen. En daarna, in de keuken, bleef haar een kleine opgewektheid, omdat ze toch *iets* bereikt hadden. Ze was wel heel moe, maar dit eten zou ze nog bereiden, - dan was ook de dag om. Vreemd, dat een man altijd warm eten wilde hebben, zelfs een half uur nadat hij op nieuwe kamers was aangekomen.

In de keuken bewoog ze zich nog aarzelend, maar het gedwongen bezigzijn deed haar goed. Boven zich hoorde ze een enkele maal voetstappen, een stem, -

dacht: ik heb met niemand iets te maken, gelukkig. Ze werd hier ‘madam’ genoemd, maar zou niet met den vinger worden nagewezen. Eigenlijk lette niemand op haar, en ze kon een Engelsche zijn, zooals ze door de straten ging.

Toen ze nu het eten klaar had - ze kookte rijst met spaghetti en ham - wilde ze dat Frans terug zou komen; - maar hij kwam niet. Ze zette het servies uit, dat ze noodig zou hebben, liep ook eens de kamer in, en keek voor 't eerst naar buiten. Ze zag smalle strookjes grond, alle door schuttingen van elkaar gescheiden, en tusschen die schuttingen speelden kinderen. Maar in de meeste tuintjes waren ook berghokken gebouwd, en bijna overal hing waschgoed te drogen. Ina zag enkele plekjes groen, een bleekveldje, waarop het goed lag uitgespreid, daar waren geen kinderen, alleen een vrouw werkte er voor haar schuurtje, en verderop liep een oude man. De kinderen speelden zonder veel getier of vroolijkheid; enkele hadden een plekje zand, waarin ze zaten; - de meesten leken maar doelloos rond te loopen, alsof ze iets gezocht hadden, maar vergeten waren wat. - Hier en daar groeide een boompje of struik; de bladeren waren grijs bestoft en fleurloos. De tint van het geheel was grauw, verlept-kleurig; - kwam het door de vele schuttingen, of door den gelijkmatig bedekten hemel? Ze kon het niet zeggen, maar het beeld stemde haar oneindig triest. Ze stond daar in een kamer met enkele dof-oude meubelen, en buiten zag ze kinderen, als beesten in een hok, vreugdeloos en zonder jeugd, bijna. En Frans, die haar alleen liet...

Plotseling kreeg ze angst dat hij verdwaald zou zijn. Waar was hij heen, en wist hij in welke straat ze woonden? Ze balde haar vuisten, haar oogen trokken wijd open. Wat moest ze beginnen als hij niet terug

kwam? En meteen daarop dacht ze: Dat zelfde wat ik tòch doen moet, al kwam hij in dit oogenblik de kamer binnen; - en ze schamplachte even, heel kort. Ze had een vak geleerd, ze zou moeten werken, het leven ging voort. In haar oogen kwam een starendharde uitdrukking.

Toen ze Frans eindelijk hoorde, droeg ze het eten binnen.

- Hallo, zei hij, als een Engelschman. Op de tafel lagen al zijn pakjes uitgestald.

- Ik werd ongerust over je, begon ze. - Hè, maak eens plaats voor de borden.

- Ongerust? je bent niet wijs. Zeg, we wonen toch wel in een gunstige buurt, niet zoo heel ver van een centrum af. - Hij praatte door, opgewekt, vertelde van zijn inkoopen. Maar telkens eens maakte hij een aanmerking op het eten.

- Ik kan ook niet koken, zei ze kort-af op 't laatst.

- Zoo, wat kan je wel? Jurkjes naaien.

Ze bedacht dat ze niets had meegenomen, geen schaar, geen vingerhoed.

Voorzichtig vroeg ze: Zeg Frans, wat ga jij morgen doen?

- Wat wil je dat ik doen zal?

- Kan je al gaan werken? Je hebt aanbevelingsbrieven bij je... ik bedoel...

- O nee, zei hij luchtig, ik blijf eerst wat rondzwerven, een week, veertien dagen, om de taal beter te leeren, de menschen. Merkwaardige menschen, dunkt me, ze zeggen geen woord meer dan noodig is.

- Zoo zal jij ook wel worden.

- Ik? not much.

Ze was de schakel kwijt, die naar haarzelf zou

voeren, zocht ernaar, met een moe hoofd. - *Ik* moet wel dadelijk werk zoeken, zei ze dan.

- Jij? o ja. Wat dacht je te doen?

- Als coupeuse natuurlijk.

- Hm, en als het je niet lukt?

- Het moet me lukken. Ze wachtte even, ging dan voort: *Ik* kan niet eerst wat vrijen tijd nemen om het Engelsche volk te leeren kennen.

- Neen, zei hij grif.

Ze wendde haar gezicht af. Hij is wel ongevoelig, dacht ze. Haar armoede en zijn rijkdom werden scherp tegenover elkaar gesteld, zij moest werken, voor hem deed het er niet toe, - en bovendien mocht ze zijn huishouding verzorgen.

Hij zei: Straks moeten we de stad nog eens door, ik ben toch weinig georiënteerd.

Ze schudde haar hoofd. - Ga maar alleen. Verder kwam ze niet, maar ze droeg snel de gebruikte schalen naar de keuken.

Ze wist niet wat Frans deed iederen dag, hij liep maar uit, vroeg haar nooit meer om mee te gaan. Nu stond ze met een brief in haar handen aan hem, van haar vader. Ze had uit Folkestone naar huis getelegrafeerd, drie weken geleden, sindsdien niets van zich laten hooren. Maar voor enkele dagen had Frans haar een beschreven enveloppe toegeschoven. - Naar huis? vroeg ze, waarom? je schrijft toch niet... van mij... Haar mond beefde.

- Neen; ik schrijf opzettelijk, om te doen voelen, dat wij niets geen verband houden met elkaar. Ik heb gezet: Vriendelijke groeten, ook aan Greet en Ina. - Hij lachte oolijk.

- Je bent slim, zei ze, bijna doortrapt, maar ze

praatte er niet meer over, gaf hem dien brief terug. - Nu was er een antwoord van haar vader. Dorst ze te lezen? - Ze haalde haar schouders op, ze wist wel dat ze wachten zou tot Frans terug was. - Arme vader... ze kon toch schrijven? dat het haar goed ging, bijvoorbeeld, en dat ze later wel weer eens thuis zou komen. Ja, dacht ze, heel veel later misschien, als deze tijd is weggeschoven uit mijn herinnering. Zou dat mogelijk zijn? ze wist het niet. Vader zou haar alles vergeven, ook nu al, maar ze kon niet terug, voor ze hier iets bereikt had, - en vooral... Maar ze schudde haar hoofd; - dat was het toch niet. Maar haar tocht over zee, die kon ze niet uitwisschen, - te niet doen; dat was iets groots geweest, waarvan ze de gevolgen moest dragen. - Ze legde den brief uit haar handen. Het beste was dat zij ook uit ging, weer de winkels afloopen om een betrekking. Bij sommigen kwam ze voor de tweede maal, ze kon het niet onthouden. Frans zei dat ze alles moest aanteekenen, ‘een goede administratie is het halve werk’. Jawel, administratie van mislukkingen. Als ze hem ervan vertelde, had hij soms een ongeloovigen glimlach. Eens had ze haar geprikkeldheid daarover niet kunnen beheerschen.

- Dacht je soms dat ik zat te liegen? vroeg ze luid.

- Neen, maar het is alsof je je best doet, de betrekking waarom je vraagt *niet* te krijgen. Je komt aarzelend zoo'n winkel binnen, en laat je door den eersten den besten bediende afschepen, zegt niet dat je in Holland voor de upper ten hebt gewerkt, en dat je armoe lijdt.

Ze lachte schel. - Neen, stel je voor.

- En bovendien, had hij gezegd, als ze geen coupeuse kunnen gebruiken, dan moet je afdalen... - winkeljuffrouw, meisje bij de cassa, dat de pakjes maakt.

- Daar nemen ze kinderen van veertien jaar voor.

- Goed; wees dan blij als ze je niet wegens gevorderden leeftijd afkeuren.

Het stak haar, dat hij dit zoo rustig zeggen kon. Zij zelf had geen standsgevoel, meende ze, en toch... Ze schamplachte even; - wilde ze dat hij het zou hebben voor haar? Hij... ze had niets met hem te maken. Even vroeg ze zich af, hoe hij haar had kunnen meenemen in zijn boot, en nu zoo bijna vijandig doen? Eenmaal had hij haar dan toch geholpen; ook zei hij: Trek mijn jekker aan, en ga slapen. - Verwachtte ze dat hij van haar zou gaan houden? Waarom? - Zijzelf dacht aan hem nu meer dan aan Jacques, maar dat was onvermijdelijk, omdat Frans iederen dag om haar heen was, en haar prikkelde,... en ze toch altijd weer haar best deed, het hem naar den zin te maken.

Peinzend, in zichzelf gekeerd, ging ze uit. In de drukke winkelstraten stond ze soms langen tijd te kijken, praatte zichzelf voor wat ze nu doen moest. De vreemde taal was als een wanklank in haar hoofd. Telkens liep ze voorbij... de deuren, de koperen handknoppen. Ik kan het niet meer, dacht ze suf, en dan plotseling fel, nadrukkelijk: Ik *kan* niet. Dan weer zag ze den witten brief van haar vader, ongeopend. 't Was of de woorden, die ze niet kende, in haar brandden, pijndoend. Waarom was het ook... waarom? dat ze niet terug ging? Nu keek ze strak naar witte letters op een ruit geschilderd: On parle français. Dit riep een gedachte bij haar op, die meteen weer vervluchtigde. Ze ging voort, maar na enkele huizen keerde ze terug. Daar was het: Philippe Marain, robes, gants, lingeries. Zou ze dat durven? Fransch praten, zeggen dat ze uit Parijs kwam? zou Frans haar dan nog bespotten, als hij dat hoorde? Ze balde haar vuisten. Ik wil alles doen

om te worden aangenomen, zei ze half-luid. Misschien moest ze zich poeieren, ja natuurlijk, en een heel mooie japon dragen, iets... iets opvallends. Ja, zeker, ze zou stof koopen en gaan naaien.

Nu werd haar stap veerkrachtiger: ze betastte haar beurs, eenig geld had ze nog. En plotseling, bij een groot magazijn gekomen, waar schreeuwende uithangborden vermeldden: Sale, - ging ze er de zoevende draaideur door.

Dien avond ging Frans niet uit. Ze boog haar hoofd dieper over haar werk, telkens als hun oogen elkaar toevallig hadden ontmoet. Over haar besluit van dien middag had ze nog niet kunnen praten. Langzaam en duidelijk had Frans den brief van haar vader voorgelezen. Nu stelt hij me op de proef, dacht ze, of ik zal gaan huilen, en zeggen dat ik naar Holland terug wil - maar ik doe het niet. Ze luisterde zwijgend. - We vonden het prettig dat je ons geschreven hebt, maar weet je dan niets van Ina? weet je niet, dat ze weg is? Ze is denzelfden dag gegaan als jij, en we kregen een telegram uit Folkestone. Sindsdien hebben we niets gehoord; we zijn heel ongerust, ze heeft weinig geld bij zich, maar vooral heeft ze weinig ervaring, en bijna geen kennis van de wereld. Mocht je haar ontmoeten, zeg haar dan vooral dat ze ons schrijft. - Het was Ina of ze haar vaders rustige, doffe stem hoorde. Ze had wild willen snikken, maar haar lippen bleven stil, en droog. Op 't laatst zei ze: Ik zal schrijven, ik weet niet waarom ik er zoo lang mee heb gewacht.

- Ja, antwoordde hij, omdat je nog geen betrekking hebt, natuurlijk.

Die woorden staken haar, maar ze zei niets terug. Met jagenden ijver werkte ze voort. Als ze deze japon

droeg, dacht ze, zou ze worden aangenomen, waar ze maar solliciteerde. Dan zou ze ook haar hoofd opheffen, en lachen, zooals ze het rijke vrouwen zag doen op straat, lachen alsof ze door zichzelf bekoord waren. En dan kon ze een langen brief schrijven naar huis, zeggen dat ze ook eens iets van de wereld wilde zien, en het hier goed had in Londen, o, heel goed.

Nu zat Frans aan zijn bureau, hij had de schuifdeuren open gelaten. Zoozeer had hij zich aan alles onttrokken, dat hij vergeten kon, dien muur tusschen hen te brengen. Hij heeft dat niet noodig, zei ze zichzelf, hij zit daar, en is ervan overtuigd, dat hij niet gestoord zal worden. Hij denkt niet meer aan mij, of aan vaders brief, o nee. Hij begrijpt, waarom ik nog niet geschreven heb, dus daaraan hoeft hij verder geen gedachte te verspillen. Ook weet hij, dat ik eigenlijk geen betrekking *wil*, maar hij vergist zich, als hij denkt dat ik aan zijn hals blijf hangen, ik heb genoeg van zijn stinkende zelfzucht. - Ze voelde haar handen nog bewegen over de stof, haar oogen waren blind van tranen. Stil, deze jurk zou haar bevrijden, als een tooverhemd. Ze maakte er een sprookje van. Er was eens een meisje heel alleen in een wereldstad, en het meisje was diep-ongelukkig. Toen kwam er een oud, klein vrouwtje naar haar toe, dat gaf haar een kleed. - Huil niet, lieve kind, als je dit kleedje aan hebt, zal alles je gelukken wat je beproeft. Maar denk eraan, wil geen zondige dingen, want ook die...

Ze had wel een heel vreemd model geknipt; nu nog dien schoudernaad rijgen, dan zat het zoo'n beetje in elkaar, en kon ze kijken hoe het stond. Ze liep naar de tusschendeuren, schoof die dicht. Toen Frans opkeek, zei ze: Ik moet passen. De zijïge stof gleed geruischloos om haar heen. Nu stond ze op een stoel voor den

spiegel, zag het eerst haar bleekheid, en het schitteren van haar diepe oogen. Ja, zoo was het goed; vreemd en ijl, - en dat haar zoo ver over haar voorhoofd. 't Was of ze keek naar een ander zelf, dat gescheiden was geweest van haar en uit een andere wereld kwam. Een woeste, eenzame wereld, zonder menschen, en daardoor waren die oogen zoo groot-open en donker. - Ze huiverde even, ze was het alles zelf, - ze kende wel den angst van die oogen. De jurk werd mooi, maar... - en er kwam een spottend trekje om haar mond - hij bedekte haar niet voldoende. Hij liet haar armen bloot en haar hals, dat was nog niets, - maar de schuchterheid van haar houding en de wanhoop van haar bleeke gezicht. -

De tusschendeur werd opengeschoven, en Frans keek naar haar op.

- Wat doe je?

Ze stapte van den stoel af. - Dat heb ik je toch gezegd?

- O ja. Laat eens kijken? Hij pakte haar pols beet, draaide haar om. Erg naakt, hè?

Langzaam begon ze te blozen.

- En van voren - is het de bedoeling dat *dit* te zien komt? Hij trok aan het kantje van haar hemd.

- Neen. Ze bedekte haar borst met haar handen. - En ga nou maar weg. Maar hij bleef voor haar staan, aldoor kijkend. - Ze denken hier toch dat je mijn vrouw bent. Hij grinnikte even, greep opnieuw haar arm, en alsof hij niet wist wat hij verder doen wilde, schudde hij dien heen en weer.

Ze merkte zijn aarzeling en moest er bijna om lachen. Maar toen zag ze den heeten blik van zijn oogen, en ze rukte zich los.

- Weet je waarvoor deze jurk is? Ik ga me aanmel-

den bij een Fransche zaak hier, ik zeg dat ik een coupeuse uit Parijs ben. Ik begrijp wel dat ik me ook moet poeieren en zoo - maar dan zullen ze me aannemen.

Hij knikte langzaam met zijn hoofd. - Heel goed, dan zal ik een getuigschrift voor je schrijven, - maar je moet Fransch praten.

- Natuurlijk.

- Durf je dat? Hij keek haar aan; - zijn oogen leken haar spottend en begeerig tegelijk. Het ging door haar heen: Hij denkt dat je niet zult slagen, en dan ben je in zijn macht.

Ze pakte haar oude jurk op, hield die beschermend voor zich. - We zullen zien, en *als* het me lukt, ga ik alleen wonen.

- Zoo. - Nu draaide hij zich om met een onverschillig gebaar, schoof de deuren weer achter zich dicht.

Ina stond een oogenblik roerloos. - Heb ik het me verbeeld? dacht ze, zijn begeerte? kon die zoo plotseling weggaan uit hem? Altijd was hij nuchter en hard tegen haar geweest, ze meende dat hij niet anders kon. Maar ze voelde nog zijn greep om haar pols, - en het verwarde haar. - Ik moet weg, dacht ze haastig, ik moet nu zeker weg.

Den volgenden middag al ging ze zich aanmelden. Ze had den halven nacht genaaid, en voelde zich toch niet heel moe. Haar mat-bleeke huid stak scherp af tegen het glanzende groen van haar japon. Ze wist dit, en er was een opwinding in haar, die haar bijna overmoedig maakte. - De bediende die haar te woord stond, werd zichtbaar verlegen onder haar Fransch, en haar plotselingen, stralenden glimlach. Een verontschuldiging mompelend, liep hij achteruit, en fluisterde op eenigen afstand van haar met een dame. Die vrouw

kwam daarna op haar toe, sprak een paar hortende woorden Fransch, maar zonder daar zelf verlegen onder te worden. En Ina praatte vloeiend, had zelfs eenige handenmimiek, en telkens het stralend-lieve lachje. Ze wist, dat ze fouten maakte, en dat heel gauw haar voorraad bedachte zinnetjes op zou zijn. - Maar toen, ineens, ging ze Engelsch praten, als in een overvloed van goeden wil, sprak het bekoorlijk-vreemd, en telkens even haperend, maar niet slecht. - De vrouw tegenover haar, waardig, geposeerd, liet haar opluchting niet merken. - Neen, een coupeuse kon ze in 't geheel niet gebruiken, maar misschien, - ze was er niet zeker van - een juffrouw voor de handschoenen- en parfumerie-afdeeling. Het zou een groote uitzondering zijn wanneer een bediende op deze wijze in de zaak werd opgenomen, maar enfin... Ze bood Ina een stoel en liep weg.

Ina ging zitten, nonchalant en toch dadelijk goed, - zooals ze het tooneelspeelsters had zien doen, moest ze denken. De bediende die haar het eerst tegemoet was gekomen, keek naar haar. Ze deed of ze het niet merkte, maar den glans hield ze vast in haar oogen. Dit is zeker het ideaal soort bediende, dacht ze, knap, - en wezenloos. Zou ik ook zoo worden? want ze nemen me wel aan. Dan moeten we ons zeker na korten tijd verloven.

‘When a wonderful boy, meets a wonderful girl - Haar neusvleugels trilden even. - Stil, zei ze zichzelf, waarom zie ik alles zoo duidelijk vandaag?

Na een kwartier kwam de dame terug. - Ik zal u op proef aannemen, - om uw talenkennis, voegde ze erbij. En dan verwacht ik u morgen om 9 uur. Ik ben mevrouw Kelwin; hoe is uw naam?

- Ina West.

- Dat klinkt niet Fransch.

- Mijn vader was een Engelschman.

- Wel, ik zal u nog enkele inlichtingen geven. - Ze liepen samen den winkel door, en Ina hoorde wat ze verdienen zou; - dat leek haar niet weinig, maar ze zei niets. Ze zag laden en vakken en doozen vol handschoenen. - Ah, des gants, zei ze, de peau de suède, de peau glacée. - Onderwijl dacht ze: Wat vreemd, het is of ik een tehuis gekregen heb. Ze werd, al rondgaand, aan een zestal jonge meisjes voorgesteld, waarbij dan gezegd werd dat ze een française was. Onze zaak is niet groot, zei mevrouw Kelwin, - mais renommé, vulde Ina aan.

Ten afscheid groette ze de bedienden, maakte een lichte nijging over mevrouw Kelwins hand, die ze in de hare vatte, en knikte met opgeheven hoofd den jongen man toe. - Daarna ging ze.

Op straat was het of er iets van haar af viel, of al dat vorige niet echt was geweest. Maar toch, het veilige gevoel van een huis te hebben gekregen, bleef. - Ze kwam op hun kamers; - Frans was er niet, de stilte stond ijl om haar heen. Buiten gloeide de volle middag; ze keek neer op de strookjes grond tusschen de dorre schuttingen; - er speelden kinderen, als altijd. Het leven ging voort, hier en overal, - ook thuis, bij haar ouders. Maar nu zou ze schrijven. Plotseling bedacht ze, dat ze een kamer voor zich alleen moest huren. Ze wendde zich af van het raam, en ging op een stoel zitten. - Nu dat nog, prevelde ze, maar het *moet*, - gisteren wist ik het heel zeker.

Ja, had ze dan gehoopt, bij Frans te kunnen blijven? ze wist het niet.

Het leven was groot en vijandig.

Vierde hoofdstuk.

Twee en een half jaar later; - een avond in Februari. Ina liep naar huis terug aan den arm van George Kelwin. Hij en Maud, zijn vrouw, waren haar grootste vrienden. Het gebeurde gewoonlijk eens per week dat ze bij hen kwam eten. Mrs. Kelwin, hoofd van het personeel in de zaak van Marain, en Ina, coupeuse, hadden om zes uur vrij; de winkel sloot om zeven. Ze gingen dan ieder haars weegs. Gewoonlijk at Ina in een klein restaurant, daarna nam ze een bus naar huis. Ze kwam dan ongeveer om half acht haar kamertje binnen. Hoe de avond omging, zou ze niet kunnen zeggen; - ze las wat en naaide, of ontwierp een japon; een enkele maal schreef ze naar haar ouders. Maar wanneer ze bij de Kelwins ging eten, dan was ze vroeger thuis. Ze rustte even op haar bed, dan kleedde ze zich zorgvuldig. Het was als een geheime overeenkomst tusschen hen, dat ze hun uiterlijk verzorgden voor die gezamenlijke maaltijden. Dikwijls droeg Ina iets nieuws voor de eerste maal daar, en het werd er bijna dankbaar opgemerkt. Ze wisten beiden dat het leven moeilijk was, ze moesten hard werken, maar ze verwachtten nog een vreugd, los van de gewone ondervindingen en gevoelens, en grooter dan ze zich denken konden. Dikwijls waren ze moe van den dag; - dan kwamen ze bijeen met een hongerigen blik in hun oogen. Ina begroette George Kelwin, die in zijn gemakkelijksten stoel zat te rooken. Het vele licht in de kamer, de tafel, glanzend wit gedekt, en met vruchten of bloemen versierd, troostte hen. En dan keken ze naar elkaars uiterlijke verschijning. -

Wat is ze jong, dacht Maud; toch geloof ik niet dat ik haar benijd, - ze heeft zooiets kwetsbaars. O, wel zal ze veel kunnen bereiken, heel veel (maar ze wist niet wàt). - En Ina vroeg zichzelf wel eens, als ze het beeld van die kamer in zich opnam; - den grooten clubfauteuil, den man daarin, die rookte -: benijd ik Maud, omdat ze getrouwd is? Ze heeft meer dan ik, maar misschien verwacht ze daardoor minder. - En er kwam in haar oogen een diepe gloed, die haar wangen nog bleeker deed lijken. - Aan tafel zaten ze rechtop en spraken veel, - het werd een uur of negen voor ze van het dessert opstonden. Dan hielp Maud het dienstmeisje afnemen, en vaak werd het verbroken gesprek zoo'n avond niet meer hervat.

Maar dit keer was het anders geweest. George was dadelijk begonnen, glimlachend: Ik hoop dat jullie wat zult napraten over Parijs, - ik moest thuisblijven, weet je. Toen was er over de vrouwen een lichte verlegenheid gekomen. Ina had zich veel van haar vierdaagsch reisje met Maud voorgesteld: ze zou de beroemde Fransche stad zien. Maar ze gingen voor de zaak, om de voorjaarsmode te bestudeeren. - Sinds lang wisten de Kelwins dat Ina een Hollandsche was - en toch had ze zich nu telkens over haar onwetendheid geschaamd. Ze kende Parijs niet, het Fransch kostte haar moeite, en ze miste de brutaliteit, om haar gebrek aan kennis mee te bemantelen. Bovendien had ze veel te veel willen doen, en ondervond eenige malen weerstand bij mevrouw Kelwin. Het afkijken van de nieuwe mode stond haar tegen. - Waarom zouden wij in Londen niet een eigen mode maken? vroeg ze. De Parijsche vrouwen vond ze te nietig, en te zeer allen hetzelfde. Maar ze had met hartstocht gewinkeld in de groote magazijnen. Per slot was ze oververmoeid en

zeeziek geweest op den terugtocht. Maud had aan haar bed gestaan. - Fel ding, zei ze, en haar blik had iets moederlijks - het voornaamste euvel is, dat je boos bent.

- Ik ga er nooit meer heen, zei Ina slap, ik heb het graf van Napoleon niet gezien, het eenige wat me interesseerde.

- Dan zal je juist nog eens moeten gaan.

- Neen; en die Fransche mode is belachelijk. De eenige goed-gekleede vrouwen in Parijs waren Engelschen.

Maud lachte. Onderwijl voelden ze beiden wel, dat hun vriendschap een kleine crisis doormaakte. Duidelijk wist Ina het dien avond, toen George hun vroeg, iets over Parijs te vertellen. Ze spanden zich in, maar het gesprek wilde niet vlotten. Ze dorsten den humor van het geval niet aan: De coupeuse uit Parijs, die zoo vreemd en klein gestaan had in de Ville Lumière. - Maar toen ze daarna in het matte licht van een schemerlamp zaten, en bijna niets meer van elkaar verwachtten, vroeg Ina, licht: Heb ik jullie wel eens verteld hoe ik naar Engeland gekomen ben? - Ze wist natuurlijk, dit niet gedaan te hebben, ze had zelfs den naam van Frans nooit genoemd.

- Ik denk dat je zeeziek bent geweest, zei Maud.

George leunde achterover in zijn stoel. - Je kwam over Frankrijk.

Neen, beide dingen: neen. Ze stak een sigaret aan, haar lippen trilden een beetje. - Ik ben in een kleine boot gekomen, een boeier, zoo'n ding waar je gewoonlijk een eindje de rivier mee op vaart.

- Zoo, en? wie hield het roer? Het klonk bijna gretig.

- George, vermaande Maud.

Maar Ina glimlachte gevleid. - Een jonge man, dien ik - oppervlakkig kende, hij had bij ons in huis gewoond. Ik wist dat hij gaan zou, alleen, maar van mij was het een vlucht. Begrijp je, we waren elkaar totaal overschillig, ik greep het maar aan, als middel om weg te komen. Hij wilde me eerst niet meenemen, per slot heeft hij me dan maar gelaten. - Nu zie of hoor ik nooit meer iets van hem, al langen tijd niet.

- Maar, - was het niet gevaarlijk?

- Hoe lang deden jullie erover?

Ze vertelde voort. In korte woorden - ze had niet geweten dat dit mogelijk was - maar vond plotseling den vorm ervoor gereed - sprak ze van haar zuster en van Jacques, met wien ze verloofd was geweest. - Een engagement is in Holland iets, dat gemakkelijk verbroken kan worden; - degeen die eronder lijdt, moet zich aanpassen, dat is heel eenvoudig, - en ik wilde niets liever, maar... Ze sprak levendig en goed. En later, toen Maud haar in haar mantel hielp, en George aanbood haar thuis te brengen, voelde ze dat de crisis was overwonnen.

Het was een stille, vochtige avond. Ze had George's arm genomen, en keek omhoog naar den rossen gloed van den nachthemel. Ze had van Jacques verteld, maar ze hield sinds lang niet meer van hem, dacht ze, sinds heel lang. Ze zou niet naast hem willen loopen, zooals nu naast George. - George sprak niet, maar hun zwijgen was vriendschappelijk. Vreemd, ze had vanavond weer sterk gevoeld, dat het Engelsch toch haar eigen taal niet was, - ze had zich niet heelemaal goed kunnen uitdrukken. Spijt voelde ze niet, maar wel een lichten wrevel, dat ze dingen niet anders gezegd had. Ze leken zoo klein nu, en wel grappig, maar onbelangrijk.

- Ik wilde dat ik met iemand Hollandsch kon praten, zei ze plotseling.

Hij antwoordde dadelijk: Ja, dat begrijp ik. Zie je dien man nooit meer? Ik dacht dat het een band zou hebben geknoopt, zoo'n tocht, avontuurlijk.

Ze herhaalde, een beetje schamper: Avontuurlijk, ja, daardoor juist was het zeker geen grondslag voor - iets meer. - 't Was of haar eigen stem haar ontroerde. Klein en onbelangrijk, dacht ze, had ze dat niet gezegd? en dus zonder gevolg. Ze begreep het nu heelemaal, voor het eerst, en het vulde haar met een grauwe droefheid. Ze had het luchtig verteld, en nu werd het zoo zwaar, en groot. Ze zocht het avontuur, het bizarre, en ze won er niets mee. Het werd tot een anecdote; - had ze er niet dezen verloren avond even door opgefleurd?

- Het was dwaas van me, zei ze hardop, nu kan ik niet meer terug, en soms heb ik toch heimwee.

- Maar je kon toen waarschijnlijk niet anders.

- Och ja, dat zeggen we dan later.

- En waarom zou je *niet* terug gaan?

- Ik weet niet, ik heb het hier toch ook goed.

- Je kunt bij Marain heel wat bereiken.

Die woorden drongen niet recht tot haar door.

Ze liepen weer zwijgend nu, ze voelden zich beiden moe. Bij haar deur gekomen, nam hij een kort afscheid.

In de dagen die volgden, dacht ze telkens eens aan Frans. Ze wist zeker, dat ze als vrienden uit elkaar waren gegaan, en ze toen niet had kunnen denken, hem zoo weinig meer te zullen zien. Hij was nog een paar maal bij haar gekomen, en eens had ze hem opgezocht, maar hem niet thuis getroffen. Soms kwam er een Zondag, dat ze hem stellig verwachtte. Ze zei zichzelf: hij moet het toch net als ik voelen, dat dit de

moeilijkste dagen zijn; rust en vrijheid, maar wat moet je ermee doen, in een vreemd land?

's Zondags kwam ze nooit bij de Kelwins; die hielden dien dag zorgvuldig voor zich. Het liefst ging ze naar buiten. Maar het kostte inspanning, de reusachtige stad achter zich te laten; - en dan nog waren er overal menschen, menschen die wandelden, of in auto's reden, of rustten aan den berm van den weg. En heel zelden waren ze alleen, als zij. Ze ging op hun saamgevoegdheid letten; het liefst zag ze ouders met kinderen, of een vader alleen met zijn zoon, een moeder met haar dochtertje. Dan waren er mannen, die als vrienden naast elkaar gingen, troepjes jonge meisjes, die veel lachten. Het schamelste verband zag ze wel tusschen de jong-verloofden die traag liepen, arm in arm, elk met een domme uitdrukking van niets meer weten te zeggen op hun gezicht. In wezen ver van elkaar, of dicht bijeen misschien, maar in beide gevallen onbewust en slaperig. Dan trachtte ze zelf veerkrachtig te loopen, en niets meer van de menschen te zien. - Ze keek naar het land en de wolken, en het fijne groen van de boomen. Ze vond de boomen veelal hoog en voornaam, anders, dacht ze, dan in Holland. - Maar als ze een uur zoo met opgeheven hoofd gegaan had, dan lokte iets haar blik omlaag, een kinderstem, of zelfs wel het dolle draven van een hond.

En ze was eenzaam.

Ze dacht aan Frans; - toch wist ze, dat de drukte van het dagelijksch leven haar weer geheel in beslag zou nemen. Maar vóór het zoover was, kreeg ze een brief van haar vader. Hij schreef dat Frans Lenooy hen in Rotterdam had opgezocht; hij was overgekomen voor zijn promotie. Zij waren daarbij geweest, alle drie, maar voor het promotie-diner noodigde Frans

hen niet, tot teleurstelling van Greet. Het scheen dat hij en Ina elkaar niet vaak ontmoetten? Frans had haar adres gevraagd. Hij sprak goed in de Aula; - een beetje te snel en onduidelijk, maar hij kreeg toch cum laude. En onderwijl zat hij in zaken, die zich gingen uitbreiden. Hij was ouder geworden, enz., enz. In den brief stond weinig over het leven in Holland. - Maar nu ging Ina hem opnieuw en veel stelliger verwachten. Natuurlijk zou hij haar iets komen brengen van thuis, groeten, en veel andere woorden nog, en ze was geneigd tot glimlachen. Maar doordat hij uitbleef, ging ze zich telkens beter indenken, wat hij haar zou kunnen zeggen van haar ouders en Greet. Och ja, dacht ze, ik weet het eigenlijk wel al, ze zijn immers thuis gebleven, ze hebben geen nieuws. En al het oude van hun sfeer beklemde haar. - Dan keek ze om zich heen in haar kamertje; - deze kleine ruimte voor haar oogen kon ze zich niet denken in Holland, die eenzaamheid bestond daar niet, en het zelfstandig zijn. Haar leven was moeilijk, en zoo vreemd nog, dat het haar soms ontroerde zichzelf geheel te herkennen in het lange jonge meisje dat bij Marain werkte en bevriend was met de Kelwins. Ik ben veranderd, dacht ze, natuurlijk ben ik dat, maar ik weet het niet altijd, en dan is het soms of ik méér dan één ik-heid heb. Zoo bleef ze Frans verwachten, en denken aan wat hij met haar praten zou, en tegelijkertijd voelde ze haar leven ver weg van haar jeugd. Ze had een vlucht gedaan, grooter dan ze ooit had vermoed; nu wendde ze zich soms om, en blikte terug, totdat haar oogen pijn deden.

Twee Zondagen bleef ze thuis om hem te kunnen ontvangen. Het was beide keeren luw en voorjaarsachtig in de lucht, en ze was graag naar buiten gegaan. In haar kamer viel de zon, die voelde ze warm in haar

hals schijnen, en ze dacht zich verre wegen waarover ze gaan zou, temidden van licht en blinkende witte sneeuw. Ze had nog nooit de bergen gezien, en de blauwe meren. Even was het of ze zou kunnen uittrekken, reizen, loopen, - en ze toch zichzelf tegenhield. Dan lachte ze. Och, ze stond daar maar, en wachtte - alsof het verleden nog voortduurde. En zoo eerbiedig was ze tegenover Frans - had hij dat wel aan haar verdiend? alleen omdat hij haar zijn warmen jekker bood in den nacht? Later had ze veel grieven tegen hem gevoeld; - ze vond hem hard en veeleischend. Hij bemoeide zich met de huishouding, maakte aanmerking op het eten. Maar ze begreep niet meer, dat dit haar zoo geprikkeld had. Nu eischte zij ook het uiterste van de meisjes, die onder haar werkten, en handhaafde zich erdoor. Maar de meisjes ook, als ze naar haar wilden luisteren, behielden hun plaats, klommen op. Wie niet ondergeschikt kon zijn, werd ontslagen. - Ze was gezien bij Marain, dat wist ze heel goed. Een jaar was ze er winkeljuffrouw geweest, gloves and perfumes; ze stond achter de toonbank, zocht altijd iets te doen. Van haar eerste bezoek af aan, had ze zich van de andere bedienden onderscheiden. Ze klaagde nooit, liet niets van haar verschillende stemmingen blijken, ze geloofde haast dat ze geen stemmingen gekend had, - praatte niet langdradig over lichte ongesteldheden en twijfelachtige pretjes, zooals de meisjes om haar heen. Eens dacht ze spottend van haar collega's: Wat zouden ze zijn, als ze hun kleine duizelingen niet hadden van bloedarmoede, en heimelijk zinnengenot?

Toen ze coupeuse was geworden, vroeg Mrs. Kelwin haar voor het eerst bij zich aan huis.

- Ik heb je gadegeslagen, zei ze, je hebt iets verbetens, je zoudt een Engelsche kunnen zijn.

Ina glimlachte. En de andere meisjes dan? die van het echte ras?

Mrs. Kelwin zweeg een oogenblik. - Je weet wat ik bedoel, je bent meer dan die allen.

- Ik ben een Hollandsche, zei Ina. - Zoo ontstond hun eerste, werkelijke gesprek, dat het begin was van hun vriendschap.

- Na den tweeden Zondag van het wachten, kwam er een bijna vroolijke onverschilligheid over Ina. Ze liep met flinken stap naar haar werk, hief haar hoofd op, en keek vaak naar de voorbijgangers, om zichzelf te doen zien. Ze wist nu wel dat Frans niet komen zou, en het was haar goed. We hebben elkaar niets meer te vertellen, dacht ze, maar meteen daarop voelde ze de onwaarheid daarvan. Zelfs kwam ze tot de overtuiging, dat ze veel gemeen hadden, Frans en zij; - misschien hadden ze gelijke karakters. Ze hielden van werken, daarbij hun borst verruimen en met hun ellebogen als 't ware alle andere dingen opzij duwen. - Er kwam een korte lach over haar mond, en ze voelde haar schouders zich rechten.

Op een avond bij de Kelwins vertelde ze van Holland. Rotterdam, zei ze, lijkt wel een klein beetje op Londen, maar toch heb ik in heel Holland gewoond. Het is een leugen, natuurlijk, dat het klein zou zijn, hoewel...

George Kelwin glimlachte. - Ga voort, zei hij.

- Ja, ik weet het niet, ik houd van mijn land, en ik heb het gevoel dat ik er nooit meer komen zal.

- Onzin, zei hij, spaar je wat geld over? - Hij had soms een directheid van vragen, die zijn vrouw verontrustte.

Ina knikte.

- Dan ga je er heen, straks, als de tulpen bloeien.

Ze zag de helle bloemkleuren voor zich uitwaaieren over het lage land. -

- Gaan jullie eens, zei ze gretig, jij en Maud, het is zoo mooi, en dan moet je mij ervan vertellen.

Hij keek naar de schittering van haar oogen. - Is het zoo mooi? zei hij vaag, en even later: Ik begrijp jou niet, je bent als een roi en exile.

Ze hief langzaam haar hoofd op naar het licht van de lamp.- En? Wat is daaraan onbegrijpelijk? Koningen worden verbannen, gewone menschen, naaistertjes, verbannen zichzelf. En dan went het wel, soms krijgen ze het zelfs heel goed. - Ze zweeg plotseling, dacht aan Frans. Hij zat in zaken, die zich uitbreidden, had geen tijd meer voor haar. Maar op dat oogenblik hinderde het haar niet. Ze voelde haar leven als iets dat zichzelf voortstuwde en haar jeugd had ze los gelaten achter zich. Ze was te jong om daarop te blijven staren, en genoot, onbewust, van den stroom die haar meevoerde.

Rustig vertelde ze verder, over dat land waar ze zooveel jaren had gewoond.

Vijfde hoofdstuk.

De zaak van Marain bloeide; Ina was er eerste coupeuse. Ze had een kleine kamer, waar ze alleen werkte. De tafel waarop ze iederen dag weer de stoffen uitvouwde en knipte, stond tusschen twee hooge, gedeeltelijk matglazen vensters. Dit is mijn cel, dacht ze soms; iets van den hemel mag ik zien, maar de aarde blijft voor me verborgen. Toch ging ze van haar plekje houden. Het licht was er ingetogen maar standvastig; - de matte ruitjes leken een enkele maal niet sterk genoeg om alle zongeschitter te weren: dan dacht Ina aan parelmoer en melkig-witte opalen.

Ze had het altijd druk. Er waren dagen dat het haar was, als leefde ze buiten zichzelf om. Ze lette niet op de Ina, die ze kende van vroeger, en die haar uiterlijke verschijning droeg. Daarnaast was een ander, die alleen harde en nuchtere gedachten had, die werkte, ze wist niet waarom - misschien uit een verbeten gevoel van macht over dat werk. Ze verdiende geld in overvloed, ze kreeg vaak mooie lappen cadeau, waarvan ze zich in haar vrijen tijd kleeren maakte; - maar het was haar dan vaak, als kleedde ze die ander, - die Ina die van tranen hield, en van ‘erge’ verdrietjes.

Wat ze noodig had, kocht ze op weg naar de zaak, ze winkelde nooit. Ze was eraan gewend, zichzelf vluchtig te zien in groote wandspiegels; - soms schoot het door haar hoofd: wat ben je toch lang, je moet rechtop loopen. Maar ze slenterde nooit doelloos rond, had geen tijd om, zooals andere vrouwen doen, aan haar japon of kapsel te frunniken. Haar

handen waren smal en bleek, ze droeg geen ringen.

- Je bent coquet, zei George Kelwin haar eens, zoo zonder sieraden wil je den indruk wekken van een argeloos kind, maar onderwijl bewegen je neusvleugels, en je mond trekt spottend omlaag.

- Wie zou mij sieraden hebben gegeven? vroeg ze. Ze hield wel van zijn scherpen blik, die haar soms plotseling zichzelf deed zien.

Maar Maud zei: Ik begrijp het niet, Ina is de eenige vrouw, tegen wie je onbeleefd bent. Toen glimlachten zij en George met afgewend gezicht.

Meest werkte ze alleen. Zoo nu en dan, als ze een geheel nieuw-ontworpen model moest knippen, riep ze de andere coupeuses, en liet hen aan weerskanten van zich staan. Ze voelde zich als een chirurg, die een moeilijke operatie gaat verrichten, en haar handen beefden niet. Onderwijl praatte ze, achteloos, of, met ernstig-strakke lippen, licht-spottend. De meisjes keken zwijgend toe, want dat zij ook zouden praten, duldde Ina niet.

Het was niet meer de gewoonte, dat ze in de paskamers werd geroepen, bij dames die met onzekere blikken zichzelf zagen weerspiegeld, passend een slechtzittende japon. Maar eens gebeurde het nog, bij toeval. Ze kwam naar beneden loopen; - haar fijne trekken hadden iets stars. Op dat oogenblik voelde ze iets onechts in haar leven, dat ze zou willen bannen en toch ook behouden, met beide handen vasthouden, omdat het een bescherming bood.

Nu sloeg ze het gordijn van de paskamer open; ze zag een vrouw met een kind naast zich, een jongetje van een jaar of twee. De moeder liet het kind met haar afhangende hand spelen; ze zat wat moe en zwaar op het ongemakkelijke, nuffig-kleine stoeltje. Ina haalde aller-

eerst een ruimen armstoel, werd bedankt met een zoo lieven glimlach, dat ze ontroerde. Toen praatte ze, - over de stof, die de ander gekozen had, en het model, - begon dan de maat te nemen. Het jongetje, dat haar zag bukken, sprong plotseling tegen haar op, sloeg zijn armpjes stijf om haar nek. - Jij bent ook lief, zei hij.

Even had ze haar handen op den grond gesteund, schrok bij de gedachte dat ze tegen de zwangere vrouw zou hebben kunnen aanvallen, - dan richtte ze zich op, het kind grijpend, dat ze wilde berispen. Maar in een flits denkend aan de moeder, zei ze alleen: Jou kleine, lieve schavuit.

Het jongetje, met blinkend-lachende oogjes, bracht zijn gezicht heel dicht bij het hare, maakte een ongearticuleerd geluidje, dat klonk als een liefkoozing.

- Bent u getrouwd? vroeg de moeder.

Ze zette het kind op den grond. - Neen, mevrouw.

- 't Is of u kinderen gewoon bent.

Ze antwoordde niet meer, maakte haar werk af.

Dien avond was er aldoor iets buiten de gewone sfeer, waarheen haar gedachten trokken. Ze lag langen tijd achteloos in haar stoel, zonder boek of handwerk, voelde bijna zich vereenzelvigd met haar uiterlijke verschijning. Maar later dacht ze aan Maud en George Kelwin, en het kwam in haar op dat ze hen wat moest mijden, om hen tot vriend te houden. Ze zou, als Maud haar weer noodigde, eenige malen groote moeheid voorwenden, en dan alleen op haar kamer zitten, als nu, - en misschien zichzelf dwaas vinden. Want waarom zou ze zich een klein genot ontzeggen, waarom zich dingen inbeelden... ze ging niet verder. Maar juist zoo, daar zittend in volkomen rust, voelend een stilstand in haar leven, was het als zag ze haar Lot. Ze

zou niet trouwen; misschien eens worden begeerd, en eens nog zelf liefhebben, - o ja, dat zeker! maar trouwen? Ze schudde langzaam haar hoofd. Ik ben te bewust, dacht ze, ik weet dingen, die andere vrouwen van zichzelf niet weten. Ik heb een tocht over zee gemaakt die me veel heeft geleerd. Daarna verloor ik Frans uit het oog - dat heeft zoo moeten zijn. - Ze verwarde zich in gepeinzen.

Het gebeurde kort daarop dat Maud haar luchtig en toch zoo bijna dringend vroeg te komen, dat ze al haar troebele gevoelens vergat. Ze kleedde zich dien avond machinaal, keek in den spiegel diep aan haar beeld voorbij, prevelde iets, voelde plotseling duidelijk den klop van haar hart.

De Kelwins zeiden haar dat ze dezer dagen hun koperen bruiloft stil hadden laten voorbij gaan, want dat het meer leek alsof hun huwelijk pas begon: ze verwachtten hun eerste kind. Ina keek hen beiden aan, zag geen verandering in George's koel-scherpe oogen maar strekte naar Maud haar armen uit, voor de eerste maal de oudere vrouw omhelzend, half als een kind het zijn moeder doet, half als een jonge minnaar zijn liefste.

Nu veranderde hun leven. Maud nam ontslag bij Marain; Ina solliciteerde naar de betrekking van teekenaar in een veel grootere zaak van kleeding, sieraden, gebruiksvoorwerpen. Het was George, die haar daartoe had aangezet, en door zijn woorden alleen voelde ze zich verwonderlijk groeien. Het was of ze lang daarop gewacht had, en nu naar alle kanten om zich heen greep, naar moeilijker werk, beter, belangrijker. - Waarom zou je niet *meer* kunnen? wel, je kunt alles. - Ze keek hem de woorden van zijn mond, en meteen was het alsof ze ze zelf gesproken had. Ze glimlachte

vaag, streek langzaam over haar voorhoofd. Ja, waarom zou ze niet zelf haar leven maken?

Ze werd aangenomen op proef. Onder het groote personeel waren de werkzaamheden niet streng gescheiden; velen trachtten daardoor hun taak op anderen af te schuiven. Ina begon met zich zoo goed mogelijk door alle opdrachten heen te slaan. Ze kreeg half voltooide en verknoeide ontwerpen voor lampekappen, theemutsen, tafelkleeden, bladleggers. Dikwijls wist ze er geen raad mee, vulde aan zonder voldoening, zocht langen tijd, maakte eindelijk iets nieuws. Honderd maal per dag werd ze gestoord, kreeg tegenstrijdige bevelen. Ze voelde zich zoo opgejaagd en misbruikt, dat ze al gauw niets meer doen kon. Opnieuw vermeed ze de Kelwins. Een bitterheid kwam in haar hart tegen Maud, die nu den heelen dag veilig mocht thuis zijn, en langzaam groeide tot moeder. Rust en goede voeding voor de een, dacht ze, en voor de ander de machtelooze janboel van ongeorganiseerd werk. Ze hield het er zes weken vol, aldoor haar opstandigheid verbijtend, diende toen haar ontslag in. Ze kreeg het, zonder dat iemand naar de reden van haar weggaan vroeg, hoewel haar proeftijd nog niet om was.

Eenige dagen nam ze rust; ze kon niets bedenken dat ze liever wilde doen dan ongestoord op haar kamer zijn, veel slapen en vergeten. Toen, op een laten middag, ging ze naar Marain, vertelde er eerlijk haar wedervaren, zei met een glimlach, dat ze er weer als verkoopster zou willen beginnen, b.v. in de afdeeling handschoenen en parfumerieën. Men bood haar de betrekking van Mrs. Kelwin aan, die nog niet was vervuld; - haar plaats van coupeuse was door een ander ingenomen. Ze stemde toe, voelde zich plotseling bij machte boven anderen te staan, hun werk te regelen en

scherp te controleeren. Toen ze weer buiten stond, dacht ze verbeten: Ze zullen een kwaje aan me hebben; - en het kwam haar voor dat haar loop was veranderd, of dat ze ouder was geworden.

Voor het kindje van Maud kocht ze een ragfijne doopjurk, liep langzaam naar het bekende huis, dien vroeg-zomeravond, in lichten, aanwaaienden schemer. Ze voelde zich oneindig opgelucht, en superieur aan de groote menschenmassa, die door de straten krioelde. Wat haasten jullie je, dacht ze, is daar iets mee te winnen? red je een verloren zaak ermee? Kijk, ik ben de eenige die geniet van het loopen, ik wil iederen dag van mijn leven genieten. Dat komt jullie vreemd voor? Ze lachte. - Het pakje woog zoo licht in haar hand, - ze zou ook iets zwaars kunnen dragen. Een kind? zooals Maud? Och nee, nee, ze zou immers niet trouwen. Maar wel zou ze George zeggen dat ze meer kon dan enkel japonnen knippen.

Wat was de hemel hoog en ijl vandaag. Ze wilde ook een andere kamer huren. Nu lachte ze opnieuw, om het buitelen van haar gedachten. En even later stond haar gezicht ernstig; - dezen avond zou ze niet vergeten. Ze dacht ook plotseling aan haar vader. Ze zag zijn kleine en grauwe gezicht, maar in zijn oogen was iets, - iets als een heel stille blijdschap, meer nog een dankbaarheid voor het leven, die zeker geen God van hem zou eischen, - en daarom juist was het mooi. Vader, dacht ze, nu ga ik je gauw opzoeken, je woont zoo dichtbij, maar altijd leek het ver. Ik kon niet bij je komen, dat was geen onwil, mijn vlucht lag tusschen ons in als een star, dood lichaam, waarlangs ik niet terug dorst.

Ze liep voort; de avondwind streek koel langs haar wangen. Als het een lange rechte weg was, dacht ze,

van hier naar Holland, tusschen velden en bosschen, en over een golvende hei, eindeloos, - dan zou ik dien nu beginnen te loopen. - Ze wist dat ze moe zou worden, en zich te slapen leggen, ze verlangde zelfs, dat oogenblik, naar den stuggen bodem, waartegen ze haar lichaam drukken zou. En dan na een korten, droomenrijken slaap weer voort, eerlijk den afstand metend, stap voor stap. Ze zou wel op bloote voeten gaan, een stok in haar hand.

- Nu lachte ze weer, zag de ontstoken lichten hel schijnen in het groeiend duister; - de bleek-blauwe hemel week terug; - een ster flikkerde, klein en mat. Ze voelde zich blij, en wist niet meer waarom.

Ze trof de Kelwins nog aan het dessert. - In meer dan zes weken, begon George, hebben we je niet gezien, en je bent mager geworden, en toch zie je er triomfantelijk uit. Vertel eens.

Maar Ina legde hem het zwijgen op, vroeg eerst naar Maud, gaf haar geschenkje. Maud dankte haar met een kus, en een glanzenden blik van haar oogen, en Ina keek naar haar, en zag ook in haar herinnering de vrouw die ze de maat had genomen bij Marain. Een vrouw die een kind draagt, heeft zoo een zuiveren glimlach, dacht ze. Toen, nadat ze verteld had - George luisterde vol belangstelling - zaten ze bij het open raam, keken naar de toppen van de huizen, met daarachter diep en donkerblauw, de zomerhemel. Hun denken dwaalde om de vrouw die moeder is, of het worden zal. Ze spraken niet veel. Maud plooide en vouwde met rustelooze handen aan het fijne kindergoed. Ina wist niet of ze praten zou van het kleine jongetje, dat plotseling gezegd had: Jij bent ook lief. Toen vertelde George van een jonge vrouw, die gestorven was, een nichtje van hem; hij was bij haar begrafenis geweest.

Ze liet een meisje achter van twee jaar. - Later, zei hij, kunnen we het kind misschien bij ons in huis nemen. - Het viel Ina op, dat Maud hier niet mee instemde. Zal je alleen je eigen kind liefhebben, dacht ze, waarom? George, half tegen zichzelf, half tegen Ina, sprak van den kleinen stoet; de kist werd door het dorp gedragen naar het oude kerkhof, dat als een zacht-glooiende heuvel was om de kerk heen. De dood leek daar liefelijk, een eeuwig rusten, en toch niet vergeten zijn. Want de bloemen bloeiden er ieder jaar opnieuw... er waren veel rozen.

Maud's blik was in zichzelf gekeerd, Ina luisterde bekoord, en heel even droevig.

In de omlijsting van het raam stonden de sterren.

Avenda, een fijn blond kindje, zat op den grond, en keek naar haar makkertje met eerbiedige schitteroogen. Achter Ina, in de open deur, was nog het dienstmeisje. - Mevrouw is uit met mijnheer Holwood, juffrouw, - ik let op de kinderen, een uurtje, - ze komen gauw terug.

- Ja goed, ik zal wachten, zei ze werktuigelijk. Het vreemde kindje had zich naar haar omgewend, gaf vrijmoedig, en toch heel even bevangen, een hand.

- Dag, hoe heet je?

- Lilly Holwood, ik speel met Venda.

- Zoo, prettig. Even zag ze een rond gezichtje met groote, bruine oogen, toen moest ze zich bukken naar Venda, die naderbij gekomen was.

- Zoentje geven, tant' Ina, en Ina voelde een vochtig mondje op haar wang.

Hoewel de ontmoeting met Avenda haar altijd weer ontroerde - het stemmetje ook, en het zien van het teer-rechte lijfje - werd ze ditmaal toch door het

oudere kind meer geboeid. Het had de natuurlijke en speelsche dartelheid van een jong dier, en een open, helderen blik. Een maal stond ze van opwinding te trappelen, hield plotseling stil en keek naar Ina, als vroeg ze: word jij gauw kwaad om een beetje leven? En toen die vreemde dame glimlachte, kwam er over haar kijkend gezichtje zoo'n lieve glans, dat Ina duidelijk een blijdschap in zich voelde. Ze strekte haar hand uit, wilde zeggen: kom eens hier, maar bedwong zich nog bijtijds.

Wat later kwam Maud met haar gast terug.

Ina dacht dien eersten avond aan Jack Holwood, vluchtig, en toch bij oogenblikken met een diepen stilstand op deze vraag: Als hij me tot vrouw zou willen? - Er was een zachtheid geweest in hun ontmoeting - Lilly kroop tusschen hen in, toen ze elkaar een hand gaven - en ze glimlachten naar elkaar, zooals volwassen menschen doen, om de lieve houdingloosheid van een kind. Ina dacht ook aan zijn gezicht; hij had diep-liggende, blauwe oogen en een vierkant voorhoofd; zijn mond was smal en recht. Hij is een goed mensch, zei ze half-luid, jongensachtig, maar van een natuurlijke, bijna intuïtieve levenswijsheid.

Ze hadden voor elkaar niets dat afstootte. Hij vond haar gezicht intelligent en gevoelig; later, toen hij het goed had leeren kennen, ging hij er ook de schoonheid van zien. Haar houding was even beheerscht en even natuurlijk als de zijne. - Zijn vrouw, die hij had lief gehad, was ziekelijk geweest en zeer nerveus. Hij had haar betreurd, maar na korten tijd miste hij haar niet pijnlijk meer. En nu voelde hij in zich een drang tot bijna algeheel en hoog bewonderen, zooals hij dien sinds zijn jongelingstijd niet meer had gekend. Hij dacht aan zijn moeder, die hij had vereerd en gevreesd,

- maar als Ina in zijn nabijheid was, als hij haar stem hoorde, wist hij ook, terwijl hij haar bewonderde, dat ze zijn gelijke was.

Op een avond kwam hij haar bezoeken. Hij bracht witte narcissen voor haar mee, zei haar: Hollandsche bloemen, en ze lijken op u. Haar glimlach en woord van dank waren haar toestemming, nog voor hij de groote vraag gedaan had. Zijn talmen, nu ze tegenover elkaar zaten, leek rustig en bijna berekend, maar soms zag Ina even een nerveus samenknijpen van zijn handen. Bij 't weggaan eerst - ze stonden dicht bijeen - hun donker-ernstige oogen waren op gelijke hoogte - vroeg hij haar. Voor ze antwoordde, ging ze met afgewend hoofd terug zitten in haar stoel. Ze wist plotseling dat haar tegenwoordige leven alles was, het eenige wat ze had, en dat het zoo was geweest sinds jaren. Het maakte haar droevig - geen verleden meer dat kleur en lijn aangaf, of dat haar bond; - ze leek een toevallig-levende mensch. Ze woonde in een vreemd land, maar dat voelde ze gewoonlijk niet meer, en ze zou met een Engelschman trouwen. Een oogenblik leefde ze diep terug in haar jeugd, ze zag zich in de huiskamer met Greet, haar zuster; er waren rumoerige twistwoorden gevallen, en haar hart deed pijn. Nu zag ze Jacques, ze wist niet wanneer hij was binnengekomen. - Het ging zoo vlug weer voorbij, dat ze met haar oogen knipte en zich verwonderde over een traan.

De ander was achter haar. - Ina! Door zijn stem in dat enkele woord, kende ze weer haar leven; - het leek nu dieper ook, minder zwevend en ijl. Ze keek hem aan, wilde iets zeggen over het kind, waarvoor ze een goede moeder zou zijn, maar ze kon niet. Zoo bleef het nog even stil tusschen hen.

Dan vroeg hij: Is het moeilijk te weten?

Ze schudde haar hoofd. - Ik wil graag je vrouw worden, - en luisterde naar die enkele woorden, die voor haar nog lang bleven naklinken.

Hij kuste haar niet, vroeg eenvoudig of hij nog een half uurtje blijven mocht en begon van zijn uiterlijke omstandigheden te vertellen. Hij woonde in Kent, en was eigenaar van een conserven-fabriek. Aan den achterkant grensde het woonhuis aan de fabrieksgebouwen. Vóór was een kleine rozenhof, omsloten door boomgaarden en moestuinen. Het landschap was mooi, waterrijk en frisch groen, - hij hield ervan. Een klein dorp lag op een kwartier afstands van zijn bezitting, - het had een oude kerk en veel hooge linden. Hij hoopte dat ze er zich zou thuisvoelen, met hem en het kind, - mocht hij zichzelf het eerst noemen?

Ze bloosde even, omdat ze eerlijk wilde zijn, maar werd door zijn eenvoud bekoord.

- Het kind heb ik het eerst gezien, zei ze, en het eerst liefgehad.

Hij keek haar afwachtend aan. - Ja?

- En nu, ik ben blij dat ik er voor zal mogen zorgen. En een eigen huis te hebben, daarop heb ik nauwelijks gehoopt. Ik heb altijd in steden gewoond; - je biedt me veel dat nieuw voor me is, en - ze boog even haar hoofd - en dat me gelukkig zal maken.

Hij glimlachte blij, vergat zijn verwachting.

En bij het weggaan drukte hij haar handen, maakte een afspraak voor den volgenden dag.

Toen ze alleen was, stond ze stil in haar kamer; de klop van haar hart voelde ze weer in volle scheuten. Er was iets in haar nuchtere, starre leven gekomen, een droom. Of was juist haar leven ijl geweest, onvatbaar, en kreeg het nu duidelijker vorm? Ze wist het niet; - ze had gedacht alleen te zullen blijven, maar dezen man

moest ze aannemen, er was geen andere weg geweest. Vreemd, het was soms of je geleid werd; later kon je vragen: Waarom? op het oogenblik zelf was je blindgehoorzaam. Zoo voer ze eens met Frans in zijn kleine boot over zee, - maar het was toch stellig niet Frans, die haar leidde?

Ze kleedde zich langzaam uit, ging in haar bed liggen. In haar doen voelde ze iets opzettelijks, want ze wist dat ze niet gauw zou kunnen slapen. Haar oogen hield ze open naar het verleden - ze zag haar vader en moeder, en haar eigen leven, diep geworteld. Op het laatst wilde ze denken aan den kleinen rozenhof voor het huis waar ze zou wonen, maar ze kon er zich geen duidelijk beeld van maken. Haar hart klopte nog voelbaar, het scheen niet te kunnen bedaren. Had ze dezen man werkelijk lief? Ze moest zijn naam leeren zeggen, niet aan hem blijven denken als: deze man, want hij zou een deel van haar leven worden. - Haar leven, dat zijn eigen loop ging, en dat ze eerst zou kennen, als het voorbij was.

Zesde hoofdstuk.

De morgen was koel en blinkend; - er woei spelend een hooge wind. De bleeke rozen bij de veranda praalden nog met groote dauwdroppels. In de kamer was het licht vol en gelijkelijk verdeeld. Ina stond bij de ontbijttafel, verzette een kopje en aarzelde even. Zou ze Lilly al roepen? Het kind dartelde om het huis met haar springtouw; en Jack had ze met groote stappen en een bezig gezicht door den nieuwen aanplant zien gaan, vlak achter hem een klungelige tuinjongen, die den zwaai van zijn armen niet bedwingen kon. Jack was dus blijkbaar geroepen; voor een nieuwe rupsenplaag in de frambozenstruiken? We leven hier als in het oude Egypte, dacht ze een oogenblik. Nu trad ze in de open deuren, keek omhoog, de hemel leek schoon gewasschen. -

- Lilly, heb je de post gezien? neen, hè, het is nog vroeg?

Het kind antwoordde niet, ging voort met het zwiepend boogslingeren van haar touw. Dan, in hooge sprongen na elkaar - wat was haar slanke lijfje veerkrachtig - keek ze over de haag heen. - Hij komt! riep ze.

Ina zag hem nu ook; de man ging, als gewoonlijk, het huis voorbij, bracht alle brieven op het kantoor van de fabriek. Nu kon, na eenige oogenblikken, de jongste klerk terug komen met particuliere brieven voor haar, - maar er was zoo zelden iets. Ze ging wat verder den tuin in, keek naar de rozen. In haar was een stilte van aandacht en diep beschouwen, die ze soms plotseling voelde als een bedwongen trillen van verwachting.

Maar nu bleef nog haar blik onafgebroken op de dingen rondom. Er waren veel rozen, groot en spits in knop, en dicht voor het ontbladeren weelderig, bijna bol-rond. Er woei een fijne geur om haar hoofd; soms sloot ze even haar oogen om den wind en de koelte te proeven, - haar lippen weken vaneen. Ze was volkomen eenzaam nu en genoot daarvan; het huis en de fabriek voelde ze niet vlak achter zich, maar ze stond stil in een wereld waar het zomer was en vol insecten-getril om zware bloemen. Ik wil het schoone oogenblik, dacht ze, maar toch ook altijd weer het uitvloeien daarvan over den tijd; - waarom?

Toen ze de ontbijtkamer weer binnen kwam, lag er een brief op de tafel. Ze greep ernaar. - Uit Rotterdam, zei ze luid.

Lilly vroeg: Mag ik gaan eten? en ze schepte het kind een bord met havermout op, gaf haar de warme melk. Daarna scheurde ze het couvert open en las. Het was een brief van Greet; ze had zich verloofd, zou in het najaar gaan trouwen. - Jij bent nu sinds vier jaar getrouwd, het werd wel mijn beurt, hè? en mijn tijd ook, ik ben nu drie en dertig. - Ina las langzaam, maar de brief was plotseling uit. Hm, niet veel bijzonders, dacht ze een oogenblik; over Greet's waarschijnlijke verloving had haar moeder al geschreven. Maar toen ze opkeek naar Lilly, glimlachte ze. - Hoor eens, in October gaat tante Margaret trouwen, misschien neem ik jou dan mee naar Holland.

- O ja? mag ik dan vrij van kostschool?

Ina sloeg met den brief op tafel. - Wie praat er nu over kostschool, vroeg ze vluchtig, maar ze wist dat het kind er al meer over begonnen was. Na dien zomer kon ze op het dorp niet verder leeren, en de Engelschen dwepen met kostscholen, dacht ze.

- Ik moet toch wel, zei Lilly, schouderophalend.

- Moeten, - en Venda dan, dacht je dat die ook ging?

- De Kelwins wonen in Londen, - en misschien heeft oom George geen geld genoeg.

- Ah, is het iets voor rijke meisjes? en dacht je dat het prettig was?

- Natuurlijk is het prettig.

- Nu schamplachte ze, om zichzelf; - het drong tot haar door, dat ze bijna op een kijftoon sprak tegen het kind. Ze tuurde op den poststempel: Rotterdam. Die naam had een klank uit het echte rauwe leven, het leven dat zwaar en dof en donker was geweest. Daarbij vergeleken waren nu haar dagen zoo vlinderlicht en onbeduidend, - ze gingen voorbij zonder een spoor achter te laten. En kon dit maar altijd zoo duren? Haar leven leek een idylle; ze woonde in het bloeiende hart van Engeland, ze kende geen geldzorgen, ze hield van Jack en Lilly. En dan, plotseling, kon ze het gevoel hebben, dat ze toch voor dat leven al haar krachten noodig had. Zooals nu, - wat verraadde dit gesprekje met Lilly? Ze beheerschte zich niet tegenover een kind van tien jaar.

- Afgezien van de school, zei ze, zou je het niet leuk vinden met mij naar Holland te gaan?

- En vader dan? vroeg het kind.

- O, ik weet niet of die weg zal kunnen, maar ja, misschien gaan we met zijn drieën.

- We moeten doen wat vader wil.

- Zeker, zei ze hoog.

Nu maande ze Lilly tot spoed, kuste haar, wuifde nog met haar hand.

Wat later ging ze buiten zitten met een breiwerk; de witte kluwen draaide langzaam om en om in haar

schoot. Telkens dacht ze: Ik moet toch eens wat anders doen, en dan begon ze weer aan een nieuwe pen. De tijd vervloeide; ze keek vaak op naar de rozen bij de veranda, die bezig waren wijd open te gaan. Iets looms was er in haar denken, dat ze niet op kon heffen. Soms zag ze Greet en haar moeder; hun gezichten waren op elkaar gelijkend door eenzelfde uitdrukking van gulzig het leven vast grijpen. Ze dacht of zij dit ooit gedaan had, vroeger, in haar jeugd? Maar voor ze een antwoord wist, zonk haar denken weer terug, en was er alleen het bewegen van haar handen.

Tegen den middag kwam Jack bij haar; hij had altijd nog zijn bezige gezicht.

- Wel, hoe staat het leven?

Nu glimlachte hij naar haar. - Vrouw, zei hij liefkoozend.

- Is er iets? Je werd geroepen en bent niet terug gekomen.

- Niets bijzonders, - en hier?

- O, Lilly praat over kostschool - ik haat dat woord. En mijn zuster Greet gaat trouwen.

- Ah, heeft ze zich verloofd. En wanneer, het huwelijk?

- In October. Zou je kans zien je vrij te maken? Ik dacht er over ook Lilly mee te nemen.

- Lilly. Is ze niet te jong voor zulke dingen?

Hij negeert de schoolkwestie, dacht ze; maar hij heeft gelijk, zoo'n jong kind op een bruiloft, temidden van groote menschen... Ze praatten wat voort over het geval, eensgezind nu aldoor elkaars woorden opvangend - en spraken af, dat ze samen naar Holland zouden gaan.

- Als voor ons eigen huwelijk, zei hij, en legde zijn arm om haar schouders.

Vier jaar geleden had hij haar voorgesteld in Rotterdam te trouwen, de stad waar zij geboren was, - maar ze had niet gewild. Ze zei: We zullen toch altijd in Engeland wonen, en bovendien, - ik ben nu al haast een Engelsche vrouw.

Onder zijn aanraking bleven haar oogen rustig; ze stond naast hem en weerde hem niet; - ze waren even groot. Het huwelijk beteekent: den ander verdragen, dacht ze in een flits, maar meteen ook wendde ze haar gezicht naar hem toe, zag zijn oogen, helder en sterk kijkend naar haar. Zoo vindt hij me goed, dacht ze, zoo kalm overgegeven aan het oogenblik, en zonder veel vragen naar de toekomst. Ze glimlachte. Zeg, Jack, - maar ze had geen woorden voor hem, en hij, zonder verwondering, liet haar los.

Maar dien middag, toen ze alleen was, moest ze er weer aan denken. Hij houdt van mijn uiterlijke verschijning, zei ze zichzelf, hij heeft altijd een vrouw willen hebben als ik. Mijn manieren ook, en mijn gebaren. Ik ben heel ingetogen geworden; misschien heb ik me onbewust geschikt naar den smaak van Engelsche mannen. Slank en blond moest ik zijn, en een mager, weinig vleeschelijk gezicht hebben. Mijn wenkbrauwen zijn juist goed van teekening: duidelijk, maar niet te zwaar. Mijn oogen zijn soms groen, en soms goud-achtig, een beetje mysterieus, maar niet te erg. En of ik lief heb - och, of ik lief heb, wie zou daarnaar vragen? Ik heb me aangepast, dat is meer. De Ina, die ik in aanleg ben, heeft Jack nooit gezien; hij kent alleen de Ina die ik ben geworden, door al dat regelmatige, harde werken, en den Londenschen mist en... misschien nog door enkele andere dingen. - Ze wist wel dat ze niet praten kon over haar alleen-uiterlijke verschijning, dat achter iederen trek en ieder gebaar

het innerlijk bewoog. Ook was haar verhouding tot Jack niet enkel een dulden; - of moest ze zeggen: haar dulden was liefdevol?

Dien avond kwam het gesprek met Lilly in haar herinnering terug. Ze liep zwijgend achter Jack door de tuinen; - het kon lijken of ze met dezelfde aandacht als hij naar de in rijen geplante struiken en boompjes keek. Hij nam soms een bijna rijpe vrucht in zijn hand, plukte aan een dorrend blad. Dan stond ze stil, als had zijzelf haar hand keurend uitgestoken. Als het kind van ons zou weggaan, dacht ze, en ik bleef alleen met Jack, dan zou het net een gewoon huwelijk tusschen ons zijn, een man en een vrouw, die elkander begeerd hebben. Hij werkt om zijn dagen te vullen, en om mij alles te kunnen geven wat ik verlang; - en ik leef voor hem, - het is niet oneervol voor een vrouw dit te doen. En o, ik mag nog mijn liefhebberijen najagen, - ik ontwerp meubelen en kleeren, ik geef zelfs een knipcursus aan de meisjes van het dorp. Als het moest, zou ik er mijn eigen brood mee kunnen verdienen, - maar dat is overbodig geworden.

De duisternis daalde langzaam uit den wijden hemel; voor haar voet werd het zanderig pad fluweel-grijs en effen; - het jonge groen rondom vergrauwde. Een ster pinkte, nauw zichtbaar, in het uitspansel, dat weer scheen op te lichten, nu ze ernaar keek. Dan was ze door een enkelen haastigen tred naast hem en nam zijn arm.

- Jack, zou Lilly niet bij ons kunnen blijven? ik wilde haar zoo graag houden.
- Wat bedoel je?
- Ze denkt dat ze naar kostschool gaat.
- En jij haat dat woord.
- Ja, waarom moet me alles worden afgenomen? ik bedoel: alle zorg en verantwoordelijkheid? En ik zou

haar zelf kunnen leeren; Fransch, bijvoorbeeld, teekenen en handwerken. En voor de andere vakken zou ik goede boeken willen nemen.

- Maar ze blijft dan alleen, ze heeft geen makkertjes.

- Ja, vind je dat erg? En wat mij aangaat, mag ze met de kinderen van het dorp spelen.

Hij antwoordde niet dadelijk; dan zei hij: We zouden haar in de vacanties thuis hebben, in alle jaargetijden, 's zomers het langst, en *wij* vieren het Kerstfeest met haar, en we schrijven haar brieven. Het is niet dat ze geen tehuis meer zou hebben, maar ze groeit op met kinderen van haar leeftijd.

- En *hoe* groeit ze op?

- Volgens haar aanleg, en verder: zoo goed mogelijk.

- Hm, beter dan wanneer ze bij mij bleef? gestuurd naar leeraressen, van wie we niets weten, ze zijn misschien dom of onverschillig, ze moeten er hun brood mee verdienen.

- Met die domheid?

Ze haalde haar schouders op. - Och ja. En voelde dat ze te ver ging, zonder zichzelf te kunnen stuiten. - En dan een willekeurig zoodje kinderen ‘van haar leeftijd’, dat moet het eenige groote voordeel zijn.

Hij keek naar haar gezicht, zag er een booze vastberadenheid in, die haar trekken hard maakte.

- Andere ouders, zei hij mild, vertrouwen voor den omgang met hun dochtertjes op *ons* meiske.

Nu zweeg ze een oogenblik, schoof haar arm hooger door den zijne. - Andere ouders vertrouwen op onze Lilly, en: Wij vieren zelf het Kerstfeest met haar, die beide argumenten zou ze niet vergeten, daaraan ook verloor ze haar pleit. Hardop zei ze: Ik weet wel dat ik het verlies, hoor; we moeten dan maar een goede school zoeken; - het kind zal blij zijn.

- Had je haar al iets gezegd?

- Vanmorgen, een enkel woord. - Ze voelde dat ze alles moest terugnemen, en was ertoe bereid.

- Je houdt van het kind, zei hij ernstig.

Ze keek omhoog, er waren meer sterren gekomen, die tintelden zwak aan den nu bijna lichtloozen hemel.

Zwijgend gingen ze terug naar huis. Hij nam nog een krant en zij maakte een sandwich voor hem. Hij leefde bijna als een landman, dezen zomertijd: naar bed met de zon, en heel vroeg op. Nu was ze ook weer de tevreden, rustige Ina die hij kende. Ons leven is als een idylle, dacht ze, maar een idylle wordt gauw banaal, en er is iets in, dat nog juist de banaliteit bant - ik weet niet wat. Misschien houd ik niet van de manier waarop hij mij lief heeft. Ik heb hem de Ina laten zien, die ik in aanleg ben; wild en scherp; - hij is er niet van geschrokken, - hij ging er zoo luchtig over heen, vond het weinig belangrijk. Misschien is hij de wijste van ons tweeën. Ze zuchtte. Plotseling dacht ze aan de woorden van Gretchen: O, könnt ich ihn küssen, so wie ich wollt', an seinen Küssen vergehen sollt'. Even drukte ze haar armen stijf tegen haar lichaam. Het gebeurde niet dikwijls, dat ze zich Duitsche woorden herinnerde, - en wat moest ze ermee? ze kon ze hem niet zeggen. Nu sloot ze haar oogen voor de aandringende tranen. Ze bleef met hem alleen, goed, ze had hem trouw beloofd. Er zou geen andere man zijn in haar leven, - Frans had ze lang geleden verloren. - Frans, - waarom dacht ze aan *hem*? Eens had hij haar blooten arm aangeraakt, - en toen was ze van hem weggegaan. - Ze keek op, zag Jack verdiept in zijn krant, wist niet meer waaraan ze wilde denken. Maar deze woorden kwamen in haar hoofd: Kan ons leven zóó worden, dat we het zelf nauwelijks meer herkennen?.....

Het was Augustus, de zomer raakte over zijn volheid heen. Het meeste bladergroen werd donker, stug en dor; hier en daar viel een rottend blad omlaag. Maar de rozen geurden met steeds nieuwe kracht. Lilly en Venda verzamelden de kleine, komvormige blaadjes, die ze onder de struiken vonden; ze waren donker en zacht als vogelveertjes. Venda was nu acht jaar, een slank blond kind, met diep-liggende, fel-blauwe oogen.

Dien morgen zaten ze op de veranda-treden en schudden hun fleschjes met rozenwater.

- We zijn hier pas een week, zei Venda, het lijkt heel lang, want we doen iederen dag hetzelfde.

De ander keek haar even aan met een misprijzenden blik. - Als je het soms niet prettig vindt, begon ze.

- Ik vind het heerlijk, ik zou altijd willen blijven, - maar natuurlijk zou ik dan naar school moeten.

Lilly trok haar knieën op, sloeg er haar handen omheen; de kostbare flesch lag diep in haar schoot. - Jij bent pas acht, zei ze nadrukkelijk, je zoudt nog naar de dorpsschool kunnen. Ik niet meer; - moeder wilde me thuis houden, stel je voor.

- Tante Ina is niet je heusche moeder, hè?

Lilly schudde haar hoofd. - Neen; ik weet niet meer waar ze vandaan gekomen is. Ik noem haar moeder, omdat... Er was een bijna harde uitdrukking van nadenken in haar gezichtje.

- Ja, zei de ander.

Op de tuinbank, achter het groote rozenperk, zaten Maud en George. Maud was dikker geworden, en doordat ze niet groot was, en tenger gebouwd, had ze iets propperigs. Haar gezicht was smal en fijn gebleven, maar om den mond lag een slappe, ouwelijke trek. Ze hadden nog niet veel gepraat dien morgen, hoewel George telkens eens een opmerking maakte, als: rozen

zijn altijd mooi, - de herfst is niet ver meer af, - dingen, waarop zij niet inging. Ze kreeg de overtuiging, dat hij een werkelijk gesprek vermijdde, en bracht dit in verband met den vorigen avond. Hij was toen lang met Ina uitgebleven, ze liepen door de tuinen, en het regende gestaag. Maud was 48 jaar, en ze wist dat ze er naar uitzag. Ze wist ook dat een man als George geen leeftijd had, en hij zich zekerder ging voelen, naarmate hij ouder werd.

- Lilly gaat naar Brookfield, zei hij, heb je het gehoord?

- Ja, en Ina was er tegen. Dat weet ik niet van haarzelf, maar van het kind. - Haar toon klonk streng. Plotseling veranderde ze dien, zoodat hij nu ijl werd en zwevend. - Ik voel toch telkens weer dat ze een vreemdelinge is, ik stuit op iets...

- Hoezoo? vroeg hij.

- Sinds lang kom ik niet meer verder met haar; geeft ze zich ooit, is ze ooit echt vertrouwelijk?

- Ben jij het ooit? zei hij haastig. 't Was of hij haar vlietende woorden vast greep, - met Ina, van wie je zooveel hield? of bijvoorbeeld met mij? Hij verschoof wat op de bank, als ging hij opnieuw zitten, sprak dan langzaam, zijn woorden keurend: In 't algemeen geloof ik, dat de Engelsche vrouw niet vertrouwelijk is. Misschien alleen met haar minnaar, als ze dien heeft. - George! Ze haalde haar schouders op. - Nou ja, je wilt grappig zijn.

Ina zag hen van haar kamer uit. Zoo nu en dan hoorde ze ook de stemmen van de meisjes. Ze had het druk met het in orde brengen van Lilly's kleeren. Ik geloof al zijn leven, dacht ze, dat Maud haar man kapittelt; waarom moet hij ook 's avonds met mij in den regen loopen? Hadden we naar het avondrood

kunnen kijken, dan was er niets gebeurd, - maar zoodra je wat gaat trotseeren... Ze lachte. - Even later zag ze Jack bij hen staan, en ze bracht koffie met Deventer koek. Ze hoorde Maud zeggen: De vogels twetteren nog maar, zingen niet meer, - en George: de menschen ook, als ze ouder worden. In een flits dacht ze, dat Maud op een dikke musch geleek, de volte van de borst zoo opdringend tegen het teere keeltje, - dan werd ook het zingen moeilijk. Toen ze George zijn koffie reikte, was er een blik van verstandhouding tusschen hen, als had hij heimelijk om haar grapje gegnuifd.

- Het is jammer, zei Maud, dat Jack het zoo druk heeft, ik heb het gevoel dat we hem tot last zijn.

Jack protesteerde.

Ina stond wat terzijde en zag het aan. Het komt door den regen, dacht ze, en dan zijn we beide vrouwen, zij jaloersch, en ik behaagziek. Maar zoodra Jack zich naar haar wendde om hulp, viel ze hem bij, voelde ook spontaan haar oude genegenheid voor Maud.

Dien middag liepen de vrouwen slenterend door het dorp, gearmd, en met even gebogen hoofden. De oude kerk was met klimop begroeid, en het kerkhof had een muur van hooge eiken.

- Je moet het ons vergeven, als we een beetje afgetrokken zijn; - dat Lilly weggaat, drukt ons, al willen we het elkaar niet zeggen. Vind je het dorp niet mooi? die kleine huisjes in een kring, en daar rondom heen de wijde velden. Ik woon hier zoo graag, en toch kan ik jou benijden: In de groote stad hoef je Venda niet af te staan.

Maud knikte. Ze dacht aan het meisje dat bij Marain was gekomen, zoo jong en zoo wilskrachtig, en dat ze dikwijls benijd had...

- We denken vaak dat een ander het beter heeft dan wij, maar wat weten we...
- Och ja.

Ze tuurden voor zich uit, hun gedachten werden loom en vaag.
De hooge boomkruinen stonden roerloos in de zilvernevelige lucht.

Ze wachtte op Jack in de gesloten kamer. Soms klopte haar hart, alsof haar bruidegom komen moest, en ze dacht aan oude verhalen, waarin de jongeling een monster dooden moet, voor hij de jonkvrouw krijgt. Dan glimlachte ze een beetje ongewis. - Vreemd, zei ze zichzelf, dat ik aldoor het gevoel houd, alsof we ons van het kind gaan ontdoen. Het lijkt ook op Kleinduimpje, want Lilly zal den weg niet terug vinden, alleen. - Ze stond op en keek naar buiten; - er viel wat regen, onhoorbaar. Jack reed nooit snel, en misschien zou hij nu heel langzaam gaan. Als hij alleen aan het stuur zat, niemand hem afleidde, dan kreeg hij soms angst voor ongelukken. Ze vond het dwaas, dat hij het kind met de auto had willen brengen, 100 K.M., en dien langen weg weer terug, den zelfden dag, in het donker, - maar ze had hem niet weerhouden. Ze hoopte dat geen van de tuinjongens het hek van den inrit gesloten had; - hoe gemakkelijk kon een van hen het achter zich hebben dicht gegooid. 't Was lang geleden, dat ze de fluit van de fabriek hoorde; was ze sindsdien buiten geweest? regende het in den vroegen avond al? Ze liep terug naar de tafel, las staande een enkelen regel uit haar boek. - Maar Jack doofde de groote lichten, als hij het dorp door was, - en dan zou hij tegen het hek kunnen botsen. - Nu was ze in de hal, sloeg een shawl om. Buiten was de grond week

en kil. Het hek zal wel open zijn, dacht ze, maar ik kan me toch overtuigen, en ze citeerde een zinnetje van Bennett: It 's always safe to be on the safe side. - Ja, kijk, de beide helften weken ver terug, de weg was vrij. Toch, terwijl ze daar stond in den duisteren wind, was het haar of hij onmogelijk meer zou kunnen terugkomen. Ze draaide zich om, het lamplicht, door een spleet van de grodijnen, keek haar aan. Zoo stond ze tusschen de veiligheid van haar huis, en het onbekende waaien van den nacht. - Ben ik dan bang voor Jack? prevelde ze. - De wind suisde leeg aan haar voorbij, de fabrieksschoorsteenen waren grauw en dreigend in het donker van den hemel.

Toen ze weer in de kamer was, werd ze rustiger. Hij zal moe zijn, als hij thuis komt, dacht ze, dan wil hij mij vinden zoo gereed als zijn leunstoel, en bijna even zwijgend. - Waarom zou ik bang zijn? Nu Lilly weg is, wordt hij mijn kind, en een moeder is altijd bereid. - Even bedekte ze haar gezicht met haar handen, - ze voelde zich oud geworden. Geen geluid drong tot haar door, alleen het zachte tikken van de gangklok. Ze verwachtte hem, - hij zou zeker komen.

Ze was hem in de hal tegemoet gegaan; - hij zag er niet alleen vermoeid uit, zijn gezicht was een beetje vertrokken.

- Kom gauw binnen, heb je aldoor regen gehad?
- Ik weet niet, zei hij.

Ze sloot de deur achter hem, ging dan naar hem toe voor een kus.

- Mijn vrouw.

Ze stond op haar teenen, zei glimlachend: Vandaag ben ik grooter dan jij.

Met haar eene hand streelde ze zijn haar.

Na een oogenblik begon hij te vertellen. De school was hem niet meegevallen, - de plaats niet en het huis, - het was alles een klein beetje minder dan hij zich had voorgesteld.

- Maar Jack.

- Wacht even, zei hij. Ook het kind had dien zelfden indruk; eenige keeren heeft ze gezegd: Het is alles anders, vader.

- Ze heeft toch niet gehuild?

Hij wendde zijn gezicht af als een schuldige. - Ja, een oogenblik, toen ik weg ging.

- En wachtte je toen?

- De directrice beduidde me, dat ik beter deed te gaan; er drongen ook andere meisjes om haar heen, die haar troostten.

- Hoe was die directrice?

- Heel goed, beschaafd en lief, een mooie, grijze vrouw. - Hij praatte voort, zei haar hoe de ligging van het huis was, en de tuin.

- Zal ze gauw schrijven?

- Ja, morgen; - ik denk dat ze zich dan al heeft aangepast.

Ina glimlachte bijna onmerkbaar. Dan zag ze dat de vreemde trek nog in zijn gezicht was gebleven. Ze vroeg voorzichtig verder, ook over zijn tocht; - was de heenreis mooi geweest? Hij antwoordde op alles, maar toen ze niets meer wist te vragen, zweeg hij. Zou hij me nu verwijten, dacht ze, dat ik mijn wil niet heb doorgezet? - Als jij het zoo zuiver voelde, waarom sprak je dan je veto niet uit? - Het kind was bedroefd, toen ik wegging, het schreide. - 't Was haar of ze in Lilly's groote oogen de tranen zag.

Ze zei: Het was moeilijk voor je haar achter te laten. Heb je geaarzeld?

En nu sprak hij het dan eindelijk uit, ze hoorde het aan zijn stem.

- Ik verwijt mezelf, dat ik het kind niet naar die andere school gebracht heb, je weet wel, in Hilling, daar zou ze niet teleurgesteld zijn geweest.

- Maar Jack, dat was die dure school, waarvan je zelf zei...

- Ja, ik weet het wel, maar ik had dat offer toch graag gebracht. Het huis is een gerestaureerd kasteel, er zijn eigen hockeyvelden. - Ze liet hem uitpraten. Hij verwijt mij niets, dacht ze, alleen zichzelf, omdat hij geen dwaasheden deed voor zijn eenige dochter; - hij begrijpt niet hoe groot het offer is, dat hij gebracht heeft.

Toen zei ze hem voorzichtig haar meening. - Een oud kasteel, een school voor adellijke meisjes - en dan Lilly Holwood, van de conserven-fabriek...

Ze droomde dien nacht van haar ouderlijk huis; ze was in de voorkamer, waar ze haar klanten ontving. Lilly kwam binnen en vroeg haar om een nieuwe jurk. Toen, plotseling, herkende ze het kind niet meer, het leek een zigeunermeisje in lompen, dat haar hand ophield. En snel vloeiden de droombeelden in elkaar; er was een stem die zei: Ik verwijt jou niets; en toen liep ze in den regen langs het strand met George Kelwin. De wind bulderde en trok haar in zee.

Met een schok werd ze wakker. Het was donker, ze hoorde een boom ruischen. Als het kind maar slaapt, dacht ze, en wendde zich zuchtend om.

Zevende hoofdstuk.

Toen Lilly een jaar op kostschool was, brak de oorlog uit. In enkele dagen veranderde het leven van de menschen, leek af te breken, te verkruimelen tot niets. Voor het eerst dacht Ina na over het karakter van Jack. Ze had misschien tot nog toe gemeend dat hij veel kinderlijks had, en dat ze hem zou doorzien, zoodra ze dit wilde. Maar nu, om iets te kunnen vasthouden, om in dezen chaos één geestes-zekerheid te hebben, trachtte ze dezen man te doorgronden. - Veel werklieden van de fabriek namen dienst in het leger, en haastig werden vrouwen en meisjes gezocht om hen zoo goed mogelijk te vervangen. Jack sprak nog niet van weggaan, maar Ina wist dat hij het toch zou doen. Ze vond *dit* als zijn motief: Alle mannen, zoooals ik, zij die mijn gelijken zijn, en mijn minderen en meerderen, zij verwachten dit van me, ze rekenen erop. Haar haastige uitroep: Mogen ze op je rekenen in het kwaad? zijn wederwoord: Zoolang wij allen samen niet zeker weten of het kwaad *is* - en de traditie het heeft geheiligd... - Ha! de traditie, dat is een dood woord. En hij weer: De traditie, dat is het lang beproefde, het altijd nog geldende, wat de tijd gehard heeft en geijkt.

Toen hij met haar sprak, na luttele weken, vond hij haar niet onvoorbereid. Ze hoorde, tusschen zijn woorden door, dat hij bang was geweest voor haar verzet, en een oogenblik was het haar als een eindelijke, diepe voldoening, dat hij haar aard gezien had, haar wilden opstandigen aard, en dien had gevreesd. Maar zijn angst smolt weg, naarmate ze bleef luisteren, en

hem niet onderbrak. Op 't laatst omhelsde hij haar, zooals hij misschien nog nooit eerder gedaan had, met een zoo grooten eerbied, en een zoo hecht gevoel van saamhoorigheid. - Hij ging. Een plaatsvervanger op de fabriek voor zichzelf had hij niet kunnen vinden, maar Ina stelde zich aan het hoofd van het administratieve werk. Iederen morgen, nog voor de eerste post kwam, was ze op het kantoor, liet zich verslag uitbrengen, onderzocht en trachtte te oordeel en. Den eersten tijd wilde ze overal helpen, iedere werkkracht die uitviel, zelf vervangen, maar al heel gauw zag ze daarvan de onmogelijkheid in. Toen groeide snel in haar die eene groote ambitie: de fabriek zoo goed mogelijk aan den gang te houden. Ze betaalde hoog loon voor overwerk, vergat nooit 's avonds nog inspectie te doen op alle afdeelingen, zocht boeken uit Jack's bibliotheek over vruchtenteelt, trachtte zooveel mogelijk van de tuinjongens te leeren. Onder dit alles had ze soms sterk het gevoel: ik doe dit om Jack, om iets goed te maken. - Ze wist niet *wat*. Dat ze hem zonder klacht had laten gaan, had hij in haar geprezen. Was het dat ze zich om zijn werk nooit had bekommerd, te gemakkelijk zich inleefde in de welvaart die hij haar bood? - Die verklaring bevredigde haar niet. Soms droomde ze dat ze hem zocht temidden van soldaten en legertenten; - het dreunen van kanonnen verwarde zich met het geraas van de fabriek. Als ze hem vond, zou ze zeggen: Ik werk voor jou, en, bij hem neerknielend, zijn wonden verzorgen. - De droom had geen logischen gang.

Ze dacht weinig over den oorlog; - ze schreef aan Jack en ontving zijn brieven, kon het niet verhinderen dat de gedachte in haar loswoelde: Hij is weggegaan om een waan, ik moet hier de werkelijkheid voor hem

behoeden en levend houden. - lederen dag vocht ze met die werkelijkheid.

Ze hoorde dat George Kelwin ook dienst had genomen en in Noord-Frankrijk was, evenals Jack. Maud zal het mooi vinden, dacht ze schamper.

De oorlog schreed voort, en Engeland werd hoe langer hoe enthousiaster.

Maud schreef: Als ik Venda niet had, ging ik met een ambulance mee naar België, maar het kind is werkelijk nog wat te jong voor kostschool. Jij zoudt kunnen gaan, waarom doe je het niet?

Ina antwoordde: Ik ben de leider van een conserven - fabriek in het graafschap Kent - ik ben een Hollandsche, heb met jullie oorlog niets te maken. Maar ze verstuurde den brief niet. Later schreef ze een enkel woord over haar drukke werk, vroeg Maud met Venda te logeeren. Maud antwoordde, dat ze liever in Londen bleef, waar ze, zooals ze het uitdrukte, den polsslag van den grooten oorlog voelde.

Dien eersten winter schoten Ina's krachten vaak te kort. Ze kende dagen van zoo diepe moedeloosheid, dat ze, over haar werk heen starend, niet meer wist waartoe al haar moeiten dienden. Ze geloofde dat Jack zou sneuvelen; ze kon ook niet anders denken, dan dat hij was uitgetrokken om den dood te omarmen. Lilly had hen beiden niet noodig, - en zijzelf begeerde niet te leven. Ze wist ook niet meer waarom ze de fabriek gaande wilde houden. Had ze een schuld uitte wisschen? dan stellig tegenover haar vader, want eens was ze gedachtenloos van hem weg gegaan. Ze herinnerde zich zijn brief aan Frans Lenooy: Mocht je Ina ontmoeten, zeg haar dan dat ze ons schrijft, we zijn heel ongerust. Zoo weinig vroeg hij van haar, en zooveel had ze hem afgenomen. Nu was hij ziek, zou zeker

sterven; - de berichten kwamen schaars, en ze kon niet naar hem toe. Ze voelde dat een groot deel van de wereld lag te sterven, - en het eigen leven leek haar langs verkeerde wegen gegaan.

Een tijd lang hoorde ze niets van Jack; - hij lag in loopgraven, dicht aan de Belgische grens. Tegen het voorjaar schreef hij weer enkele brieven, maar ze waren kort en heel zwak van toon, alsof hij doodelijk vermoeid was. Ze vroeg hem: Je bent toch niet ziek? Zal je eerlijk zijn, en je overgeven, als je eigen lichaam je daartoe dwingt?

Hij antwoordde daarop niet. - Maar dien zomer kreeg ze hem terug - hij was bijna een jaar weg geweest. Ze wist zelf niet, waaraan ze hem herkende; hij was niet alleen mager geworden, maar zijn gezicht was veranderd. Zijn voorhoofd leek niet meer zoo breed en sterk; zijn oogen waren grauwer geworden en onvast van blik; - om zijn mond waren veel slordige lijnen, die in elkaar verliepen, en dan als opnieuw te voorschijn kwamen. Zijn huid was grijs-achtig wit, zijn handen waren onherkenbaar. Hij had een longaandoening, die hardnekkig was gebleken.

Toen ze alleen in huis waren, - hij was onder geleide gekomen - omvatte Ina hem, als een moeder haar bedroefd kind, en als een vrouw den minnaar, die tegen haar gezondigd heeft. Hij liet haar stil begaan, leek zelfs nauwelijks ontroerd, maar zijn mond, die niet meer glimlachen kon, vertrok even. En zoo was dit misschien de eerste keer, dat ze hem spontaan zichzelve gaf, maar ze wisten het beiden niet.

Ze richtte gelijkvloers een ziekenkamer voor hem in, zat de eerste dagen steeds bij hem, deed alsof de fabriek niet bestond. - Hij had veel te vertellen. Toen hij eenmaal gesproken had, kwamen zijn woorden telkens

opnieuw, welden op als bloed uit een wonde, onstelpbaar. Ze zag aldoor zijn veranderd gezicht, maar na heel korten tijd kende ze hem zoo. Hij vertelde niet alleen van ontberingen, en een dierlijk leven in aardholen, - het meest sprak hij van de mannen, die daar met hem waren. Waar ze vandaan waren gekomen, wat ze hadden achter gelaten, hoe ze probeerden het oude leven voort te zetten onder de nieuwe omstandigheden, en honderd maal zich stootten.

Ze zei: Ik dacht dat niets van het oude daar blijven kon.

- Het was zoo eigenaardig te zien, hoe ieder zijn gewoonten meebracht, zijn opvattingen.

- En ze langzaam verloor?

- Neen, niet altijd, of eigenlijk: in 't geheel niet.

- Sprak je veel met de anderen?

- Ja, de dagen waren zoo lang.

Zij begreep zijn eerbied voor die mannen, die niet anders hadden gedaan dan hijzelf ook, - maar in zijn oogen was het altijd meer, belangrijker.

Als hij, vermoeid, een oogenblik zwijgend had gelegen, dan wendde hij toch weer plotseling zijn gezicht naar haar toe, begon te praten. Hij onderscheidde geen groote en kleine dingen meer; berichten van een nederlaag hadden hem niet anders beroerd dan de zucht van een makker. - Ina kon niet anders doen dan hem aanhooren. Alle gedachten aan haar eigen werk trachtte ze ver te houden. Ze had het bevel gegeven, dat niemand haar mocht storen, maar ze zag den rook uit de schoorsteenen, hoorde de machines stampen en de vrachtauto rijden, en verlangde daar weer te zijn, temidden van het grove, gevoellooze voortgaan. Naast Jack zat ze met gevouwen handen, praatte zelf ook wat, over het kind, en over de menschen uit het dorp, die zij samen

hadden gekend. Eens noemde hij haar met den naam van zijn eerste vrouw: Lucie.

Ze keek hem verschrikt aan, trachtte te glimlachen. Neen, zei hij toen, eigenlijk verwar ik niet jou met haar, eerder mezelf. Zij is ook langen tijd ziek geweest, zooals ik, en je ziet dan het leven als iets, waaraan je vroeger deel hebt gehad, en dat je toen niet heelemaal begreep.

- En nu? vroeg ze, - begrijp je het beter?

Hij schudde zijn hoofd. - Nu hoef ik er niet meer over te denken.

Maar ze wist dat hij er veel over nadacht. Ze herinnerde zich een avond bij de Kelwins, waarop George over de begrafenis van zijn nichtje had verteld. De dood was daar liefelijk, zei hij, en er waren veel rozen.

Bij het begin van den herfst was Jack wat beter. Er kwamen mooie, zonnige dagen; hij zat op in zijn bed, en door de open tuindeuren zag hij wat groen, en het blauw van den hemel. 't Was of hij zich eraan laafde.

- Een mensch is misschien gelukkiger, zei hij, naarmate hij een kleiner en beslotener stukje van de wereld ziet. Een schuurtje met wat klimop, een paar musschen, en dan een lapje van den hemel. En een beetje hortend, met een sterk Engelsch accent, citeerde hij: ‘Le ciel est par-dessus le toit, si bleu, si calme.’

- Waar heb je dat gehoord? vroeg ze.

- Ginds, er was een man die het voor ons zong, maar ik weet niet anders meer dan den eersten regel.

Langzamerhand kreeg hij wat belangstelling in de zaken, zoodat Ina hem erin kon raadplegen, en dan wegloopen om zijn bevelen door te sturen.

Tegen den winter gelukte het haar een bedrijfsleider te vinden. Het was een jonge man, die in den oorlog een van zijn oogen verloren had. Ina vond hem niet sympathiek, hij sprak van het ‘fabriekje’, noemde het

‘verloopen’, de producten bij den kleinhandel slecht ingevoerd. - Hij wil straks alle eer hebben van den opbloei, zei ze gemelijk tegen Jack, - en die antwoordde: Goed, we zullen hem zeggen: een man ziet meer met één oog, dan een vrouw met twee.

- Maar Jack!

- Ja, denk je niet dat dat hem zal troosten?

In den Kersttijd kwam Lilly thuis. Ze was groot geworden, en had iets in haar blik, dat Ina daar niet kende, iets bijna heimelijk-onderzoekends. Ze zat veel bij haar vader, zonder dat ze daarom gevraagd werd, en was dan rustig, sprak of lachte niet te luid. Een enkele maal prikkelde het Ina, dat het kind nooit haar gezelschap en haar natuurlijk leven verkoos boven dat van den zieke. In de huiskamer, waar ze samen ontbeten, brandde de open haard en hing de maretak; - maar dikwijls nam Lilly haar bord op, en ging naar haar vader. Ina zei zichzelf: Ik dacht dat ik het dagelijksch leven in zijn voegen moest houden om haar, maar misschien is het juist het ongewone, wat haar trekt. Hem zei ze: Ik ben bang dat je Lilly straks erg zult missen, Jack, en hij antwoordde: Niet zoo erg, maar meer dan zij mij missen zal. Zijzelf sprak weinig met het kind; - ze wist niet waarop ze het moest voorbereiden.

Toen het lente werd, ging Jack's gezondheid snel achteruit. 't Was of hij de wilde vlagen van het nieuwe getij niet verduren kon. Wel luisterde hij vaak heel aandachtig naar den wind en den regen, zei tegen Ina dat het hier zoo anders klonk dan in de loopgraven, even machtig, maar levenwekkend, niet vernietigend.

- Voel je je dan beter? vroeg ze.

Hij keek haar aan, probeerde te glimlachen. - Ik? de lenteregen is toch voor de aarde.

Ze kon niet zooveel bij hem zijn als den eersten tijd van zijn ziekte. Ze wist het zelf niet, maar het duurde haar te lang. Haar kracht was niet enkel een kracht tot dragen, - ook tot doen. Ze overlegde met Mirfield een inkrimping van het bedrijf, raadpleegde ook Jack, toen hun plannen vasten vorm hadden aangenomen. Het eigenaardig-verre van zijn blik zag ze niet en de moeite die hij deed haar problemen te begrijpen. Op 't laatst keurde hij haar oplossing goed, zei lichtplagend: dat jij zoo'n handelsgeest in je hebt, vrouwtje.

Ze vroeg: Vind je het onvrouwelijk? en hij:

- Dacht je dat ik het recht had over een gezondlevend mensch te oordeelen?

Ze bloosde, strekte haar hand naar hem uit, maar hij bleef onbewegelijk liggen. Toen streelde ze even zijn hoofd, voelde het grijs-blonde haar zoo zacht, drukte een kus op zijn kruin.

Plotseling zei hij: Zal je de laatste narcissen voor me plukken?

- Natuurlijk, graag.

Het ontroerde haar, dat zijn woorden bijna gretig hadden geklonken.

In de maand Juni stierf hij, nog onverwachts. Het was een heel stille duisternis geweest, zonder zoeven van den wind. De verpleegster, die had moeten waken, was in slaap gevallen. Toen in den lichten morgen de vogels begonnen te zingen, deed ze haar oogen open. Ze wist niet dadelijk wat er was gebeurd; ze zat naast het bed, en zag hem liggen, zoo stil en wit. En ze voelde dat ook zijn lichtste adem had opgehouden.

Ina ging zelf het kind halen, en ze bestelde rouwkleeren, voor Lilly ook, omdat die er haar dringend om vroeg.

Met grooten schroom ging het kind de sterfkamer

binnen, maar keek niet om naar Ina, die haar gevolgd was, - en die toen plotseling haar laatste stappen terug deed.

Hij werd in een graf gelegd naast dat van Lilly's moeder, op het kleine, heuvelige kerkhof, rondom de oude kerk. Er bloeiden daar veel rozen.

Het duurde meer dan een jaar, voor Ina de fabriek met den grond en het woonhuis verkocht had. Ze kon ook niet dadelijk tot den verkoop besluiten, en hoewel ze geweten had dat Jack zou sterven, maakte zijn dood haar weifelend. Ze had met hem niet over haar toekomst gesproken, ze meende nu dat hij aan haar niet had gedacht, en dat stoorde haar zelf-inzicht. Later, toen ze wat tot rust was gekomen, begreep ze dat hij haar door geen enkelen raad had willen binden. Als ze bleef, dan kon ze Jack's werk voortzetten, geholpen door Mirfield, met wien ze wat beter leerde omgaan, - maar ze zou dan Lilly, die pas dertien jaar werd, niet bij zich durven nemen. En ze verlangde met het kind samen te zijn, het onder haar oogen te hebben. Ook overwoog ze dat Jack de fabriek had opgegeven, zoodra hij zich tot iets anders geroepen achtte, en een oogenblik was ze bijna blij voor hem, dat hij dit had gekend: een stem die hem wegriep uit het gewone leven, en waaraan hij zonder aarzelen had gehoorzaamd. Ze zag misschien voor het eerst, hoe vrij hij zich had gevoeld, ook om haar te verlaten, en te sterven. Ze zag hem grooter dan ze hem ooit geweten had: een man, die rustig, als het ware voorbereid, een onvoorbereid Lot onderging. - Het maakte haarzelve vrij; - en zoo stelde ze haar bezitting te koop, - ze wilde met Lilly in Londen gaan wonen. Mirfield deed haar het eerst een bod, dat ze belachelijk laag vond. Maar al gauw begreep ze het

ongunstige van den tijd, en liet haar eischen dalen. Er kwamen andere kooplustigen, maar ze besliste niet dadelijk - ze zou ook niet hebben geweten waar ze voor den zomer, zoolang Lilly nog op kostschool was, had moeten heen gaan.

Eindelijk, in Augustus, huurde ze een flat in Londen.

Achtste hoofdstuk.

De nieuwe winkelchef was een praatje komen maken. Ina had hem zien binnenkomen, terwijl ze met een coupeuse voor een van de breede ramen stond, het meisje iets uitleggend aan een japon. - Die komt zeker inspecteeren, dacht ze, en liep hem niet tegemoet. Nu stonden ze daar voor het venster, als opzettelijk punt waarnaar alle oogen zich keeren moesten - hij met zijn rug naar het atelier, druk pratend naar Ina's wat afgewend en weinig weerspiegelend gezicht. Ze zag de glansblikken van de meisjes, hoorde telkens een hoog lachje, een gefluisterd woord. Er waren kinderen bij, die ze slecht dulden kon, rauw, onopgevoed, lomp van gebaren, - en die bespiedden nu haar houding. Dan, als merkte hij haar afgetrokkenheid, vroeg hij: Loopt u even mee, we hebben een model-japon uit Parijs gekregen, een dot.

Nu liep ze voor hem uit, het atelier door, langs de paskamers, een trap af naar beneden. Telkens reikte hij met zijn langen arm langs haar, stiet een deur open. Hij zou alles kunnen zijn, en dan ook winkelchef, dacht ze, bijvoorbeeld een dichter. Maar neen, hij heeft zulke frisch-roode wangen. Aldoor hoorde ze zijn stem, eerst wat hoog, dan snel dalend, en aan 't eind van den zin weer met een kleine krul opwaarts. Ze dacht aan Portia: God heeft hem geschapen, en laat hem daarom voor een man doorgaan, - vond zichzelf meteen onbillijk. - De japon lag in een van de vitrines; - hij maakte de glazen deur met een glanzend sleuteltje open, ingehouden gebarend, als de man die van alles de

sleutels heeft. Samen bewonderden ze, de wijde rok viel over hun beider knieën, en het stemde hem vertrouwelijk. - Ik zou u hierin willen zien, zei hij. Maar Ina stond op.

- Nu moet ik naar mijn werk terug, - knikte hem wat hooghartig toe: Mr. Harrison.

Toen ze het atelier binnen kwam, was er een hoog lawaai van stemmen. Ze bleef een oogenblik stil staan bij de deur, kaarsrecht, en als beleedigd, voelde, bijna tegelijkertijd, dat die houding hier geen indruk maakte. Eén van de meisjes danste; Ina zag dat ze nog opzettelijk even doorging, want alle stuwkracht was uit haar lichaam weg. Een loom vooruit brengen van de heupen, een paar stappen van den vollen voet, een lach, met open mond, over een bleek, bol-vleezig gezicht. De meeste andere meisjes waren van hun stoel opgestaan, deden, onhandig en schetterend, alsof er iets bijzonders gebeurde. - Luid zei Ina, en toch bijna achteloos: Gaat allen zitten, dadelijk. Zonder om zich heen te kijken of ze werd gehoorzaamd, liep ze naar het meisje dat gedanst had.

- Juffrouw Davids, mag ik uw werk even zien?

De ander greep iets van de tafel. - Dit, zei ze, een rok.

- O juist; - u zoudt dien eenen naad overstikken, die zoo slordig was. En?

- Nou, dat heb ik gedaan.

- Hebt u... weet u dat zeker?

Het meisje grinnikte.

- Dus als ik u zeg iets over te doen, dan doet u het een tweede maal precies hetzelfde, met den zelfden steek, die te groot is. - Terwijl ze nog sprak, vond ze haar woorden niet kort en scherp genoeg. Ze ging voort: Op deze manier zal ik u onbetaald overwerk laten doen,

hoewel, neen, u krijgt uw ontslag - ik bedoel... nu niet dadelijk, maar.... Ze verwarde zich, keek het meisje een oogenblik hulpeloos aan. - Juffrouw Davids kon zich niet goed houden, barstte in lachen uit. Dan, toch even geschrokken, trachtte ze zich te herstellen, gniffelde opnieuw, en, omdat Ina nog zweeg, voelde ze iets als een overwinning. - U durft ook niet zooveel, zei ze, want zelf flirt u met mijnheer Harrison.

- Nu is 't genoeg, ik zal Mijnheer James zeggen dat hij u ontslaat.

- Zoo, 's kijken of hij dat dan ook doen zal; - *ik* zal het hem zeggen, nu dadelijk.

Juffrouw Davids wilde al gaan. Ina voelde dat de andere meisjes keken en luisterden, dat ze dit ruzietje spannend vonden. Ze hief het hoofd wat op, wendde zich half terzijde, dan plotseling zei ze, volkomen beheerscht en koud: Wees zoo goed en neem dien rok mee, toon uw werk.

Het meisje ging, den rok over haar arm. De anderen bogen hun hoofd, zagen weer hun machines, en de stof waaraan ze bezig waren. Langzaam en opzettelijk bedaard ging Ina bij hen rond, inspecteerde, gaf aanwijzingen.

Er bleef iets broeien. Het leek Ina niet onmogelijk dat het weggestuurde meisje zou terug komen. Ze was nog maar kort bij James, kende den eigenaar oppervlakkig. Zijn zaak breidde zich de laatste jaren uit. Vroeger had hij een te klein atelier gehad, dan dat hij een hoofd over de meisjes hoefde aan te stellen. Toen Ina bij hem solliciteerde, had hij zich veel over de zaak van Marain laten vertellen. Zelf sprak hij weinig, dacht na, en leek te weifelen. Maar het eind was toch geweest, dat hij haar aannam, en haar vroeg zelf haar salaris vast te stellen. Hij gaf haar vrijheid het werk

te hervormen, de naaisters en coupeuses in alles aan zich ondergeschikt te maken. Ik hoop, zei hij, dat we in de toekomst met Marain zullen kunnen concurreeren.

Maar de drie maanden dat ze nu bij den heer James in dienst was, had ze hem nauwelijks eenige keeren gezien. Het bevreemdde haar; - ze had zich samenwerking met hem voorgesteld, al wist ze ook niet duidelijk hoe, in ieder geval meer belangstelling van hem verwacht in haar werk. Het was de eerste maal dat ze een van de meisjes naar hem toestuurde. Had ze steun aan hem? of was hij onverschillig? - en nu dit domme kind haar zou aanklagen, wat zou hij doen?

De middag verliep; - langzaam schikten de meisjes zich in den gewonen gang; - juffrouw Davids kwam niet terug, en er waren geen verdere stoornissen meer.

Toen Ina zich klaar maakte om weg te gaan, kwam er een boodschap van den heer James: Hij verzocht haar een kop thee met hem te gaan drinken.

Even later liep ze naast hem voort. Nu ze niet alleen was, en telkens zijn stem verwachtte, beleefde Ina de ontzaggelijk ingewikkelde organisatie van de stad anders dan gewoonlijk. Andere dagen stelde ze zich scherp in op het verkeer, haastte mee, berekende op de minuut hoe laat ze thuis zou zijn. Lilly, hoewel ze na schooltijd nog vaak extra lessen had, kwam er voor haar, liet zich thee brengen, vroeg soms naar de schotels voor het avondeten. Ina vond het niet goed dat het kind te veel heerschte in huis; - iederen dag nam ze zich voor het tegen te gaan, en in het zich reppen stortte ze haar gevoel van verantwoordelijkheid, doezelde haar vrees uit. - Ditmaal zag ze de hevige drukte in de straten als iets kunstmatigs, buiten zich. Ze bleef zooveel mogelijk naast haar begeleider loopen; - hij sprak niet, greep eenmaal bij het oversteken luchtig

haar arm, glimlachte vaag naar haar strak en zorgelijk gezicht. In een tearoom vonden ze een rustig plekje. Toen ze zaten en zich wat geschikt hadden, vroeg hij: Denkt u nog aan juffrouw Davids? - ging meteen voort: u moet het niet doen - ze is weg. Er was geen enkele reden om haar niet te ontslaan. - Apropos, dien rok laat ik u morgen terugbrengen, en u zorgt ervoor, dat het bewuste stiksel weer wordt uitgehaald, - door het meisje dat nu het eerst aan de beurt is om weggestuurd te worden.

Ze keek wat onzeker naar hem op. - Om u de waarheid te zeggen, zei ze, dacht ik aan mijn dochtertje. - Ik weet niet of ik goed gedaan heb, door dat meisje te ontslaan; - ze hinderde me.

- Ja, zei hij, en als uw dochtertje u hindert? niet waar, met sommige menschen hebben we geduld, maar we kunnen het niet met allen hebben, - daarin heeft u natuurlijk gelijk. Zegt u mij eens: Wilt u juffrouw Davids dadelijk doen vervangen?

Zebloosde. - Daarover heb ik nog nauwelijks gedacht.

- Juist. Ik zou graag zien, dat u een maand wachtte, - omdat ik haar een maand salaris heb gegeven, en ik ben liever niet verkwistend. Misschien dat de andere meisjes door den schrik wat harder zullen aanpakken; - maar het werk mag er niet onder lijden, natuurlijk. U moet maar doen, wat u het beste dunkt.

Ze voelde zich in het nauw gedreven; - wat wilde deze man van haar? ze dorst hem niet vragen of hij tevreden was over haar werk, - hij keurde alles goed op een bijna minachtend-verwerpenden toon. Hij had iets sluws in zijn donkeren blik, - toch was zijn houding loyaal.

De thee werd gebracht, en ze bereidde een kop voor hem met neergeslagen oogen. Maar de stilte beklemde

haar. Als ging ze daar nu juist over denken, zoo zei ze voor zich uit: Het is niet gemakkelijk tegenwoordig. O, het zal wel aan mij liggen: - vroeger had ik nooit last met de meisjes.

- Dus ouder, en niet wijzer? Mevrouw, u moet uzelf in de hand houden; - nooit bij het verleden blijven stilstaan, vooruit zien.

Ze hoorde dat zijn stem nu anders klonk, er was een lichte, drijvende toon in en bijna iets milds. Voorzichtig keek ze naar hem; - zijn gezicht was zoo rustig en natuurlijk geplooid, dat het bijna uitdrukkingsloos werd. Maar nu keerde hij zich naar haar toe. - Wilt u weten hoe ik over uw werk denk? Ik heb het nauwkeurig gevolgd, en het is goed, tot zoover, maar u moet volhouden. Als u wilt, zal ik uw salaris verhoogen. - Hij wachtte even.

- Is dat geen verkwisting? vroeg ze.

Hij trok zijn wenkbrauwen omhoog. - Ik vermoed van niet. U heeft mijn woorden onthouden: ik ben liever niet verkwistend; - dat geeft me een waarborg. En u denkt aan uw eigen dochtertje, ook dat is een goed ding.

- Die juffrouw Davids, zei Ina, hinderde me vooral, omdat ze zoo leelijk was. - Ze begreep zelf niet, waarom ze dit zoo plotseling zei.

- O ja? Maar het was verkeerd, dat u zich liet hinderen. U hadt haar moeten ontslaan, zonder dat ze u getroffen had.

- Dus zonder reden?

- Zonder reden? Hij keek haar glimlachend aan. - Ze bekende me, dat ze een danspas gemaakt had, eventjes, terwijl u weg was.

- Ja. En?

Weer trok hij met zijn wenkbrauwen, en zijn gezicht

kreeg een ironische uitdrukking. - O, ik wil niet oordeelen, het is niet voor niets dat ik u zooveel vrijheid gegeven heb. - Plotseling legde hij zijn hand op haar arm.

- Ik plaag u een beetje, mevrouw Holwood, niet waar? Ik heb schik in u. En vertel me nu eens van uw dochtertje.

Ze kon niet dadelijk spreken, en hij drong niet aan, maakte haar aarzeling onopvallend door een tweeden kop thee te vragen.

Dan begon ze, als terloops: U weet dat Lilly mijn eigen kind niet is?

Ze kwam een uur later thuis dan andere dagen. Terwijl ze naar boven liep, viel haar de stilte op van het huis. De gedachten gingen snel door haar heen: Zou Lilly er zijn? of is ze weggeloopen met een vriendinnetje? Zijzelf was te vertrouwelijk geweest met dien man. Waarom haar woorden: Ik wantrouw alle vrienden van mijn kind, ik weet dat het verkeerd is, haar vader zou me erover hebben bestraft, misschien heb ik daarom weer werk gezocht: om mijn gedachten af te leiden. En als ik terug kom, en haar in de huiskamer zie zitten, dan moet ik even mijn oogen dicht doen, en vergeten dat ik haar zooveel uren aan anderen gelaten heb. - Had ze dit alles gezegd? Neen toch, maar hij had het geraden, en even zijn hoofd geschud, boven zijn kleine oogen de hoog-opgetrokken wenkbrauwen, waardoor de verhoudingen van zijn gezicht zoo grappig werden verstoord.

Nu trad ze binnen; - de kamer was schemerlicht, in den hoek brandde een lampje. Lilly lag voorover op den divan; om haar heen waren boeken gespreid, maar ze las niet. Traag hief ze haar hoofd op. - Dag moeder.

Geen verwondering om Ina's late thuiskomst, geen enkele kleine beweging ook van blijdschap.

- Kind. Ina liep naar haar toe, kuste haar wang. Plotseling was het haar als zou ze nooit meer over haar eigen leven kunnen praten met Lilly. Het gaf haar een schok, het gevoel dat er in een oogenblik binnenin haar iets veranderde, - maar ze herstelde zich dadelijk weer.

- Ben je moe, vrouwtje, dat je daar zoo lui ligt?

- Moe? neen.

- Sta dan op, wil je?

- Hè, waarom?

- Omdat ik het vraag. Ik kan daar niet naar kijken, een gezond kind in die houding.

Lilly lachte. Eigenlijk ben ik geen kind meer, zei ze. Ze steunde nu met haar hoofd tegen den muur. Haar gave, ronde wangen bloosden, in haar oogen leefde een diepe gloed.

- Hoe was 't op school? De woorden ontsnapten Ina voor ze het wist. Een paar dagen geleden had Lilly een beetje lachend verzucht: u vraagt me ook altijd hetzelfde, in precies dezelfde termen. Toen had ze willen antwoorden: Dat komt omdat jij niet zelf begint, maar ze zei het niet, voelde zich even sterk gehinderd. Nu praatte ze erover heen. - Je hebt immers dansles gehad? is het laat geworden?

- Neen, gewoon.

- Zoo. Het valt je niet op dat *ik* later ben?

- O jawel moes, heeft u gewinkeld?

- Kom nu eerst van den divan af, ik wil je de dingen geen driemaal zeggen.

Onderwijl nam ze een stukje toast met marmelade.

Lilly pruttelde: Ik lag zoo heerlijk. Waar is die bank dan voor? Dan stond ze, en hield haar hoofd vast met

haar handen, als voelde ze een duizeling. - Moes, ik zeg altijd maar dat u winkelt, als een van de meisjes meeloopt uit school en naar u vraagt.

- En waarom doe je dat?

- Nou, u zegt zelf, dat u niet juist *hoeft* te verdienen.

- Hm, - en wat vertelde je, vroeger, van vader? Had hij een fabriek? of niet?

- O, vader was in den oorlog.

Ze schamplachte even. - Nauwelijks een jaar. Meteen stond ze op, haalde haar werkmandje. - Ga jij ook iets uitvoeren, Lilly, we hebben nog een kwartier voor het eten. - Ze schakelde het groote licht in. Vandaag is mijn toon wat scherp, dacht ze, en het is of ik niet anders kan. Van het kind wil ik meer vertrouwelijkheid, maar misschien stoot ik haar af door mijn aanmerkingen en koele eischen. Als ik haar heerlijk op den divan had laten liggen, wie weet wat ze me dan had verteld? Maar neen, ik wil toch niet in alles haar gelijke zijn, haar kameraadje. Ze keek op, Lilly zocht haar boeken bij elkaar.

- Ik heb thee gedronken met mijnheer James, zei ze, hij is een wonderlijke man.

- O ja?

- 's Middags was er een kleine moeilijkheid, ik heb een meisje ontslagen en naar hem toegestuurd. Maar-re, daar hebben we toen toch niet het meest over gepraat.

- Ik geloof dat u soms belachelijk streng bent, moes.

Ze keek Lilly aan. - Ja, zoo streng, dat ik een dergelijke opmerking van jou niet wil.

Lilly haalde haar schouders op, maar haar gezicht wendde ze af. Toen zwegen ze beiden. - In Ina kwam een zwaar gevoel van moeite en mislukking. Soms leek een dag zoo lang, en de jaren strekten zich voor haar

uit, leeg en onbestemd. Zou iedereen in zijn jeugd denken, dat een enkele groote daad het leven voortstuwt? aldoor verder? Maar het was een bittere misrekening. Ze vluchtte eens uit haar huis, en haar land, en dat werd al gauw tot een anecdote. Nu was wel het grootste deel van haar leven voorbij, maar als het al haar kracht gekost had?

Lilly drukte haar ooren dicht, en prevelde een les. Zou het kind nu die kleine botsing weer vergeten zijn? Kon dat zoo gauw en gemakkelijk?

Het dienstmeisje kwam binnen, vroeg hun aan tafel te gaan.

Toen ze zaten, zei Lilly: Moes, nu moet u me nog vertellen, waarom mijnheer James wonderlijk is.

Ze bogen zich samen over een tijdschrift. Ina voelde Lilly's arm om haar schouder, en een fijnen, warmen adem in haar hals. Nu lachten ze, om wat Ina noemde: Een echt Engelsch mopje, en in Lilly's stem was een bijna jubelende klank. - Dit moet ik morgen op school vertellen; toe, sla eens om. De ‘Held’ heeft ons laatst een paar Fransche woordspelingen geleerd, maar hij zegt: Als je voor alles te moe bent, dan kan je nog lachen om Punch.

Ina bladerde niet verder. - Het is tien uur, kind.

- O, nou ja. Lilly richtte zich op, legde haar handen om Ina's hoofd. Dan begon ze een paar haarspelden te versteken. - Zeg, moeder, de Held is een beetje verliefd op me.

- Verliefd? hoe kom je daarbij?

- U moet dat voorste haar niet zoo strak trekken, het doet pijn om te zien.

Ze wilde bedenken of Jack ooit zoo spelend haar hoofd had gevat, maar ze kon niet, er waren Lilly's woorden.

- Nou, meiske?

- O, iedereen zegt het. Ik moet in de voorste bank komen zitten onder zijn les, en hij heeft zijn oogen niet van me af, en soms maakt hij een plotselinge beweging met zijn houten arm, en dan kraakt het zoo griezelig, - maar ik vertrek mijn gezicht niet. Vanmorgen zei hij: Ikzelf ben de eenige, die erom lachen mag. Hij praat over alles met ons, hij vindt ons echt geen kinderen meer. - Ze gaf Ina's hoofd een laatste tikje. - Zoo, ik moest u eigenlijk iederen morgen kappen.

Ina glimlachte. - Maar hoe oud vind je mìj wel?

- Och, dat doet er niet toe, misschien ziet u er jonger uit dan u bent.

In ieder geval hors concours, dacht ze. Nu greep ze naar Lilly's hand, hield die in de hare. - Jullie 'Held' is geen Franschman, wel?

- Neen, natuurlijk niet - ik bedoel - Nou ja, het zou desnoods gekund hebben, omdat we met Frankrijk geallieerd waren, - maar Engeland is verreweg het mooist in den oorlog gegaan.

- Wat bedoel je daarmee: het mooist? Zegt die man dat?

Lilly trok haar hand terug. U kunt dat niet begrijpen; - Holland was neutraal - omdat het toch nooit kan meedoen aan de verhoudingen van Europa.

- Ik dacht dat ik door mijn huwelijk een Engelsche was geworden.

- Dat bent u *niet*, - u ziet vader alleen als slachtoffer.

Ina steunde haar hoofd in haar handen, voelde zich plotseling ver van Lilly af, behoorend tot een andere wereld, en in die wereld stond ze eenzaam. Toch hief ze nu haar hoofd weer op. - O ja? Misschien vond ik hem ook een held, al is hij niet met een houten arm

terug gekomen, en al zou hij nooit met jonge meisjes hebben gespeeld alsof het geen kinderen waren.

Lilly wist niet dadelijk een antwoord. Ze stond achter Ina's stoel, en keek in den spiegel, die aan den wand tegenover haar hing. Ze voelde een verzet in zich tegen wat ze intuïtief wist te zijn een rijper oordeel dan het hare. Graag zou ze haar gezicht een minachtende uitdrukking hebben gegeven, - maar ze zag de fonkeling van haar oogen, en dacht aan die andere oogen, die zoo dikwijls de hare zochten. Haar roode lippen weken vaneen, - ze wist niet meer wat ze zoo haastig en fel gezegd had.

Nu stoorde moeders stem haar. - Kom kind, het is niet goed, op den laten avond zoo te redetwisten. Zeg me eens: is die leeraar getrouwd?

Lilly kon zich nog niet los maken van haar eigen beeld. - Getrouwd? Och ja, weet u, zoo'n oorlogshuwelijk.

- Dus over die dingen praat hij met jullie? Voel je niet hoe weinig fair het is, dat te doen met jonge meisjes die hem uit den aard der zaak eenzijdig zien? Geloof me. - Ze brak af; ze zag nog altijd dat bekoorlijk blozende en door zichzelf bekoorde gezichtje in den spiegel. - Och, je gelooft me toch niet.

Nu deed het kind een stap opzij. - Hè, moes, wat wilde u zeggen?

- Geef me een kus en ga naar bed.

- Hij heeft er misschien ook niet over gepraat met ons, hij zegt die dingen in 't algemeen, een enkele maal, en dan denken wij dat hij het persoonlijk bedoelt.

- Nu goed, slaap lekker.

Lilly sloeg een arm om Ina's schouders, boog zich voorover. - Nu moet u er niet meer aan denken; - heusch, u bent erg streng - word daar niet weer

kwaad om - andere ouders laten zulke dingen over hun kant gaan.

Bijna lachend vroeg ze: Hoe zou jij dat weten?

- O, ik ken toch zooveel meisjes.

Ze kusten elkaar, en toen bleef Ina alleen in de kamer. Een oogenblik dacht ze: Het is òf verbeelding, de verliefdheid van dien man, òf het is al te laat, - zei zichzelf meteen dat dit zeker het argument zou zijn van de ouders 'die alles over hun kant' lieten gaan?

Ze sloeg een tijdschrift open en probeerde te lezen. Het boeide haar niet; het was zelfs of ze de woorden niet begreep. In de kast wist ze nog een ongelezen Hollandsch boek, maar ze wilde niet op den laten avond daarmee beginnen. - De dag is om, zei ze prevelend, één dag, en het leek zoo lang. Nu begon ze met kleine, onhoorbare stappen door de kamer te loopen.

Lilly liep naar school, met een ander groot meisje van bijna zeventien jaar, dat geen opgestoken bruin haar had, maar twee blonde vlechten, die over haar borst vielen. Ze wisten zelf wel, dat ze een aardig contrast vormden, maar soms ook maten ze hun lengte aan elkaar, en dan bleek het dat ze even groot waren. Ze groeiden zoo recht als jonge boomen. Ann bewonderde Lilly om haar uiterlijk, haar durf en knapheid, en Lilly hield van Ann, die voornaam-luchthartig leefde, maar toch eenige diepte van begrijpen toonde bij het aanhooren van eens anders moeilijkheden of klachten. Ze gingen altijd samen naar school, nooit gearmd, en zelden diep in gesprek, maar ze vingen gemakkelijk elkaars woorden op, en hielden van elkanders lach.

Dien morgen was de wereld voor hun blikken klein door een niet zwaren, heel even licht-doorglansden mist. Lilly voelde de lucht koel en donzig langs haar

wangen gaan; haar oogen waren wijd open, donker en begeerig-blikkend.

- Heb jij dat Fransche versje geleerd? vroeg Ann.

De ander knikte. O ja.

> ‘Bonne vieille, que fais tu là?
> Il fait assez chaud sans cela.’

De woorden klonken wat stroef en onwezenlijk.

- Natuurlijk, jij kent het, om hèm. Ik *kan* het niet onthouden, die klanken lijken allemaal op elkaar, maar jij krijgt alleen een beurt, gelukkig.

Lilly lachte. - Hij heeft het wel echt te pakken, hè? Ik heb het moeder gezegd, gisteren, maar ze geloofde het niet.

- Des te beter, zeg. Jô, laat die man ongestoord verliefd zijn. - Ze zwierden een paar stappen uit elkaar door hun luidruchtigen lach, dan botsten ze even van den weeromstuit, - maar Lilly's gezichtje werd het eerst rustig.

- Moeder zei: Ze vond het niet fair tegenover zijn vrouw.

- Wat niet?

- Nou, ik geloof dat wij hem zoo aanbidden.

- Dat wij? Maar dat mag zijn vrouw toch ook doen.

- Maar zooals wij hem zien - ik bedoel: hij is voor ons gemakkelijker de held.

Ann haalde haar schouders op. - Ik weet niet, zei ze vaag.

Lilly keek voor zich uit. Ze zag de jonge blaadjes van een boom als omsponnen door den mist, zachtgrauw en heel teer groen. Zooals die kleur door den nevel heenbrak, zoo voelde ze, verwonderd, iets doorgedrongen tot haar van haar moeders woorden.

- Moeder heeft wel een beetje gelijk, maar dat heb ik haar niet gezegd, natuurlijk.

- En? Als ze op school komt om alles te onderzoeken? Hij zal niet kunnen worden ontslagen, hè?

- De Held? maar dat zal moeder niet doen. Ze heeft er ook geen tijd voor. Neen zeg...

Ze zwegen een poosje. Ann probeerde nog eens prevelend haar Fransche les. 'Bonne vieille, que fais tu là,' maar in den tweeden regel al verwarde ze zich.

- Heb ik je wel eens verteld, begon Lilly, van thuis? ik wou dat *jij* het wist.

Ann keek kaastig naar haar vriendinnetje. - Wat dan? dat je moeder een Hollandsche is. - Over haar blank gezichtje vloog een glimlach. - Zeg, vroeger dacht ik dat alle Hollanders boeren waren, maar jouw moeder is een echte dame, zoo gedistingeerd, - en haar houding, hè? Jij hebt dat ook; - nou ja, ik weet wel dat ze je eigen moeder niet is.

- Ja, maar ik bedoel iets anders, zie je. - Ze werkt, den heelen dag. Ze verdient geld.

- O, waarmee dan? Ann's helder-blauwe oogen verdonkerden even, - ze zag Lilly's blos. - Is het iets...

Haastig zei Lilly: Neen, wat bedoel je? - O nee. Ze is directrice over de meisjes van een groote zaak. Het is niet om het geld, we zijn rijk genoeg, maar moeder had voor haar huwelijk ook altijd gewerkt, ze was een zelfstandige vrouw, want ze is eens uit haar ouderlijk huis weggeloopen.

Ze was hoe langer hoe vlugger gaan spreken, voelde zich voldaan over den vorm, waarin ze dit moeilijkzegbare gevat had. Ann zou het begrijpen, zoo, en er haar niet om minachten.

- Jé, waarom was ze weggeloopen? een liefdesgeschiedenis, natuurlijk. Bijna beschaamde het Lilly dat haar bekentenis nu bedolven werd onder iets dat lang geleden was gebeurd, en waarvan ze geen enkele

bijzonderheid wist. Ze haalde haar schouders op. - Och, eigenlijk is me dat nooit verteld, en het kan me ook niet schelen.

- Nou, zei Ann, een beetje schamper en ongeloovig, - weggaan naar een ander land, waar je misschien nooit eerder geweest bent, - zou jij dat doen?

- Ik weet het niet, - als het moest.

- Moest? als je nog je ouders hebt?

- Nou ja, je zei zelf: Een liefdes-geschiedenis, dus een ander, - ze bloosde donker, - een ander, die je smeekt, misschien...

- Kan je 't je indenken? Ze stiet Lilly aan met haar elleboog. De Held en jij? samen naar Frankrijk; hij praat vloeiend, natuurlijk. Ze zuchtte, begon plotseling weer in een lach: Bonne vieille, que fais tu là?

- We hebben hem het laatste uur, zei Lilly.

- Ja. Zou jij dat durven: de school uitgaan gelijk met hem, en...

- En dan?

- En met hem loopen op straat? O, je zoudt gauw gezien worden. Maar als je vlucht, neem je natuurlijk een dichte auto. - Ze lachte weer, hoog en klaterend. - Wat een gek idee, zeg, dat je van je moeder zou kunnen leeren, hoe je zoo iets doen moet.

- Ik geloof dat ze alléén uit Holland is weggegaan, zei Lilly. - Haar stem klonk stroef. - Weet jij hoe die eerste algebra-som is?

- Ik? wat dacht je van me?

Ze naderden de school.

Negende hoofdstuk.

Als Ina was wakker geworden en langzaam haar oogen opende in den valen, steeds nachtelijker ochtend, dan voelde ze vaak hoe haar denken zocht naar iets, - ze wist niet wat - iets wat ze nog vatten en doorgronden moest.

Dan kwam daar wel meest de herinnering aan een nabij verleden, die haar afleidde of lichtelijk verwarde, - en geluiden die aan den nieuwen dag behoorden, trokken haar mee in den gewenden stroom der dingen. Ze hoorde Amy door het huis gaan, zacht en bijna onophoudelijk heen en weer, - er was dat eerste morgenuur veel te doen. Een open vuur aanleggen op Lilly's kamer, de huiskamer vluchtig aan kant maken, het ontbijt klaarzetten, en dan, op een groot blad, Lilly bedienen. Want dit tweede jaar van haar studie - ze was nu 19 - had ze Ina gevraagd den dag alleen te mogen beginnen. Ze zei: Dit leek haar zoo goed, het werk overzien, niet worden afgeleid, de verantwoordelijkheid voelen, en de haar toevloeiende kracht, die ze zoo noodig zou hebben.

Ina begreep het niet geheel, maar had geen oogenblik geaarzeld met haar toestemming. Natuurlijk, als Lilly dit wilde en noodig oordeelde! Zijzelf had aan een Engelsch ontbijt nooit kunnen wennen, en nu ze sinds dien herfst alleen aan tafel ging, was ze heel sober geworden. Ook gebeurde het wel, dat zij Amy stilletjes hielp, even op de melk lette, die koken moest, of de eieren voor Lilly bakte. Of ze vroeg Amy een oogenblik bij haar te komen zitten, schonk het meisje zelf een

kop thee in. Maar Amy waardeerde dit niet, dorst ook nauwelijks een stoel te nemen; - ze wilde liever zorgend rondgaan, had een dwepende vereering voor Miss Lilly opgevat.

Gewoonlijk moest Ina het eerst weg; ze klopte dan aan Lilly's deur, opende die halverwegen en groette. Dit probeerde ze zoo opgewekt mogelijk te doen. Op straat gekomen, vroeg ze zich dan meest nog eens af, hoe ze Lilly had aangetroffen. Het was haast altijd aan de schrijftafel, een blad papier voor zich, een pen in haar hand. Rechts van haar stond een laag tafeltje met het ontbijt. Lilly was niet heelemaal gekleed, ze scheen haar japon op het laatst aan te trekken, wanneer ook al haar mantel klaar lag. De kimono's die ze droeg, vond Ina wat te ouwelijk, of misschien ook alleen te rijk voor haar leeftijd. Maar natuurlijk had Lilly kleedgeld, en was ze in die bijkomstigheden haar eigen baas. Wat het kind 's morgens altijd te schrijven had, wist Ina niet, - maar ze stond ook immers geheel buiten Lilly's studie. In 't begin had ze wel gedacht zich eenigszins op de hoogte te stellen, bijvoorbeeld Lilly's dictaten te lezen, of eens een enkel boek in te zien, maar tot nog toe was daar niets van gekomen. Haar vrije tijd was zoo beperkt, en dan begreep ze wel dat Lilly buiten de college-uren eerder behoefte had aan het hooren van heel andere dingen. Het meisje werkte hard, 's avonds op haar kamer, en in het theeuur ook. Ina haastte zich niet altijd meer, als ze haar werk verliet; - ze liep soms langzaam naar huis, daar deed ze wel een uur over. Een enkele maal voelde ze zich kooplustig; - dan boden haast alle winkels iets, dat ze aan Lilly zou willen geven: mooie schoentjes, een tennisracket, een Perzisch tapijtje, een theeservies. Maar ze bedwong zich, ze wist intuïtief, dat Lilly al die dingen niet

begeerde, doordat ze er geen aandacht voor had. Koop haar niet om met je geschenkjes, zei Ina zichzelf, ontruk haar niet aan deze sfeer van studie, en aan het voelen groeien van het eigen ik.

's Zondags kon het gebeuren, dat Lilly den heelen dag in de huiskamer bleef. 's Morgens was er iets looms in haar houding, het leek wel of ze niets verlangde te doen. Ze nam een krant op, maar liet die, ongelezen, weer in haar schoot rusten. Ze kon naar allerlei kleine, huishoudelijke dingen vragen, met een vreemde gretigheid, - maar als Ina ging antwoorden, dan luisterde ze al niet meer.

- Meiske, ik geloof dat je moe bent.

Ze beaamde dit, en dan deden ze beiden hun best, niet aan de rusteloosheid van haar geest te denken. Ina omringde haar met kleine zorgjes, voelde lust het kind op haar schoot te nemen en te dodeinen. Maar ze had dat vroeger ook nooit gedaan, ze trouwde Jack toen Lilly zes jaar was, een groot, gezond kind, dat zich zelden in moeders armen vangen liet.

Eens trof haar een zoo starende, doffe blik uit Lilly's oogen, dat ze plotseling vroeg: Er is toch niet iets dat je hindert?

Het meisje keek op, glimlachte even. - O neen, moeder.

- Zou je het me zeggen, kind, als je... als je verdriet had?

- Och, verdriet, dat kan ik me niet goed voorstellen. - En zou het dan helpen, als je het iemand zei?

- Laten we het dan noemen: moeilijkheden.

Lilly zweeg een oogenblik. Haar gezicht had een bijna wezenlooze uitdrukking, die Ina beangstigde, zoodat ze niet verder vragen dorst. Ze herhaalde alleen: moeilijkheden.

- O, zei Lilly, die heb ik nou heusch heelemaal niet. - Dat wil zeggen: mijn vak is moeilijk, - ik had wel gedacht dat het Recht eenvoudiger was.

Ina glimlachte. Heel even voelde ze, dat ze om den tuin werd geleid, maar onmiddellijk daarop vergat ze het weer. Ze zag Lilly tegenover zich, rustig en normaal. Misschien was haar gezichtje iets smaller geworden, sinds ze studeerde, maar dat kon ook in haar natuurlijken groei liggen, - ze hoefde niet juist een jonge vrouw te worden met appel-wangen.

's Zondags, dan was het Ina wel eens, alsof het kind haar bescherming zocht. Ze stelde haar iets voor: een wandeling, ergens theedrinken, een tentoonstelling gaan zien. Maar met eenige heftigheid zei Lilly, dat ze het liefst thuis wou blijven. Ze ging niet naar haar kamer om te studeeren, maar de boeken en tijdschriften van haar moeder interesseerden haar al gauw niet meer. Eens stelde Ina lachend voor, haar wat Nederlandsch te leeren. Lilly antwoordde: Hè ja, dat zouden we misschien kunnen doen, vroeg toen waarom haar vader het nooit geleerd had, en of het heel moeilijk was.

Ina's hart bonsde; ze wist plotseling hoe ze beginnen zou; ze zag zich met Lilly bezig, telkens weer, zij samen gebogen over een eenvoudig Hollandsch boek, een prentenboek misschien, - en dan later de schoolserie van haar vader. Die had ze na zijn dood in haar koffer gepakt, zorgvuldig, en met de bedoeling alle deeltjes nog eens in te zien.

- Wanneer is de eerste les? vroeg ze, nu meteen? O, ik zou willen, dat je ineens iets ervan kende, en dat zeggen kon, een paar woorden...

- Ik weet niet, zei Lilly, op 't oogenblik heb ik toch geen zin; - ik zou liever een jurk willen naaien.

Ina voelde haar oogen vochtig worden. Waarom ook

had ze dit plotseling zoo graag gewild? En juist Lilly haar taal leeren, terwijl ze er Jack nooit over gesproken had? - O, Jack, dacht ze, dien moest ik aanvaarden zooals hij was, - en wat zijn we een goede vrienden geweest, vooral in 't laatst van zijn leven. Dat ging bijna zonder woord of klanken, zoo stil en zeker.

- Toe moes, zei Lilly, heeft u nog stof in huis? en helpt u me dan een beetje.

Nu gingen ze dus samen aan het werk. Ina teekende het patroon en Lilly knipte. - Ik zal wel rijgen, zei ze, want u kunt beter machine naaien, - en passen doe ik, als de jurk heelemaal af is.

- En wie zal hem afmaken, als jouw eerste élan voorbij is gegaan?

- De kaboutertjes, die vroeger den Kerstboom versierden, - en - en altijd nog zooveel voor me doen.

- Och, kindje.

- Misschien zouden ze nog méér willen, ze zijn er gek genoeg voor, maar...

- Maar Lilly wordt groot.

Ze lachten en voelden zich beiden beklemd. Ina omdat er toch eenige geprikkeldheid in haar bleef, om Lilly's kinderlijk egoïsme, Lilly omdat ze intuïtief wist: Moeder gelooft me niet heelemaal meer.

Zoo ging die winter om, voor Ina zonder veel vreugd, en met een telkens weerkeerende hapering op de Zondagen.

Maar op een morgen in April - een witte wolk dreef langzaam door het blauw van den hemel - toen kwam Lilly aan het ontbijt, zeggende: zie zoo, nu heb ik eens geen enkel college meer na te zien. Moes, schenkt uzelf mij een kop thee in?

Ina keek haar aan. Lilly zag er wat moe uit, maar rustig, en opgewekt.

- Graag kindje, blijf je dan hier? - Het was haar plotseling alsof die laatste woorden een diepere beteekenis hadden, en ze moest zich afdraaien, om haar ontroering te verbergen.

Lilly schoof haar stoel aan de tafel. - Vanmorgen wel, even. Ik heb pas om twaalf uur college, en ik zou zin hebben den heelen dag te spijbelen, met u. De zon schijnt, het wordt weer zomer.

Ina keek naar buiten. - Ja, nu zal ik weer dikwijls aan onzen rozenhof denken; - ik zou zoo ineens op den trein willen gaan zitten naar ons dorp.

- Ja, zei Lilly.

- Je hebt dus wel eens een morgen vrij. Zou het beter zijn als ik - ze tuurde op haar handen, terwijl ze thee schonk - als ik ontslag nam? - Ze wachtte weer even, maar Lilly antwoordde niet.

- Het is natuurlijk niet de eerste maal dat dit bij me opkomt. Als ik 's middags thuis was, zou je misschien ook even bij me zitten, en me wat vertellen. Nu zijn we zoo los van elkaar; - ik ben natuurlijk niets van je, dat weet ik.

- Ik heb u altijd moeder genoemd.

- Ja, ja, en je bent lief voor me geweest. Zal ik weggaan uit de zaak? het geld hebben we niet noodig en - het werk valt me soms zwaar.

- Och, zei het meisje nadenkend, u zoudt dan hopen dat ik veel thuis was, en dat ben ik niet, - en het zou hard lijken, als ik naar mijn eigen kamer ging.

- Dat doe je nu toch ook, 's avonds. Het klonk heel licht verwijtend, en toch herriep Ina die woorden niet.

Lilly bloosde. - Ja, ik heb dat dikwijls moeten doen, de studie is me niet meegevallen.

- Als je wat anders wilt...

Met een glimlachje zei Lilly: Wat bent u haastig met al uw veranderingen. Meestal zeurt het leven maar zoowat door, hè?

- Toen ik jong was, geloofde ik dat niet. Maar het lijkt wel, of er tegenwoordig geen jeugd meer is, in sommige opzichten. Jullie bent allemaal wijs. - - - Na dien morgen spraken ze elkaar wat meer. Een enkele maal gingen ze wandelen voor het avondeten; - ze liepen gearmd, en zonder eenigen spoed. In de tuintjes der buitenwijken bloeide het vroege voorjaarsgewas; sleutelbloemen en ribes; - een enkele magnolia had groot-zwellende knoppen. Ze keken met kleine blikken naar dit alles, voelden den luwen adem van den wind, wisten den hemel hoog en teer blauw, ontroerden, heel in 't verborgen, door een plotselingen vogelroep. Ina kon soms de gedachte niet weren, als ging ze naast een jonge vrouw, die hersteld was uit een zware ziekte. Ze zag in Lilly een bijna bevende vermoeidheid, maar daar bovenuit vleugde een nieuwe kracht; - haar gezicht was bleek, in haar oogen blonk de rust van een geloof. - Ze heeft zich wat overspannen, dacht Ina, maar nu weet ze weer, dat ze de studie aandurft.

Eenmaal gebeurde het zelfs, dat Lilly haar moeder bij de zaak opwachtte. Het gaf Ina een schok, het kind daar te zien. De coupeuses en naaistertjes had ze voor zich weg laten gaan, had hen zonder veel afkeuring, een enkele zelfs met welgevallen, bekeken. Maar toen herkende ze Lilly, staand voor een van de groote spiegelruiten. Haar gezicht, haar glimlach, hadden iets ontroerends. 't Was of ze zeggen wilde: Vreemd, dat ik hier sta, maar u bent werkelijk uit die deur gekomen, en heeft me dadelijk gezien, - en o, u houdt van me. - En Ina voelde op dat oogenblik haar liefde voor het kind diep, en bijna hevig.

- Waarom ben je hier? vroeg ze, zullen we samen een jurk voor je koopen? Lilly schudde haar hoofd. - Neen, we gaan samen naar huis. - Maar toen ze een klein eindje gegaan waren, keek ze om zich heen. Wat zullen we eigenlijk doen? de gewone bus nemen, of een heel anderen kant oprijden, naar het Park, bijvoorbeeld?

- Wat je maar wilt, lieveling.

- Zouden we buiten thee kunnen drinken? Neen, eigenlijk is het guur vandaag. Plotseling zei ze: Ik was bang, dat u met mijnheer James zoudt meegaan.

- Ik? dat gebeurt toch hoogst zelden.

- Nou ja, maar juist dit keer.

- Is er dan iets bijzonders?

Lilly lachte. - Nou, of, uw dochter is u komen afhalen.

Ze grepen elkaars arm. - Met een taxi naar huis? stelde Ina voor.

- Hm, ik weet niet, misschien is het het beste.

- Nou meid, de beslissing valt jou zwaar.

Nu reden ze door de overvolle straten; Lilly zat rechtop en keurde de handigheid van hun bestuurder; daarbij praatte ze haast onophoudelijk en als ging het buiten haar gedachten om.

Ina luisterde niet; ze hield haar oogen half dicht, zag aldoor weer dien vreemden glimlach van Lilly toen ze elkaar herkenden. Ze dacht: Misschien is het kind van iemand gaan houden, en denkt daardoor wat meer aan mij, geeft mij iets van haar overvloed. Ze zou dit niet met woorden aanroeren, - sprak Jack ooit over zijn liefde? Op 't allerlaatst, ja, en toen nog zoo verbeten.

Ze kwamen thuis. - Wat hebben we vandaag bij de thee, Amy? Breng alles in de zitkamer, wil je?

Lilly vroeg verlof op den divan te gaan liggen; ze

schikte de kussens met kleine, vlugge gebaren. - Weet u nog, dat u het vroeger verbood?

- Toen je een schoolmeisje was, ja, maar nu zie ik dat je moe bent.

- O, niet zoo heel erg. Ze zuchtte. - Ziezoo, het is pas half zeven, vroeg, hè?

- Een zee van tijd, hoe zullen we dien gebruiken?

- U heeft een boek, zei Lilly, daar was u gisteren als een backfisch in verdiept.

Het klonk Ina afwerend; - ze verroerde zich niet. - Er zijn boeken, zei ze, die je gretig leest, en toch aldoor met de gedachte: neen, ik wil niet verder, ik zal het dicht slaan en wegleggen.

- En? toch lees je voort?

- Ik ben bang van wel. Zoo gaat het ook met sommige episoden uit je leven, dacht ze, ze sleuren je mee. Nu zocht ze naar woorden om dit zoo goed mogelijk, en toch met een zekere onaandoenlijkheid, te zeggen. Maar ze zweeg. Wat wist ze van Lilly? en waarom die wijze lesjes, als een pil toegediend?

Amy kwam met het theeblad.

- Ah, gelei-koekjes, we zullen smullen, zeg.

Lilly richtte zich wat op in de kussens.

Na dien dag gebeurde het vaak dat Ina om zes uur een taxi nam, maar het leek haar alsof Lilly zich meer en meer schuil hield. Ze zat alleen tot aan den maaltijd; - soms, op de klok kijkend, dacht ze aan Lilly's stem: Ziezoo, het is nog vroeg, hè? en ze zag het versmalde gezichtje, met de groote, donkere oogen, die blonken.

Het voorjaar was overvloedig en mild; - Ina onderging het als een troost voor ongekend leed. Ze hield het meest van den wind, die in 't voorbijgaan haar streelde, haar en de duizenden andere menschen, onbewust en

ten volle. Een enkele maal liep ze den langen weg naar huis, wilde aan niets denken. Wel was het dan toch, als wachtte Lilly op haar, maar bij iederen stap wist ze: ik kom, ik zal bij je zijn, ik help je als het moet.

Er kwam een avond dat Ina bleef wachten op haar dochtertje, dat uitgegaan was, zonder te zeggen waarheen. Het liep naar middernacht. Ze zat aan de tafel en breide, zonder ophouden pen na pen. Haar onrust wilde ze bedwingen door een uiterlijke kalmte, - de kleine gebaren bij haar werk waren zoo gesloten mogelijk, - en haar voeten hield ze stil over elkaar geslagen. Ze zag zichzelf in den tuin, dien avond toen Jack met de auto terugkwam, en ze bang was dat iemand de poort zou hebben gesloten. Toen kon ze niet stil zitten - en nu? nu zou ze het misschien nog korten tijd kunnen. 't Was of ze praatte met Jack. Heb ik haar te veel vrijheid gegeven? maar ze komt natuurlijk thuis, waar zou ze anders heen gaan? Ikzelf ben eens gevlucht, maar niet in den avond, en - ik wist toen niet meer dat ik een huis had. Maar Lilly was veilig, juist hier. Als ik haar een geheim had ontfutseld, dan zou mijn blik haar ondragelijk hebben kunnen worden; om haar bij me te houden, heb ik niets gevraagd.

Ze stond op, trad voor het raam, achter de gesloten gordijnen. De nacht was donker en stil. Hier en daar was nog een verlicht venster, dat een schijnsel wierp in de kleine tuinen. Een spar stond roerloos, aan zijn top even wat kleur toonend door een lichtschamp: vaal groen en bruin.

Toen ze voetstappen hoorde, keerde ze zich haastig om. Lilly kwam binnen met hoed en mantel. Ze zag eruit als een kind, dat iets vreeselijks heeft gehoord of gezien, - maar het gelukte haar nog, zich te beheerschen. In dat oogenblik hoopte Ina vurig, dat Lilly schreien zou, - en spreken.

Ze ging haar tegemoet. - Je bent laat, - is er iets bijzonders gebeurd? Lilly deed haar mantel uit, gaf dien onwillekeurig aan Ina over.

- Och nee, ik heb nog wat loopen denken; - weet u - Haar stem trilde en brak af.

- Vertel eens! Nu vatte ze het kind bij de schouders. - Lilly!

- Ja, ja, ziet u, er is iets, dat ik zoo graag zou willen. Ze boog haar hoofd, en snikte tegen Ina aan.

Die hield haar omvat, sprak niet dadelijk. Maar ze wilde ook woorden, eindelijk, en het snikken mocht niet al te hevig worden.

- Ja, kindje, ja, stil maar, ik geloof dat ik het raden kan. Je wilt weg, maar waarheen? kan je niet het gevoel meer hebben, dat je hier veilig bent? juist *hier*? Het eigen inzicht ontroerde haar, en tegelijkertijd kwam ze ertegen in opstand. Waarom moest Lilly weg? *kon* er een reden zijn?

- Ik heb het je toch niet moeilijk gemaakt, wel? ik heb niets gevraagd?

Lilly schudde haar hoofd, bedwong zich heftig, maar tusschen haar gesloten oogen drongen nog de tranen door. Haar gezicht was bleek en vochtig, met enkele fel-roode plekken.

- Laat me, zei ze, ik wil zoo graag weg, naar Amerika, - daar woont Oom Herbert - en ik kan er verder studeeren zoo goed als hier. Vind het maar niet zoo vreeselijk, ik kan niet anders.

Ina voerde haar mee naar den divan. Ze voelde zich bevrijd, - ze begreep het niet - bijna zou ze kunnen glimlachen - de grootste spanning was gebroken.

- Lieve meiske, naar Amerika! zoo ver weg, - maar we zullen erover praten. Nu moet je je best doen,

niet te huilen. Naar Amerika, - kan het niet anders? is dit de eenige uitkomst?

Lilly knikte, begon plotseling voor zich uit te staren. - Ja, ja, ver weg, en een ander land, hij heeft me bedrogen. Eerst was het aldoor onzeker, van September af, tot in Maart, April. Ik zag hem weinig, 's morgens even, en dan gaven we elkaar een brief; - ik schreef voor het ontbijt, weet u nog? iederen morgen. 's Avonds kon ik het niet; - ik was er wel aldoor mee bezig, maar dan werd het zoo lang en - onbeheerscht. - Hij schreef mij vellen vol; - dat maakte me zoo ellendig, het altijd weer te moeten lezen; en toch kon ik er niet meer buiten, 't was of ik vergif innam, en eraan verslaafde. Ze hield op, sloot even haar starende oogen.

Rustig zei Ina: En toen, kindje?

- Toen beloofde hij me, dat hij scheiden zou, hij had het middel gevonden. De eerste stappen zou hij dadelijk doen, - maar hij deed ze niet. - Ze perste krampachtig een zakdoekje tusschen haar handen.

- Hij kan niet, denk ik.

- Omdat hij niet durft, de Held! Haar hooge, overspannen stem brak, en ze begon te hoesten.

- Stil, kindje, maak jezelf niet ziek.

Ze lette niet op die woorden, maar haalde diep adem. - Hij kruipt terug naar zijn wettige vrouw, op handen en voeten kruipt hij; - hij smeekt haar om vergeving, prachtig. Waarschijnlijk vergeeft ze hem nooit, in haar hart, maar ze zegt van wel, en daardoor is hij in haar macht. - Nou ja, wat kan het mij schelen? ik *ken* hem nu.

- Maar hij heeft niet anders gekund, Lilly.

- Nee, natuurlijk, best hoor, hij heeft niet anders gekund.

- En dus, - waarom moet je dan weggaan? en zoover?

- Omdat ik hem haat, omdat ik alles hier haat, de gewone wegen, en alle plekken waar ik met hem geweest ben. Alle straatsteenen weten het, en hier in huis, - ik dacht me met hem. - Haar stem veranderde, werd zachter en bijna smeekend. - U bent ook eens gevlucht, u vond het ook niet mogelijk meer om te blijven.

De oudere vrouw liet Lilly los, haar mondhoeken trokken naar omlaag.

- Dat was zoo anders, zei ze. Een oogenblik drukte ze haar gezicht in haar handen, voelde haar oogen vochtig worden. De woorden flitsten door haar heen: Is iedere vlucht dan hetzelfde? uit een goed of uit een kwaad huis? altijd evenzeer gerechtvaardigd, en even absurd?

Nu leken de rollen omgekeerd, Lilly legde een hand op haar arm. - Moeder, we moeten rustig overleggen.

Er werd besloten: Lilly ging naar Amerika, en Ina zou haar wegbrengen. Alleen de reis met haar meemaken, en dan nog even blijven, zien hoe de ander daar wonen zou. Dit weinige had Ina voor zichzelf bedongen. Ze nam ontslag bij James, kon niet eerder dan 1 Juli weg.

Al gauw merkte ze, dat het Lilly zwaar viel, den tijd af te wachten. Het kind was als een dier in zijn kooi: geprikkeld, getergd, en steeds bedacht op losbreken. Op haar aandringen had Ina een uitvoerig telegram naar Amerika gestuurd; - nu wachtten ze het antwoord per brief. Dat kon een dag of tien duren. Herbert, Jack's eenige broer, was voogd over Lilly. Als hij het goed vond dat Lilly overkwam, haar studie daar voortzette, dan bleef er hun nog een week of wat om zich reisvaardig te maken. - Heusch, kindje, zei Ina, het

gaat alles zoo snel mogelijk, maar heelemaal ondoordacht mogen we het niet doen.

- Misschien telegrafeert oom Herbert terug, en dan kan ik gaan, onmiddellijk.

- Je vergeet dat ik mee zou gaan, en *ik* kan niet meer vluchten, ik moet fatsoenlijk mijn tijd uitdienen bij James.

Lilly beet op haar lippen; ze hield met moeite de woorden in: U heeft niet het recht, mijn vlucht tegen te houden. - Ze begreep wel, dat ze veel had verloren door haar biecht, dat ze daarna niet vrij meer was, maar ze hield van Ina, al kende ze die ook onvolledig. Het drong zelfs tot haar door dat haar moeder heel eenzaam zou blijven. Ze vroeg eens: Wat gaat u doen, als u terug bent?

Ina haalde haar schouders op. - Och, daar weet ik niets van, ik wil van allerlei, sinds jaren, reizen bijvoorbeeld, - of misschien naar Holland terug gaan.

- In Holland heeft u alleen tante Margaret.

- Ja, en hier? Ze zweeg, een beetje beschaamd, ze had Lilly niets willen verwijten.

Het kind zat den heelen dag thuis, was er haast niet toe te bewegen uit te gaan. De jonge zomer straalde, zelfs in de groote, grauwe stad die Londen is. De hemel was wijd en open, er lag zon op de huizen, de zoele wind ging rond, uit ieder plekje aarde, waarop geen steenen lagen, sproot iets groens. Lilly sloot zich op, en wachtte.

Na negen dagen kwam de brief van oom Herbert. Hij schreef verheugd te zijn, dat hij de dochter en de weduwe van zijn broer zou zien en leeren kennen. Ze moesten maar gauw komen; voorloopig konden ze bij hem logeeren. Hij woonde niet ver van een kleine universiteits-stad, sinds twintig jaar opgebouwd, zooals de Amerikanen dat doen: een soort model-plaats. De wetenschap nam daar geen zoo hooge vlucht als in

Londen, maar Lilly zou er misschien nog wel iets kunnen leeren. De natuur was mooi, en het klimaat heel gunstig. Menschen waren er nog niet zoo dicht gepoot als in Engeland, - materieel had een ieder het er goed. Hijzelf verlangde vaak naar ‘good, old England’, maar zie, een ander zocht weer deze nieuwe streken op, waar het leven eenvoudiger was, minder gecompliceerd, en in sommige opzichten minder rijk. Ze zouden hem zeker veel van Londen vertellen, en van den goeden Jack, die gestorven was.

Lilly las niets anders dan de toestemming van haar voogd, Ina werd ontroerd door het heimwee van dezen man, dat voor haar zoo duidelijk doorschemerde. Ze zag ook de rechthoekige regelmaat, het harde en stemmingslooze van zoo'n jonge stad. Daar zou Lilly haar dagen doorbrengen, haar oogen zouden eraan wennen, - maar misschien was het niet voor lang.

Nu het bericht gekomen was, leefde Lilly op. Ze moest een pas aanvragen, informeeren naar de booten, een plaats bespreken. Ook bracht ze haar koffers te voorschijn, maakte een lijst van alles wat ze pakken moest, 't Was of ze den heelen dag bij zichzelf herhaalde: Ik ga weg, ik ga nu heel gauw, ik ga bijna weg. Hoewel haar gedachten over heel veel dingen moesten gaan, had haar gezicht maar één uitdrukking: die van een schrijnend verlangen.

Ina sloeg het kind gade; ook zij zorgde voor een pas, en maakte wat geld los. Maar onderwijl had ze soms het gevoel, alsof zij niet mee zou gaan.

Op een avond stond ze bij haar geopende linnenkast. Lilly kwam binnen; - ze had eenige papieren in haar hand, - passage-lijsten.

- Hoor eens, moeder, ik zou nu zoo graag willen beslissen.

Ina schrok, deed nog een stap vooruit tusschen de wijd-staande kastdeuren, als om zich te verbergen. - Ja, zei ze, wat dan?

- De boot natuurlijk, we moeten toch bespreken.
- Zeker, kindje.
- Mijn pas komt overmorgen: - er is dan een boot, die den nacht daarop afvaart.
- Jouw pas alleen?

Lilly antwoordde niet.

Ze keerde zich om, was plotseling bereid het kind ook *dit* toe te staan; - dit, het was wel het laatste. Ze keek Lilly nog niet aan.

- Zeg het dan, ik kan er wel tegen. - Heel even lachte ze schamper, maar ze beheerschte zich snel.
- Moeder! - Dat eene woord, het klonk zoo wanhopig bedroefd en hulpeloos. Ze waren in elkaars armen.
- Ik wil u geen verdriet doen, maar ik neem de herinnering mee, als *u* meegaat; - ik wil heelemaal opnieuw beginnen, onder andere menschen.
- Ja, ja, kindje, het is goed.
- Toen u vluchtte, was er toch ook geen andere vrouw, die u meenam.
- Neen, die was er niet. (Ze dacht: helaas, helaas niet..)
- En u kunt me toch vertrouwen, het zal juist veel beter gaan, als ik alleen ben.
- Ja, misschien wel.
- En dan, na een paar jaar, komt u over, dan is alles weer anders.
- Ja, ja.
- Ik zal u altijd schrijven, ik houd zooveel van u. Ze snikte, - maar Ina's oogen bleven star en droog.

Drie dagen later voer er een boot af naar Amerika; - onder de passagiers was miss Lilly Holwood.

Tiende hoofdstuk.

Ze moest haar tijd bij James uitdienen. Lilly had ze op de boot gebracht in den avond - ze hoefde er niets voor te verzuimen, en Amy was de eenige die wist. Toen ze naar huis terug reed, dacht ze over haar dood. Ze was temidden van menschen, maar niemand lette op haar, - alleen als ze nu plotseling stierf, dan zouden ze even opkijken, en over haar praten. - Een vrouw, die heel eenzaam was, die niemand meer had, - niemand. - Maar ze wist nog, na eenigen tijd, dat dit zelfmeelij haar verzwakte, en dat ze er te oud en te verstandig voor was geworden. Een vrouw van vijf en veertig jaar! Honderden meisjes waren er in een stad als deze, arme, bedrogen kinderen, die zichzelf op een wit doodsbed zagen, mooi en onschuldig, en vooral ontroerend, zoo dat ze zelf er om schreiden. En dan langzaam, door die tranen, zouden ze genezen. - Maar dit was niet meer voor haar.

Ze was verwonderd, Amy thuis te vinden. - Maar kind, je hebt je vrijen avond!

- Ja, mevrouw, ik wilde liever niet uit.

- Het is mooi weer, zomer. - Ze hoorde dat haar stem scherp klonk.

- Ja mevrouw.

- En-ne, juffrouw Lilly had een aardige hut, - die dingen zijn klein, maar... Nu wist ze plotseling geen enkel woord meer om te zeggen, en ze keek Amy star en hulpeloos aan. Dan vloeide, als met een warme scheut, alle bedwongen zelfbeklag in haar terug. - En ik, - en ik, stamelde ze, ik wilde dat ik dood was.

Het meisje omvatte haar, klopte haar zachtjes op den rug, maar kon niet spreken; - in beider oogen stonden groote tranen.

Bijna onmiddellijk beheerschte Ina zich weer, maar omdat ze Amy niet van zich af wilde stooten, bleef ze nog een oogenblik in dezelfde houding, met krampachtig gesloten oogen en mond. Dan zei ze zacht: Dank je kind, ik moet flink zijn, hè? Juffrouw Lilly zal misschien niet altijd weg blijven.

Amy ging zacht de kamer uit.

Het werk voelde ze die dagen als een dwang, waaronder ze toch gewillig bukte, dankbaar haast dat dit haar vast hield. Ze wist niet waarheen ze leefde - in zoo groote spanning, en met dit droef-ademend uitzien? Naar de vrijheid? - maar dat was een woord alleen. Een enkele maal voelde ze zelfs weer die oude voldoening in haar werk, die ze vooral gekend had voor haar huwelijk. Niet doordat ik het mooi of nuttig vind, dacht ze, maar doordat het me staande houdt.

's Avonds zat ze meest stil te turen, een boek of wat naaiwerk voor zich op de tafel. Ze telde de dagen af, - nog vier, nog drie, - dan zou ze voor den muur staan, waarachter haar verder leven verborgen lag. Ze ging er hunkerend heen, en toch met een sterken drang tot terugwijken. In een soort visioen zag ze zichzelf langs een hoogen steenen wand loopen, de zon brandde op haar, ze liep heen en weer, zoekend naar den doorgang, als in een doolhof. Het was een sterke, gemetselde muur, - en zijzelf, - ze was een kind! Toen het beeld al vervaagde, wilde ze het nog vasthouden. Hoe dan? een kind van ongeveer tien jaar, en op bloote voeten? - Och, waarom dacht ze zoo aan zichzelf? Als Lilly maar weer iets voor zich zag, - een klein verschiet, een stukje leven. Het water waarop ze voer,

was wel heel wijd, en de hemel daarboven, - maar het dwaze, menschelijke hart maakte de beperkingen. - Als Lilly het niet kon zien, dat de wereld mooi was, als ze treuren wilde om een verloren illusie - Een illusie, had zij die ooit gekend? lang geleden misschien? - het moest iets heerlijks zijn. Om haar liefde voor Jacques had ze geleden, anders niet, en toen ze vluchtte met Frans, - ook toen was er de hooge, steenen muur, die haar insloot. 't Was of ze haar jeugd had geleefd met haar handen voor haar gezicht, om alle kleinheid en alle belemmeringen niet te zien. Nu kon ze dat niet meer, - haar oogen waren open voor het leven, - en juist d*at* maakte haar illusie-loos.

Ze zat maar stil en staarde; - de tijd ging heel langzaam voort, en bracht niets mee.

Den laatsten dag van die week zou ze bij mijnheer James avondeten. Hij had haar gevraagd zonder Lilly. - Ik vind dit prettiger, zei hij, ik begrijp dat miss Holwood alleen uit beleefdheid zou komen, - maar van u wilde ik rustig afscheid nemen, als van een vriend. - Ze had even geglimlacht om de volmaakte beheersching van zijn toon, volmaakt, dacht ze, doordat hij een hart heeft. Zoo was ook Jack haar eens nader gekomen, innerlijk wellevend, ‘gentle’. Dat was een onvertaalbaar woord, maar ze had het leeren proeven, vooral dat laatste jaar van zijn leven, toen hij inwendig gewond was. Zooals hij zijn handen naar haar kon uitstrekken, zonder lust, zonder vraag naar vertroosting, en toch als zou ze hem alles geven wat hij behoefde. Ze wist niet of hij gelukkig was geweest, - geluk leek bijna een te aardsch begrip voor hem.

De laatste dag kwam. In den vroegen morgen had ze een droom: ze lag op den divan in de huiskamer, en sliep; Amy opende de deur en liet een bezoeker binnen.

Ze hoorde Amy's stem, en den stap van een ander. Iemand kwam naderbij en vatte haar hand. De slaap was heel zwaar op haar, ze wilde haar oogen openen, maar kon niet. Wel tastte ze met haar eigen beide handen; de hand van den ander was warm en breed. Ze herkende Jack, en glimlachte. - Hij sprak niet. Weer wilde ze haar oogen openen, en weer was de slaap niet te doorbreken. - Nu ging hij bij haar zitten op den divan, - zijn hand was weg. Ze wilde die grijpen, - en plotseling, wild zich wendend, sloeg ze haar oogen op. - Ze was alleen in haar bed, het licht stond groot en scherp in de kamer.

Toen ze ontwaakte, herinnerde ze zich dien droom, maar ze geloofde niet dat Jack's handen warm en breed waren geweest.

Om zes uur, dien middag, ging ze weg; de meisjes had ze allen gegroet. Ze hielden niet van haar, en sterker dan ooit te voren voelde ze dit als iets hinderlijks, dat ze van zich af zou willen schudden.

Ze reed naar huis; - deze periode van haar leven was voorbij, maar niet vergeten. Zou ze ooit een zoo groote mislukking kunnen vergeten? dat ze gewerkt had, en niets bereikt? Lilly weg, en zijzelf weg van die meisjes - ze zouden wel blij zijn. Er was een heimelijk geneurie geweest, heel dien middag. Ze luisterde scherp, wilde toch niet meer verbieden, - de wereld danste op een nieuwe wijs. In al die jonge oogen en de slankmagere lichamen zag ze een hunkering naar vreugd en ongebondenheid. Zij stond daar tusschen met haar moegetrokken mond, en heel het dorre van haar leven. Een zachte galm deinde door het lokaal, en telkens blonken twee oogen op. - Dat ze haar niet eerder verjaagd hadden, die meisjes.

Ina zat rechtop in de voortglijdende auto, als luisterde en spiedde ze nog steeds.

Amy had haar zwarte japon klaar gelegd en zwartzijden kousen; - haar avondschoentjes stonden erbij.

- Kan ik u helpen, mevrouw? heeft u de auto laten wachten?

- Ja. Schenk me een kop thee in, dan ben je lief. - Ze ging op haar bed zitten, keek leeg voor zich uit.

Amy kwam terug, voorzichtig bewegend, als naderde ze een ernstig-zieke. Ze bleef voor Ina staan, die de thee van haar overnam.

Ina dronk met kleine teugjes. - Ze weten daar niet, zei ze plotseling, dat miss Lilly al weg is.

- Mijnheer James niet?

Ze knikte. - En toch neem ik mijn ontslag.

- Ja mevrouw.

- Ik kan het niet meer, - ik geloof dat ik niets meer kan. Wat de tijd met ons doet, is verschrikkelijk, 't Was of ze huiverde. - Een jong mensch begrijpt dat niet. We beginnen moedig te leven, maar langzamerhand worden we ons zelf tot spot.

- Och, mevrouw.

- Hier kind. Ze reikte haar kopje over. - Moet ik die zwarte japon aan?

- Die staat u zoo mooi.

Ze richtte zich op, zoodat Amy een paar stappen terug moest doen. Weer trof het haar, dat mevrouw zoo rijzig was, en knap. Het volle, donkerblonde haar had een warme tint, en de uitdrukking van het gezicht was gaaf, en onbewust hooghartig. Een beetje verward dacht Amy: Zoo kan ik nooit worden, al wilde ik het ook, zoo voornaam, en... Een koningin kon mevrouw zijn. - Ze ging zachtjes rond om de gebruikte kleeren op te bergen.

Ina zat in een grooten fauteuil tegenover mevrouw

James. Tusschen hen in was een tafeltje, waarop een lamp brandde onder een scheeve, schelpvormige kap. Ze keek er aandachtig naar. De kap was van zij, smalle banen geel en rood, telkens door een ruche verbonden. Het deed denken aan een reusachtige bruidssuiker, dacht ze, of de mislukte namaak van een bloem, en was wanstaltig leelijk. In een anderen hoek van de kamer stond een groote schemerlamp en gaf zacht groen licht.

Mevrouw James glimlachte ononderbroken. - Ik hoop dat u mijn theetafel nog eenige eer zult aandoen, mevrouw Holwood, of wilt u liever bouillon? we dineeren om acht uur.

- Heel graag een kop thee.

- Ja? weet u zeker dat u geen port wilt? - Ze was een dikke, goedmoedige vrouw, met regelmatige trekken.

Ina knikte haar maar eens toe. - Ik heb altijd het liefst thee, zei ze.

Er was iets in de omgeving dat haar troostte; - het licht was schaarsch, en ze zat heel gemakkelijk. Ze hoefde niet te denken of te doen, alleen maar de overvloedigheid van haar gastvrouw zacht afweren. En mijnheer James was blijkbaar een van die weinige mannen, die rustig, onbewegelijk haast, kunnen zitten en zwijgen. Mevrouw James vroeg naar Holland; - er scheen niet te worden gedacht aan haar vertrek. En Ina praatte wat. De oogen van de andere vrouw waren op haar gericht met een moederlijk-weeke uitdrukking, vriendelijk-verstandig. Na een poosje voelde Ina zich toch als een schaakspeler, die den zet van zijn tegenpartij te berekenen tracht. Het moest genoemd worden, haar reis, de ommekeer in haar leven.

- En hoe maakt uw dochter het? vroeg mijnheer James.

Ze keek hem aan, het kwam toch nog onverwachts.

- Lilly, zei ze, die is al weg, verleden week. Morgen zal ik wel een telegram van aankomst krijgen.

- Al weg? en u dan? U gaat niet mee?

- Neen, zei ze. Nu wilde ze de reden geven, iets heel begrijpelijks, een in het oog springend bezwaar tegen haar reis. Maar ze wist niets, en staarde een beetje angstig voor zich uit, ze wist zelfs dat eene niet, dat Lilly haar gezegd had, dien avond, toen ze voor haar linnenkast stond.

- Och, zei mevrouw James, die onnoozele kinderen, ze kennen hun eigen geluk niet, als ze nog een moeder hebben.

Ina voelde haar hart zwaar worden, en toen ze even haar hoofd wendde, stak er iets achter haar oogen.

- Ze willen vrij zijn, begon ze haperend, om hun eigen krachten te meten. Ik ben ook alleen uit mijn land weggegaan, in mijn jeugd. Lilly doet niets nieuws. Ze lachte even als vergoelijkend, toch klonk het schamper, en haar keel zwol bijna dicht.

- Nu beleeft u datzelfde als moeder, zei mijnheer James peinzend.

Ze beet op haar lippen, bracht met moeite uit: Toch is hetzelfde weer anders. Een traan liep over haar gezicht, de eerste groote, warme traan. Ze werd bang, dat ze zich niet meer zou kunnen bedwingen, dat ze schreien zou, hevig en lang. Ze keek nog naar het vreemdleelijke lampje, maar voelde tè uitsluitend nu de macht van het opgekropte verdriet. - Toch gaf ze er zich niet aan over; zooveel zelfbeheersching had ze geleerd, dat ze na enkele tranen nog terug kon. Haar gezicht beefde, maar ze glimlachte vaag tegen het lampje.

Mevrouw James reikte haar een kop thee. - Drinkt u nog eens, en dan ga ik een oogenblik vooruit, om in de keuken te zien.

Ze liep weg, statig en toch vlug.

Opnieuw was er troost voor Ina in het zacht-kleurige licht en de volkomen kamerstilte.

- Zulke dingen, zei mijnheer James, zijn onvermijdelijk, jeugd en rijpere leeftijd botsen.

Ze stemde toe met een zacht: Ja.

- Waarom wou uw dochtertje weg? een liefdesgeschiedenis?

- Een leeraar van haar vroegere school. Ze leunde haar hoofd tegen den rug van haar stoel. - Eerst een held in haar oogen, - ze was nog een kind, toen hij notitie van haar nam. Hij had een houten arm, denk eens hoe mooi. En later beloofde hij, van zijn vrouw te scheiden, maar dat kon hij niet, natuurlijk.

- En daarom moest ze naar Amerika, zei hij, alsof ze dien man niet hier ook binnen een maand zou zijn vergeten.

- Dat weet ik niet, ze had een groot ongeduld om weg te gaan.

- Zeker, - maar u blijft achter. Is ze niet zelfzuchtig geweest? Een verandering kwam haar toe, en ze wilde alles naar haar hand zetten, - en moeder, neen, moeder nam ze toch liever niet mee, dat was te lastig.

Ze lachte een beetje pijnlijk. - Zoo is de jeugd. Het was haar of ze heel iets anders had willen zeggen.

Hij ging voort: Wat wilt u gaan doen, heeft u vrienden hier? zult u altijd bij mij komen als u denkt dat ik u helpen kan?

Ze zwegen een oogenblik.

- Uw betrekking, - ik denk dat u er niet in terug wilt, of toch?

Ze schudde haar hoofd. - Neen, nu maar niet meer, ik ben te moe. Het heeft zoo lang gedreigd, dat met Lilly, en het was of ik het niet wilde zien.

- Het is voor u het ergste, zei hij, het kind richt er zich nog aan op.

- Gelooft u dat?

- Ja, u niet? Heeft het uzelf niet grooter gemaakt, uw vlucht?

Ze antwoordde niet.

- Mag ik u iets vragen? heeft u er spijt van gehad? Ze zag zijn oogen zacht glimmen in de halve duisternis.

- Nooit, neen. Maar met Lilly is het anders; - *ik* had geen moeder, die me begreep.

- Weest u dan blij voor Lilly.

Haar oogen sprongen vol tranen. Ze hoorde hoe hij zijn stoel naar haar toeschoof; - nu voelde ze zijn hand op haar arm, streelend, heen en weer.

- Ik ben zoo moe, prevelde ze, het leven is als een koorts in me.

- Maar u moogt heel lang uitrusten; - in Holland bijvoorbeeld, wat denkt u van Holland?

- Ik ben het vergeten.

- Ja? Dan zult u het frisch terugzien, ik kan u benijden. En uw taal? spreekt u die nog ooit?

Ze schudde haar hoofd. - Ik heb haar Lilly eens willen leeren. En gisteren, toen heb ik plotseling het adres opgezocht van iemand, met wien ik indertijd hierheen heb gereisd, toevallig.

- En daarna uit het oog verloren?

- Ja, kort daarna. Ik geloof dat hij heel rijk is geworden, hij woont in Hampstead.

- Beteekent hij iets in uw leven? Zijn stem was vlak bij haar.

- Dat weet ik niet, soms denk ik van wel. Maar ik heb hem toen alleen gelaten, ik moest mijn eigen weg gaan.

- Het is of Lilly uw bloed heeft, zei hij. Zijn hand nam hij weg van haar arm. Ze dacht vaag: Er is iets in dezen man dat me onrustig en zoekend maakt, zoekend naar mezelf.

De deur ging open, en mevrouw James noodigde hen aan tafel.

De Kelwins, die de laatste jaren in Manchester woonden, hadden haar te logeeren gevraagd; - ook Greet liet weten, dat Ina hartelijk welkom zou zijn. Ieder klein besluit viel haar moeilijk, maar wel wist ze, naar Holland te verlangen.

Den nacht van haar overtocht was ze zeeziek. Ze lag onbewegelijk op haar rug gestrekt in de smalle krib, voelde zich door en door koud en stijf.

Ik ben verlaten en ziek, ging het door haar hoofd, ellendig ziek. Ze dacht aan Jack, die in de loopgraven was geweest, onbeschermd tegen regen en wind, en granaatvuur, niet één nacht, maar weken en maanden. Zijn ellende, sinds lang ten einde geleden, vermeerderde de hare; - dit was het menschenbestaan: lichamelijke zwakheid, en geestelijk eenzaam-zijn.

Maar in den morgen, onder de duinenkust van Holland, werd de zee kalmer.

Ina voelde de ergste strakheid van zich wijken, en ze dorst weer de dekens over zich heen te leggen, die ze zelf had weggetrapt. Warmte en rust, en een korte droom, die haar niet bijbleef, - toen moest ze zich klaar maken om aan land te gaan. Ze had Greet niet bericht met welke boot ze kwam, en weer stond ze aarzelend en besluiteloos onder de kap van het groote vuile station van haar geboorteplaats. - Rotterdam, - wat ze er nu van zag, leek nog op Londen, grauw van treinensmook, en van hooge, sombere huizenrijen. Kon

ze hier blijven? Ze ging in de wachtkamer zitten en kocht een Hollandsch spoorboekje. Haar spraak klonk haar zelf vreemd, en ze deed meer met gebaren dan met woorden.

Er was een beeld in haar van het ouderlijk huis, haar stillen, gebogen vader, haar luidruchtig-bedrijvige moeder, en Greet, lachend in de harde bewustheid van mooi meisje. En zijzelf? Ze had haar vader meer moeten liefhebben, - maar die gedachte was nu nutteloos. Als ze naar Greet ging, zou ze veel kunnen praten over vroeger. Praten, deed dat goed? Onderwijl zocht ze in het spoorboekje: Rotterdam, Utrecht, Amersfoort. Dan overstappen, en met een boemeltrein de Veluwe op. Wacht, naar Nunspeet zou ze gaan, daar was ze als kind eens geweest, en had ze ongerept genoten. - Een heele reis nog, - en wat zou Greet zeggen? Maar ik ben zoo moe, dacht ze, zoo moe, dat ik dit wel doen mag voor mezelf. Niet meer het geraas over straatsteenen, maar een stil dennenbosch, en een heuvelige hei. Het zand blinkend in de zon, en heldere huisjes met bloemen ervoor.

Een conducteur kwam afroepen: Sneltrein Utrecht!

Ze verstond het nauwelijks, maar schokte toch op, vroeg haastig: Waar?

- Recht voor u, zei de man onverschillig.

De trein wachtte.

Ze werd wakker in een heel lichte kamer. De lucht was van een diep verzadigd blauw, stil wiegde het topje van een spar er tegen. Ze moest een paar uur geslapen hebben. Er was een heel eenvoudig ameublement van pich-pine, een tafeltje met een gebloemd kleed, en een kleine, witte lampetkan. Ze voelde zich behagelijk in het holletje van haar bed, - de lakens roken zoo frisch,

en haar lichaam was warm. Tegen den muur stonden haar koffers; - die zagen eruit, of ze hier niet hoorden, zoo'n beetje versleten en wereldsch.

In den tuin hoorde ze kinderstemmen, dicht onder haar raam, plotseling.

- Zeg, Hans, je fiets staat in de zon. - Nu ging er een bel door het huis, hel en tinkelend. - Het diner, dacht ze, en keek op haar horloge. Ruim zes uur; - ja, een Hollander at niet om half negen, zooals een voorname Londenaar. In Engeland gingen de kinderen altijd te laat naar bed. - Ze zou niet opstaan, heerlijk blijven liggen; - straks misschien, tegen theetijd. Wel wilde ze meer Hollandsch hooren, vooral van kinderen. Zeg Hans, je fiets staat in de zon, - wat grappig. En ze zou zichzelf dwingen, in haar eigen taal te denken. - Kwam ze dan ver van Lilly af? och nee. Zorgen voor het kind, dat had ze toch zoo goed mogelijk gedaan. - Zoo goed mogelijk, herhaalde ze fluisterend, in het Nederlandsch nu; - Jack zou haar niets verwijten.

Nog eens luidde de bel, kort ditmaal.

- Jopie, hoorde ze roepen, kom dan, kindje.

Als iemand haar riep, zou ze willen opstaan. Wonderlijk, dat ze al zoo was uitgerust, en ook bijna geen hoofdpijn meer had. Een kleine kring van menschen, en daarin te worden opgenomen. -

Een klop op haar deur. - Komt u eten? - Ze had een kellner gezegd, haar *niet* te storen.

- Ja, riep ze, ik kom. - Maar toen ze naast haar bed stond, aarzelde ze weer. Ze zou laat zijn, want ze moest toch eerst haar koffers uitpakken? - Maar het verlangen naar menschen zegevierde, en ze kleedde zich vlug. - Ik ken al Hans en Jopie, dacht ze.

Een kwartier later trad ze de eetkamer in. Aan een

ronde tafel in 't midden zat een familie met kinderen, in de hoeken nog enkele gasten, twee aan twee. Iedereen keek naar haar, en de groote menschen knikten beleefd met hun hoofd.

- Moeten we groeten? vroeg een kleine jongen, vrij luid, - en een meisje zei parmantig: Het is een Engelsche. De moeder van het gezin bloosde een beetje, wist niet zoo gauw, hoe te vermanen.

Een bedienend meisje wees Ina haar plaats, sprak van ‘nachservieren’. Een vriendelijk rond, echt Duitsch gezichtje. Ze kon den kleinen jongen zien, hij at smakelijk, maar keek bij iederen hap naar haar op. Het zusje naast hem gaf hem een stomp: Niet zoo kijken, jô. Maar zijn helder-blauwe oogjes glinster-lachten al naar de vreemde dame.

Ina zag het niet; ze keek naar een bak met geraniums die in de late zon stonden te gloeien, en een klein, wit berkeboompje daarachter. De deuren naar den tuin stonden wijd open. - Het was zomer in Holland, mild en overvloedig, zooals het in haar herinnering zomer was geweest, heel dien tijd dat ze met Jack en Lilly buiten had gewoond. - Maar dat lag nu ver achter haar. Ze zuchtte, en wist niet waarom.

Ze ging zitten op knisperende heistruiken; aan haar voeten was een lage, zilverblinkende plas. Het water moest half verzonken zijn, of verdampt in de heete lucht. Mugjes zweefden over den stillen spiegel als een heel fijne wolk, en enkele blauw-groene libellen schoten heen en weer. Ze zat hier veel, de zon scheen op alles gelijkelijk; de grond was warm en de lucht trilde boven het water. Langzamerhand zou ze wel rustig worden, zoo, alsof haar leven haast ten einde was. Ze had altijd een boek bij zich, en een handwerk, maar

meestal tuurde ze voor zich uit. Er was een donkere schaduw in gindsche sparrenlaan, als ze daarnaar keek, dan werden haar oogen zacht. De boomen waren gaaf kegelvormig, en de onderste takken hingen zwaar in het zand.

- Wat zou ze als kind hier hebben gespeeld, en waaraan dacht ze toen? Ze zag een groot donker huis voor zich, en een tuin waarin kippen liepen; smalle zandige paadjes, met een wir-war van fijne streepjes: afdrukken van de drie-vingerige kippepooten. Ze kon daar wel steeds naar kijken, gehurkt, zoodat de zoom van haar rokje in 't zand hing. Als ze met haar vinger er tusschen door speelde, werd het grof en leelijk; - dan zag ze ook dat het zand vuil was. Maar een paar stappen verder lag het vreemde netwerk dan nog ongeschonden. Zoo trok soms een waterspinnetje rimpels over den plas, maar die waren nog ijler en vluchtiger. Als ze zich over den spiegel van haar eigen leven boog, wat zou ze dan zien? Ook een wir-war van lijnen en onbegrijpelijke teekens? - Ze deed haar oogen dicht; - waarom zou ze daaraan denken? Het was niet zoo belangrijk, en een mensch mocht immers veel vergeten. Maar achter haar gesloten oogen voelde ze een heete schroeiing, - dat was de vermoeidheid nog van dat laatste jaar. Dat jaar was als een vuur, waarin de rest van haar leven verzengde. - En toen dacht ze aan den avond bij Mr. James. Met een enkel woord riep hij het verleden bij haar op. Ze bekende plotseling dat ze het adres van Frans Lenooy gezocht had. Later noemde ze ook zijn naam, en het bleek dat de ander hem een enkelen keer had ontmoet; - ze luisterde als een jong meisje naar het verslag daarover. Dus met Lenooy was ze naar Engeland gekomen? een geducht zakenman, had zich ook laten naturaliseeren. - Weet u dat zeker? vroeg

ze. - Ja, zei hij, u heeft dat niet noodig gehad, het ging vanzelf door uw huwelijk.

We waren op dezelfde boot, had ze nog gezegd, maar we kenden elkaar al langer. Toen tuurde ze voor zich uit, wist dat ze te oud was om haar jeugdgeschiedenis te vertellen, nu nog, en zelf zou ze er zich misschien in verwarren. Langzamerhand werd ze een vrouw zonder verleden, - dat voelde heel rustig aan. Als ze stierf, zou niemand ontredderd zijn; - een weduwe, zelf geen kinderen, - een lichte last om onder den grond te leggen. Want niemand dacht toch aan een toekomst voor haar? Zijzelf niet - ze zou wel weer naar Londen terug gaan, naar haar huis, en Amy, die op haar wachtte. Maar dan, - dan? - Ze zag er niet over heen.

De dagen waren goed. Ze speelde soms met de kinderen, sloeg de menschen gade met een diepen blik, en toch als stond ze aan den rand van het leven. Ze dacht weinig aan Lilly, en wist dit zelf niet. Ze onderging het leven van de wereld, de zon en de warme lucht, en al het zomersch gedoe van vogels en insecten. En de geluiden van het dorp: het knerpen van de wagens over den grintweg, het blaffen van de honden, en het gejoel van kinderstemmen.

Jaren later leek deze zomer in Holland haar de voorbereiding tot een tweede leven.

Tweede boek

Eerste hoofdstuk.

Frans Lenooy kwam van zijn kantoor in de City. Hij had laat gesloten dien dag. Telkens als hij zijn stoel achteruit schoof, en een beeld van den avond doemde vaag en vluchtig voor hem op, dan wantrouwde hij zichzelf, en stutte zijn elleboog weer op de schrijftafel. Had hij al het werk onder oogen gehad? het geschift en verdeeld? want morgen, zijn trouwdag, kon hij niet komen, moest het personeel zonder hem voort. - Een proef op hun intelligentie, dacht hij, terwijl hij dan eindelijk naar zijn hoed greep.

Zoodra hij buiten kwam, had hij gezien: de grootste namiddag-drukte was uitgeraasd. In de nauwe, ontkleurde straat waar hij zijn kantoor hield, - de gevels waren verveloos, de ruiten vuil beslagen, zonder gordijnen - de meeste perceelen hier werden voor opslagplaats gebruikt - hing een ijle stofwolk, die hem dadelijk een prikkeling gaf in zijn keel. - De schoorsteen trekt niet, mompelde hij. De straat was trechtervormig, mondde uit op een niet heel groot plein, waar echter het verkeer van een bijna ononderbroken hevigheid was. Frans noemde dat plein ‘de vuurpot’, zijn straat, waar dikwijls de wind alle stof en warme benzinedampen inzoog ‘de kachelpijp’. Hij hield van de vergelijking, omdat het geheele bestaan in die buurt - en hij deed daar zelf aan mee - fel en laaiend was als een brand.

Het was zomer; - de stofwolk werd parelmoerig in het doorvallende avondlicht. Frans keek er een oogenblik naar, en zijn stap vertraagde. Een ontroering steeg

in hem, - hij dacht aan Ruth, die morgen zijn vrouw zou worden, - aan den vollen, zichzelf voortstuwenden werkdag, dien hij nu afsloot, - aan Londen ook, omdat hij ervan hield, en vaag, daaronder door, aan zijn toekomstig leven van groot zakenman.

Hij liep nu op het plein, langzaam, zoodat velen hem, licht armrakend, voorbij schoven; - in het gewone tempo wilde hij niet mee. Zijn hoed was van soepel grijs vilt; hij droeg een zwart colbert-costuum zonder overjas. Hij was acht-en-twintig jaar, maar leek ouder, een man van midden dertig wel, met zijn breed-uitgegroeide schouders, en zijn baardeloos gezicht. Aan dat gezicht was alles groot: een hoog, gewelfd voorhoofd, afstaande neusvleugels en breede wangen, zware kaken met een grooten, maar fijnen mond. Dikwijls maakte het den indruk van stoere hardheid, maar de smalle lijn van de lippen was licht veranderlijk, weifelend soms, en het voorhoofd kon, juist in zijn strakheid, broos lijken, als door veel denken gespannen, maar zonder stugheid, edel en streng. De oogen waren in schaduw goud-bruin, in het licht vaak groen, en dan nuchter, sterk blikkend. - Kijk niet zoo, zei Ruth wel eens. Ze was een hoofd kleiner dan hij, ging vaak voor hem staan, als ze hem dringend iets vragen moest. Dan waren haar oogen wijd-open en donker, haar blond, kroezig haar stond als een aureool om haar hoofd. Ze wist dit en glimlachte, haar trillend-weeke lach van zelfverzonkenheid, - maar daarop wist ze met zijn helle kijken geen raad. Hij moest zich voorover buigen, de schaduw zoeken van haar mond, en haar, fluisterend, veel beloven. - Hij hield van haar, hij bukte naar haar glimlach, en zijn lippen weifelden, *hoe* ze beloven zouden.

De drukte van de stad gonsde en dreunde aan hem

voorbij, verhevigde zich in de buurt van restaurants en theaters tot een mondain avondlijk verkeer.

Frans moest nog eten. Hij had Ruth gevraagd voor het laatst met hem naar het nieuwe huis te gaan, dat klaar was en op hen wachtte, - daarna ergens te soupeeren. Maar ze schudde haar hoofd. - Neen, morgen voor het eerst; ik ga vroeg slapen, om *dan* frisch te zijn.

- Mag ik ook niet meer komen, vanavond?

- Malle jongen, natuurlijk, je *moet* zelfs. Je mag me voor het eerst een nachtkus komen geven, als ik in bed lig, - want daarna is het toch de groote dag!

- Ja? mag ik van je moeder?

Ze knikte, een beetje bevangen, en de glans van haar oogen temperde ze wat.

Hij omvatte haar. - Ruth, hoe laat moet ik dan komen?

Ze voelde zijn warmen adem, maakte, alsof daarvan plotseling haar gezichtje bloosde, een afwerende beweging. Luchtig zei ze: Dat doet er niet toe, we zullen wel zien, - maar die toon had zijn verheven-feestelijke stemming niet verstoord.

Hij ging een restaurant binnen, bestelde een enkelen schotel. Het leek hem dat hij dien avond een oogenblik bij haar wilde zijn; - haar slapend vinden, en dan haar iets toefluisteren, maar zonder klank of beweging van woorden; - hij wist niet *wat*, en daaraan dacht hij ook niet. - Maar eerst zou hij alleen naar het nieuwe huis gaan; het stond in een stille straat, wat achteraf, een onaanzienlijke buurt. Een oogenblik dacht hij: Verzette Ruth zich nog eens voor het laatst? -wilde ze daarom niet mee? Zij had bij het zoeken haar stem gegeven aan een ander huis, veel kleiner en duurder, maar veel gezelliger, zei ze. Hij begreep dat niet. - Je

moet in Londen geboren zijn, legde ze hem uit, om de sfeer te voelen van de verschillende wijken.

- Doordat ik dat niet voel, zei hij, is mijn oordeel zuiverder, en hij huurde het huis, hoewel het in een ‘onmogelijke buurt’ stond, zooals Ruth en haar moeder tegen elkaar zeiden (maar dat hoorde hij niet). Hij had weinig tijd gehad, het met haar in te richten, 's Avonds was ze dikwijls moe, na een dag van winkelen. Dan beschreef ze hem liever wat ze gekocht en besteld had, dan het met hem in de nieuwe omgeving te gaan zien, - en bleef wat loom zitten in de kamer, bij haar moeder. - Hij was in haar nabijheid en genoot van haar. Soms verlangde hij wel naar een inniger gesprek, maar dan was het ook, of er los van haar vele woorden iets ontstond, door een enkelen blik, of alleen door het zich daar bevinden van haar bezield lichaam, een uitstraling van haar naar hem. Hij mocht ook opstaan, en haar gezicht tusschen zijn handen vatten, even; - dan voelde hij een gloed, dien hij niet alleen uit zichzelf dacht te zijn. Hij gaf haar zelden lieve naampjes, haar eigen naam hield alles voor hem in. - Ruth!

Dan keek ze naar hem op met haar kinderlijken glimlach. - Kom bij me zitten? zei ze vragend. Maar haar diep weggedoken zijn in een grooten leunstoel liet geen heel vertrouwelijk naast-elkander toe. Ze scheen dit niet te merken, en babbelde voort. Hij voelde een onbewuste terughouding in haar, die hem stil ontroerde, en die tegelijkertijd zijn liefde sterk maakte. Soms zag Ruth het bijna vocht-glanzige van zijn oogen, en dan knikte ze hem eens toe, het leek hem: troostend en bemoedigend.

Een enkele maal dacht hij aan het huis van de familie van West, waar hij in zijn Rotterdamschen tijd ge-

woond had. Hoeveel losser was daar het verband tusschen de ouders en de kinderen! Het leek hem nu, dat Greet en Ina veel te veel vrijheid hadden, en dat er in die vrijheid iets verderfelijks, bijna iets boosaardigs school. Natuurlijk, Ruth was eenig kind, en had geen vader meer, terwijl twee zusters in het zelfde huis een scherpte met zich bracht... Hij herinnerde zich een avond, dat Ina de late komst van Greet afwachtte, in zoo'n nerveuze spanning... Ja, waarom ook weer? En hij had haar weggestuurd toen Greet belde. - Als je gaat, zal ik opendoen, zei hij. Dat was kort voor haar vlucht geweest.

Frans keek naar buiten door het groote spiegelraam van het restaurant. Er gingen steeds menschen voorbij; vrouwen in lichte zomerkleeren. Vreemd, - hij was nu vier jaar in Londen, - dat hij Ina nooit meer gezien had. Hij dacht zelden aan haar. Sinds hij Ruth kende, had Ina voor hem - hoewel hij zich dit zelf niet geheel bewust was - het breidelooze, wilde, het warm-donker hartstochtelijke van een Zigeunerkind. Haar beeld liet hem nooit zonder eenige ontroering, maar het was een bewogenheid, die hij dadelijk vereffenen wilde, en met een wenkbrauwfronsen bande hij een onaangenaam, niet geheel te definieeren gevoel.

Frans stond op, en kwam weer buiten. Nu moest hij toch niet al te veel tijd meer verspillen. - Tìen minuten later stond hij voor het huis, dat voortaan zijn eigen huis zou zijn, met daarbinnen zijn vrouw. Hij sloot de deur open. Wat was het stil, levenloos nog, ondanks de koperen borden op den witten gangmuur, den kapstok met het kleed erachter. - Had *hij* dat vergulde spiegeltje uitgekozen? wat een leelijk ding! Hm, een cadeau misschien. Die koperkleur op het wit stond koud.

Hij liep de suite binnen. Zoo, dit was het dus; - een beetje donker al. Waarom Ruth zooveel van zware gordijnen hield? Prachtige stof, ja: - goed voor de hooge ramen van een oud, voornaam huis. De kamers waren hier laag, en dat diep-paarse fluweel hing bijna opgepropt voor de vensters, uit zuinigheid reikend niet tot den grond, maar tot de vensterbank. Iets luchtigers, dacht hij vaag, terwijl hij naar het groote eiken buffet keek, iets luchtigers zou beter zijn, misschien. Er stonden vruchtenbordjes op uitgestald, een aaneengesloten, bonte rij; daarboven hingen gekleurde platen, hij wist niet hoe Ruth daaraan kwam. - Alles was nu wel heelemaal op orde; - mooi zoo. Hij knikte een paar maal, maar zijn oogen bleven dof. Ze hadden zoo heel veel gezien, misschien kon hij het daardoor niet meer beoordeelen, maar het leek of Ruth juist het verkeerde had uitgekozen. Daar een plaat van een oud vrouwtje dat haar bijbel las, en een pendant: dat zelfde vrouwtje aan haar spinnewiel. - Troosteloos, dacht hij. Hij knipte het electrische licht aan. Was die lampekap groen? hm ja, groen; - een baan effen, en dan weer een baan met goudachtige kant erover heen. Gedistingeerd, zou Ruth zeggen; *hij* vond het jodenvrouwig-ordinair. - En toen lachte hij, om die woordkoppeling, en wilde het liefst ook meteen weer vergeten.

De slaapkamer ging hij niet binnen; hij besloot weg te gaan. Waarom had hij zich ook zoo weinig met de inrichting bemoeid? Door zijn zaken; - ja, bespottelijk, zaken...

Hij liep de deur uit. Op de stoep stond een bedelares, hief haar oud gezicht prevelend naar hem op. - Een paar schoenen, alstublieft, van mevrouw, een paar oude schoenen.

- Mijn vrouw is niet thuis, zei hij, en liet haar

staan. - Het ging door zijn hoofd: tamelijk bot-af, dit, den avond voor mijn huwelijk. Ruth zou me erom bewonderen, het een besliste houding noemen. Het hinderde hem vaag. Later, dacht hij verder, zou hij eens studie willen maken van dergelijke dingen: stelsellooze liefdadigheid, openlijke bedelarij, later, als hij geen handelsman meer was. Want hij had dat nu aangevat om geld te verdienen, en het bevredigde hem ook, tot nog toe. Maar als hij een kapitaal zou hebben overgelegd - hij wist niet, een paar ton misschien, - dan zou hij willen ophouden, zich aan iets geven, zonder gedachte aan geld. Lid van den Raad worden, b.v. - of reizen, en zich ontwikkelen. Een eigen huis laten bouwen ook, en dat zelf inrichten; - maar nog liever sociaal werk doen. - Over al deze dingen had hij met Ruth nog nooit gesproken. Vluchtig haalde hij zijn schouders op; - ze zou het dan later wel zien. Haar financieele positie zou hij verzekeren, natuurlijk, voor hij... Ja, ook *dat* was een lievelings-idee van hem: In den handel te blijven, maar van een bepaalden dag af aan zijn verdiensten ten algemeenen nutte te geven. *Zijn* liefdadigheid, in alle stilte... Hij glimlachte. Toch, overwoog hij, moest hij er eens met Ruth over praten, - nu misschien nog, voor ze heelemaal zijn vrouw was. Ze zou er natuurlijk niets tegen hebben, - schatten had hij haar niet beloofd, alleen trouw, - en tot op zekere hoogte een onbekommerd bestaan. En zulke maatschappelijke dingen kwamen geleidelijk; het zou geen plotselinge gebeurtenis zijn in zijn leven. Maar, dit besefte hij wel, al zou het nooit gebeuren, het was op het oogenblik in hem een ideaal, en daarom zou hij het Ruth willen zeggen. - Ze moest hem er niet om prijzen, of verheerlijken; - was hij daar misschien bang voor? Neen, maar... of ze wel luisteren zou?

Zijn gezicht stond vreemd bewogen. - Ik houd zooveel van haar, dacht hij, ontzaggelijk veel. Maar zij, och, ze is zoo jong, ze moet het nog leeren, een ander mensch lief te hebben. Ze komt pas uit haar moeders handen; ze wil wel, ze zal ook wel... ze is zoo gaaf en kuisch.

Hij liep nu vlug, en zijn lippen bewogen. Haar zien, en daaana haar in zijn huis hebben, voor altijd. - Ruth!

Hij wenkte een langs-rijdende auto, sprong erin; de wind suisde langs zijn verhit gezicht. Als de zomerwind kwam ze hem soms voor, zoo zacht en liefelijk, - en - iets dat bewoog, en zich toch niet warm had geleefd. Daartegenover stond hij als een smachtende, hijgend, fel.

De auto gonsde over de warme, beoliede asphaltstraat. Frans veegde hard over zijn voorhoofd.

Mevrouw Parler ontving hem buigend en met een bijzonderen glimlach, waar echter haar woorden onmiddellijk doorheen staken. Ze was klein en had een scherpe kin, donker-omwalde, grauw-bruine oogen, en nog bijna zwart haar. Ze beurde haar handen op, en legde die op zijn schouders, dwong hem zijn hoofd te buigen, zoodat ze zijn wang kon kussen. Haar lippen waren hard en droog.

- Bruidegom, beste jongen, we wachten zoo op je. Er blijven aldoor dingen te doen, maar hoe zouden we *nu* nog... Kom binnen. De bruidsbouquet is al gekomen, vind je dat niet vroeg? Ruth kan hem haast niet in het water laten staan.

- Wat doet ze er dan mee? zei hij, en vergat die woorden dadelijk.

- Hem in haar hand houden, en kijken, voor den spiegel.

Ze liepen de kamer in; - Ruth kwam hem tegemoet. Op dat oogenblik deed ze weinig denken aan een bruid, eer aan een kind, dat middenin haar spel was weggeroepen. Ze droeg een dunne, witte jurk, die gekreukeld was, witte kousen, en lage, zwarte lakschoentjes. Op haar borst staken twee volle, donker-roode rozen. Haar wangen waren overbloosd, en haar oogen schitterden.

Ze liet zich kussen, haakte dan luchtig haar arm door den zijnen.

- Wees lief, zei ze, en maak geen aanmerking op mijn kleeren; - ik was moe van het winkelen, en toen heb ik een oude jurk aangetrokken, die me gemakkelijk zit. Moeder zou willen brommen, als het niet de laatste avond was. Hij keek naar haar met een stralenden glimlach. - Weet je waar je op lijkt? Op een dorpsmeisje, dat zich mooi heeft gemaakt voor een feest. Een dansavond in de herberg, en daarna, in 't halve duister, een stoeipartij. En *wie* heeft toen je jurk gekreukeld? - Hij hief dreigend zijn vinger op.

Ze sloeg haar armen om zijn hals; hun lippen raakten elkaar. Maar bijna meteen liet ze hem weer los.

- Ruth, zei mevrouw Parler, zacht afkeurend.

Hij pakte haar om haar middel. - Kom hier, dans met mij, het is de laatste avond.

Ze lachte. - Alsof we morgen moeten sterven.

Hij trok haar rond. Toe dan! Een, twee, drie! Plotseling zong hij, in zijn eigen taal: Een twee drie, de jood in den pot, fijn gestampt en de deksel erop. Maar dat ging tegen de maat in, zoodat het botste.

Ruth rukte zich los. - Gekke vent, zei ze, als je Hollandsch praat, vind ik je bijna...

- Nou?

- Neen, niets. Wat beteekenen die woorden?

- O, die zijn niet te vertalen. - Hij ging zitten. Mevrouw Parler handwerkte aandachtig en keek niet op.. Hij zag de scherpe, oude lijnen van haar gezicht. Het ging door hem heen, dat zij ook eens aan den vooravond geweest was van haar huwelijk, - maar hij kon op dat oogenblik niets van de warmte van het leven in haar terugvinden.

Ruth was achter hem komen staan, en liet haar handen over zijn schouders hangen. Hij greep ze. - Ik moet haar iets zeggen, dacht hij; - o, ja, die dingen, waarover ik liep te denken. - Maar dat kon nu toch niet. Ze waren eigenlijk nooit alleen. - Nu vertelde hij maar van de bedelvrouw, die op de stoep had gestaan. - Als ze morgenavond weer komt, kindje, krijgt ze *dan* een paar schoenen? omdat mijn vrouw thuis is?

Ze lachte en stak een voet vooruit. Deze misschien? maar ik heb een kleine maat.

- Deze zijn wel mooi, maar als je iets geeft, moet het niet het minste zijn wat je hebt.

- Neen, zei ze aarzelend. Ze wist niet of hij in ernst was.

- Morgen, morgen is mijn vrouw thuis. - Hij drukte haar handen.

- Zeg Frans?

- Ja?

- Wanneer gaan we dan eens op reis?

- Als ik hout moet koopen aan de Zaan, dan mag je misschien een keertje mee.

- Je plaagt. Is het zoo gek, om op reis te willen?

Mevrouw Parler keek op. - Begin daar nou niet weer over, Ruth.

Even zag hij het gezicht van de moeder. Het zou van leer kunnen zijn, dacht hij, de oogen als groote vocht-

vlekken erin. - Hij had Ruth losgelaten, en ze deed een paar stappen achteruit. Onwillekeurig stond hij ook op. Er was een sterke drang in hem, weg te loopen, zonder mevrouw Parler te groeten, haar eenmaal geheel over het hoofd te zien. - En dan, met groote stappen, zonder omkijken... Maar *haar* hijgend stemmetje zou hij hooren; ze kwam hem opzij. Frans! - Of toch niet, - *of niet*? - Het beeld ging voort, buiten zijn twijfel om. In een ruk nam hij haar arm. Natuurlijk ben je daar, ja, dat heb ik wel geweten;-kom mee... Haar arm was zacht, en haar gezichtje bloosde. Droeg ze een witte, gekreukelde jurk? Ze leek een meisje uit een dorp, argeloos en zuiver.

Het beeld was plotseling weg. Mevrouw Parler vroeg of hij nog iets wilde drinken, of dat hij hen nu maar alleen liet? morgen was het vroeg dag.

- Ja, ik ga weg, zei hij. Hij herinnerde zich Ruth's gefluisterde belofte, maar hij wilde dat niet, *in dit huis*: - haar kamer binnen komen, als ze in bed lag, een gunst van haar moeder, voor den laatsten avond. Hij schamplachte inwendig.

- Ga je heusch al? vroeg Ruth.

Nu keek hij in haar opgeheven gezicht, zooals hij zoo vaak had gedaan.

- Houd je van me? vroeg hij plotseling.

- Ja, natuurlijk. Het antwoord kwam prompt.

En hij geloofde haar. - Ze was hem achterop gekomen, een beetje hijgend, en haar oogen schitterden. Uit zichzelf was ze gekomen, weg van haar moeder. Het deed er niet toe, waarheen ze nu gingen, ergens zou wel een huis zijn. Hij zou haar altijd beschermen. Sommige mannen praatten over een dwaasheid doen om een vrouw, - dat zou hij nooit kunnen. Haar beschermen voor haar eigen dwaasheden, want

ze was een kind. Hij sloeg zijn armen om haar heen.

- Kleintje, zei hij zacht, tot morgen.

Toen hij weer op straat liep, waren er heftige stemmen in hem. Mocht hij zijn vrouw blootstellen aan de nuchtere hardheid die hem soms bezielde door het bijzijn van haar moeder? - Haast gelijktijdig dacht hij: trouw nooit met de dochter van een leerelap - en hij stampvoette, stilstaand. - Neen, zei hij verbeten, zoo niet. - Toen veranderden zijn gedachten, als spelenderwijs, kwamen vlot en luchtig. Morgen niet naar kantoor, een heel ongewone dag. Alles was klaar, lang geleden voorbereid, zelfs kwam er morgen in zijn nieuwe huis een dienstmeisje. - En de vrouw, die nam een meid, ja, ja, van fiedeldiedel hopsasa! Er draaiden wel Hollandsche liedjes in zijn hoofd rond!

Dezen avond zou hij zijn eigen taal willen spreken. Gek, om zoo ver weg te zijn van... van vroeger. Hij voelde het meestal niet. Het Engelsch was een beste taal voor zaken, kort, en toch buigzaam, - maar soms wilde je iets anders. Bepaalde dingen dacht hij altijd in het Nederlandsch, bijvoorbeeld... neen, nu wist hij niets, - dat gaf een armelijk gevoel.

Morgen ging hij zijn bruid halen, uit de klauwen van haar moeder. - Stil! ieder huwelijk was een ontvoering, ieder *goed* huwelijk.

Er stonden plotseling tranen in zijn oogen. Ruth, dacht hij, word dan mijn waarachtige vrouw, - mijn vriend, en... en meer, ik verlang zooveel, het is of ik het vaak niet heb *durven* voelen.

In zijn jaszakken balde hij krampachtig zijn vuisten, zijn gezicht was bleek van bewogenheid. Een vrouw, in 't langs gaan, spiedde nieuwsgierig, maar dat merkte hij niet. Hij dacht aan een nieuw leven.

Tweede hoofdstuk.

Ruth lag wakker in den prillen morgen. Ze hoorde een paar musschen sjilpen en bezig fladderen achter het gesloten raam. In het huis was geen enkel gerucht. - Het zou stellig vandaag zijn, dacht ze, en ze besloot niet op te staan. Zou ze Frans wekken? - Maar pijn had ze nog niet, - en het was vroeg, - en na twee bevallingen wist ze, wat haar van anderen te wachten stond. Haar mondhoeken trokken omlaag. Je kon de zuster roepen, maar die liet je links liggen zoolang het kind nog niet geboren was, zat dan ergens in je huis, je wist niet waar. Een dokter kwam op het uiterste oogenblik; - Frans praatte over kalm blijven, en vooral geen onredelijke dingen zeggen, en moeder, - die maakte haar zenuwachtig. - Dit was je positie van rijke, getrouwde vrouw, die anderen je benijdden. Maar in haar oogen kwam een bijna sluwe lach; - nou ja, dacht ze, er is toch nog veel. Ze zou moeder zijn van drie kinderen, later van nog meer, misschien. Het waren *haar* kinderen in de eerste plaats, dat voelde Frans heel goed, - Flor, de oudste, mocht dan op hem lijken, - trouwens, zij zag het niet... een kind van vier jaar. Haar kinderen, ze wist zelf niet, waarom dat zoo'n gevoel van macht gaf, juist tegenover hem, met zijn zaken, en zijn geld, en zijn... zijn geveinsde onafhankelijkheid van haar. - Hij was dol op kinderen, en zij gaf ze hem, wellicht vandaag de derde. O, ze zou de moeder van een groot geslacht willen zijn. Was dat vreemd? konden andere vrouwen het niet begrijpen?

Frans, naast haar, bewoog; ze hoorde hem zuchten; nu greep hij naar zijn horloge.

- Hoe laat is het? vroeg ze.
- Half zeven; was je al wakker?
- O ja, al lang.
- Is er iets?
- Neen. En toch zou het wel vandaag kunnen zijn; mijn hoofd is zoo vreemd helder.
- Maar je hebt dus niets noodig? dan slaap ik nog een uurtje.
- Jij kunt het doen.
- Jij niet?
- Neen.

Hij legde zijn hoofd weer neer. - Och toe, Frans; doe de gordijnen voor me open, ik heb zoo het land aan die halve duisternis.

Zonder iets te zeggen stond hij op, schoof de overgordijnen weg van de ramen. Het licht was plotseling jong en glanzend om hen heen.

- Heb je een drukken dag vandaag? vroeg ze nog.

Hij haalde zijn schouders op. - Och ja, dat zal wel. Wou je, dat ik met je bleef praten?

- Den heelen dag? Ze lachte een beetje.

Hij antwoordde niet meer, sloot zijn oogen.

...Maar wat later, toen hij naar kantoor zou gaan, vroeg ze hem liever eerst de verpleegster te waarschuwen. - En blijf dan thuis, Frans, tot ze er is, wil je?

- Natuurlijk.
- En Frans, zet niet zoo'n gezicht, ik moet om je lachen.
- Wat voor gezicht?
- Alsof de heele wereld op jouw schouders drukt.
- Ja, - terwijl *jij* een kind krijgt; gek, hè?

De verpleegster die hij opbelde, vroeg of ze onmiddellijk komen moest?

- Ja, zei hij, misschien niet voor mijn vrouw, maar voor mij, ik wil naar mijn werk.

Hij ontbeet met de kinderen en hun juffrouw. Flor was stilletjes verrukt dat ze hem nog zag. - Pappie, zei ze, anders is er alleen uw vuile bordje.

Hij beloofde haar, dat ze straks op zijn knie mocht rijden, en ze vroeg haastig: Herbert ook? - Herbert was het broertje van twee jaar. Dus kwamen ze tegelijk, en vaders sterke armen omvatten hen beiden.

- Een liedje zingen, zei Flor, en klapte haar handjes tegen zijn groote gezicht. De jongen schaterde daarom.

- Liedjes ken ik niet, zei hij, - maar toen begon hij ineens met een zware stem: Twee kindertjes bij elkaar, een zusje en een broertje, ik wou dat ik er meer van had, van al dat lieve goedje!

Flor zette groote oogen op van verbazing en pret. Ze had al veel vreemde woorden uit vaders mond gehoord, maar deze nog nooit, dacht ze. Zij en Herbert waren gezonde, sterke kinderen, die veel van stoeien hielden. Ze vuurden nu hun vader om het zeerst aan, Herbert meest met ongearticuleerde klanken en een wiegen van zijn lijfje, Flor met handgeklap, en veel streelende gebaartjes.

De juffrouw stond er wat terughoudend bij; ten eerste hield ze niet van ‘zulke drukke spelletjes’, en dan had ze zelf haar talent met kinderen wel eens willen toonen. Dus begon ze al eens zacht te vermanen, maar er was niemand die daarop lette.

Plotseling zette Frans de kinderen van zich af, en liep naar de telefoon. Hij belde zijn kantoor op. - Ja, Lenooy; - was iedereen present? - *Ik* heb het vijf

minuten over negenen, mijnheer; hm, dus de boekhouder nog niet.

Veel post? zoo, erg veel; drukke dag vandaag. Ja, hij kwam zoo gauw mogelijk; menschen die hem kwamen spreken vasthouden, - ja, goedenmorgen.

Toen ging hij naar Ruth. - Hoe voel je je? Die verpleegster zal wel dadelijk hier zijn.

- Ik ben best, zei ze.

- Waarom sta je dan niet op?

- Als ik liggen blijf, komt het kind misschien vandaag, en ik wil het vandaag hebben.

- Ach, zoo. - Hij probeerde zijn zenuwachtigheid te bedwingen.

Er werd gebeld. Als ze dat is, zei hij, dan ga ik meteen, ik hoor het dan wel.

- Wat?

Hij haalde zijn schouders op, maar liep naar het bed, en boog zich over haar heen. - Eigenzinnig vrouwtje. - Ze draaide hem haar wang toe, die hij kuste. - Ik zal het je altijd nahouden, als het kind pas over veertien dagen komt.

- Het komt vandaag. Wedden?

- Ik hoop het, zei hij. Overigens wed ik om alles wat je wilt.

Ze keek hem aan. - O, daar moet ik nog eens over denken. Je bent royaal, zeg.

Wat zou je nog *kunnen* wenschen, dacht hij, maar hij zei niets. - Toen hij de kamerdeur open deed, kwam de verpleegster binnen; hij groette vluchtig en liep voorbij, meende nog een lach te hooren van Ruth.

Op zijn kantoor heerschte een verwarde stemming; de boekhouder, die vijf minuten te laat was gekomen, zat met een schuldig gezicht achter zijn lessenaar en keek niet op; de loopjongen monkellachte nog om zijn

eigen grapjes met den jongsten bediende, en de secretaresse wachtte ostentatief op haar patroon, en liet haar beenen bungelen. Men gaf hem de boodschap, dat Rotterdam had opgebeld, en dat er een bezoeker was geweest, die terug zou komen. - Hij ging zitten en las zijn brieven door, zooveel mogelijk op ieder dadelijk een antwoord dicteerend. Onderwijl werd een nieuwe postbestelling binnen gebracht. - We moeten een uur inhalen, zei hij zijn secretaresse. Het meisje antwoordde: U bent gelukkig niet ziek, maar dat hoorde hij nauwelijks. Een firma aan de Zaan telefoneerde: financieel eenigszins in ongeriefelijkheden, prachtpartij hout te koop, zeer voordeelig, maar contant, geld zien, - buitengewoon aanbod. Hij wilde antwoorden: Ik kom over, - maar bedacht zich nog, zei niet te weten wanneer hij komen kon, vandaag of morgen. De ander drong aan. Waarom besliste hij niet ineens? de firma was immers uiterst betrouwbaar.

- Zeker, zei hij, maar ik vertrouw niemand.

Er kwamen bezoekers. Een gewichtige klant, die zei dat hij geen oogenblik te verliezen had, moest wachten omdat mijnheer Lenooy zijn vrouw opbelde, en niet dadelijk gehoor kreeg.

- Hallo! waarom moet ik hier zoo lang staan?

Hij hoorde de stem van nurse: We wisten niet dat u het was, mijnheer.

- Neen, neen. Hoe is het met mijn vrouw? Laat de verpleegster komen.
- Die is er al, mijnheer.
- Hier, aan de telefoon, uilskuiken.

De verpleegster kwam; ze praatte langzaam en heel correct.

- Ja, wat denkt u?
- Mevrouw is best.

- Zoo, dus? en nog geen kind.

- Ik denk dat we nog wat geduld moeten hebben.

- Juist; eenige dagen?

- Hoogstwaarschijnlijk, ja. Maar mevrouw zelf zegt...

- Dat weet ik, ja, daarvoor bel ik niet op.

Hij hoorde een zachten lach. - En we hebben gewed... Bruusk legde hij den hoorn terug.

Om één uur liet hij wat sandwiches koopen, verorberde die al werkende. Hij had zijn secretaresse gevraagd, haar lunchtijd eraan te geven, merkte niets van haar dweepende blikken naar hem. Terwij hij haar dien middag stond te dicteeren, nam hij plotseling weer de telefoon en belde zijn huis op.

- Alles nog hetzelfde? In godsnaam. (Dit sloeg op de onmogelijkheid, om in Holland hout te gaan zien.) Achter zich hoorde hij een snik. Toen hij zich snel had omgedraaid, zag hij het meisje met de handen voor de oogen.

- Juffrouw Liver!

Ze perste nog een paar tranen.

- Wat beteekent dit? bent u ziek?

Een hoofdschudden, en een verlegen naar hem opblikken uit groote vochtoogen. Daarbij deed ze een paar stappen naar hem toe.

Tot nog toe had Frans dit meisje knap gevonden, op dat oogenblik vond hij haar leelijk. Ze begon: Het is *uw* zenuwachtigheid, die mij ook zoo maakt. Haar lippen bewogen trillend, zoodat haar woorden onvast klonken. - Ik *kan* het niet langer aanzien, dat u zich afmartelt, ik houd zooveel van u.

Hij wist van verachting niet wat hij zeggen moest. God, dacht hij vaag, nou dit. - Maar Tony Liver waagde een glimlach. Hij zou haar hebben kunnen slaan.

- Ellendige vrouwen, zei hij ruw; begrijp toch dat ik hier aan mijn werk ben. Als zooiets nog éénmaal voorkomt, heeft u ontslag; en nou voortmaken.

Hij draaide zich af; ze keken beiden even verschrikt, maar zagen het niet van elkaar. Haastig, met snauwenden nadruk, dicteerde hij verder.

Om zes uur was hij plotseling op straat, en liet zich bijna overrijden door een taxi-chauffeur, die op hem loerde omdat hij zoo jachtig deed. - Hij sprong naar binnen. - Ben ik zenuwachtig? dacht hij, toen hij in de voortglijdende auto zat; niet om Ruth; misschien om dien koop in Holland; ik wil niet dat dat zaakje me ontgaat, maar ik koop geen kat in den zak. Of was het om het kind, dat geboren moest worden? een nieuwe verantwoordelijkheid, een nieuwe band met het leven? - Hij hield niet bij voorbaat van zijn derde kind, kon er niet met verteedering aan denken. Flor had hij lief, en Herbert? nog nauwelijks; hij kon aan dien naam niet wennen. Dat Flor op hem leek, zag hij niet; ze was voor hem een heel nieuw, eigen wezen. Ja, van Flor hield hij. - Vader, zei ze, toen ze hoorde dat ze een broertje of zusje krijgen zou, gaan we het dan samen koopen? u en ik? ik weet de winkels nog niet zoo goed.

- Een kindje kan je niet koopen, en ze antwoordde peinzend: Dat dacht ik eigenlijk al. Toen had hij haar verteld, hoe het groeien moest bij de moeder, en ze luisterde begrijpend. O, Ruth moest dit niet hooren, dan praatte ze over de ziel van het kind, alsof ze daar alles van wist. Eens zei ze: Ik heb pas op mijn achttiende jaar geweten... Maar hij liet haar niet uitpraten.

- Dat lieg je.

Ze keek hem lachend-verbaasd aan. - Zoo, houd jij meer van vroeg-rijpe meisjes?

- Jij hebt alles geweten, alles, herhaalde hij. Wat hij daar precies mee bedoelde, wist hij zelf niet. - Geweten op een leelijke manier, en voor anderen verborgen gehouden? allereerst voor haar moeder?

De auto hield stil voor zijn deur. Haar moeder, dacht hij, als die er maar niet was. - Hij ging binnen; geen geur van lysol, geen angstige stilte ook; in de keuken werd een pan geschuurd; het dienstmeisje zong.

Hij liep naar Ruth. - Wel, vrouwtje?

Ze lachte even, en hij vond haar gezicht vreemd opgezet. - Je belangstelling in onze weddenschap is ongelooflijk, maar ik win het; de eerste weeën zijn begonnen.

- Nou, mevrouw, zei de verpleegster.
- O, u heeft ze niet gevoeld, hè?
- Ik heb zooveel bevallingen meegemaakt, zei de ander strak.

Ze zullen er nog over gaan kibbelen, dacht hij. - Hij ging op zijn eigen bed zitten, naast dat van Ruth. De zuster liep de kamer uit.

- Ze heeft tact, zei Ruth, met een glimlach. Hij wist niet: Was dat spot?
- Drink jij nog thee? hoe laat eten we?
- Gewoonlijk om half acht. Je bent onmatig vroeg.
- Hoe laat is het dan? Het was hem, of hij niets meer wist.
- Half zeven. Ze hield hem een schaal met gebakjes voor. - Honger? neem wat.

Hij schudde zijn hoofd. - Dank je; zeg, komt die zuster beneden eten?

- Ja, dat denk ik wel.
- O, dan ga ik maar, vind je goed?
- Natuurlijk. - Maar ze vroeg niet waarheen.

Hij bukte zich over haar, keek in haar donkere oogen, die sterk glansden.

- Dag, zei hij. Het klonk aarzelend.

- Dag. En toen plotseling: Weet jij al hoe het kind moet heeten?

Hij was een beetje pijnlijk verbaasd. - Neen, daar heb je immers nooit over willen praten?

- Maar ik weet het: Frans. - Ze had den naam zooveel mogelijk op zijn Hollandsch gezegd.

Hij voelde zijn mond vreemd vertrekken. - Maar als het een meisje is?

- Dat zal het niet zijn. Ben je nu gerust?

Hij antwoordde niet, stond nog op haar neer te kijken.

Ze prevelde: Frans. - Tot voor kort had ik niet gehoord hoe 'n grappige naam het is. - Ga jij nu maar, je hebt toch geen geduld voor deze dingen, - of geen tijd.

Hij draaide zich om, bedacht, naar de deur loopend, dat hij haar nog iets liefs had moeten zeggen, maar wist niet wat. En bovendien, zijn, hm, teederheid, die had ze altijd geweerd, van zich af geschoven.

Toen hij zijn hoed van den kapstok nam, hoorde hij Flor huilen; meteen werd de deur van de huiskamer geopend, en ze kwam naar hem toe. Haar schrille stemmetje leek door haar tranen heen te breken. - Pappie, ik hoorde u, en nurse zei: Dat kan niet.

Hij tilde haar op. - Zoo, en toen ging je kijken, en toen was ik het heusch. Ze lachte een beetje, een laatste snik kwam mee los. - Zullen we wat spelen? zei ze. Haar kleine warme handjes pakten zijn hoofd. Nu voelden ze den adem van elkaars gezicht.

- Je mag met me mee, fluisterde hij; wil je dat wel? mee uit!

Ze legde stil haar wangetje tegen zijn mond. - Ja, zei ze terug, met een hijgenden uithaal.

Hij glimlachte, om het bedwongene van haar blijdschap. - Laat nurse je dan aankleeden.

- Echt de straat op?

- Ja, echt.

Even later liepen ze hand aan hand voort. Flor's gezichtje stond nu ernstig; hij zag het, vroeg haar niets.

- Altijd huilt Herbert, als ik wegga, zei ze dan.

- Ja, Herbert is nog zoo klein.

- Maar nurse zegt dat hij groot is.

Ze zwegen een oogenblik. Waar moet ik met het kind gaan eten? dacht hij. Een willekeurig restaurant in de City? Dat leek hem te druk voor haar, verbijsterend van menschen. Maar dan? Hij was lid van twee clubs. Op de een kwam hij soms 's avonds, omdat hij er mannen-van-zaken sprak, maar hij had er nooit gedineerd. In de ander - dorst hij heimelijk niet te komen. Hij had zich daar als lid laten voorhangen, omdat Ruth het wilde. - Ik zou lachen, zei ze, als ze je niet namen. - Hij vermoedde toen al, dat ze eerzucht had te verbergen.

- En als ze het wel doen?

Ze trok even met haar schouders. - O, dan niets.

Nu, zich dit herinnerend, dacht hij: slagen beteekent niets voor een vrouw, alleen een mislukking moet verwerkt worden.

- Pappie, waar gaan we heen? vroeg Flor.

In haar stemmetje klonk lichte verbazing. Ze had iets van den avond gevoeld, en vaders hoofd leek zoo ver van haar af, en ze keek een groote straat in, waar ze misschien één keer eerder geweest was.

Ze stonden op een kruispunt. De rustige straat, waaruit ze gekomen waren, werd onderbroken door een breeden verkeersweg, waar trams en autobussen schokkend rammelden en luidden. De huizen waren hier

zoo dof en grauw, dat het was alsof ze niets meer zagen van wat aan hen voorbij ging, alleen daar nog stonden, moe en doodsch. - Een oogenblik voelde Frans zich, alsof hij weer een kind werd, alsof hij uit zijn dorp was gekomen, en nu plotseling hier rondliep, verbijsterd en vol verzet. Hij boog zich over naar Flor.

- We zullen, begon hij, - we zullen... Ze waren samen hulpeloos. Dan nam hij het kind op zijn arm; het leek hem zwaar. En toen, gelukkig, zag hij een huurauto. Hij gaf den chauffeur het adres van zijn club, sprak barscher dan gewoonlijk. Maar, instappende, tegen Flor zoo anders ineens: Ziezoo, meiske, nu gaan we rijden.

Ze zuchtte; de vage angst uit haar oogen verdween onder zijn sterken, vaderlijken blik. Hij liet zijn arm nog even om haar smalle schoudertjes. Dus ik zal met haar binnen komen, dacht hij, mijn kleine dochter. Ik laat me de eetzaal wijzen; misschien vind de kok het nog te vroeg voor een diner, en misschien zitten andere kerels er in avondtoilet. Maar ik ben Lenooy, weet je, en ik wil een rustig hoekje hebben, en dat iemand zich bekommert om mij, wil ik nauwelijks merken.

- Pappie, komt vandaag het nieuwe kindje?
- Misschien wel.
- Ik wou het zien; als we thuis komen, dan?
- We moeten eerst eten.
- O, zei ze vaag, en boog haar hoofdje naar zijn arm. In gedachten stond hij tegenover den portier van de club, die hem zei: mijnheer, het is niet de gewoonte, dat de leden een ne - een huisgenoot meebrengen. En hij antwoordde: Zoo, ik ben niet van plan er een gewoonte van te maken.

De auto flitste voort.

Ze zaten in een hoek van de groote eetzaal, naast

elkaar op een rood pluchen bank. - Wat vind je nou erg lekker voor toespijs?

- Taart, zei ze prompt, taart is heerlijk, - en het lekkerste om te drinken vind ik suikerwater.

Weer trof het hem, dat haar blijde opgewondenheid binnen bepaalde grenzen bleef. Ze lachte of sprak niet te luid, maar haar groote kinderoogen straalden.

- Zijn we prettig uit, vrouwtje?

Ze knikte hem toe. - Ja, Pappie. Ik zie iets wat jij niet ziet.

- Wat dan?

- Een wieltje, in den muur, dat laten ze draaien, - om ik dat grappig zal vinden. Ze hief haar hoofd op, haar kleine witte tandjes parelden even in haar lach.

- O, ja. - Hij gaf den kellner instructies.

- Is het vandaag de verjaardag van het kindje?

- Neen, zei hij, misschien de geboortedag.

- O. Ik wil naar huis om het te zien.

- En je taart dan?

Nu trachtte ze hem naar zich toe te trekken, en hij boog gewillig zijn hoofd.

Ze fluisterde dringend: Hoor eens, kan ik niet een stuk voor Herbert bewaren?

- Neen, dat gaat niet goed, maar als het kindje geboren is, krijgen we allemaal taart.

- O. En misschien omdat haar mondje nog zoo heel dicht bij zijn wang was, kuste ze hem.

- Lieveling. - Hij dacht: Het moet maar weer een meisje zijn, Ruth's zonen vertrouw ik niet zoo recht. - Hij zag het slap-ontevreden gezichtje van Herbert.

Flor at met kleine hapjes, en hij leunde achterover. Een club waar niets op te zeggen viel, een behoorlijke eetzaal, niet al te pompeus, imponeerend wel door de hooge zoldering, het groot aantal lampen. Flor gedroeg

zich als een klein vrouwtje; - maar ze zou wel moe zijn. - Vreemd zoo'n dag; - hij had naar Holland gemoeten. Als Ruth wat voortmaakte, kon hij wellicht morgen gaan. En die Miss Liver, - beroerd schepsel. Nou ja, hij kon die kuren door de vingers zien, voor één maal. Wat ze eigenlijk gewild zou hebben? Enfin, dat raakte hem niet. Hij zou nog even naar de post willen gaan kijken, - maar het kind... Hardop zei hij: Eet jij maar kalm door, vrouwtje, vader wacht wel.

- Hij wist niet, dat hij al besloten had naar zijn kantoor te gaan, toen hij den chauffeur het adres gaf. Flor leek nog niet in slaap te zullen vallen. Ze verwonderde zich wel over het vreemde huis, - en wat een vies straatje, zei ze - maar toen gingen ze haastig binnen.

- Zoo, mompelde hij, een volle brievenbus, dus blijkbaar geen bediende, die den boel gesorteerd heeft. Of ben ik zoo vroeg? Hij keek op zijn horloge; het was half negen. Hm, een oogenblik moest hij werken.

- Vader, zei Flor, ik vind dit wel een aardig gangetje.

- Kom mee, kleine meid.

In zijn kamer gekomen, zette hij haar in een grooten, leeren fauteuil.

- Blijf daar maar zitten, ik ben bij je. Hij draaide zijn bureaulamp aan, deed het middelste licht uit. Ze is gelukkig nooit bang, dacht hij nog. Toen begon hij de post door te zien. De eerste tien minuten babbelde ze nog wat, en hij gaf korte, luk-rake antwoorden, - dan werd ze stil. Er waren geen bijzonder dringende zaken, maar juist bij afwezigheid van het bijzondere, kon hij het gewone werk zijn volle aandacht geven. Zijn kracht school - behalve in zijn groote vakkennis - in een taaie onvermoeidheid, en een ernstig behan-

delen ook van aanvankelijk kleine orders. Hij hield er niet van, plotseling een grooten slag te slaan. Het kwam wel vrij veel voor, en hij vergiste zich zelden, maar in een snelle, ongedachte winst lag voor zijn gevoel iets vernederends. Ik speel niet in de loterij en loer op de honderd-duizend, dacht hij, ik werk, en wil verdienen, veel verdienen, maar niet zonder moeite, en door mijn eigen kracht.

Hij verdiepte zich nu in zijn brieven, eischte van zichzelf dat hij na eenmaal lezen den inhoud wist en onthield. Hij had een sterk geheugen, ook voor cijfers. - Na eenigen tijd, - een half uur, volgens zijn schatting, - hoorde hij Flor's rustige ademhaling. Hij stond op, legde voorzichtig het haardkleed over haar heen, - de avond was niet warm. Wat heeft zoo'n kind een mooie wimpers, dacht hij, en wat is het ver weg in zijn slaap. - Even nog stond hij naar haar te kijken, maar toen, een antwoord prevelend op een van de brieven, keerde hij terug naar zijn schrijftafel.

- Met een schok bedacht hij, dat hij Ruth vergeten had. Hoe lang? Vijf kwartier, ongeveer, maar ook in de club had hij niet opgebeld. En, hier binnen komend, vond hij de post ongesorteerd, dat had hem meteen doen aanpakken. Dus nu... Hij keek om zich heen. Het kind sliep zoo rustig; - moest hij het wekken? Ja, zacht haar op zijn schoot nemen. Hij deed het.

- Flor, word eens wakker! Zijn stem leek hem grof en onwelluidend. Ze verroerde zich niet, en hij begon haar heen en weer te rollen in zijn armen.

- Flor! meisje! Nu rekte ze zich, en wreef met stijve knuistjes in haar oogen.

- Kom, we moeten naar huis, en naar bed.

Ze keek hem aan, vroeg niets.

Nu moet ik opbellen, dacht hij, maar hij ging met

haar zitten, zijn stoel van het bureau weggeschoven. Zoo viel het scherpe licht niet op haar.

Haar kopje was heel donker in de schaduw van de groene lampekap. Hij wilde haar dicht tegen zijn borst drukken, maar toch ook haar van dezen kleinen afstand blijven bezien. Neen, hij zou haar niet deren, zelfs niet even met zijn lippen haar raken. Ze sliep niet, en toch hing ze zoo stil in zijn armen.

- Wat is er, meiske? Weet je nog hoe we samen zijn uitgeweest? was het niet heerlijk?

Ze sloeg haar oogen naar hem op. - Gaan we nu nooit meer naar huis? vroeg ze zacht.

- Ja zeker, dadelijk; je moet eerst goed wakker worden. Dan rijden we weer in een auto, en dan zijn we er gauw.

- Is het al nacht?

- Ja, zei hij, als was het een bekentenis. Hij wist: Ik had haar niet zoo ver mogen meenemen; en nu nog, nog aarzel ik. Is het kind geboren? Het is of ik het liever niet wil weten. - Hij dacht aan de Ruth van voor hun huwelijk; - had hij haar toen altijd verkeerd gezien? Ze leek afhankelijk, en heel naïef, een klein, kwetsbaar meisje, dat niets begreep van zijn liefde voor haar. Dat was zoo haar houding geweest om hem te lokken, en vast te houden.

Een beetje bruusk stond hij op. - Zoo, nu gaan we. Dit licht doe ik uit, schrik maar niet; - en hier is de buitendeur.

Flor liep gedwee aan zijn hand.

- Bent u daar? met Flor? O, wat ben ik ongerust geweest over dat kind!

- Welk kind? vroeg hij haastig.

Daarop gaf nurse geen antwoord. - Het is half

elf, weet u dat? en u bleef maar weg, bleef maar.

- Ja, wat dacht u, dat ik haar aan een voddenjood zou verkoopen? Ze heeft liggen slapen op mijn kantoor, nu kan ze naar bed. En-ne, mijn vrouw? boven?

- Ik weet van niets; - de dokter is er.

- Al lang?

- Den heelen avond.

Haar gepikeerden toon hoorde hij niet meer. - Zoo, vlug dan maar. - Hij maakte een beweging van hen beiden weg te schuiven.

Een oogenblik, - nurse was gegaan met Flor - bleef hij alleen in de kamer, stond besluiteloos. Toen ging de deur open en de verpleegster kwam binnen.

- Alles goed, zei ze, een zoon, - en ze stak haar hand uit.

Hij drukte die werktuigelijk. - En mijn vrouw?

Ze knikte, glimlachend. - Heel best, heel gelukkig. Ik moest u van haar zeggen, dat de dag nog niet om is.

Hij liep haar plotseling voorbij, maar ze volgde hem naar de kraamkamer.

Derde hoofdstuk.

- En nurse, dan haalt u de kinderen uit school, met Frans in het wagentje.

- Ja, mevrouw. En als het weer regent?

Ruth keek het raam uit; het was een gure en grauwe herfstdag, de kleine kastanjeboom in haar tuin had aangevreten, zwart-omrande blêren. Ze voelde haar weifeling, en dit ergerde haar. - Frans heeft een cape, en u? moet u eens een mackintosh koopen.

Nurse draaide zich om naar de deur. - Dus dan neem ik het kind toch mee, zei ze scherp, alle vragen naar zichzelf afwijzend.

Ruth antwoordde niet meer, ze wilde alleen zijn. Zoodra ze hoorde dat de kamerdeur gesloten werd, keek ze rond. Dit huis beviel haar sinds lang niet meer, het had geen andere woonruimte dan deze suite. Daarmee moest ze het doen, - met drie kinderen, en een man als Frans. Belachelijk. De achterkamer was haar salon; haar vriendinnen noemden hem: gezellig, - alsof ze daar het kleineerende niet in voelde. En Frans maakte hem klein, alleen door er binnen te komen. Vroeger had ze dat niet gezien, dat de stoelen te popperig voor hem waren, en dat hij bijna zijn hoofd zou stooten als hij opstond. Hij was ook zwaarder geworden in hun huwelijk, een kolossale man.

En waarom bleef hij hier wonen? Als hun gezin zich nog uitbreidde, dan moesten ze wel veranderen, maar het scheen tot staan te zijn gekomen na het derde kind. O, dacht ze schamper, ze zou hem niets vragen, hij was heer en meester. Maar het verontrustende was,

dat zij haar invloed voelde wankelen. Haar verlangen naar macht stuitte tegen deze nauwe wanden. In haar eenzaamheid vooral voelde ze een beklemming, alsof haar de lucht om te ademen te schraal werd toegemeten. Als ze geen kinderen meer kreeg, hoe moest ze dan haar goed recht aantoonen op een grootscher leven?

Onderwijl schikte ze de theetafel; ze zou bezoek kunnen krijgen, dezen middag. Heimelijk verlangde ze naar menschen. Ze zou van anderen willen hooren dat Frans van zich deed spreken, door de uitgebreidheid van zijn connecties. Ze wilde ook, met plotselinge hevigheid, dat anderen van zichzelf zouden vertellen, intieme dingen loslaten van hun leven, en hun verwachtingen. Zij had geen enkele vertrouwde. Het kostte haar wel vaak inspanning, haar moeder niets te doen weten van zichzelf, maar ze was er vast van overtuigd, zich niet bloot te moeten geven. Met vriendinnen viel haar die terughouding gewoonlijk niet zwaar, zoodat die dan ook als onopzettelijk kon aandoen.

Het dienstmeisje kondigde bezoek aan: Juffrouw Youngwill.

Ruth glimlachte. Goed zoo, prevelde ze. - Ze liep nooit iemand tegemoet, behalve Frans, een enkele maal.

Audrie Youngwill kwam binnen. Ze was een vrij lang, mager meisje, van een jaar of dertig. - Dag! Ik ben vroeg, hè? ik verlangde naar je.

Ruth kuste haar licht. - Zoo, hoe is 't ermee? kom zitten. Iets bijzonders gebeurd? je lijkt een tikje nerveus.

Audrie gichelde even. - Och jij, met je scherpen blik. Nou ja, laat me nerveus zijn, ik sta weer eens voor een beslissing, tenminste... Ze hield even op, kamde wat door haar kuif, voor den spiegel.

Dus hij heeft je nog niet gevraagd, dacht Ruth, met

eenig spottend-felle accenten. Maar ze wachtte, trok haar wenkbrauwen plagend omhoog.

De ander wendde zich naar haar toe. - Als ik het jou vertel, zwijg je er dan over?

- O ja. Het klonk wegwerpend. - Wien zou ik het zeggen, daarenboven? Frans, - maar ik geloof niet dat hij zich erg interesseert voor e... Je moet het hem niet kwalijk nemen, kind.

Audrie wist nu zeker dat ze spreken zou, en Ruth wist het al iets langer.

- Blijven we hier? vroeg ze, of gaan we de stad in? Neen, ik zie aan je gezicht dat je hier wilt blijven, - ik zal vroeg om thee bellen.

- We zitten hier gezellig, zei Audrie.

Ruth's neusvleugels trilden even. Ik weet niet of je later nog wel komen zult, als ik een grooten salon heb, dacht ze.

De ander stak roekeloos van wal.

Veel later, toen Mrs. Parler aangediend werd, viel het Audrie op, dat Ruth niets van zichzelf had verteld. Kwam het door haar belangstellend luisteren, dat geen tijd overliet?

Mevrouw Parler was oud geworden. Haar kleine, scherpe gezicht was voos, en tegelijkertijd vervallen. Haar kin stak armelijk-schraal naar voren, en onder haar oogen leek haar huid donker geverfd. Ze vroeg instantelijk: hoe het ging, met de kinderen ook, en nurse, en Frans. Ruth antwoordde kort.

- Och mevrouwtje, barstte Audrie uit, ze wordt hoe langer hoe geheimzinniger, ze is lief, maar...

Ruth viel haar kalm in de rede: Maar ze heeft niets te verbergen. Wat wil je? een getrouwde vrouw beleeft geen romans meer, tenminste niet als ze gelukkig getrouwd is. - Haar toon was volmaakt ernstig. Me-

vrouw Parler keek haar dochter aan. Audrie heeft gelijk, dacht ze, maar al woonde ik hier in huis, dan zou ik nòg niets weten.

Nurse kwam terug met de kinderen. Die werden één voor één door de grootmoeder gekust en op schoot getild, wat de beide jongens zich lieten welgevallen, maar Flor had zich onmiddellijk laten wegglijden. Ze wist al lang dat ze sterker was dan grootmoeder, en dat het niet prettig was, zoo dicht bij dat vale, rimpelige gezicht. Herbert, een groote jongen van vijf jaar, hing graag op iemands schoot. Hij was lui en doezelig. Dikwijls liet hij zijn oogen half dicht vallen en stak een vinger in zijn mond, zoodra hij den steun voelde van een paar knieën en een borst. Hij was heimelijk niet mevrouw Parler's lieveling, en zoo was er dan eigenlijk niemand, die van hem hield. De jongste, die nu drie jaar was, had een fijn muizengezichtje. Kleine, scherpe oogjes, net zijn grootmoeder, zei de vader, en een bleek, spits snoetje. Mevrouw Parler verwendde hem, wat de overige kinderen trouwens niet merkten, of wat hun onverschillig liet. Nu hield ze een oogenblik beide jongens vast, totdat Ruth zei: Ma, dit wordt te vermoeiend voor u. Dus wenkte ze nurse, dat die Herbert van haar zou overnemen, en trachtte een gesprekje te beginnen met Frans. Onderwijl luisterde ze scherp naar Audrie. Ze begreep niet recht dat Ruth deze jeugdvriendin nog aanhield: - wat had een getrouwde vrouw aan zoo'n meisje? (in gedachten zette ze ‘meisje’ tusschen aanhalingsteekens); - en bovendien, ze gingen maatschappelijk niet meer gelijk op.

De kleine jongen ontglipte haar handen, en ze keek eens om zich heen, bijna zooals ook Ruth dien middag gedaan had. Maar haar gevoel verhevigde zich niet tot

beklemming, bleef nuchtere verwondering, dat rijke menschen nu zóó woonden. Daarbij kwam, dat ze haar schoonzoon wantrouwde. Hij imponeerde haar door zijn uiterlijk, zijn mannelijke kracht, meer dan ze zichzelf wilde bekennen. Als ze in zijn gezelschap was, bekampte haar geest hem eigenlijk voortdurend, grootendeels zwijgend. Ze streefde naar een innerlijke houding van meerderheid, die ze nooit geheel veroverde. - En Ruth, dat zag ze, had die houding wel, spreidde haar vaak achteloos ten toon. Mevrouw Parler bewonderde haar dochter dan ook ten zeerste. En toch was er een geheim instinct in haar, van bijna te groote redelijkheid, dat haar waarschuwde voor deze macht van de vrouw.

Wat had die Audrie een onbelangrijke conversatie! god-nog-toe, meisjes van dertig jaar *werden* hopeloos. O, eindelijk, ze stond op.

Mevrouw Parler stond ook op. - We zullen haar een kort afscheid leeren, dacht ze. Ruth belde. - Kind, ik laat je niet uit, hoor, omdat ik mama heb. Onderwijl pakte ze Audrie heel vriendschappelijk onder den arm. Mevrouw Parler wist niet of dit wel ‘bon ton’ was, maar zooals Ruth het zei, klonk het in ieder geval aannemelijk.

- Mijn kinderen zou je mogen negeeren, maar ze mogen het jou niet doen. Hier, jongens! Flor kwam het laatste.

Nu was Audrie weg. - En nurse, wilt u de kinderen boven verkleeden? ze zien er zoo kil uit, zei de moeder. - Geen avondtoilet, - ze lachte even, - maar u begrijpt wel, iets van wol.

- Ik wil een fluweelen jurk aan, zei Flor. Niemand antwoordde daarop, en nurse schoof de kinderen voor zich uit.

Tusschen moeder en dochter bleef het een oogenblik stil. Ze zagen elkaar veel, mevrouw Parler kwam ongeveer drie maal in de week eten, maar hun woorden naar elkaar waren nooit geheel beteekenisloos. Nu begon de moeder:

- Is Audrie dikwijls hier?

Ruth hield haar antwoord een seconde terug, wat altijd een blijk van lichte afkeuring was. -Neen; - dat merkt u trouwens wel.

- Hm; - zoo'n meisje verdoet haar leven.

- Wat moet ze anders doen?

Mevrouw Parler voelde haar gedachten een oogenblik gestremd door Ruth's volmaakt onverschilligen toon.

- Had ze nog confidenties? vroeg ze dan.

De dochter antwoordde wegwerpend: Neen. Ze verbeeldt zich dat er nog wel eens iets *is*, maar een ander ziet dadelijk het opgeblazene. - Ze lachte even.

- Als kind hadden we zoo'n spelletje, hoe was het toch? We bliezen onze wangen op, en sloegen die dan plat. Ja. - Wil je een appel? foetsch, daar vliegt hij. - Dat is niet geestig, maar... Wil je een vrijer? zie dat je hem krijgt.

Mevrouw Parler kon zich op het punt ‘Audrie’ gerustgesteld voelen.

Even later begon ze, als met een nieuwe stem: Zeg, ik heb van Masie Darlon gehoord, - of liever zij had gehoord, dat Frans enorme zaken doet.

Ruth was opgestaan. - Wilt u nog thee? vroeg ze. - Ja, u heeft altijd van die nieuwtjes, die me bijna verpletteren. Ze zei het plagend, maar ook uit de hoogte.

Het gezicht van haar moeder werd nog wat bleeker. - Er zijn meer vrouwen geweest, begon ze, die nooit het inkomen van hun man hebben gekend. Weet jij zeker, - om iets te noemen - dat jij niet anders kunt

wonen, dan je doet? Ik zeg je: Waarom woon je hier nog? Omdat hij je klein wil houden.

Ruth haalde luchtig haar schouders op. - Dan wil hij me misschien in overeenstemming houden met zijn verdiensten.

- Och kom, dat geloof je zelf niet.

- Wie weet? Frans vertelt me eerlijk wat hij ‘omzet’.

Mevrouw Parler wist dat ze te ver ging, maar ze voelde zich op een hellend vlak. - En? wat zet hij dan om.

- O, tonnen, geloof dat maar.

- Nou dan.

Nu wendde Ruth zich ten volle naar haar moeder. In haar gezicht lag meer dan één trek van spot. Ze had een breed armgebaar. - En? doet hij het met winst of met verlies?

- Hij is niet gek.

Ruth's wenkbrauwen waren hoog opgetrokken, haar lippen tuitten. - De ander had haar kunnen slaan, en hoewel ze haar nederlaag voelde, zette ze koppig door: Weigert hij je wel eens iets? een japon? een meubelstuk?

Als tegen haar zin gaf Ruth antwoord, schouderophalend: Ik vraag hem niets. Dan reikte ze haar moeder de thee. - Hoe is 't? blijft u vandaag eten?

- Ja; tenzij je liever wilt dat...

- O, nonsens.

Plotseling lag het gesprek dood. Maar de moeder zette haar tanden op elkaar. Ik ben toch niet voor haar uitgeweken, dacht ze, neen, dat niet. *Nog* zou ze een aanval willen wagen. - Je bent prikkelbaar, zei ze scherp. Scheelt je iets? misschien weer in positie?

- God mama - Dan zweeg ze een oogenblik. -

Waarom moeten we kibbelen? U vraagt me dingen, die ik niet weet. We wonen hier nog, maar ik heb Frans nooit gevraagd te verhuizen. Bedenkt u eens: Ik ben geen vrouw die vraagt.

Mevrouw Parler lachte schamper. - Daar zal je onder lijden, kind.

Ruth hief haar hoofd op. - Dat begrijpt u niet eens.

- Jullie leeft toch niet in onmin? het klonk zwakjes.

Plotseling ging de deur open, en Frans kwam binnen. Mevrouw Parler, meer dan ooit, vocht tegen haar gevoel van kleinheid. Ruth glimlachte, hooghartig en triomfantelijk.

Frans kuste zijn vrouw niet. Het viel haar op, dat hij dit den laatsten tijd had verzuimd. Hoe lang al? enkele dagen? En nu leek het haar meer te zijn geweest dan een kus uit gewoonte: een telkens opnieuw in bezit nemen, een stempel: deze vrouw is van mij. Wat hoefde hij dit te doen, en te herhalen? Het was dwaasheid. - En toch wist ze zich door zijn nalatigheid getroffen.

Frans zat aan zijn bureau met papieren voor zich, maar hij werkte niet. Er is op dit oogenblik niets voor me te doen, zei hij zichzelf, en toen steunde hij zijn hoofd met zijn handen. Zijn gezicht kreeg een uitdrukking van aandachtig luisteren. Eerst was het hem, als hoorde hij het regelmatig voortwerken van zijn personeel, dat in kamers links en rechts van hem zat. En niemand kwam naar hem toe, geen stap, geen haastige klop op zijn deur. Hij, het middelpunt, leek plotseling uitgeschakeld. Misschien zou het vijf minuten duren, misschien langer. Dit was in geen jaren voorgekomen; eigenlijk kon hij zich niet herinneren, dat het ooit gebeurd was. En toch, - dat wist hij ook

- dit oogenblik had hij eens voorvoeld, - het was als het ware opgenomen in zijn levensplan. - Zijn aandachtig luisteren werd tot een strak en diep gepeins. Lang geleden voorvoeld, - maar wat dan? dit kwartier van ledigheid? Neen, veel meer dan dat: de richting van zijn denken. Maar hij dacht nog aan niets? - Een stilstand, een kruispunt in zijn leven, en de vraag: hoe verder? Zijn leven had zich tot nog toe zelf voortgestuwd, alles ging zooals het gaan moest. Maar nu was hij hier aangeland. Deze vreemde stilte, - nog altijd stoorde niemand hem. Hij was alleen, en moest iets beslissen; - of iets zien en begrijpen, - begrijpen, - erkennen. Dat hij vroeger idealen had gehad, niet meer werken om geld, of het geld voor andere dingen besteden, buiten hem om, groote dingen toch, die hem dan ook zouden gaan raken, zoodat zijn leven verwijd werd naar ongekende verten. 't Was alsof er een muur weg viel, door hier aan te denken alleen. Er kwam een groote helderheid in zijn hoofd en hij staarde - Maar dichtbij, achter zich, wist hij zijn vrouw en kinderen. Eens had hij Ruth gekozen uit vele vrouwen. Waarom haar? en hij had haar zoo weinig gezegd van zijn gedachten. Hij zou haar kunnen verlaten. - Vreemd, dat hij deze woorden zoo rustig zei. Alleen Flor had hij lief, - en de beide jongens, die moest hij leiden, onder zijn oogen moest hij ze hebben, dat er niet nog meer aan hen verknoeid werd. Ook Ruth, zijn vrouw, - hij moest naast haar zijn, haar dwingen. - Waartoe? hij kon haar niet kneden en vervormen. Toch hield hij haar binnen de perken; - zonder hem zou ze ontoonbaar worden door verwildering. - Plotseling had hij een gevoel van diepe schaamte over haar. Dit was zijn vrouw, dit kleine, ingebeelde wezen, en hij liet haar zooals ze was.

- Hij stond op; - zijn gedachten werden hem ondragelijk. Waarom werkte hij niet? Ruth had enkele grootsche trekken in haar karakter, ongetwijfeld. Ze was heerschzuchtig - goed, dat was Napoleon ook. Ze wist haar verlangen naar macht niet altijd inhoud te geven, - ze zou waarschijnlijk nog meer kinderen begeeren. Een groot gezin, - hij kon ervoor werken.

De telefoon-bel rinkelde. Hij nam den hoorn op. - Hallo! Lenooy.

Hij sprak met Dunk, den makelaar, die hem een huis te koop had aangeboden.

Of mijnheer Lenooy daar nog op in ging; - wilde hij het misschien zien? wanneer het hem schikte.

- Ik zou het nu dadelijk willen zien, zei Frans.

Goed, best, Dunk zou hem met zijn auto komen halen; - het huis stond in Hampstead.

- Doet u geen moeite, zei Frans, ik ga er alleen heen, en tref u daar. Over een half uur, ja.

Hij liep zijn kantoor uit, wuifde den chauffeur van een leege taxi. - Ziezoo, een half uur nog zou hij alleen zijn. Met dien mijnheer Dunk kon hij straks genoeg praten.

Nu reed hij door de straten van Londen. Er hing een ijle wintermist. Hij leunde achterover op de bank, keek niet uit, maar zag onophoudelijk iets voorbij trekken, langsschuiven, - een vaag schimmenspel achter een te dun gordijn. Dat hij naar zijn gepeinzen terug keerde, begreep hij wel - maar hij had gehoopt ze te kunnen ordenen, en nu kwamen ze willekeurig, bij flarden, en achterhaalden elkaar. Hoe meer hij zichzelf wilde dwingen tot een kalm overdenken, hoe wilder hun warreling werd, - een bespotting van zijn pogen. De rit duurde hem lang.

Eindelijk stond de auto stil, en het portier werd geopend door den heer Dunk.

- Hm, zei Lenooy, een straat; - is het hier?

- Het hoekhuis, vulde de ander aan, drie kanten vrij, en de verbindingsmuur op het Noorden.

Er waren enkele treden van een stoep, daarnaast de lage, besmeurde ramen van een sousterrain. - Ze gingen de voordeur in, die klemde. Een wit-gepleisterde gang, in de muren enkele haut-reliefs van kalk, grof, klodderig.

- U hadt me kunnen zeggen, zei Frans, stijl 1880, dan was ik niet gekomen.

- Dit is modern, zei de ander onverstoord, maar we zullen het vlug even bekijken, omdat u haast hebt.

Ze stonden in de beneden-suite; - een erker voor, achter een veranda.

Beroerd, dacht Frans, in alle opzichten slecht, en vol pretentie. - De stem van Dunk galmde een beetje tusschen de leege muren. - Ruimte en licht, dat is te zeggen: we hebben nu een donkeren hemel. Kasten, ziet u eens, royale schoorsteenmantels, een aardig hoekje tuin, voor de kleintjes. Frans keek naar de deur. - En boven?

- Boven een heel goede indeeling.

Er bleek een badkamer te zijn, en een klein boudoir, grenzend aan de slaapkamer. - Alle dames zijn hier verrukt van, zei Dunk.

Frans dacht aan zijn vrouw, en het was hem, als zou hij haar in dit huis niet kunnen verdragen. Hij voelde bijna een walging, van alle grauwheid hier, van het hopelooze leven, van zijn eigen heldere en dwingende gedachten.

- Zoo, dit heb ik gezien, ik dank u. Hij wendde zich om.

- Er is een groote zolder met dienstboden-kamers.
- Dat begrijp ik. Ze daalden de trap af.
- En het sousterrain.

Frans wilde dit niet meer hooren. - Ik vraag u niet naar de prijs, zei hij, ik *weet* dat die te hoog is. - Hij voelde plotseling lust den ander te kwetsen.

De makelaar noemde den prijs, zonder aarzeling.

Hij *durft*, dacht Lenooy, maar antwoordde niet. Iets in de houding van den man dwong hem toch respect af. Kwam het doordat de vent tot op een haar was, zooals hij wezen moest?

Voor hen beiden wachtte een auto. - Dit is niet het huis dat ik me voorstel; het spijt me.

- Als ik u nog eens van dienst kan zijn -
- Bel me op wanneer u iets beters hebt; - begrijpt u: werkelijk beter.
- Natuurlijk; mijnheer Lenooy, tot genoegen.
- Mijnheer Dunk.

Weer hield Dunk het portier open, beduidde den chauffeur dat die voor den ander vertrekken moest.

Weer leunde Frans in de kussens. De vroege duisternis viel. - Hij voelde zich vreemd en vijandig aan de emoties van dien slappen werkdag.

Ze werden door vrienden thuisgebracht. De beide mannen zaten op strapontins, trachtten hun groote lichaam zoo goed mogelijk te vouwen. De dames hadden de ruime bank voor zich, spreidden onopvallend hun tengere soepelheid ten toon. Ruth droeg voor het eerst een nieuwen avondmantel van grijs fluweel, met roomkleurige zijde gevoerd; - Mrs. Valt droeg zwart bont. Beiden wisten ze zich in hun kostbare kleeren te bewegen, als was er voor hen nooit sprake van kleeding. Frans keek ernaar. Zoo achteloos is zelfs geen roof-

dier op zijn pels, dacht hij, - maar een vrouw is dan ook een ontaard dier. Valt en hij hielden hun hoogen hoed zorgvuldig op hun knieën, Valt kon zelfs niet laten er met de mouw van zijn jas langs te strijken.

- Dragen we niet veel meer, wat? zei Frans.

De ander keek hem aan. - Auto's zijn er niet op gebouwd.

- En mijn kop is het ook niet. Dit ding is buitenmodels, iets voor een goochelaar, denk ik; - kijk eens die wijdte, - er zou een Hollandsche kaas in kunnen.

Mrs. Valt glimlachte. - Rijdt u even met ons door, dan eten we nog een kleinigheid bij ons, wat fruit. -

- O, neen, zei Ruth, hartelijk dank, neen, morgen roepen de kinderen me weer vroeg wakker.

- Je bent geloof ik voor alles moeder; - ik bewonder je, maar...

- Maar?

- O, als je met vrienden samen bent, dan zou het wel eens prettiger zijn....

Zacht, en een beetje bedeesd zei Ruth: Ik kan toch niet anders.

Mabel Valt raakte even haar hand aan. - Je bent lief.

De mannen tuurden op het glansvlak van hun hoeden.

Een oogenblik later stond de auto stil. Frans maakte ruimte door het eerst uit te stappen. - Veel dank, hoorde hij Ruth zeggen, het is prettig, als je zelf geen wagen hebt - Haar woorden verdronken in haar glimlach.

Ze gingen zwijgend hun huis binnen, liepen meteen door naar de slaapkamer. Het gebeurde zelden meer, dat ze zich tegelijkertijd ontkleedden. Nu Ruth haar avondmantel had uitgetrokken, werd het plotseling een voorwerp van zorg voor haar.

- Je was mooi, zei hij.

Ze lachte even. Een oordeel over haar kleeren vroeg ze hem nooit.

- Zou je graag willen, dat wij een auto hadden?

- Wij? Het klonk verwonderd.

- Ja. Waarom wij eigenlijk niet?

- O, ik dacht... Ze haalde haar schouders op.

- Nou?

- Dat het misschien niet paste bij... je opvattingen, of, - je inkomsten.

- Hm. Passen jouw toiletten bij mijn inkomsten?

Luchtig-spottend zei ze: Ik weet het niet, maar daar ik *iets* moet aanhebben - ik zou ook lompen kunnen kiezen. Maar deze uitnoodiging bijvoorbeeld, van de Downs, had jij aangenomen.

- Wat een woordenvloed, zei hij schamper. Hij wachtte een oogenblik, ging dan voort: Ik zal je wat zeggen, ik denk over een ander huis. Laatst heb ik iets gezien, in Hampstead, maar dat was leelijk. Het kan nog een poos duren voor ik iets vind dat in aanmerking komt. Jij zou ook eens kunnen gaan kijken, hier en daar.

- Ik? Als je dat wilt.

- We moeten natuurlijk anders wonen, op den duur.

- Bedoel je: beter? Ze deed haar kleerkast open, hing eindelijk den avondmantel weg. Hij kon de uitdrukking van spanning in haar gezicht niet zien.

- Beter? Ja, meer volgens mijn - inkomsten. Hij had willen zeggen: smaak, maar hield dat woord nog terug.

- Zooals de Valts wonen, zei ze voorzichtig, zullen wij het toch niet kunnen doen.

Hij begreep haar peilenden toon niet. - Wat vind je voor moois aan *dat* huis?

- Och; - Mabel heeft bijvoorbeeld aan haar slaapkamer een uitbouw voor planten.

- Een doodgewone erker, waarschijnlijk.

Ze glimlachte fijntjes. - Misschien wel. En de buurt, zie je.

- Buurt? je weet, daarvoor heb ik geen zintuig.

- Nog altijd niet? En in een stad als Londen...

Het gesprek stokte. Ze gingen voort zich te ontkleeden, zagen elkaar zoo min mogelijk. Haar gedachten waren nog bij wat hij gezegd had over een eigen auto. Hij kwam daar niet op terug. Een ander huis, was toekomst-muziek, - hoewel, zij zou het niet vergeten, o nee, zij niet. Plotseling dacht ze: wat is hij toch ontzettend groot en zwaar, en ze verwonderde zich erover, dat hij haar nooit geïmponeerd had; - of was ze dat vergeten? Zij, een klein, slank meisje, hij, een kerel als een stier. Haar moeder, - die was wel bang voor hem. Ze glimlachte heimelijk. - Nu stapte hij in bed; - hij trok de dekens tot aan zijn ooren. Zij zou nog wat treuzelen. Prettig, zoo ongekleed, bij het heldere lamplicht, en een man die deed, alsof hij haar niet zag.

- Zeg Frans!

- Hm?

- Je praatte over een huis, maar waarmee was je toch begonnen?

- Ik vroeg of je gesteld zou zijn op een eigen auto.

- O ja. Nou, zooals jij wilt. Niet alle merken zijn goed, hè?

- Neen. Je moet altijd - voorzichtig kiezen.

- Dat is jou wel toevertrouwd.

Hij keek een oogenblik naar haar. Ze stond voor den spiegel in een dun nachthemd, wit, met crême kant. Haar tengere lichaam was mooi, gaaf en gezond van kleur. Een paar dagen geleden had hij in koelen bloede

gedacht: ik zou haar kunnen verlaten, maar meteen daarop was zijn denken veranderd.

Hij wist het niet zuiver meer, nu; - hij wist alleen dat ze hem nooit had liefgehad. En dat heel haar opvoeding hierop had berust: hoe gedraag ik me het fatsoenlijkst tegenover den man, dien ik bedrieg. - Of voelde ze het niet als bedrog, en veinzerij? was ze zelfs daartoe niet in staat?

Hij sloot zijn oogen, bleef onbewegelijk liggen.

Nu stapte ze in haar bed. Haar gezicht was plotseling naast het zijne.

- Slaap je heusch? een kinderlijk stemmetje, dat hem aan Flor herinnerde. Er kwam een stroom van warm gevoel in hem. Hij hief zijn hoofd op, keek haar aan. Haar oogen, groot-open, glansden.

- Geef me een kus. - Ze rekte haar hals uit om te gehoorzamen, bereidwillig, en hij greep naar haar. Een verlangen naar goedheid dreef hem, naar een waarachtig huwelijk. - Mijn vrouw, zei hij; - maar haar lippen waren stug.

Hij liet haar, keerde zich om naar zijn eigen dekens. Ze trok het electrische licht uit, goddank. Duisternis, - stilte, neen, binnenin hem nog een felle bewogenheid. Zijn vrouw; Ruthless. In zijn eigen taal dacht hij dit plotseling: zonder erbarmen, - omdat ze geen liefde in zich had. - Een huis, een auto, goed, ze zouden naar hun maatschappelijken opgang klimmen, samen, terwijl er zooveel afbrokkelde. Maar wat kon hij anders? ze vormden een gezin, Flor, de jongens. Dat stuk trappen? Hij beet in zijn lippen, - dat nooit. Hij had het zelf gewild, zelf gemaakt. Maatschappelijke opgang? Hij zou nog meer werken, meer geld verdienen, zijn kracht toonen. Wat was er vandaag ook geweest op kantoor? hm, morgen verder.

Vierde hoofdstuk.

De groote oorlog was uitgebroken, en Engeland baadde in enthousiasme en machtsbesef. Niemand of niets was voorbereid; alles wat in het land gebeurde, had de snelheid en het onvolkomene van de spontane daad. Duizenden mannen namen vrijwillig dienst. Wie den eenen dag meende dat hij het niet doen zou, deed het den volgenden, sprak dan juist als alle anderen over heiligen plicht en landsbelang.

Ruth wist niet wat ze wenschen moest. Ze woonde sinds dat voorjaar in een nieuw-gebouwd huis, en ze had een auto, een grooten, dichten wagen. Toen Frans haar de eerste maal meenam om naar dat huis te kijken, had ze bijna aan een grap geloofd: het was voornamer dan ze zich ooit gedacht had.

Een huis, gebouwd naar den eigenzinnigen smaak van een rijk architect, niet ‘mooi’ in haar oogen, maar veel meer dan dat: grootsch. Haar instinct zei haar, dat ze geen verwondering mocht laten blijken. Dus stapte ze met opgericht hoofd door kamers en gangen, prijzend wel, maar bedwongen, als waren haar woorden uitkomst van rustige overweging. Een stem in haar zei: waarom zouden we hier *niet* wonen? - maar toch bleef ze dicht bij Frans, lettend op zijn minste uiting. Ze begreep al gauw, dat ook Frans zich inhield tegenover den architect. - Het is een vreemdsoortig bouwsel, zei hij eens, en lachte. Hij wist wel, dat de ander het niet kwijt kon, vond het heel natuurlijk, een ‘incourant artikel’ beneden de waarde te zullen koopen. Voor Ruth het zelf wist, richtte ze zich naar

zijn houding, - en zoo hadden ze samen het huis gekocht.

Ze paste zich snel aan. Ze wist dat er nu andere kringen voor haar openstonden, dan waarin ze tot nog toe had geleefd, en ze zag haar uitzicht verwijd. Frans werkte dien heelen zomer; hij zei haar geen tijd te kunnen nemen voor vacantie, en in haar hart keurde ze dat goed, want ze wilde een sterke basis voor haar maatschappelijke hoogte. En toen kwam de oorlog, en bedierf haar nauwelijks gewonnen zekerheid. Als Frans de zaak overliet aan zijn personeel - mijn God, personeel! - en dienst nam, dan zou ze wellicht veel verliezen. Armoede kon ze zich niet voorstellen, en dat trachtte ze ook niet, maar iedere gedachte aan opgeven wat ze veroverd had, was haar ondragelijk. - Aan den anderen kant waren daar romantische mogelijkheden van onderscheiding in den oorlog. Ruth had vriendinnen, die op weg waren de vrouw van een held te worden. En zij zocht in alle dingen het ‘vanzelfsprekende’ dat bij haar stand paste. Ze hield niet van openlijke verwondering, gewekt door een van haar daden, ze wilde ook niet uitsteken boven anderen, alleen meedoen, rustig, met een voornaam, onafhankelijk air van ‘zoo doe ik het’.

Op een middag in den herfst keerde ze terug van een vrouwenbijeenkomst.

Ze stuurde haar auto zelf. Toevallig was er niemand, die ze had kunnen thuisbrengen, dus zat ze alleen. Gewoonlijk voelde ze zich nog niet heel zeker achter haar stuurrad, maar een vleugje angst prikkelde haar opmerkzaamheid, en deed haar voorzichtig rijden. En ze wist dat ze binnenkort een goed chauffeur zou zijn. (Al had ze niet het geringste verstand van de machine onder haar.) Mevrouw Wirth had de bijeenkomst

geleid; ze zouden praten over wat hun, de vrouwen, te doen stond; - roode-kruis-ambulances, hospitaalwerk, en zoo. Maar alles was nog in het begin, en ze hadden uitvoerig thee gedronken. Een van de dames had geroepen: Laat de mannen eerst wat meer vechten, dan zullen wij wel zien, - en, zich tot Ruth wendend die naast haar zat, ging ze voort: Ik heb nooit vooruit iets klaar, maar als mijn zoontje met een bebloede knie thuiskomt, scheur ik een laken stuk. - Wat later, kort voor het eind, had Ruth achter zich hooren zeggen, terwijl ze zich van cake bediende: Neen, mijnheer Lenooy is geen Engelschman. Ze mengde zich in het gesprek met een glimlach. - O, weet u, hij heeft zich laten naturaliseeren, maar ja, zoo'n heel echte - Ze had een verontschuldigend gebaar, praatte toen weer over andere dingen.

Nu, terwijl ze naar huis reed, kwam haar dit kleine voorval in de herinnering. Neen, dacht ze een beetje schamper, natuurlijk is Frans geen Engelschman. Ze had lust hem dit te zeggen, als ze hem ermee kwetsen kon, - maar, - ze haalde haar schouders op, - hij was te kolossaal voor zoo'n kleinen steek. En wat hielp het? Alleen haar jongens, die kon ze een Engelsche opvoeding geven; ze moesten naar Eton, bijvoorbeeld. Ze wist in de verste verte niet, hoe Frans hierover dacht. Ze trok haar mondhoeken omlaag. We zullen hier geen kwestie van maken, mompelde ze, alles gaat toch zooals ik het wil. Op den hoek van een straat zag ze Frans. Ze verlichtte haar stopsignaal, hield stil naast den trottoirband.

- Mag ik meerijden? vroeg hij, het portier openend.
- Ben ik zoo laat? vroeg ze terug.
- Dat weet ik niet; ik was vroeg, daarom ging ik loopen.

Ze maakte de auto weer op gang, hij sloeg het portier achter zich dicht.

- Hoe gaan de zaken?

- Dank je, best. - Rijd niet te vlug. - Even later: De moeilijkheden zullen nog wel komen.

- Welke moeilijkheden?

- Voor den handel, natuurlijk om zich overeind te houden.

- O, juist. - Maar de beteekenis van zijn woorden drong niet recht tot haar door. Hij zat naast haar, zij stuurde, - hij had zelfs niet gevraagd, het van haar te mogen overnemen. Ze reden misschien nog vijf minuten, maar die waren lang in het leven van Ruth.

Toen ze dien avond de kinderen naar bed gebracht had, en den salon binnen liep, zag ze Frans daar zitten in een van de hoeken. Er brandde een kleine, matglazen muurlamp, die het vertrek schaars verlichtte; Frans had een leunstoel genomen en hij las. De weinige meubelen die er stonden, waren forsch, zwaar gebouwd.

- Mijnheer zoo-en-zoo, zei Ruth, hoe vindt u ons huis?

Hij keek op. Ze kwam naar hem toe over het donkerkleurige, Smyrna-tapijt; haar stappen waren onhoorbaar.

- Mevrouw Lenooy, ik bewonder uw huis, en u.

Ze glimlachte nauw-merkbaar, voelde eenzelfden lichten triomf als dien middag.

Hij was er zich op dat oogenblik van bewust, dat een vrouw zich verheffen mag boven haar materieelen welstand, - hij wist dat een waarlijk geestelijk standsbesef dit eischte. Toch prikkelde hem het aanpassingsvermogen van Ruth, of liever: hij wantrouwde het. Intuïtief voelde hij, dat de beschaving van de vrouw beslist voor het gezin; hij had gezien hoe ook de kinderen zich zonder schok gevoegd hadden naar hun nieuwen

levensstandaard, - toch wantrouwde hij de moeder.

Ze stond nu achter zijn stoel. - Zeg, hoe denk jij eigenlijk over - de jongens? Nog een paar jaar, dacht ik, en dan moet Herbert naar kostschool; - Eton bijvoorbeeld, hè?

Hij antwoordde niet dadelijk, en ze gaf aandacht aan haar kapsel.

- Een kostschool, zoo; - waarom?

Luchtig zei ze: Een kind moet worden opgevoed, geloof ik.

Hij sloeg zijn boek dicht, keek even achterom, als hinderde het hem, dat ze haar armen op de rugleuning van zijn stoel had gelegd.

- Ja, zei hij dan kortaf, maar Herbert is zes, en een kostschool heeft in ieder geval nog den tijd.

Ze antwoordde volmaakt beheerscht: Zeker, je kunt het uitstellen in je gedachten. - Een oogenblik zwijgen.

- Waarom begin jij erover? hebben je vriendinnen geïnformeerd?

- Mijn vriendinnen? Ze had een verwonderd lachje; - die weten toch niet hoe oud de jongens zijn.

- O. - Nu stond hij op. Zijn gezicht droeg een uitdrukking van bijna pijnlijke verbazing. Ze zag het niet. Toen hij bij de deur was, hield ze hem even terug.

- Frans, e, ga je nog uit?

- Ik weet niet. - Haastig, alsof hij geroepen was, trok hij de deur achter zich dicht.

Toen ze hem wat later thee wilde laten brengen, zei het dienstmeisje, dat mijnheer was uitgegaan.

Ruth hield er een enkele maal wel van, alleen te zijn. Ze dacht een oogenblik: was mama nu maar hier; ook had ze wel lust in een schouwburg. Maar er was een nieuwe portefeuille met modebladen en magazines, -

dus besloot ze thuis te blijven. Allereerst liep ze door haar huis. Er waren twee kinderkamers, door een deur verbonden. Ze ging er binnen, - de kinderen sliepen. Flor's hoofdje lag in de warreling van haar donker haar, de wangen bloosden nog, de lippen waren even geopend. Ruth keek naar het kind, en het was haar zelf een oogenblik heel vaag, alsof er iets aan haar gevoel ontbrak. - Dit is nu Flor, prevelde ze, en ze aaide met haar vingers door het zachte haar. Het was een spel: dat ze zich verbeeldde, daar te staan met een ander, een vrouw, die haar benijden moest, die elk van haar bewegingen zag, en haar kijken naar alles wat haar toebehoorde: de kinderen, het huis met zijn vele vertrekken. - Een mooi kind, zei de vrouw, en Ruth glimlachte, - maar toch, - toch bleef er iets weg. Nu ontgaf ze het zich in het verder loopen. Ze dekte de beide jongens toe, keek hun kleertjes na, waarin eenigszins de ronding van hun lijfje was achter gebleven, - ging de werkkamer van Frans in. Er was daar veel licht van plafonnières, dat zonder aarzelen de wanden bescheen, en de kamer minder groot deed lijken dan ze was. Ruth wist hier weinig te waardeeren. Toch stond weer de vreemde een oogenblik naast haar, knikte stil, zag het glanzend-lichte hout van de betimmerde wanden, trad naderbij, toen Ruth de wijd-geopende deur ging sluiten. - Als de oorlog lang duurt, ging het door haar hoofd, en we moeten dit huis verkoopen, - maar ze wierp de gedachte weg.

Frans liep op straat. Hij begreep dat zijn vrouw dit niet vermoedde, en er was iets in, dat hem zelf als heel ongewoon aandeed. Hij liep doelloos, en hij zocht stille wegen. Zijn aandoeningen waren anders dan hij had verwacht, zijn gedachten keerden naar zijn jeugd

terug. Als kind dwaalde hij zoo door het dorp, als jongeling een enkele maal door Rotterdam, hevig vervuld van iets, en toch telkens afgeleid, als mocht zijn denken niet te zeer gespannen worden op dat ééne. Het was hem nu, of een brok van zijn leven wegviel, hij voelde zich weer jong, een onklare mensch, tastend, vreemd bewogen. Toekomst en verleden leken verward, - denkend aan Ruth, zag hij een oogenblik Greet van West, op wie hij vluchtig verliefd was geweest. Maar dan dwong hij zijn gedachten naar het pas-doorleefde. Ruth wilde de jongens naar kostschool sturen; hij zou dan overblijven met Flor en haar, - maar plotseling, hij wist niet hoe het gekomen was, maakte hij zich van haar los. Ze praatte met hem over iets heel gewoons: de opvoeding van de kinderen, en hij voelde zich met een slag bevrijd van haar. Hij zou kunnen scheiden; - dat wat nooit gekund had, hij zag het nu, - ze legde het zelf voor hem neer, hij kon het grijpen. Zij hield de jongens, en hij Flor. Het was zoo eenvoudig, - hij kreeg nu weer zijn vroegere leven, zijn jeugd, en kracht. Het ontroerde hem, - het was of zijn borst zich oneindig verruimde, en hij niet diep genoeg kon ademhalen om dit groote gevoel te blijven voeden. - Hij ademde hoorbaar en zeer bewogen; toen voelde hij een traan opwellen, zijn heete oogen bevochtigend. - Vrijheid, een plotseling ontkomen aan de mislukkingen van het leven, de onwaarachtigheden, en den schijn. Hij zou naar Holland terug gaan, hij zou weer op de rivier varen, op het open, zonnige water. Mijn God, hoe kwam hij tot deze vervoeringen! Hij wilde zijn oude boot terug, en zijn kind zou bij hem zijn, dat eene kind, dat hij lief had. Hoe was het leven zoo vreemd geworden aan zijn hart? door het werk? het vele geld? of door den tijd alleen, die hem ouder had

gemaakt? Neen, neen, door wie hij zich nam als vrouw.

Hij zag nu haar moeder, meer dan haar, hij zag den avond voor zijn huwelijk, - hoe ze hem hadden verwelkomd, - en weggestuurd. Hij hervond de vlagen van angst, waarnaar hij zich niet had gericht. Bijna maakte zijn arm een beweging, als gooide hij het roer van zijn boot om; - 't was hem, als zag hij het hooggespreide zeil zwellen onder den krachtigen wind; - het water zwalpte langs den boeg, hij voer weg, - weg, - terug naar het leven.

Een snik doortrilde zijn borst; - hij stond stil, steunzoekend, zag om zich de straat, de stille, vale huizen, waarlangs lichtschampen vielen. Een avond als zoo vele, duister en koel, vol verre stadsgeruchten, nabije signalen van voortsnellende auto's. Alle hevigheid viel van hem af; - hij voelde zich moe, en zeer ontnuchterd. Vreemd moe, en geslagen, met een doffe herinnering aan vreugd.

Nog een uur wel bleef hij rondloopen, - toen was hij terug bij zijn huis, kon niet anders doen, dan den sleutel in het slot steken om naar binnen te gaan.

- Hij vond Ruth in de eetkamer. Haar zijn daar, het vanzelfsprekende van haar groet: Zoo! - waarop ze liet volgen: Hard gewerkt? verscherpte zijn gevoel van onmacht. Hij antwoordde niet, en ze keek op. Plotseling wist ze iets, door het zien van zijn vaalvermoeide gezicht, zijn slappe houding, als zou zijn groote lichaam met een slag kunnen neervallen. Ze wilde zeggen: Ga dan tenminste zitten, - maar meteen was de gedachte voltooid in haar: de zaak verkeerd, faillissement, alles verloren, - en bliksemsnel dat andere, als een uitredding: de oorlog, hij heeft dienst genomen. - Maar Ruth beheerschte zich, omdat ze weten wilde, en dus vragen moest.

- Is er iets gebeurd?

Hij wuifde met zijn hand.

- Zeg het me maar.

- Neen, niets. Het klonk als een snauw. - Tenminste...

Haar spanning nam nog toe. - Ben je met de auto uitgeweest?

- Neen.

- O; - ik dacht: een ongeluk - En instinctief hield ze daaraan vast. - Ben je van iets geschrokken?

Nu keek hij haar aan, schamplachte. - Zou je het graag tot iets kleins terug brengen? als ik nu eens een hond had zien overrijden, hè? of desnoods een kind, een vreemd kind. - Hij sprak, als om haar te sarren.

Haar oogen gingen wijd open.-Wat bedoel je? Onze kinderen - Ze wist dit niet te voltooien.

Hij was gaan zitten op een stoel bij de tafel, keek voor zich uit. Zijn gedachten waren hopeloos verstrikt. Niets vond hij meer, dat eenvoudig en redelijk zou klinken, niets dat haar zou overtuigen. En toch wilde hij spreken.

- Er was iets in me, begon hij, en schoof zijn armen vooruit; - ik heb gedacht over een scheiding.

- Wat? O... Ze lachte, kon niet anders denken dan: hij draait er omheen.

- Ja, herhaalde hij, een scheiding, omdat... Nu leken alle woorden hem te nietig, te vaak gebruikt, zonder striemende kracht of heldere beelding.

Ruth was opgestaan; haar handen kneep ze tot vuisten langs haar lijf. Ze was op het punt alles weg te gooien wat ze zich veroverd had. Ze wilde het uitschreeuwen: schoft! omdat er een ander is! - Ze zag bleek tot in haar lippen en voelde achter haar oogballen een vreemde gloeiing. - Maar heel snel bezon ze zich.

Als het *niet* waar was, en ze verloochende zichzelf, ze liet hem haar angst zien, zooals iedere vulgaire vrouw het zou doen... Neen, dat niet, nog niet, goddank.

- Ik geloof dat je ziek bent, zei ze; - dus een scheiding. Bedoel je, dat je vannacht op de logeerkamer wilt slapen? ik heb er niet op tegen. We kunnen morgen een dokter laten komen, - je ziet er uit... Waarom ben je nog naar kantoor gegaan, als je -

- Ik ben er niet geweest, zei hij loom.

Haar angst zwiepte plotseling weer op, maar ze verbeet zich. - O, scharrel je zoo maar langs den weg, - plezierig.

- Het was niet voor mijn plezier. - Het klonk zacht-afwerend, en zijn groote bitterheid ging verloren in den droeven toon.

Plotseling hief hij zijn hoofd op en keek haar aan. Zijn blik was scherp onderzoekend en toch mat. - Jij zult misschien nooit willen scheiden? vroeg hij.

- Maar Frans - Haar stem schokte even, maar was bijna mild. Je weet niet waarover je praat. Waarom zou ik dat willen - en jij ook?

- Als ik het je vroeg.

- Er moet dan toch een reden zijn, hè? We hebben drie kinderen, en...

- Die zouden we kunnen deelen.

- O ja? ieder anderhalf.

Hij ging er ernstig op in. Jij de beide jongens, en ik Flor. - Hij zat nog altijd voorover gebogen naar de tafel, zijn armen wijd-uit op het glimmend-leege vlak. Heel zijn houding was haar vreemd, de verslagenheid, en de logge, bijna doodsche rust, terwijl hij toch met haar sprak, aan eenzelfde gedachte vasthoudend.

- Je moet naar bed gaan, zei ze; - ben je misschien overwerkt? Maar je klaagt nooit; andere mannen

praten dan over alle moeilijkheden die ze hebben.

- Dat tracht ik nu met jou te doen, zei hij. Maar hij boog zijn hoofd, wist zelf dat zijn houding verkeerd was. Als een getergd dier moest hij rondloopen, haar ruw zijn woorden toesnauwen, vloeken, en zeggen waar 't op stond, zooals hij toch ook wel gewoon was te doen. Alleen nu, - hij kon het niet, er was te veel gebeurd dien avond, dat hem ontroerd had. - Langzaam zonk zijn hoofd op zijn armen.

En Ruth herkende hem niet. Even, geïrriteerd, trok ze met haar schouders. Het was de eerste maal in haar leven, dat ze hoegenaamd geen ontzag voor hem voelde, - maar ze was bang, als voor een vreemde uiting van ziekte. Ze stond daar, dicht bij hem in hetzelfde vertrek, hulpeloos. Als ze maar weg dorst te gaan. Ze had het gevoel, dat iets scherps haar treffen zou tusschen haar schouders, zoodra ze zich afkeerde. Maar ze dorst ook niet blijven. Nu was ze bij de deur; - haar handen beefden, maar ze greep den knop. Een luchtstroom kwam haar tegemoet, en ze ademde vrijer. Ze liep plotseling jachtig-snel. Een oogenblik was het haar, alsof ze, de slaapkamer binnentredend, Frans daar zag zitten, zijn armen ver vooruit, zijn hoofd daarop gebogen. Maar ze kneep haar oogen dicht voor dat beeld.

De slaapkamer was stil en donker.

Een dag later. De herfsthemel was van een bleek blauw, dat verduisterde. Een rossig wingerdblad viel kantelend omlaag, ongewis in de windstille lucht. Een oogenblik huiverde Frans, en hij sloot het venster, voelde dan haast weer spijt, dat hij die groote, avondlijke ruimte verborg achter het vierkant van zijn raam. Maar hij liep terug in de kamer, ging aan zijn bureau zitten. Ruth bracht nu de kinderen naar bed; hij had

met de beide jongens gespeeld na tafel; er leek niets veranderd. Flor werd groot, acht jaar nu al, en ze had iets gezegd dat niet door den beugel kon, tegen hem. - Hij glimlachte zwak. Malle meid, hoe kwam ze aan die logge groote-menschenwoorden? En zonder aarzelen, op haar gewonen, vasten toon, had Ruth het kind weggestuurd, naar boven. Eten kreeg het ook niet meer, en het miste het speeluurtje met vader. Niemand kwam tusschenbeiden, en Flor ging, met een krullend lipje, maar overfloerste oogen.

Het respect voor den vader werd nog niet ondermijnd, de zonde van insubordinatie niet met andere oogen dan voorheen beschouwd. Hij vond dit groot van Ruth, want hij moest haar toch hebben beleedigd. Of was haar houding bewust zoo, omdat ze zijn woorden negeerde? Dat ze er niet op terug zou komen, dat voelde hij wel, - maar doen alsof ze niet gezegd waren, was meer. - Hij had dus even goed kunnen zwijgen, - zijn gezin was onverbrekelijk. Waarom ook zei hij zichzelf, dat hij niet van de jongens hield? het was bijna een gewoonte geworden. Maar goed, al hield hij niet van ze, - het waren zijn kinderen. Wellicht hadden ze ook geen liefde noodig, alleen: tucht, - en het goede voorbeeld. Een vader, die werkte, - maar niet ploeterend, met zorgelijke rimpels en gebukt hoofd. Waarachtig, als door dezen oorlog de zaken al te ongewis en ingewikkeld werden, dan ging hij er üit, - zou wel iets anders vinden om te doen. Vechten? neen, dat verdraaide hij, - vechten in een oorlog door anderen gemaakt. Hij had zijn eigen strijd. Als hij koning was, of opperveldheer, ja, dan - Hij wilde dit ook niet als middel aangrijpen, om Ruth te verlaten; den dood zoeken zou niet moeilijk zijn, alleen laf, en verachtelijk. Hij was zeven en dertig jaar, een mooie leeftijd om te sterven,

- voor een dichter, niet voor een man van zaken.

Frans tuurde voor zich uit met opgericht hoofd.

Het bleeke licht vergrauwde. Zou Flor al slapen? - Nu was er een kleine klop op zijn deur.

- Ja! riep hij.

Ze kwam in haar nachtponnetje binnen, op roode pantoffeltjes.

- Vader!

- Ja, kindje? Hij dacht aan Ruth, nam haar niet op zijn schoot. - Wat is er dan?

Gedempt zei ze: Ik zal het nooit weer doen.

- Zoo. - Even stilte. - Het was een beetje raar hè? ik kende mijn lieve meiske niet.

Ze keek nadenkend. - Ja, vader. En toen, plotseling, stampvoette ze.

- Het is ook soms zoo akelig, zoo heel erg akelig. Haar stemmetje beefde.

- Wat dan, kindje?

- Alles, hier in huis, ik weet het niet.

- In dit mooie huis?

Weer trappelde ze met haar voetjes. - Ja, en dan loop ik net zoo lief weg, of ik spring het raam uit, heusch, dat doe ik.

Nu nam hij haar op in zijn sterke armen. - Kom eens dicht bij me. - Een oogenblik stribbelde ze tegen, dan gaf ze zich gewonnen, vlijde zich soepel tegen hem aan.

- Wat zijn dat nu voor praatjes, hè? hij dempte zijn stem. Was er dan zoo iets ergs gebeurd?

Ze zuchtte. Ik weet het niet, maar soms gebeuren er allemaal nare dingen.

- Op school ook?

- Op school? Ze dacht na; - even kwam er een tintellichtje in haar oogen.

- O, Jane zei vanmorgen dat ik een kattekop was.
- Wie is Jane?
- Het kind dat naast me zit.
- Zoo. Hoe durft ze dat, zeg?
- O, het is zoo'n brutale meid.
- Nog erger dan jij? Maar ze hoorde een lach in zijn stem. - Hè, vadertje.
- O, neem me niet kwalijk, je zoudt het nooit meer doen. Hij boog zich naar haar toe, en ze kuste hem, met haastige, spitse lipjes.
- Lieveling; - houd je een beetje van je vader?
- Een heeleboel, natuurlijk.

Hij wilde zich dwingen te vragen. En van moeder? maar het kwam niet.

- Nou vlug naar je bed; - wacht moeder op je?
- Ja. - Ze omhelsden elkaar nog eens, innig en vast.
- Kindje, toe dan. Hij zette haar op den grond.
- Ik kan haast de deur niet meer vinden, zoo donker.

Hij maakte licht. Later zal ze ook haar wil doordrijven, dacht hij, net als Ruth.

- Dag! Haar heldere oogjes blonken.
- Slaap lekker. Ze was weg. Weer liep hij naar het raam. De hemel was schoon geveegd van wolken; er stond een enkele ster. Ruth had goed gevonden dat het kind bij hem kwam, bij hem, den ontaarden vader. Had ze het zelfs gestuurd, misschien? dat zou te veel edelmoedigheid zijn. Plotseling dacht hij: ze draait de dingen om, *zij* zal de sterkste zijn, de machthebber. Hoe was dit mogelijk? Het verbijsterde hem. Ze toonde geen angst; - was ze daardoor zijn meerdere? En hij kon haar niet bevelen; - hij zei: Als ik je erom vroeg, als antwoord op haar woorden: er moet dan toch een reden zijn. - O, van deze vrouw kwam hij nooit los, - en bijna wenschte hij het niet meer. Maar ze was

liefdeloos. - Zoo, zei hij zichzelf, en lachte schamper, en jij? jij brandt van genegenheden, hè?

Kijk, nog een ster, die flikkerde onrustig. Een mooie avond; zou hij nog uitgaan? werken hoefde hij niet.

Er bleef een heel triest gevoel in hem hangen.

Toen, plotseling, liep hij naar beneden. Hij zag Ruth en haar moeder in den salon. Hij groette: Zoo, mevrouw Parler. Dikwijls vergat hij haar 'moeder' te noemen, maar ze deed altijd, alsof ze dit niet merkte. - Vrouw, de kinderen al in bed?

- Ja zeker. Ruth's stem klonk opgewekt. - Flor wilde naar je toe.

- Ja.

- Wat heeft ze gezegd?

- Ze beloofde beterschap.

- Had ze iets misdaan? vroeg de grootmoeder.

Kalm zei Ruth: Ze was onhebbelijk tegen haar vader, dus stuurde ik haar weg. De oude vrouw keek eerbiedig naar haar dochter. - Zooals *jij* je kinderen opvoedt, zei ze.

- Nou, nou, weerde Ruth ernstig af, ik doe het niet alleen.

Frans draaide zich om. - Als we eens gauw een kop thee dronken, zei hij, en we reden dan naar een schouwburg, het is mooi weer.

- Best, zei Ruth, dan kan ik me nog kleeden, terwijl jij de auto haalt.

- Maar ik, begon haar moeder een beetje angstig, ik draag een huisjurk, kan dat wel, kind?

Ruth keek, niet al te critisch. Sober en netjes, concludeerde ze, en dan, even glimlachend: Zult u beleedigd zijn, als ik u zeg, dat het er voor u niet zoo heel veel toe doet?

- Nou, aardig vind ik dat niet van je: - waar-

om ga jij dan toilet maken, een getrouwde vrouw?

Ruth haalde luchtig haar schouders op. - Ik ben drie en dertig, en als Frans met me wil verschijnen...

- Heb je al thee? vroeg Frans.

- Ja. Ze begon in te schenken. - Zeg eens moeder, waren de mannen in uw tijd erg trouw?

- O, dat weet ik niet, zoo in 't algemeen; - ik zorgde voor den mijnen.

Ze lachten beiden, vroolijk, onbezorgd. Dan reikte Ruth de thee rond.

- Je hoorde altijd staaltjes, herbegon de oudere vrouw, en nu ook nog, denk ik...

- Ja, zei haar dochter, natuurlijk, maar dan is het nog dikwijls klatsch, gelooft u niet?

- Misschien wel. Heb jij iets gehoord?

Ruth schudde lachend haar hoofd. - Neen, tegenwoordig praten de vrouwen over den oorlog, en zelfs over de politiek. Ik ook. Je leest kranten, hè? en dan heb je zooiets als een eigen inzicht. Het is vreemd, al die woorden, die je sinds je schooltijd niet meer gehoord hebt, en nu heb je er den mond van vol. België, bijvoorbeeld, en: het slagveld van Europa.

Ze praatte nog wat voort, keek dan plotseling op naar Frans. - Als je nu misschien gaan wilt?

- Zeker, zei hij. Hij had zich niet in haar gesprek gemengd, en het kwam hem voor, dat dit haar bedoeling ook niet was geweest.

- Tot dadelijk dan, ik zal gauw terug zijn.

Ruth knikte hem toe, bood haar moeder opnieuw thee aan.

Ze waren op hun slaapkamer. Den vorigen avond had hij die niet gesloten gevonden, hoewel hij dat een oogenblik had verwacht. Ze spraken toen geen woord

meer; zwijgend en bijna plechtig lag ieder in zijn eigen bed, probeerde de ander slapend te denken, om rust te vinden voor zichzelf.

Nu sprak Ruth: Zeg Frans, je moet me beloven, - kijk, een zaak kan altijd verkeerd gaan, hè? vooral in dezen moeilijken tijd, - dat je het me zegt, zoodra er iets ernstigs gaat haperen. De plotselinge slag van een faillissement lijkt me - niet onoverkomelijk misschien, maar... En waarom zou je het me verzwijgen? Een vrouw die niets weet, geeft natuurlijk juist erg veel geld uit, terwijl haar man in de penarie zit, dat zal je altijd zien. En - misschien is het maar goed, dat we niet meer kinderen hebben, nu, hoewel ik er wel meer gewild heb, - kort geleden nog. - Ze liet hem nauwelijks tijd voor een antwoord. Ik geloof dat jij, onder omstandigheden, je hoofd kunt verliezen, - bij mijn bevallingen ben je altijd zenuwachtig geweest. Dat is dan ook voor den man erger dan voor de vrouw, je weet, ik ben altijd liever een vrouw. Wat wilde ik zeggen? Dat stuk van vanavond was leuk, maar het bleef wat te veel spel, vind je niet? per slot werd het geen groote kwestie. O ja, Frans, beloof je het me?

Ze zat op den rand van haar bed, hield haar handen in haar schoot gevouwen.

- Ik beloof je, zei hij, dat het met de zaken nooit tot een faillissement zal komen. Lang voor dien tijd laat ik ze in den steek; - ik voel *niets* voor trouw aan het zinkende schip.

- O neen? dat is misschien slecht van je, maar ik vind het beter dan - sentimentaliteit.

Hij antwoordde niet meer, maar kwam naar haar toe. - Heb je - een zijden nachthemd aan? je schijnt wel te weten dat ik veel geld verdien, tegenwoordig.

Ze lachte lokkend; - haar huid scheen bijna door de dunne stof heen.

- Je hoeft ook niet bang te zijn voor nog een kind.

- O nee?

- En je schoonheid bederft er niet van, - je mooie lijf.

Voorzichtig liet ze zich in het bed glijden, - voelde dat haar overwinning volkomen was.

Vijfde hoofdstuk.

De kinderen speelden in den tuin. Het was een helle winterdag; de hemel diep-blauw, wolkenloos, zonneschittering op dicht-gevallen sneeuw. Het had Flor moeite gekost de beide jongens naar buiten te krijgen. Zijzelf was niet te houden geweest; - ze zocht, nog voor het ontbijt, haar hooge laarsjes die ze zelden droeg, veegde ze schoon met den achterkant van een Perzisch kleedje, en schold onderwijl op de broertjes. - Sufferds, jullie kruipen in een hoekje, hè? Herbert zuigt stiekum op zijn vinger, Frans heeft altijd snoepgoed van oma. Weet je wat ik doen zal? het poppenbad vol sneeuw binnen halen en jullie lekker inwrijven. Goed, vertel het maar aan nurse, mij een zorg. Venten van niks zijn jullie; zullen we een sneeuwpop maken? met een ouden hoed van vader op? ja, dat doen we! Jullie *zouden* kunnen helpen, maar dan gauw.

Eindelijk waren ze voor haar aandrang gezwicht, en joelden hun stemmen door de windstille lucht. Flor had een forsch-gebouwd en toch lenig kinderlijf.

Ze plantte haar voeten resoluut in de rulle sneeuw, bukte zich, zoodat haar donker haar over haar voorhoofd viel, en greep knedend met haar handen in de witte massa. Haar blozend gezichtje was vol aandacht van kijken en genieten. De jongens wisten niet zoo goed hoe te spelen; hun bewegingen waren soms doelloos en onvast. Totdat Herbert een glijbaan ging maken, en ze plotseling uit alle macht de sneeuw begonnen aan te stampen. Herbert werkte nu als een machine, met stroeve regelmaat en aldoor gelijke kracht. Zijn jon-

ger broertje probeerde voor hem niet onder te doen.

Flor keek eens naar hen om. - Moet dat het hoofd van de sneeuwpop beteekenen? het lijkt wel een knikker, - en *ik* heb al haast den romp af. - Maar ze luisterden niet naar haar. Toen overzag ze haar werk, zette den romp overeind, plakte daarboven den kop. Een minachtend lachje krulde haar onderlip; ze balde haar vuist, en met een slag van haar arm sloeg ze het hoofd weer af. Dat rolde tot vlak voor de serre-deuren waar vader zat, - zoo stilletjes, met een boek, - niets voor vader, net of hij nergens zin in had. En wat zou zij nu beginnen? Langzaam liep ze naar de jongens; - die probeerden juist met een langen aanloop hun eersten sul. - 't Gaat fijn, riep Frans, jô, hij is al zoo glad! Flor nam ook haar beurt; ze spreidde haar armen uit en slaakte een kreetje van verrukking.

- Jij hebt niet meegeholpen, riep Herbert, maar ze lachte wat. - Dan begin ik *nu* te helpen, we maken er nog een, voor terug.

- Je glijdt links, dat is jongensmanier.

- Doe jij het dan rechts; - als je op iets lijkt, dan is het op een meisje.

Ze kregen nu gezamenlijk schik in het spel. Flor regelde de lengte van hun aanloop. Je moet natuurlijk vaart maken, zei ze betoogend, maar niet je kracht verliezen door te lang hollen. Ook vond ze dat de tweede baan maar al glijdende worden moest. Frans spande zich in om mee te kunnen doen; zijn beenen bibberden soms, maar hij *wilde* niet vallen. Er waren in zijn jonge leven nog niet veel dingen waarop hij zijn best deed. Op school onderscheidde hij scherp en intuïtief dat wat hij zou moeten weten, en wat hij als onnoodigen ballast mocht verliezen. Dat laatste nam hij daarom liever heelemaal niet in zich op. Hij luisterde vaag-

droomerig als de juffrouw een verhaaltje vertelde; zingen en teekenen vond hij overbodig, aanschouwings-onderwijs, - het leeren zien op een plaat - goed voor andere kinderen, maar niet voor hem. Alleen bij rekenen en taal lette hij op, had ook dan nog critiek op de juffrouw, die meestal te veel zeurde naar zijn zin, een enkele maal te vluchtig was Liefst liet hij niet merken dat hij zich inspande. Hij had een glad en bijna kleurloos gezicht; de neus stak weinig vooruit; het rood-blonde haar leek op zijn hoofd te zijn geplakt. Een jongen uit een van de hoogere klassen van zijn school had eens tegen hem gezegd: Jij ziet er uit, alsof je moeder je aan alle kanten gelikt heeft. Frans, die dit niet geheel begreep, had den ander plotseling fel in diens hand gebeten. Daarop werd hij tot straf naar huis gestuurd, waar hij niet wilde vertellen wat er gebeurd was, - en Ruth had hem daarin gesteund.

- Als een andere jongen hem beleedigd heeft, zei ze, hoeft hij die woorden toch niet te herhalen, waarop de vader zei: Tusschen kinderen bestaan geen beleedigingen, ze weten niet wat ze zeggen. Maar Frans voelde zich voldoende beschermd door zijn moeder om te durven volhouden, en doordat geen ander hun twist had gehoord, bleef de beleediging voor altijd geheim.

Dit glijden nu, resoluut beginnen, en vaart houden tot het eind, - was een sport-prestatie, en dus alle inspanning waard. Hij kon het niet zoo goed als Flor, die leniger was, en Herbert, die zijn spieren meer had ontwikkeld, maar hij hield vol.

Een oogenblik kwam Ruth in de open serre-deuren staan, klapte in haar handen.

- Gaan jullie mee?
- Waarheen? wat doen?
- Een beetje rijden, zoo maar. Tegen haar man zei

ze: Neen dank je, ik haal den wagen wel zelf, het is geen moeite.

Flor was naderbij gekomen. - We spelen zoo heerlijk, ik wil liever niet mee.

- Nou, dan niet, kindje.

- Vader, wat doet u?

- Ik blijf ook thuis.

Ze keek oplettend van hem naar haar moeder. - O, zei ze, en liep dralend weg.

Ze had niet, als gewoonlijk, langs den bontmantel van haar moeder geaaid.

Ruth drong niet bij de kinderen aan, en toch aarzelde ze een oogenblik; 't was of ze zich bezon, dat ze geen haast mocht toonen. - Ik denk dat ik even bij moeder aanrijd, zei ze.

De kinderen speelden al weer.

- Doe dat, zei Frans. Hij begreep dat ze hem niet zou vragen mee te gaan; zijn weigeringen wist ze zich gewoonlijk te besparen.

- Misschien kunnen we vanmiddag nog met elkaar uit. Maar zonder een antwoord af te wachten, ging ze op iets anders over. - Wanneer is ook weer dat diner van jou? dan vraag ik moeder en Miss Conny voor dien dag.

- Overmorgen, zei hij.

Ze ging. Juist maakte Herbert, die probeerde gehurkt te glijden, een dwazen val. Ze keek over haar schouder, wuifde lachend met haar handschoen.

In den tuin schalden de kinderstemmen. Het spel werd nu woester, alle regelmaat was opgeheven, ieder trachtte te glijden wat hij kon, maar had kans, in zijn vaart te worden gestuit door een ander. Nu duurt het niet lang meer, dacht de vader. Een zal er vallen en zich pijn doen, - dan houden ze op. Maar Flor

begon sneeuwballen te gooien, die ze zelf weer ving. Herbert versperde de baan door er wijdbeens op te gaan zitten, en Frans, na eenig aarzelen, stak zijn handen in zijn broekzakken en liep de serre in.

- Is moeder al weg? roeg hij.

- Ja.

- Wat flauw, ik had mee gewild.

- Zoo. Stamp je schoenen eens af buiten.

Hij deed het, achteloos. - Zou ze hier nog voorbij rijden? dan laat ik haar stoppen.

- Dat verbied ik je.

Het kind grinnikte wat. - Als ik midden voor de auto ga staan, zou ze me dan overrijden?

Flor, die was komen aandrentelen, zei, fel ineens: Ja, dat zou ze wel kunnen doen. Gisteren scheelde het een haar, en toen ik uitweek, was er een ander op mijn hielen.

- Tje, zei het broertje geïnteresseerd, waar was dat?

- Dicht bij school. Je moet het maar niet probeeren, als moeder met dat kleine ventje rijdt. Ze zag me wel, maar het kon haar niets schelen. Toch zal ik misschien een volgenden keer blijven staan.

Haar stem klonk plotseling heesch, als van tranen.

- Kom eens bij me, Flor, zei de vader.

Ze ging. Frans, alsof hij dat veiliger vond, liep opnieuw naar den tuin.

Voor ze het wist, zat Flor bij haar vader op schoot, en ze huilde een beetje.

- Nou, Florida Lenooy, zei hij liefkoozend, maar toch ook met lichten spot, omdat hij het kind niet heelemaal geloofde, - vertel me dat nog eens, - naar waarheid, zie je.

- Het *is* waar, zei ze, moeder zag me duidelijk, en ze liet den claxon schreeuwen.

- Stuurde zij zelf?

- Ja, ze laat nooit een ander sturen.

- En wie was er bij haar?

- Dat gekke mannetje met zijn baard. Hij heet Lomb, of zooiets.

- Zoo. Het was een beetje gevaarlijk om midden op den weg te gaan staan; je mag het nooit meer doen, hoor je dat goed, meisje?

Ze knikte. - Ik dacht dat moeder ons uit school wilde halen, en ons gemist had. Ik liep met Jessy, en die zag ik toen daarna niet meer.

Hij stelde zich haar verlatenheid voor, nadat de auto voorbij was.

- Als Herbert en Frans dat nou ook hadden gedaan, vind je dan dat moeder driemaal moest stoppen, om jullie te zeggen, dat ze *niet* naar huis ging?

- De jongens zou ze niet hebben overreden.

- Jou ook niet.

- Bijna wel. En er stond een oud vrouwtje op de stoep, dat schudde me bij mijn arm. Stout kind, zei ze, stout kind.

- Die was ook geschrokken, natuurlijk.

Plotseling veranderde de uitdrukking van Flor's gezichtje: alle zelfbeklag ging eruit weg, en er kwam een oolijk trekje om den mond.

- Vadertje, hoor eens, heeft moeder het niet verteld?

- Neen. Een beetje haastig voegde hij erbij: Ze vond zeker dat de schrik je genoeg had gestraft.

- Of ze was zelf bang voor straf.

- Maar kindje.

Flor zette haar lange beenen op den grond. - Nou ja, zei ze luchtig, groote menschen mogen ook wel eens een standje hebben.

Hij wist niet wat hij moest antwoorden.

De jongens kwamen luidruchtig binnen; Herbert zat vol sneeuw en moest worden afgeklopt.

- Gaan jullie mee wandelen? vroeg hij, en wat stoeien op een groot veld? de tuin is voor mij te klein.

- Hè ja! zei Flor, maar de jongens antwoordden niet.

- Nou Herbert, Frans! Zijn stem klonk scherp.

- Ik heb geen zin, zei Herbert sullig, en Frans herhaalde: Ik had met moeder mee gewild. Maar beiden kregen een tik op hun schouder. Alla, haast je wat, jullie gaat mee. Kinderen die nooit ergens lust in hebben, kan ik niet uitstaan. Als *ik* vroeger met mijn vader had kunnen wandelen... Hij zag wel aan het doezelige kijken van zijn oudsten jongen, dat zijn woorden geen indruk maakten.

- Ben je ziek, Herbert, scheelt je iets?

- Neen vader.

- Is het je te veel moeite om te leven, hè?

De jongen lachte grinnikend. Maar Flor pakte plotseling de hand van haar vader, drong met haar smalle vingertjes zijn vuist open. - Toe, gaan we dan? zei ze dringend. - Hij zuchtte eens.

Buiten bleef een beklemming hen drukken. Ze liepen zonder spreken; de jongens bleven al dadelijk wat achter, hadden iets in hun houding, alsof ze er niet bij hoorden. Flor begreep wel dat haar vader ontstemd was. Andere kinderen, dacht ze, hebben het toch leuker. Bij Jessy aan huis, bijvoorbeeld, daar was het niet zoo mooi als bij hen, o neen, lang niet, veel kleiner ook, maar dat maakte het echter, en het was of iedereen in alle kamers tegelijk woonde. Ze had eens een plaat gezien, - vader zei: het was van een Hollandschen schilder - daarop waren veel menschen, en hoe langer je keek, hoe meer je er zag. Een kind speelde onder tafel met een poes, een ander zat in een donker hoekje

op een stoof; - een vrouw met heel lange, wijde rokken aan, stond bij een vogelkooi, die aan den zolder hing, en een klein kindje greep met haar vuistje in die rokken. Dan was er nog een meisje dat tusschen twee vrouwen in zat aan de tafel, en het leerde breien; - zij zou het liefst *dat* kind hebben willen zijn; - zoo gezellig, bij al die anderen in een kamertje. Als zij groot was, wilde ze veel kinderen hebben, wel tien; en ze zou alles zelf aan ze doen, wasschen en aankleeden, ze nam geen nurse. Ook zou ze eten voor ze willen koken, en ze lekker hun bordjes vol scheppen, - als ze maar tijd had om alles te doen. En dan moesten ze allemaal tegelijk wat aan je willen vragen, verbeeld je, zooals op school wel eens aan de juffrouw. Die sloeg dan haar handen voor haar ooren, maar ze lachte toch. Hè, zoo lachen, dat deed moeder nooit.

- Krijg je altijd kinderen, vroeg ze plotseling, als je getrouwd bent?
- Hè? zei de vader. Neen, niet altijd; maar meestal wel, als je graag wilt.
- Wou moeder graag?
- Ja.
- Eén mensch wordt twee menschen, komiek hè? Ze drukte zijn hand wat steviger.
- Zeg vader, ik blijf toch maar bij u, later, als ik ga trouwen.
- Goed, daar zal ik je nog wel eens aan herinneren.

Ze keek naar hem op; hoorde ze ongeloof in zijn stem?

- Als mijn man het niet goed vindt, neem ik een anderen man.

Even zwijgen. Waarom keek vader nu zoo, zoo heelemaal als een groot mensch, die toch aan andere dingen denkt? en hij kon haar nooit zeggen waaraan.

- Weet u, Jessy zei eens tegen me: Jij bent een heel rijk meisje. Kijk, nu lachte hij heusch.

- Hoeveel geld heb je dan?

- O, wel een shilling, maar, - ze bedoelt eigenlijk niet mijn portemonnaietje. Ze wist dit niet nader uit te leggen, en vader lachte nog meer. Was hij nu vroolijk? ze geloofde van niet. Hij draaide zich om. - Jongens, waar blijven jullie? Herbert had zijn arm om de schouders van Frans gelegd, en ze liepen met neergeslagen oogen. - Kom, ouwe heertjes; niemand vraagt waar we heengaan; waarachtig, ik wandel liever met een hond.

Zie je, dacht Flor mismoedig, hij is kwaad, en ze keek met afkeurenden blik naar de broertjes. Ze deden niets, en toch waren ze vervelend, dat voelde ze heel goed. En eigenlijk, dacht ze, is het altijd zoo: vader zou willen dat ze anders waren. Moeder, die kon het niet schelen, maar vader... Hij hield van haar het meest, - en dat kon zij ook niet helpen. Ze wilde wel zijn hand los laten, dat de jongens ieder... Maar och, die wilden toch nooit aan het handje loopen.

Nu zette vader ineens een gezicht, alsof alles goed werd. - Ik zie de hei, en er ligt heusch nog wat sneeuw. - Vreemd, die andere stem, maar ze wilde wel graag meedoen. - Heerlijk, zei ze, gaan we elkaar flink gooien?

Ruth nam haar handschoenen op. Ze stond naast het bed van haar moeder. Mevrouw Parler's oud, gelig gezicht leek iets vuils tusschen de helder-witte lakens.

- Nou mama'tje, het beste maar weer, en zie dat u Dinsdag komt.

- Je bent gejaagd tegenwoordig, kan die auto niet wachten?

- O zeker. Het klonk achteloos, en ze ging op den rand van het bed zitten.

- Is er nog iets? Miss Conny blijft toch goed, hè?

- Ik heb geen klagen. Van jou is het goed gezien, kind, dat je haar mee uitnoodigt; ze is leelijk, dus...

Ruth lachte. - Dat dus! maar als ze mooi was, vroeg ik haar veel meer.

Een beetje droog zei de oude vrouw: Enfin, je hebt gemakkelijk praten.

Een oogenblik bleef het stil. - Nou, de kinderen zijn alleen thuis; Frans zal niet kunnen zeggen dat ik een slechte moeder ben, als ik nu opstap.

- Je zit hier precies vijf minuten, je komt om te zeggen dat je weggaat. Maar heb je er wel eens aan gedacht, - daar wilde ik nog even over praten - dat je in Januari twaalf-en-een-half jaar getrouwd zult zijn?

- Neen, - moeder! Ruth speelde de geschrokkene, - en dat gooit u er zoo plotseling uit. En u weet niets, u denkt misschien nog dat het een feest zal worden!

- Natuurlijk, wierp mevrouw Parler er tusschen.

- God, Frans en een feest. Herinnert u zich ons trouwen? - Hij is de zoon van een molenaar. Ik zou hem 'The Mill on the Floss' kunnen geven, een prachteditie; - maar hij heeft nooit een zuster gehad, en in Holland zijn windmolens.

- Je ijlt, zei de moeder; - ik zie niet in, waarom Frans *geen* feest zou geven, en dan om de kinderen...

- O, de kinderen weten van niets.

- Hoe bedoel je: van niets? Is er iets tusschen jou en je man?

Ruth stond op en sloeg luchtig met haar handschoenen tegen haar dij.

- Ik ga, hoor, zijn me dat praatjes... De muren

hebben ooren, maar er is geen beter huwelijk dan het onze in heel Engeland. Wat dacht u, een groot diner? honderd menschen? alles wat hout gebruikt? Jammer dat het geen consumptie-artikel is.

- Ga nu alsjeblieft, zei mevrouw Parler, en stuur me een telegram als je veilig bent thuis gekomen.

- Dàt je veilig bent thuis gekomen, vulde Ruth aan. Ze gaf haar moeder een kus, en toen liep ze werkelijk weg. Haar hoofd om den hoek van de huiskamerdeur stekend, groette ze Miss Conny. Inderdaad, dacht ze, dit is geen mooie vrouw.

Bij haar auto wachtte James, dien Flor ‘dat kleine ventje’ had genoemd.

Ruth trok haar wenkbrauwen hoog op en maakte een tuit-mondje. - Oei, staat dat maar zoo, hier? De verpleegster van mijn moeder zou uit het raam kunnen kijken; zoo'n schepseltje is geen dame, moet u denken.

Hij had eerbiedig gegroet.

Ruth stapte in. - Wat wilt u nu weer van me?

- In uw gezelschap zijn. Hij ging naast haar zitten.

- Verhuurt u zich eigenlijk als mascotte? Ik wil u wel tegen het raam aan hangen, maar ik vraag garantie.

Ze reden weg. - U bent een verschrikkelijke vrouw, zei hij, u bent grooter dan eenig ander die ik ontmoet heb.

- Juist. En omdat ik groot ben, moet ik u aan een baantje helpen. U verdraagt de verschrikkingen, om..

Hij legde zijn hand op de hare, die het stuurrad hield. - Houd op, zei hij, alstublieft.

Ze verminderde haar vaart. - Waar wilt u uitstappen?

- O, ik bedoel: U zult zoo niet praten. Ik rijd nog met u door: we maken zelfs een kleinen omweg, niet waar?

- Dit is betere taal, en nu zoo verder. Meteen sloeg Ruth naar links af, tegen de richting van haar huis in.

Hij zei plotseling: ik kan niet langer een houding tegenover u aannemen, u doorziet me immers toch.

Ze keek van terzijde naar hem, en, met een klein lachje: Natuurlijk doorzie ik u.

Hij ging voort: U weet dat ik u aanbid.

- O nee, zei ze snel, maar u zoekt een betrekking.

- Laat me uitspreken. Hoe kon ik u naderen? u bent een zoo kuische vrouw, nu nog durf ik u nauwelijks mijn liefde te zeggen.

Ze deed meewarig. - Och, dat pleit voor u. En, als tegen een kind: Blijft u maar eerlijk, hoor.

Hij zweeg. Zijn gezicht was opvallend grauw. De meeste menschen, vooral vrouwen, noemden hem leelijk. Hij wist dit, en ook dat hijzelf misschien de eenige was, die zonder schroom naar dit gezicht dorst kijken. Het was langwerpig en zeer scherp van kin en neus, maar het had een hoekig, vlak voorhoofd; - de onderdeelen leken niet bij elkaar te passen. De oogen waren klein, en grijs-achtig bruin, dezelfde tint van het haar. James Lomb bewonderde Ruth, als een wezen vreemd aan hem zelf, en toch in enkele dingen nauw verwant. Hij noemde zich een cynicus, omdat hij soms onder cynisme zijn groote kwetsbaarheid trachtte te verbergen. Ruth, meende hij, had een stralend sterke levensliefde. Hij zag het in haar kinderlijkgaaf gezicht, haar zelfverzekerdheid, die hij ‘onbewust’ noemde. Haar woorden klonken soms bitter, maar nooit zwak of klagelijk. Hij kon niet anders dan haar vereeren, en zijn liefde voor een getrouwde vrouw, die nooit verhoord zou worden, was hem een waardige smart. Een enkele maal kwam het in hem op, dat hij den verliefden jongeling speelde, en die rol hem slecht

stond. Maar hij was zoo gewend met eigen gevoelens te spotten, dat hij soms niet meer wist wat echt was: zijn liefde, of de schampere veronderstellingen omtrent zijn gedrag. Alleen in haar nabijheid twijfelde hij niet.

Ze reden steeds voort. Waarom maak ik dezen grooten omweg door de sneeuw, dacht Ruth; - de menschen lijken kraaien op dat wit. En wie zal ons hier zien? terwijl Flor gisteren met haar groote oogen gekeken heeft; - mijn hoofd eraf, als ze het niet aan haar vader vertelt.

- Hoort u eens, begon ze dan, misschien *wilt* u wel werken, maar ik geloof niet, dat u het kunt.

Hij schrok op, wist een oogenblik niet waarover ze praatte.

Ze ging voort: Denkt u dat mijn man zelfs maar een jongsten bediende wil hebben, die wel eens slaapt?

- O, als jongste bediende kom ik niet in aanmerking, daarvoor is mijn complexion te ouwelijk.

- En wat dan? weet u wat mijn man eischt van zijn personeel, en van zichzelf?

Nu lachte Lomb, een klein, schraal lachje. - Ik kan het vermoeden; en u ook, u eischt veel van uzelf.

- Hoezoo? vroeg ze, luchtig ineens.

- U wilt niet denken aan de liefde van een ander, die mag niet bestaan in uw nabijheid.

- Liefde, zei ze, dat is zoo'n slap woord, als voor je lippen alleen, ik houd er niet van.

- Ik heb u niet alleen lief met mijn mond.

Ze zuchtte. -Waarover kunt u nog meer praten?

- Ik kan zwijgen.

- Werkelijk? maar dat verlang ik niet, - zwijgen is nooit heelemaal onschuldig. Het bleef een oogenblik stil, en ze keek naar hem; - hij was in zichzelf gekeerd. Wat een bespottelijke situatie, dacht ze.

Nu begon hij weer te spreken. - We verlangen soms naar schuldig zijn, zooals een kind verlangt naar den volwassen leeftijd, of een jonge vrouw naar het moederschap. We willen niet sterven zonder geleefd te hebben. Ik heb u lief, u bent voor mij de groote vrouw, die alles in zich draagt, alles...

Ze onderbrak hem: - Och toe, ga het niet opsommen. En eigenlijk moet ik beter op mijn stuur letten. Samen een ongeluk krijgen, - zou misschien in *uw* flank vallen, maar niet in de mijne. Ik breng den wagen in zijn stal, en dan groet ik u. Mijnheer Lomb, tot genoegen. - Neen, u weet niet hoe intens mijn man werkt, ik zie het aan de uitdrukking van zijn gezicht, zelfs 's Zondags gaat die niet verloren. Ik heb altijd met een man willen trouwen, die mijn meerdere zou zijn.

Nou? - dit is een bekentenis.

- Dank u, zei Lomb ernstig. Hij dacht geen oogenblik aan Lenooy, dien hij nauwelijks kende. Voor hem bestond alleen deze vrouw, en zijn eigen gevoel. Wat er groot in hem was, had zij daar gewekt; ze had recht hem af te wijzen, omdat ze haar meerdere zocht. Hij voelde zich zeer gedrukt en toch niet ongelukkig; hij had op haar gewacht, en ze was gekomen. Wat ze praatte, wist hij niet meer, maar ze gaf een glans aan zijn leven, iets waarop hij zich altijd zou kunnen bezinnen, met een glimlach en een gevoel van oneindig veel te hebben gekend. De zuivere vrieslucht woei langs zijn gezicht; het drong tot hem door, dat hij koud was, en stram van leden. Een oogenblik nog, dan zou hij alleen zijn, en de dagen gingen langzaam voort, heel langzaam. Hij had deze liefde, en zijn werk desnoods, zijn studie.

- Als ik een leeglooper was, zei hij plotseling, dan zou ik me toch heel anders moeten gedragen, veel

zwieriger, zoo tot temptatie van de zwoegers en tobbers, dunkt u niet?

- Och waarom? er zijn soorten; u bent van het stille soort. U ziet er altijd moe uit, alsof slaap u niet meer helpen kan; - er zijn van die menschen, die verdrinken voor ze water hebben gezien. Maar een man die werkt, blijft jong. Een vrouw ook, natuurlijk; niet aarzelen en suffen, en niet over liefde praten.

- U heeft gelijk, zei hij.

Nu reed ze de garage binnen, en hij stapte het eerst uit.

- Zoo, heb ik den sleutel van de box? Ze sloot het hek af. - Dit is weer gedaan. Mijnheer Lomb, zie ik u nog eens?

- Ik weet niet, zei hij ernstig.

- Niet zoo tragisch doen, natuurlijk zie ik u. Dinsdag? ja, komt u Dinsdag eten, heel huiselijk. Ik krijg mijn moeder, en... meer niet, behalve u. Half acht, ja? Ze stak haar hand uit. - Of bent u bang voor kinderen? ik heb er drie.

- Ik ben bang voor *u*.

- Zoo; - liefde is angst, een korte definitie. Zulke dingen schreven wij vroeger in een schrijfboek, op school. Ze lachte. U moogt zich nog eens bezinnen, misschien vat u moed. De kinderen zijn vrij goed gedresseerd, en ik ook. Heusch, als gastvrouw ben ik beminnelijk.

- Als ik kom, dan is het om uw man te ontmoeten.

- O best, heel graag. Maar nu moet ik naar huis. Mijnheer Lomb.

Hij groette eerbiedig.

Frans kwam dien avond vrij vroeg thuis, zoodat hij zijn vrouw en haar gasten nog in den salon aantrof.

Mevrouw Parler was er met haar verpleegster, Mabel Valt en James Lomb. Ruth reikte hem haar hand over de leuning van haar stoel. - Heb je je gehaast? dat is lief van je; *wij* hebben getalmd, om jou nog te zien. Ze sprak volkomen natuurlijk; - onderwijl dacht ze: hij is er werkelijk meer op uit, mij na te gaan, dan zelf eenige vrijheid te nemen. Dat hij haar eens gevraagd had te scheiden, vergat ze nooit, maar het bleef op den bodem van haar denken. Evenmin kon ze de vergissing vergeten, die zijzelf toen bijna had begaan: haar uitbarsting van woede ‘omdat er een ander is’. De herinnering daaraan bleef haar een voortdurende waarschuwing.

Ruth voelde zich tevreden; haar kleine diner was geslaagd. Ze liet de kinderen meetafelen, en toch heerschte er een vrije, ongedwongen toon.

Mabel had lachend opgemerkt: Bij jou wordt meer gezegd dan bij eenig ander.

- Weet je, had ze geantwoord, je moet zorgen dat de vrouwen in de meerderheid zijn, bijvoorbeeld vier tegen drie mannen, dat is een absoluut overwicht, en dat geeft dan iets genoegelijks. Wij zijn veel vertrouwelijker met elkaar dan mannen, gelooft u ook niet, mijnheer Lomb?

- Ja, zei hij, maar minder vriendschappelijk.

Ze keek hem glimlachend aan. - *U* zegt nooit wat u meent.

- Maar mevrouw, ik ben dikwijls zoo oprecht, dat..

- Dat u bang bent voor uzelf? Dat is een vrouw nooit. Meteen ging ze op een ander onderwerp over.

Nu had Frans een oogenblik haar hand in de zijne gehouden. Het kon hem altijd weer vaag verwonderen, dat ze vrienden had, dat anderen dan haar moeder in haar nabijheid wilden zijn. Mabel Valt, bijvoorbeeld,

hield hij voor een verstandige vrouw; - maar Ruth noemde haar: mijn vriendin, en dan begreep hij dat woord niet. Hij zei Mabel iets over haar man, met wien hij gedineerd had, keek een oogenblik naar zijn schoonmoeder. Den laatsten tijd gaf hij haar een jaargeld, waarvan ze een verpleegster bekostigde, ze werd oud, en een beetje hulpbehoevend. Maar hij voelde niet dat er iets anders uitging van hem naar haar dan een lichte afkeer, iets vijandigs toch, maar zonder scherpte. Miss Conny zag hij nauwelijks, en voor James Lomb had hij eerbied. Ook medelijden, wilde hij denken, maar neen, hij kon dat gevoel niet in zich oproepen. Tegelijkertijd wist hij, dat hij Ruth haar omgang met dien man zou verbieden; - zij maakte het tot iets leelijks, de kinderen spraken erover, het werd onzuiver in hun nabijheid. Misschien zou het eerlijker zijn, als hij met Lomb sprak, als met een vriend. Dat kon hij ook doen, het andere in ieder geval niet nalatend. Hij gunde het Ruth, dat ze door haar aanbidder zou worden opgegeven, maar ze moest weten dat hij, haar man, de geheime stemming in huis niet duldde. Hij praatte nu met Lomb, legde een oogenblik zijn hand op diens mouw.

- Blijft u nog even, het spijt me dat mijn vrouw u juist vandaag genoodigd had. Het is of ik u altijd terloops moet zien; ik weet, u komt niet om mij, maar toch...

- Ik had u graag ontmoet, zei de ander. Volgens uw vrouw hoor ik tot de mannen die leeg loopen, misschien treffen u en ik elkaar daardoor zoo zelden. Frans lachte even. - Door een verkeerde meening van mijn vrouw?

- Misschien hebben verkeerde meeningen ook invloed.

- Dat is mogelijk.

Ze zwegen beiden. Er was iets tusschen hen, dat een banaal gesprek uitsloot.

- Ik heb een werkkamer in het British Museum, zei Lomb dan, daar kunt u me meestentijds vinden.

Frans knikte. - U weet mijn kantoor in de City? Het was nu, alsof ze elkaar plotseling heel na stonden.

Door het opstaan van anderen werden ze gestoord, en Lomb sloot zich bij de vertrekkenden aan. Voor Mevrouw Parler was er een auto, en Mabel Valt prees de stille avondlucht. - Londen is een stad, zei ze, die toch altijd weer streeft naar beschaving, het onopvallende, geruischlooze. Niemand sprak haar tegen. - In de buitenwijken althans. Ruth hield de zware deur open, boog zich naar haar moeder voor een kus. Ze leek een ingetogen-blijde vrouw, kinderlijk van blik, weinig zelfbewust. James Lomb gaf ze een hand, alsof hij haar broer was.

Toen ze in de kamer waren terug gekeerd, zei Frans: Ik verbied het je, langer met dien man te coquetteeren.

Ze lachte even. - Coquetteeren? is dat het goede woord?

Hij stak zijn handen in zijn broekzakken. Het interesseert me niet, hoe jij het noemt, maar ik heb de kinderen over hem hooren praten, en...

- En?

- Om hen zal je je moeten beheerschen.

Ze trok haar wenkbrauwen spottend omhoog.

- Lieve man, James Lomb is een aarts-slimmerd, moet je die kleine oogjes zien.

- Wat wil je daarmee zeggen?

- O, e, nou, ik neem het hem volstrekt niet kwalijk, dat hij me *niet* het hof maakt.

Frans keek haar aan, bijna overbluft, maar hij her-

nam zich. - Enfin, dit is nutteloos gezwam. Ik verbied je dit spelletje, begrepen?

- Zoo je wilt, zei ze koel. Ze achtte het beneden zich, het onderwerp van gesprek te veranderen, dus bleef ze zwijgen.

Hij liep door de kamer. - Die man is eenvoudig verblind door je, en dat neem ik *jou* kwalijk, niet hem. Als moeder van drie kinderen moest je minder ij del zijn, en vooral beter beseffen, waartegen je je kinderen beschermen moet. - Mijn God, dacht hij eensklaps, waarom redeneer ik met haar?

Luchtig vroeg ze: Heb je dan een baantje voor hem open?

Zijn gezicht vertrok door de ongerijmdheid van haar vraag. - *Wat* zeg je?

- Ja, het schijnt dat hij werk zoekt, misschien wel een levensonderhoud, ik weet niet. Hij ziet er niet erg welvarend uit, hè?

- Je kletst; de man is kunst-historicus en heeft eigen middelen.

- O ja? ze lachte ongedwongen. - Des te beter. Ik ben ook zoo dom in die dingen, wat weet ik van het werk van een man? en, - ik geloofde hem. Een zot figuur moet ik hebben geslagen, maar ik ben minder ijdel dan jij denkt.

Hij schamplachte.

- De kinderen, ging ze voort, praten natuurlijk over ieder, dien ze ontmoeten. En Flor heeft een open oog voor de zwakheden van de menschen; - om iemands waarde te schatten, daarvoor is ze te jong.

Hij kon nauwelijks naar haar luisteren. Zijn wantrouwen vervaagde en nam toch toe, - het deed hem zeer. Haar lichte behaagzucht had hem gehinderd; doordat hij erover sprak, viel er een sluier weg, - nu

stond hij tegenover een wreede en doortrapte vrouw. Hij wist, tegelijkertijd, dat hij dit zelfde eerder had beleefd, toch deed het hem pijn met de felheid van een eersten slag. Hij beet op zijn lippen, vond niets te zeggen. - Zij sprak nog over Flor, vertelde een grapje van dien middag. Toen vroeg ze: Zullen we gaan slapen?

- Ga jij maar.

Ze ging rustig voort wat koekjes te eten van een schaal. - O, zeg, ik heb gelachen om moeder, ze wil een feest. Stel je voor, in Januari, bij onze twaalf-en-een-half jarige bruiloft, Ze *zegt*: om de kinderen, maar ze *bedoelt*: om zichzelf, - Ben je nog wakker?

Hij stond op en liep naar de deur.

Ze verwachtte dat hij iets zeggen zou. Haar mond was even geopend, en haar oogen blonken, - zoo keek ze hem na.

Hij ging de kamer uit, zwijgend; - nu was de deur achter hem dicht. Ze hoorde zijn voetstappen niet meer.

Ze bleef stil zitten, voelde een nederlaag, misschien voor het eerst. Anders, veel duidelijker, dan dien avond, toen hij over een scheiding had gesproken; - of verdiepte de eerste val dezen tweeden? - Haar gezicht stond vreemd gespannen. Waar lag haar fout? In dit laatste schaakspel om James Lomb, had ze hem onderschat, haar echtgenoot. Maar wat was het onschuldig geweest, ze wilde zijn sterke hand voelen, meer niet. Op dat oogenblik zag ze in haar verbeelding zijn hand, groot en behaard, met ronde vingers, en haar gevoelens verwarden zich. - Was hij haar ontrouw? Waarom hield hij haar dan *zoo* in zijn greep, alsof *zij* de schuldige was? Hij leek een getemd dier, dat zich plotseling van zijn oerkracht bewust werd. Maar ze had hem toch altijd beheerscht; - werd ze nu bang? Als ze maar

kon nagaan, waardoor hij dien eersten keer, dien avond, opstandig was geworden. Had dat een voorgeschiedenis? - natuurlijk, - maar ze kende die niet, en doordat hij haar overvallen had, zou ze nooit weten... - God, ze moest zich niet zoo laten gaan; - was ze nog zichzelf? en waarom zou ze niet? Omdat haar groote man uit zijn humeur was, onbehouden als een beer door de kamer stapte, door haar salon, - en wegliep zonder een woord. Hij was onopgevoed, en daarmee had ze alles gezegd.

Ze stond op, strekte haar lichaam met een fiere beweging. Nooit wilde ze zijn geboorteland zien, of zijn verleden kennen. Een barbaar was hij.

Plotseling lachte ze. Het klonk schraal en verstierf meteen, maar dat hoorde ze niet. Voor haar zelf was het als een bevrijding, een oogenblik, - toen voelde ze zich beklemd. - Ik ben moe, dacht ze, maar wat ik wilde, heb ik toch bereikt? - maar daarop gaf ze geen antwoord.

Ze draaide de lichten uit. Dat vele vragen aan zichzelf irriteerde haar. In een flits dacht ze aan haar moeder, die ze vaak had bespot. Moeder zou nu niet lang meer leven, - zijzelf werd ouder. - O ja? vroeg ze bijna luid, word ik ouder? - Er hing een spiegel in de gang; - ze bleef er voor stilstaan. Plotseling wist ze niet, of ze de deur van haar slaapkamer zou durven openen. Durven veranderde ze in ‘willen’. Toen liep ze langzaam voort.

Zesde hoofdstuk.

Er waren veel vrouwen die Ruth Lenooy benijdden, niet alleen om haar geld en haar goede uiterlijk, - ook om wat moeilijker onder woorden was te brengen: een onafhankelijke en hooghartige houding, iets onkwetsbaars en een vastheid van levensinzicht. Natuurlijk was Ruth zich hiervan bewust. Na haar kleine avontuur met Charles Lomb, nu weer eenige jaren geleden, - had ze zich ernstig afgevraagd of haar positie zou te verbeteren zijn door een ander huwelijk. En haar slotsom was: neen. Frans bood haar, bij een aanzienlijke maatschappelijke hoogte, de grootste veiligheid. Bovendien was ze gewend aan Frans; ze had hem in haar jeugd getrouwd, toen ze zich gemakkelijk aanpaste, - voor intimiteiten met andere mannen schrok ze terug. Niet dat haar gedachten bijzonder kuisch waren, maar ze was heel weinig erotisch. Ook leerde ze dat aan een vrouw niets wordt vergeven. Ze hoorde het gretige monkelpraten over vrouwen die een kleinen misstap hadden begaan, - zelf deed ze daaraan mee. Dan werd het gesprek soms ook openlijk en luid, in vaststaande, onwrikbare woorden. Sommige van die afgedwaalde vrouwen kwamen daarna opnieuw in de oude omgeving, werden vriendelijk, zelfs met blijdschap ingehaald, maar Ruth kende den ondergrond van minachting, die bleef. Neen, een vrouw moest onbesproken zijn. Haar kleine flirtation met Lomb had gelukkig geen aandacht getrokken. Ze zou nu niet meer kunnen zeggen, waarom ze het begonnen was. Alleen om Frans uit te lokken? om, als hij haar iets ten laste legde, luchtig-weg te

vragen: En jij? heb jij je niets te verwijten? Ze wilde immers zijn geheimste leven kennen, nadat hij haar eenmaal van een scheiding had gesproken. - Maar het was haar onmogelijk, hieraan te blijven denken, door de jaren heen, - want het leven ging voort, en de dingen kwamen meest zooals *zij* ze wilde. De jongens waren naar kostschool gestuurd, - dat sprak toch ook vanzelf; Flor moest binnenkort naar Zwitserland voor haar talen. Het kind verzette zich nog, maar dat beteekende niets in Ruth's oogen. Zijzelf had nu haar werk, - het werk dat de vrouw van een groot man doen kon. O, die dagen van stillen triomf, toen zij Frans had voorgesteld zich uit de zaken terug te trekken. Argeloos en ernstig praatte ze met hem. - Wel, ik tracht natuurlijk je te begrijpen; ik meende dat je niet de man was voor dit eeuwige geldverdienen. Het is noodzakelijk geweest, en dus was het ook goed, - maar op den duur... bevredigt het je? Zou je niet van koers willen veranderen? je meer wijden aan... ja, ik weet het niet, aan algemeene belangen, bijvoorbeeld?

Hij luisterde maar en keek nadenkend. Och, de kwestie voor een vrouw was, alle blikken uit te houden. - Er zit meer in je dan een handelsgeest; - daarom, als je eens iets aanpakt, - je zult alles kunnen.

- Wat wil je dat ik zal doen?

- Ik? Ze lachte even. - Alleen wat je zelf wilt.

- Waarom zeg je me dit dan?

Nu was het haar beurt om hem aan te kijken. - Mag ik niet meer met mijn man over zijn karakter praten?

- Je zoudt willen dat ik in de politiek ging, en dat jij mee kondt spelen in je eigen salon.

- Maar Frans! Ik geloof niet dat onze salon daarvoor groot genoeg is.

- Dan zal je willen verhuizen.

- Neen, had ze beslist geantwoord, aan dit huis ben ik gehecht.

Toen had hij dan aarzelend iets los gelaten van vroegere illusies. In den handel blijven, maar zijn verdiensten, die hij dan zelf niet meer noodig had, voor een goed doel gebruiken.

- Zie je wel, wierp ze er tusschen.

- Of wat je zei: iets heel anders beginnen, - maar wat?

- In de politiek is zooveel onwaars, - maar... het *hoefde* toch niet leelijk te zijn. Ze sprak als tot zichzelf. - En vooral nu, na den oorlog, - ik hoor zoo vaak beweren dat het een tijd is voor groote hervormingen. Ik begrijp al die dingen niet, natuurlijk, maar jij bent een groot-aangelegd mensch, dat heb ik altijd geweten.

Hij lachte schamper. - Zoo, ben ik dat. Toch sprak hij verder met haar. Hij sprak als iemand die berouw heeft over ieder woord, maar zij merkte dat niet, - ze wist alleen dat ze de roos in het hart had getroffen. Hijzelf, zei hij, had niet gedacht dat de zaken hem zoo zouden binden; - hij kon niet terug, hij kon zelfs het tempo niet regelen. Hij werkte als een slaaf, en verdiende als een... als een...

- Wel? vroeg ze guitig.

Hij vulde aan: Als een gek. - Het eenige wat hij op 't oogenblik wist te doen buiten zijn werk om - het initiatief kwam zelfs niet van hem - was met enkele collega's een groot oud buiten koopen, en dat laten inrichten als vacantie-oord voor hun gezamenlijk personeel.

- Ja, stemde ze toe, dit is nu nog maar een klein begin, toch moet je het aangrijpen, dunkt me.

Hij legde haar uit hoe hij en die anderen - hij noemde hun namen - zich dit hadden voorgesteld. De

bezitting was voor een appel en een ei te koop, maar het huis moest grondig worden gerestaureerd. Dan moest er huishoudelijk personeel zijn en een goede administrateur - een vrouw misschien - die de vacanties regelde. Er kwamen een zestigtal gezinnen voor in aanmerking, en het huis zou er niet meer dan twaalf tegelijk kunnen bergen.

Ruth knikte. Het moet een soort hôtel worden, zei ze, de vrouwen moeten niets zelf mogen doen, anders rusten ze niet uit. O, het is een prachtig begin, en die administrateur kan ik wel zijn.

- Jij?
- Ja, ik heb toch heelemaal geen werk?
- Dan zou je het zonder salaris moeten doen.
- Natuurlijk, wat dacht je?
- Het zou ons een tweehonderd pond per jaar schelen.
- Wacht maar, zei ze vroolijk, het zal zeker genoeg geld kosten?

Daarop gaf hij geen antwoord.

En Ruth had zich in het geval ingewerkt. Ze had weinig geleerd, maar was niet dom, en bovenal: ze bezat fantasie. Ze reisde herhaaldelijk naar Sussex, waar de bezitting lag, ze besprak de verbouwing met een jong architect, en telkens deed ze nieuwe voorstellen. Van een oude oranjerie wilde ze een wasscherij maken; - een stal, dicht achter het huis, moest tot keuken worden ingericht, in het sousterrain zag ze plaats voor kinderkamers. Door de jongens die er komen zouden, wilde ze in het eerste jaar een tennisveld laten aanleggen; - de meisjes konden in den tuin werken. Wie haar hoorde, kon denken dat ze veel over opvoeding had nagedacht, en over ontwikkeling voor volwassenen.

Na eenige aarzelingen, die ze hem niet kwalijk scheen te nemen, stemde Frans toe, en Ruth werd directrice van het vacantie-huis Timberhill. Ze had er een dagelijksch werk aan, vooral den eersten tijd. Ze bezocht alle families die er zouden wonen, noteerde hun bijzondere wenschen omtrent kamerligging, tijd van vacantie nemen, samengaan met vrienden. Ze wist dat ze veel tact had in den omgang; - de menschen interesseerden haar niet, maar ze vond het grappig te zien, hoe zij zelf met hen omsprong, in hun kleine huisjes, temidden van hun bekrompenheid, zooals ze het eens uitdrukte tegenover Mabel Valt.

- Ik zou ook graag iets doen voor mijn man, zei Mabel, maar *dit* zou ik niet kunnen. En, even later: Een beter huwelijk dan het jouwe heb ik nooit gezien. Een oogenblik was het stil, dan zei Ruth: Ik zou niet kunnen leven in een slecht huwelijk.

Mabel knikte. - Ik ook niet. Maar, - al die vrouwen die ertoe gedwongen worden... In haar stem was even een angstig ontzag.

Ruth fronste haar wenkbrauwen. - Gedwongen? herhaalde ze, dat is een afkeurenswaardig woord. Nu lachte ze. Een man is geen bruut meer, tegenwoordig. Misschien dient zoo'n oorlog wel om hem week te maken.

- Och jij, zei Mabel. Toen gingen ze ongemerkt over op andere dingen.

Ruth begreep dat het leven van Frans onveranderd voortging, en in haar hart was ze daar blij om. Eens zei ze hem: Je edelmoedigheid brengt voor *jou* weinig nieuws.

- Ja, wat had je gewild, vroeg hij, het leven van een man laat zich eenmaal niet bruskeeren.

- Je hebt gelijk, zei ze, dat van een vrouw ook niet.

Ze dacht aan den betrekkelijken eenvoud van haar bestaan. Ze had een groot huis, bedienden, een eigen auto, maar ze haatte het, met geld te smijten. Haar moeder kon ze berispen om een onnoodige uitgaaf, en ze droeg eenzelfde toilet soms zoo vaak, dat haar vriendinnen haar bewonderden om haar durf. Eens, toen ze winkelde met een rijk jong vrouwtje, zei ze, voor den spiegelruit van een bontwinkel staande: Ik zou dien hermelijnen mantel kunnen koopen, maar waarom zou ik het doen?

- Omdat hij mooi is, zei de ander lachend.

- Zeker, maar maakt het een groot verschil of hij hier wordt tentoongesteld, of aan mijn lichaam?

- Voor mij niet, zei het vrouwtje.

- Juist; - voor mij ook niet, en ze wendde zich af. Op dat oogenblik voelde ze een groote macht tot heerschen in zich, waarvoor ze geen uitweg wist.

Frans zat in de eetzaal van hotel de l'Europe en keek uit over den Amstel. Een dag in Maart; er voeren groote wolken op een onstuimigen wind, en telkens blikkerde even de zon in de scherpe watergolfjes. Flor was naar haar kamer gegaan om een uurtje te rusten. - Amsterdam is veel vermoeiender dan Londen, zei ze. Lief kind, - ze sperde hier haar oogen open. Zooals ze tegenover hem zat, en fluisterde.

- Je mag wel hardop praten, meiske.

Ze fronste haar wenkbrauwen om zijn luiden toon.

Groot was ze geworden, vijftien jaar nu, knap en donker. Voor 't eerst was ze met hem mee naar Holland, en ze wist zich te gedragen. Een kind, en toch had ze iets van de jonge vrouw in zich. Ze liep door het Rijksmuseum, volkomen overgegeven aan het kijken, maar rustig, beheerscht toch. En nu, zooeven... ze

hield zich rechtop in haar stoel, maar haar gezichtje was bleek en ze knipperde met haar oogen als een poes. - Wilt u wel een oogenblikje op me wachten? vroeg ze, dan doe ik een dutje.

- Natuurlijk; gisteren heb jij wel zoo lang op mij gewacht.

- O, zaken, zei ze, op een toon van een vrouw, die zulk wachten kent. Hij had met haar naar zijn geboortedorp willen gaan, dien middag, en liet zich toen onnoodig ophouden in een zakengesprek. Werd hij zoo oud, dat hij zijn tijd niet meer beheerschte? Waarom die herhalingen, en dat langzaam leeggenipte glas port? terwijl hij wist dat Flor wachtte, en hij haar den molen wilde laten zien van zijn vader?

- Och, had ze gezegd, misschien staat die molen er al lang niet meer, en dan is het een vergeefsche reis. Dus waren ze in de stad gebleven, en hij winkelde met haar. Lief kind... Hoe was ze zoo geworden, plotseling zoo groot, en dat heldere en wijze lachje om haar mond... Weten kon ze toch nog haast niets, van de menschen, en de wereld. Neen, dacht hij in een flits, want ze houdt van haar moeder, en zuchtte toen, sterk gehinderd. Hij boog zich wat voorover, trachtte zich het stadsbeeld in te prenten: den Munttoren, het kleine plein daarvoor, alle trams en de menschenvolte. - Maar de gedachte liet hem niet los. Moest dat dan komen, de tijd dat ze haar moeder anders ging zien, en wilde hij het? Ruth was een heel respectabele vrouw - hoe goed deed ze niet, de laatste jaren, dat werk aan Timberhill. Ja, ging hij voort, maar zonder echte toewijding, liefdeloos, maar hardnekkig. En was hij nu niet onbillijk? Laat ik tenminste haar grootheid zien, zei hij zichzelf, al heb ik haar dan niet lief, niet zoo lief als ik gewild had. En als ik ooit de gevoelens van de

kinderen beïnvloed, dan ben ik toch een schurk. - O, maar Ruth was niet bang voor hem! hij mocht Flor mee hebben naar Holland. Toen ze weggingen uit huis, zei ze lachend: Nou, wees maar eens flink sentimenteel samen, over oude molens en zoo. - Flor noch hij hadden daarop geantwoord, - maar gisteren schoot het bezoek aan zijn dorp erbij in, en Flor gaf in plaats daarvan al haar tijd aan het uitzoeken van een geschenkje voor moeder. Neen, Ruth's invloed zou altijd grooter zijn dan de zijne, - hij was zooveel minder zelfverzekerd.

Onwillekeurig keek hij op, toen hij stemmen hoorde bij de deur. Er kwam een vrouw binnen, alleen. Ze was vrij groot en slank; - heel rustig kwam ze naar hem toe. - Ina, dacht hij, kon dit de Ina zijn van vroeger? Neen, het gezicht was anders. En ze liep voorbij, natuurlijk, zonder een enkelen blik van herkenning. Waarom schokte hem dit zoo? Ina had andere oogen gehad, en een andere uitdrukking van gezicht. Vreemd, dat hij haar nooit meer had ontmoet. Zou ze nog iets weten van zijn vroeger leven, voor hij al die zakenzorgen had? Zooals ze toen hadden gewoond op die twee kamers, armoedig wel; - hij wist niet eens meer den naam van de straat. En vrij plotseling was ze weg gegaan; - ja, ze vond toen werk, bij een Fransche firma, meende hij. Wat leek het lang geleden, eigenlijk in een ander bestaan, - maar zijn hart had dan nu toch sneller geklopt, toen hij haar meende te zien. Zoo voelde je het verband met dat verleden. Eigenlijk dacht hij er zelden aan; die eerste tocht over zee, hij had er Ruth nooit over verteld. Ze zou het misschien niet begrijpen, hoe hij met Ina... Een soort vriendschap was het geweest. Jammer dat hij haar uit het oog verloor. Misschien was ze dood nu...

Hij keek weer naar buiten. Aardig waren die bloemen daar op de gracht. Het Singel, heette dat. - Zou Flor nog lang wegblijven? Er was een man binnen gekomen, die met de vrouw achter hem praatte, - de vrouw die op Ina leek. Hij zou willen dat hij over Ina denken kon, scherp, over haar karakter; alles bleef nu zoo vaag. Honderd onbenullige dingen gingen door je hoofd, woorden die je gezegd hadt, onnoodig. Het leven van den modernen mensch is futuristisch, las hij gisteren in een Hollandsche krant. Gedachten schoten door elkaar heen, maar wat je zoudt willen bedenken... Hoe was Ruth eigenlijk? Nou, hij wist toch sinds lang, dat ze geen hart had. Een mislukt huwelijk. Er waren oogenblikken geweest, dat hij van haar weg wilde gaan. Maar natuurlijk, de kinderen... En toch, - wat dan? - Kwam Flor nu maar. Hij had dat meer, als hij op reis was, dat gepieker.

Eensklaps stond hij op en liep naar buiten. Langs de bloemenmarkt ging hij, slenterend. Het kind zou niet hoeven te wachten, hij was meteen weer terug, - kon wel wat bloemen koopen om op hun tafeltje te zetten. Zou Ruth dit sentimenteel vinden?

De schemering begon te vallen; een enkele lichtreclame flikkerde op. Hyacinten? prachtig van kleur waren ze in dit halve licht, wit en paars, - maar ze geurden te sterk binnenshuis. Kijk, er was zelfs al sneeuwbal, gekweekte Geldersche Roos. Op zijn dorp wist hij wilde te staan, in het hoekje bij de beek; - bloeiden nu natuurlijk nog niet. Misschien kon hij er van den zomer toch eens naar toe. Ruth praatte over een reis, om de jongens; - ze hadden door den oorlog niets gezien. Zwitserland, Noorwegen. Flor was prettig gezelschap op reis, maar hij wist niet of hij weg kon, zoo lang. Ruth lachte, omdat hij nog altijd gebonden

was aan de zaak. Zoo'n sterke man, zei ze eens, is er een touw dik genoeg om jou aan vast te leggen? - Hij was zwaar geworden, den laatsten tijd, Den reus uit Holland noemde hem een collega. Je zoudt wel eens alles willen afschudden, alles, - verdomd...

- Meneer, een bloemetje? Hij zag het gezicht van een oude vrouw. - Koopt u wat van mij, meneer; - prachtige tulpen, kijk eens wat een steel.

Hij kocht een bosje paarse primula's, die de vrouw van den plant moest afsnijden, - en ging een beetje haastig terug: Flor zou kunnen zijn opgestaan.

- Vadertje, zei ze, een kwartier later, ik vind het heerlijk dat u zoo groot bent, ik zie u altijd direct.

Hij lachte haar eens toe.

Ze droeg een groen zijden jurkje met korte mouwen. - Hoe vindt u me? fluisterde ze, vragend ook met haar oogen.

- Mooi, maar ik heb dit toch meer gezien, niet?

- Hè nee, het is nieuw.

- O, zei hij. Toen herinnerde hij zich, dat Ina zooiets gedragen had; - ze stond op een stoel voor den spiegel, toen kwam hij binnen. - Heel mooi, kindje, zei hij nog eens, werktuigelijk, maar zijn gedachten gingen voort: waarom had hij Ina toen niet bij zich gehouden? Ja, God, waarom wel? hij hield niet van haar, - en haar beschermen? ze was zoo jong niet meer, ze wist wat ze wilde. Uit respect voor haar verdriet nam hij haar mee; - later deed je nooit meer zulke dingen, als je ouder was, je geloofde dan niet meer zoo gemakkelijk in een ander. Als Flor nu later... Flor moest nooit zoo het huis uitgaan; wien kon zoo'n meisje niet in handen vallen? Hij keek naar het kind; - ze zat heel rustig, en tuurde naar buiten.

- Hoe vind je Amsterdam?

- Prachtig. Haar heldere oogen blonken.

- Straks een concert van Mengelberg.

Ze knikte verheugd.

- Zou je wel alleen op reis durven? vroeg hij plotseling, naar Frankrijk, bijvoorbeeld?

- Ik ken nog niet goed Fransch.

- Neen, ging hij voort, en je kent ook de menschen niet, die je zoudt ontmoeten. - Er was iets in zijn toon, dat haar belette te lachen, en ze keek hem onderzoekend aan. Eigenlijk, dacht ze, waren vaders oogen dikwijls vreemd, zoo dof, alsof hij heel moe was. Als ze hem er nu naar vroeg, en hij zou dan liever in het hôtel willen blijven vanavond... Ze zuchtte eens.

- Wat is er, vrouwtje?

- Niets.

Een kellner noodigde hen aan tafel.

Ze kwamen op een morgen thuis, twee dagen later, hadden de nachtboot genomen. Het viel Frans op, dat Flor blij was, toen ze door Londen reden. Om dien glans in haar oogen, kinderlijk maar toch zacht, bleef hij bij haar, liet zich niet regelrecht van het station naar zijn kantoor brengen.

Toen hij de voordeur had geopend, sprong Flor hem haastig vooruit. - Hallo! riep ze. In het huis bleef het stil. Hij luisterde, om haar. Het was Paaschvacantie, de jongens zouden toch thuis zijn, maar die lagen misschien nog in bed.

- Hallo! Ze ging de huiskamer binnen, draaide zich toen bruusk naar hem om.

- Niemand. Waar *zijn* alle menschen?

- Ik weet het niet.

Een dienstmeisje kwam hen tegemoet. - Gister-

avond is mevrouw naar Timberhill vertrokken, met de jongens. Op uw kamer ligt een brief.

- Jasses, zei Flor.

Het meisje trok zich terug met hun valiezen.

Samen gingen ze de trap op, zwijgend; hij voelde haar teleurstelling. Ruth's brief lag op zijn bureau; hij was niet dicht geplakt. - Lees eens, zei Flor. Dat klonk als een uitdaging aan haar moeder.

Hij las: ‘Lieve man. Zoo juist krijg ik een telegram uit Timberhill; er is een kleine brand geweest. Ik moet wel dadelijk gaan, nietwaar? om alles te regelen. De jongens neem ik mee; het is zulk lekker weer, en ze kunnen daar tennissen. Als Flor wil, kan ze natuurlijk nakomen. Wanneer ik thuis kom, kan ik moeilijk zeggen, maar ik bel morgen je kantoor even op, tusschen vijf en zes. Beste wenschen. Je Ruth.’ Wat een volmaakt briefje, dacht hij, en zei den inhoud aan Flor.

- O, mag ik dan gaan? heeft u hier een bradshaw?
- Ben je niet te moe?
- Neen, maar U? haar stem daalde - vindt u het vervelend?

Hij glimlachte. - Ik moet dadelijk aan 't werk.

- Waar eet u dan?
- Dat weet ik niet. Ga jij je maar gauw klaar maken.

Ze sloeg plotseling haar armen om zijn hals. - We zijn toch heerlijk samen uit geweest, dank u wel, hoor.

En nu, dacht hij, nu zou je willen vliegen naar je moeder.

Dien avond was hij alleen. Hij at thuis, merkte dat het keukenmeisje op hem had gerekend.

- Heeft mevrouw gezegd dat ik thuis zou dineeren?
- Neen mijnheer.
- Zoo - het was heel goed. Uitstekende discipline,

dacht hij. Hij dronk koffie in zijn werkkamer; - het was laat geworden. Een bijzonder drukke dag lag achter hem. Wat wil een man 's avonds, die zoo gewerkt heeft? vroeg hij zichzelf. Hij wist geen antwoord - waarschijnlijk was hij voor alles te mee. Maar dan schamplachte hij. Och wat, te moe? Als hij medicus was, zou hij nog tien patiënten kunnen opzoeken; of politicus, dan hield hij een groote rede vanavond. Alles kon hij, - maar niet een paar uur lang zijn eigen baas zijn. In het roezige, gejaagde zakenleven was hij rustig, beheerscht, - de stilte van het eigen huis maakte hem nerveus. Hij zou naar een cabaret kunnen gaan, zoo'n derderangs ding; - slechte champagne drinken, waarvan je hoofdpijn kreeg, en vrouwen... Neen, hij walgde van lichte vrouwen. Aan die schepsels wende je niet meer, als je van een dorp kwam. - Hij keek, achterover geleund in zijn stoel, naar het sterk verlichte plafond van zijn kamer. Armzalig was het leven, zonder liefde. Aan zijn zaken, - waarachtig, daaraan kon hij meer liefde kwijt dan aan Ruth. Ze was harder dan hout, en minder menschelijk dan zijn procuratiehouder. Maar Flor had naar haar verlangd, - hoe was dat dan mogelijk? Och God, ze was deugdelijker dan het edelste metaal. Leven zonder liefde... moest je heel goed zijn, of juist slecht, om dat te kunnen volhouden? hij wist het niet, waarschijnlijk was hij er te middelmatig voor. Toch had hij in zijn jeugd niet geweten, dat hij dit zoozeer noodig zou hebben, liefde. Een vrouw en kinderen... Maar van Flor alleen hield hij.

Minutenlang staarde hij voor zich uit, zonder iets te zien. Dan richtte hij zijn hoofd op. Kom, hij zou een artikel lezen uit dat economische tijdschrift, dat hij in Amsterdam had gekocht. Het leven was eenmaal geen droom van geluk.

Maar hij bleef nog roerloos zitten.

Een klop op de deur stoorde hem.

- Ja!

Een dienstmeisje kwam binnen. - Mijnheer, er is opgebeld; de oude mevrouw Parler vraagt naar mevrouw, of mevrouw dadelijk komen kon.

Hij stond op. - Is er iets? wie belde?

- Dat weet ik niet, mijnheer, ik geloof een vreemde. Mevrouw Parler heeft,... ja, misschien een beroerte..

- Goed, ik zal gaan. Hij liep voor het meisje de kamer uit. Een afleiding, dacht hij, iets om te *doen*, bijna welkom...

Zevende hoofdstuk.

Een Zondagmorgen; Frans zat tegenover zijn vrouw aan de ontbijttafel. Het licht van den koelen, helderen ochtend leek tegen de wanden te dringen.

- Hè, nu ineens buiten zijn, zei Ruth. Weet je: een grintweg langs een kronkelende rivier, en een bosch aan den horizont.

Hij keek op; haar woorden klonken hem soms als uit een boek. - Nou, zei hij, rijd erheen.

- Ik heb je toch gezegd dat de wagen en panne is.
- Wanneer?
- Gisteren.

Frans schonk zich een kop thee in. - Er zijn ook treinen, zei hij.

Ruth antwoordde niet, maar ze stond op en liep naar de tuindeur. Hij zag dat ze een sportieve japon droeg van grijs-blauw laken met een leeren ceintuur en manchetten. Haar kleeren leken hem altijd fonkelnieuw en toch behagelijk sluitend om haar heen. Ze had de deur geopend, deed een stap naar buiten in de zon, en spreidde even haar handen uit. - Ze had van die kinderlijke maniertjes, die hij wantrouwde.

Een dienstmeisje kondigde mevrouw Searcher aan.

- Violet, zei Ruth vroolijk, en liep haar vriendin tegemoet.

Mevrouw Searcher verontschuldigde haar vroege komst, maar ze had zulke prachtige rozen gekregen, ze wist niet van wien, en Ruth moest er een paar van haar aannemen. Ze reden langs, op weg naar Richmond.

Ruth hield de purper-roode bloemen dicht tegen haar wang, keek blij en beschroomd naar haar vriendin op.

Weelde-vrouwen, dacht Frans. Bij oogenblikken haatte hij weelde. Nu dwong hij zich, niet naar hun gesprek te luisteren, wist sinds lang, dat vrouwen in korte, onafgemaakte zinnen praatten. Maar ze kwamen al gauw op hem toe. Er bleek een plaats vrij te zijn in den wagen van de Searchers, en Violet wilde Ruth zoo dol-graag meenemen.

- Doe het gerust, zei hij.

Ruth keek schuldig. - Maar jij dan? wat denk jij te doen? en tegen haar vriendin, komisch-plechtig: Hij is mijn man.

Hij voelde zich belachelijk groot en zwaar, voor iemand die zóó over het hoofd werd gezien. - Ik heb nog brieven te schrijven, zei hij, en vanmiddag... Wees jij dan tegen het eten terug, hè?

Violet drukte hem kameraadschappelijk de hand, Ruth wipte even naar hem omhoog, kuste hem onder zijn oor.

De rozen lagen vergeten op den schoorsteenmantel.

- Nu zat hij aan zijn schrijftafel en dacht aan Flor. Ruth had haar naar Lausanne gebracht, twee weken geleden. Het kind was zestien jaar, en hij had geld; - daarom moest ze naar kostschool. Gisteravond had hij haar geschreven; dat ging nog vrij moeielijk, hoeveel hij van haar hield. En de jongens, Frans en Herbert, die hoorden nooit iets van hem. Hij nam een blad papier voor zich.

- Beste jongens, schreef hij. Jullie leven daar zal wel zoo zijn ingericht, dat er haast nooit gelegenheid is aan je ouders te denken. Een vader en moeder zijn in Engeland bijna overbodige dingen, tenminste voor jongens en meisjes die een goede opvoeding krijgen.

Wat een gezonde opvattingen, en wat een gemak aan weerskanten! Een Zondag als deze: moeder en ik kunnen doen wat we willen; anderen zorgen voor jullie, ik betaal daarvoor. Ik heb geld te veel, ongetwijfeld; - laat ons hopen dat jullie leermeesters een goede dosis toewijding en verstand bezitten. Maar ik hoef dit niet te hopen, ik mag daar zeker van zijn. Jullie moeder zegt, als ze over jullie spreekt, dat de school goed is. Ze weet daar niets van, maar alle Engelsche moeders zeggen het, dus...

Hij hield op, schamplachte even. Waar moest dit heen? Langzaam verscheurde hij het papier. En zou hij nu opnieuw beginnen? Welja, hij had er den tijd voor.

Hij vroeg wat ze dachten te worden in de maatschappij, vertelde hun (wat ze al wisten) hoe hij zelf was omhoog gekomen. Daarvoor was meer energie noodig geweest, dan ze nu nog zouden kunnen beseffen, - maar zich te handhaven op een gewonnen hoogte, ook dat vergde veel, en dat zou *hun* taak worden. Hij legde hun uit wat hij begreep onder ‘stand’. Het was iets wezenlijks, als het goed werd opgevat. Hijzelf was moeilijk in te deelen. Hij was de zoon van een molenaar, verder doctor in de handelswetenschappen en koopman; - dat rammelde een beetje, - maar zijn zoons zouden zeker die moeilijkheid wel oplossen. Terwijl hij schreef, wist hij dat hij ook dezen brief niet versturen zou. Toch verscheurde hij hem niet aan 't eind, sloot hem zelfs in een enveloppe, die hij bij zich stak. Toen ging hij zijn huis uit.

Buiten was het licht tintelend en overvloedig. Hij liep een poosje zonder duidelijke gedachten, nam dan een bus naar Hyde Park. De groote grasvelden daar waren weelderig bebloemd, wit en geel; - er liepen

veel menschen met kinderen. Hij ging eerst een grooten weg, zocht dan onwillekeurig stillere paden. Ergens moest een klein restaurant zijn, hij wist niet precies waar. Wat kom ik hier zelden, dacht hij. Vroeger, voor zijn huwelijk, dwaalde hij ook wel eens rond, zoo alleen, - maar toen was hij jong. Hoe zou het toch komen, dat je in je jeugd alles aan dorst? dat je niet geloofde aan mislukkingen, en niet bang was voor tegenslag? Nooit meer later zag je de dingen zooals toen; - de glans ging verloren. Je huwelijk, jouw eigen huwelijk met Ruth, ging op alle andere huwelijken lijken, was niet beter, en misschien slechter, dan de meeste. En je rijkdom... liet zoo koud op den duur. Zoodra je eraan gewend was - en je wende gauw - beteekende het niets meer. Tenminste... neen, hij was te redelijk om te zeggen: niets, en te wijs om er geluk in te zien.

Een vrouw liep hem tegemoet, een statige vrouw van zijn leeftijd. Hij kende haar; de houding van dat hoofd, - het blanke, ovale gezicht. Zijn stappen hield hij in. Ze keek aandachtig naar hem; - nu was er plotseling blijdschap in haar oogen, en ze stak haar hand uit.

- Frans!

- Dus jij bent Ina, ja zeker, je bent het, ik herkende je onmiddellijk.

- En dat we elkaar nooit eerder hebben gezien. - En ze bleven nog zoowat staan praten; de allergewoonste dingen zeiden ze, over het lenteweer, en de groote stad. Daarbij hielden ze elkaars hand vast, en ze glimlachten, en als vanzelf liepen ze toen naast elkaar voort. - Ze voelden beiden hun leegen dag gevuld door deze ontmoeting, - dat gaf een tevreden glans aan hun oogen.

Ze vertelden elkaar in groote lijnen van hun leven, enkele zinnen waren voldoende.

- Mevrouw Holwood dus, zei hij en knikte haar eens toe, ja, ik kon wel denken dat je trouwen zoudt.

Ze naderden het restaurant dat hij gezocht had. - Zullen we hier wat gaan zitten? of wil je liever in de stad... Dit ziet er heel eenvoudig uit.

- Liever hier, zei ze.

Ze gingen binnen. Achter het buffet stond een kleine, oude man, die hen beleefd groette. Er waren weinig gasten. De zon scheen door de vele ramen; de tafels en stoelen waren van donker bruin, glimmend hout; hier en daar stond een varenplant in een rood-aarden pot. In een hoek gingen ze zitten, tegenover elkaar. Een jong meisje kwam vragen wat ze wenschten en ze zochten een eenvoudige warme lunch uit. Het ging alles zoo snel voor hun gevoelen, - een ongekend vlugge opeenvolging van kleine daden, die toch belangrijk waren. Maar nu konden ze dan rustig naar elkaar kijken, en hun eerste woorden aanvullen, behagelijk in de zekerheid dat de ander oplettend luisteren zou.

Ina steunde haar armen op de tafel. - We moeten Hollandsch praten, zei ze, en bloosde even, omdat ze daar nu pas aan dacht.

Hij antwoordde, in zijn moeders taal: Dat is niet eens meer zoo gemakkelijk, - maar het klonk toch vlot, en bijna zonder vreemd accent.

Ze vertelde dat ze in Holland geweest was, den vorigen zomer, - toen Lilly naar Amerika ging. Haar ouders? neen, die leefden niet meer, en Greet was getrouwd, woonde in den Haag.

- Je bent wel eenzaam, zei hij.

- Och; - Lilly schrijft me veel, en ik heb enkele

vrienden, de Kelwins, - maar die wonen nu in Manchester.

- Zoo. En voel je je aan Engeland gebonden?

- Ja, door Lilly, en Jack, - en misschien nog het meest door mijn leven hier voor mijn huwelijk.

- Ben je gelukkig geweest met dien man?

Een oogenblik deinsde ze voor de vraag terug. Gelukkig? een bot woord. Ze boog haar hoofd. - He was so gentle, zei ze. Toen ze weer opkeek, trof haar de blik uit zijn oogen. Er was warmte in, en een groote kracht van begrijpen. Ze wilde hem haaf hand toesteken, maar bedwong zich. - Vooral na zijn dood, zei ze langzaam, als zoekend naar haar woorden, heb ik hem lief gekregen.

Hij antwoordde: Dat begrijp ik.

Ze ging voort: Hij was een eerlijk en goed mensch - zonder hem zou mijn leven minder rijk zijn geweest.

- En dat dochtertje?

Ze vertelde van Lilly's moeilijkheden, raakte even haar eigen leven aan, daardoor, haar vlucht, dat wist hij bijna even goed als zijzelf, niet waar?

Hij knikte. Toch had ze veel omzichtige woorden noodig, en vaak een gebaar van verontschuldiging. Soms zei ze plotseling iets in het Engelsch. Haar stem klonk dan scherper, dacht hij, of was het alleen wat energieker? - keerde dan terug tot de mildere klanken van het Hollandsch. Onderwijl werd hun lunch opgediend en aten ze. Het viel Ina wel op dat zij het meest praatte, maar één moest immers voorgaan? en zijn beurt kwam ook. Ze rekten den maaltijd, vroegen vruchten na, en koffie.

Het werd wat drukker om hen heen; buiten schalden kinderstemmen; - de zon ging weg uit den hoek waar zij zaten. Ze voelden het sterkere leven en tegelijker-

tijd de verzadiging van den middag. Na een kleine pauze in het gesprek vroeg hij: Zullen we weggaan?

Ze dacht aan een afscheid, en antwoordde niet onmiddellijk. Hij voegde erbij: Het wordt hier wat rumoerig, - en toen stemde ze toe.

Weer liepen ze naast elkaar door het park. Ze hoopte dat hij nu iets zeggen zou over zijn eigen leven; - vriendschap vroeg wederkeerigheid, en als hij bleef zwijgen zou zij spijt hebben van haar confidenties; - gaf een vrouw zich dan altijd te gemakkelijk?

- Je bent weinig veranderd, zei hij, of liever: ik begrijp dat je vroeger ook al was zooals ik je nu zie, maar toen heb ik het waarschijnlijk niet geweten.

- We waren jong.

- En ik had heel weinig vrouwen gekend. Hij brak weer af. - Woorden vallen hem moeilijk, dacht ze. Maar is het voor hem ook niet anders dan voor mij? Alles waarover ik gesproken heb, ligt achter me, en hij staat middenin zijn leven. Ze verlangde eensklaps naar de beslotenheid van haar huis, - ze voelde zich moe, - en ze moest iets overdenken.

Buiten het park stond een file huurauto's. Frans stapte op den voorsten wagen af. - Waar wil je heen? vroeg hij.

- Naar huis. Ze gaf hem haar adres, en hij bracht dat over aan den chauffeur.

- Mag ik je nog vergezellen?

- Graag, als je wilt.

Ze stapten in. Toen de auto in beweging was, vroeg ze rustig: Heb je den tijd?

- O ja, zei hij, mijn kinderen zijn niet meer thuis, en mijn vrouw is met vrienden mee vandaag. Mijn eigen auto is blijkbaar stuk, en dus liet ze zich afhalen.

- Waarom ging jij niet ook mee?

Hij lachte even. Ik kan niet als derde op een bank voor twee zitten; ik moet me zelfs nu verontschuldigen, dat ik zooveel ruimte inneem.

- Je bent beleefd geworden, zei ze met een glimlach.

Hij keek haar aan. - Was ik vroeger erg lomp? ik kan dat nog zijn, o ja, maar niet meer altijd. - In zijn oogen was weer die warme blik.

Ina richtte zich wat op; ze voelde geen moeheid meer. Op dat oogenblik wist ze, dat ze in lang niet zoo jong was geweest.

Frans begon te vertellen over zijn kinderen. Ze begreep al gauw dat hij het meest van zijn dochtertje hield, maar ze liet het hem niet zeggen. - Er zijn misschien meer dingen, dacht ze, die niet gezegd kunnen worden. Hij zei ook dat hij haar had meenen te zien in Amsterdam, een jaar geleden ongeveer; voor 't eerst had hij Flor meegenomen op reis, en hij zat in zijn hôtel. Maar het was een vrouw die wat op haar leek, meer niet. - Ze vroeg hem niet waarom hij, lang geleden, nooit meer bij haar gekomen was, - het zou als een verwijt klinken. Nu sprak hij, terloops, over zijn zaken. Ze zei hem dat haar vader eens schreef: Frans zit in zaken die zich uitbreiden. En of dat maar steeds zoo was doorgegaan, vroeg ze met een glimlach.

- Nou, nee, antwoordde hij, en aarzelde; in den oorlog is het moeilijk geweest, en nog... Ik heb veel geld verdiend, maar als je me vraagt of ik dat gewild heb? Ja, tot op zekere hoogte heb ik het stellig gewild.

Ze zei, voorzichtig: Op een goeden dag voel je misschien dat je niet meer je eigen baas bent.

- Ja, zooiets is het. Ze zwegen; er verliepen eenige minuten; - beiden wisten ze dat het leven zwaar en ondoorzichtelijk was. Een beklemming viel op hen,

en ze waren blij dat de auto stil hield. Hij stapte het eerst uit, bood haar toen zijn hand.

- Dus hier woon je?

- Ja, op de tweede verdieping. Iets was er dat haar weerhield te vragen: Ga je nog even mee?; - d e woorden klonken in haar hoofd, maar ze sprak ze niet. Hij zou ook iets kunnen zeggen, ze verwachtte toch nog iets van hem, wist niet wàt. Vreemd oogenblik, dat lang leek te duren...

- Dag Ina, zei hij, dank voor je gezelschap, en hij wendde zich haastig om.

- Dag Frans.

Den wachtenden chauffeur gaf hij het adres van zijn kantoor. Nu reed hij weer. Ja, hij had de sleutels bij zich, misschien kon hij wat werken. Wat had hij ook gezegd over zijn zaken? Ze drukten hem. Zou hij er ooit los van komen? Hij wenschte niet dat een van zijn zoons hem zou opvolgen, hij wilde dat ze fatsoenlijke menschen zouden worden, meer niet. In kleinen Frans stak wel een koopman, misschien, een slim ventje; - en Herbert? die deed nog maar alleen aan sport. Een volgenden Zondag zou hij de jongens eens opzoeken. Die brief in zijn binnenzak, die deugde niet. Dat praatte over hun hoofden heen. Hij zou een vroegen trein nemen; zoo'n Zondag thuis was àl te belabberd. - Zoo, de straat van zijn kantoor; uitstappen. Betalen, of laten wachten? liever betalen. Een groote fooi, omdat hij niet kleiner had. Zoo, - de houding van iederen dag, gejaagd, tot over de ooren in het werk. - Hij wist wel dat hij gedachten terug drong, en dat het niet lang meer zou gaan.

Op zijn gewone plaats aan zijn bureau ging hij zitten, sorteerde de post. Veel kon hij niet doen, vandaag.

Neen, hij had haar niet gevraagd te komen, ze was

te goed voor zijn huis. Al die Engelsche vrouwen, vriendinnen van Ruth, dat was wat anders, - maar Ina... Misschien verwachtte ze het ook niet; ze noodigde hem evenmin bij zich, en ze hadden voor haar deur gestaan. Dus zou hij haar niet bezoeken. Beter zoo. Maar ze was blij geweest hem te zien, en - God, wat was ze eenzaam. Ze had zich weggecijferd voor dat kind, natuurlijk, en het kind zou haar vergeten. En dan - vrienden in Manchester. *Maar Ruth kon niets voor haar zijn*. En hijzelf? Als hij trachtte het Ruth te vertellen? ze was niet onredelijk.

Hij leunde achterover in zijn stoel, staarde voor zich uit.

Ina was op haar étage gekomen. Gelukkig, Amy was thuis; - Amy, die haar verzorgde.

- Mevrouw, u bent laat, weet u dat wel? ik heb gewacht met de lunch, maar eindelijk...

- Natuurlijk, kind, maar ik heb al wat gehad. En jij?

- O, ik... Heeft u niets meer noodig?

Ze knikte het meisje eens toe. - Dank je. Ik wil graag vroeg theedrinken, en je blijft wat bij me zitten, hè? je houdt me gezelschap.

- Ja, mevrouw.

Ze liep nog rond, borg haar mantel en hoed weg. O, ze was blij om haar eigen huis, blij om de liefde van Amy. Wie had ze anders? Stil, niet vragen. Had Frans meer? een dochtertje, ver weg, een kind nog. En dan? ze wist het niet, maar wat had hij eenzaam in dat park geloopen! Voorjaar, een blauwe hemel, glanzend, en stralende bloemen in het gras, en menschen met een oud, schuldig hart. Haar mond beefde, maar ze trachtte te glimlachen. Speak for yourself. Ze begreep wel: hij had zich niet willen opdringen, -

maar misschien kwam hij toch terug; ze waren immers vrienden geweest, plotseling.

Ha, daar was Amy met het theeblad. - Amy, zei ze, ik heb een oud vriend ontmoet.

- Och mevrouw.

- Ja, iemand uit Holland. Ben jij nog uit geweest? O nee, natuurlijk, je moest voor je tyran zorgen. Als ik jou was, liep ik weg.

- Waarheen, mevrouw?

- Ja, waarheen? - In hun oogen was een zich veilig weten bij elkaar.

- Gaat u nu zitten, ik haal uw huisschoentjes wel.

Ze gaf toe, spon haar gedachten verder. - Wat heeft hij, als hij thuiskomt? neen, ik kon toch niet naar zijn vrouw vragen? een vrouw die leeft, die... die *zijn* leven beheerscht, misschien. - Ze zuchtte, zonder het te weten.

- Amy, geef me mijn handwerk, wil je? ik ben zoo lui.

- Bent u moe, mevrouw?

- Och nee, niet op letten. - Hoe eenvoudig vroeg hij haar: Ben je gelukkig geweest met dien man. Hij had een recht van vragen. Ze wist niet wie zijn vrouw was, en een naam zou haar niets zeggen. - Ze nam haar handwerk op. Vreemd, dat er nu plotseling zoo veel was om aan te denken; - niet een toekomst, maar haar eigen verleden. Gewoonlijk leek dat iets dat van haar afgesneden was, en langzaam verschrompelde; - nu voelde ze de levende strengen van het verband, en een warmte doortrok haar. Och, het leven was goed. - Ze glimlachte, want altijd nog, als ze dit gezegd had, voelde ze zich als een zieke die genas.

- Mevrouw, zal ik de thee maar opschenken?

- Ja kind, doe dat.

Achtste hoofdstuk.

Toen hij dien dag van zijn kantoor thuis kwam, stond Ruth op het punt met haar gasten aan tafel te gaan. Hij groette den heer en mevrouw Searcher, en een jong nichtje van Violet, juffrouw Willing.

- Je bent laat, zei Ruth, en het viel hem op, dat ze dit ongeveer iederen dag zei.

- Ja, gaf hij terug, ik kom meest een half uur later dan gewoonlijk. - Hij zag haar snel opkijken, en haar blik was zoo koel-onderzoekend, dat hij een plotseling verzet in zich voelde. Even lachte hij grimmig.

- Nou, laat ons aan tafel gaan, ik heb honger. - Hij wist heel goed dat hij zich hoorde te verontschuldigen, - Ruth's woorden: je bent laat, waren daartoe de inleiding geweest, - en een kwartier daarna in avondtoilet mocht terugkeeren. Maar dat kleine begin van opstand in zijn borst prikkelde hem - hij had lust in een dwaasheid, hij wist niet wat; - vloeken en ruwe woorden zeggen, of iets ophalen uit zijn jeugd, dat niemand verwachtte. Hij stak de handen in de zijzakken van zijn colbert, wendde zich tot het jonge meisje met een vroolijken, jongensachtigen lach. Hij voelde zijn gebrek aan houding, en dat vermaakte hem; - hij zou de lange, slungelachtige jongen willen zijn die hij geweest was, niet deze zware, zware man. Het leek plotseling mogelijk dat hij alle banden van conventie brak. Voortloopend praatte hij tegen juffrouw Willing.

- Ik hoop dat ik naast u mag zitten, zei hij. Wat de anderen deden, wist hij niet; - hij zou het gezicht van

Ruth hebben willen zien. Maar hij keek in een paar groote, donkere meisjesoogen, naar een streng belijnd gezichtje, mat van kleur, en hij kwam tot bezinning.

- Heb ik u al eerder ontmoet? vroeg hij aarzelend, ik herinner me niet -

- Neen, zei ze bevangen. Dien Zondag, weet u wel? ging mevrouw Lenooy met ons mee, en voor u was er toen geen plaats meer in de auto.

- O juist, dien Zondag. Ze kwamen de eetkamer binnen, en hij hoorde de stem van Ruth: Violet, mag ik je hier verzoeken? mijnheer Searcher, u hier? - dat klonk opgewekt en beheerscht.

Ze gingen zitten. - Als ik toch zoo'n verstandige vrouw niet had, spotte hij even in zichzelf, maar Dorothy (Ruth noemde haar Dorothy) sprak hem aan.

- Komt u nog vaak in Holland? vroeg ze, ik heb gehoord dat de bollenvelden zoo mooi zijn.

- Vrij vaak; en een enkelen keer spoor ik langs de velden; ze zijn heel mooi.

- En uw vrouw heeft ze nooit gezien.

- Mijn vrouw houdt niet van Holland.

Ruth protesteerde. Niets in haar verried eenige onrust, en zoo zette het tafelgesprek goed in. Hij merkte dat Dorothy een stille vereering had voor zijn vrouw, en hij vond dat aandoenlijk in haar. Als Ruth tegen haar sprak, dan bloosde ze niet, maar haar aandacht werd zoo sterk gespannen, dat haar oogen vochtig blonken. - Hij trachtte niet haar af te leiden. Met Searcher besprak hij enkele dingen van gemeentepolitiek, kort en vluchtig, maar de ander formuleerde zijn meening goed, en dat deed ook hem scherper zich bezinnen. Zoo nu en dan werd het gesprek algemeen. Violet Searcher was een forsche, nog jonge vrouw, die iets gemoedelijks, bijna joviaals had in haar toon.

Frans herinnerde zich een opmerking van Ruth: Als William haar niet in bedwang houdt, dan wordt ze ordinair. (William was haar man) Hij mocht die vrouw wel. Ze had een wat dof en voos gezicht; haar mond was bleek. Het viel hem op dat ze heel mooie armen had, en dat haar japon, donker goud-bruin, prachtig kleurde bij haar huid.

Aan het dessert werd de naam Timberhill genoemd, en op de snelle vraag van Dorothy: Wat is toch Timberhill? antwoordde Ruth: Dat is mijn schildpadje. Violet lachte uitbundig. Ja, zij had een schildpad in haar tuin, en ze vermaakte zich met het dier; iederen morgen ging ze het zoeken, en dan keek ze naar zijn logge bewegingen. Hij tilde zijn pooten op, alsof het een vergissing was, en als hij naar links liep, voelde je dat hij naar rechts had gewild.

- Nou, zei Ruth, ik ben niet heelemaal een onverschillig toeschouwer van mijn schildpad, ik tracht zijn wankele stappen te leiden. Toen gaf ze, kort, een begrijpelijken uitleg, en van de vergelijking met Violet's speelgoed bleef niet veel over.

Dit gesprekje hinderde Frans; hij zag het onwaarachtige van Ruth's houding, en schaamde zich over haar invloed op dat jonge meisje, dat met zoo strakken blik naar haar keek.

Toen ze van tafel opstonden, kwam Ruth naast hem. - We hebben een loge in den schouwburg, zei ze; - waar moet *jij* heen?

Ze kan niet veronderstellen, dacht hij, dat ik mee zou gaan, ik draag een colbertje. Hij antwoordde: Ik moet iemand spreken. Dit was waar, maar hij had er, thuiskomende, niet aan gedacht.

- Als je me plezier wilt doen, zei Ruth, en ze legde even haar hand op zijn arm, dan doe je daarna nog je

best om te komen, - en ze noemde den schouwburg waarheen ze ging. Hij merkte dat Violet naar hen luisterde. - Reken niet op me, zei hij. Ze liepen de eetkamer uit.

Hij praatte, op zijn club, een kwartier met een collega, - toen stond hij weer buiten, en keek op zijn horloge. Bijna tien uur. Hij was niet heel ver van Ina's huis, hij wilde naar haar toe. Het was nu haast veertien dagen geleden dat hij haar ontmoet had; - vreemd, dat hij al dien tijd had laten voorbij gaan, zonder haar te zien. Hij begon te loopen. Toen hij honderd meter verder was, keek hij uit naar een taxi. Waarom tien minuten verliezen? hij kwam toch al niet vroeg. Als ze niet thuis was, en gisteren wel, of den dag daarvoor, - toen op hem had gewacht, misschien... Een auto, die hij had gewenkt, zwenkte naar den trottoirband. Hij gaf den bestuurder het adres. - Probeer vlug te zijn, voegde hij eraan toe.

Zeven minuten later had hij aan haar deur gebeld. Er werd opengedaan, goddank. - Mevrouw Holwood thuis? Zijn luide stem klonk hem vreemd.

- Ja mijnheer.

Veel te snel liep hij de trap op, hijgde toen hij zijn naam noemde: Lenooy.

Ina kwam hem tegemoet. Dit was ze dus: een mooie, statige vrouw, grijzend al, en met goede, wetende oogen. Hij kende haar, ze was hem vertrouwd, ze was van zijn jeugd, en toch maakte ze hem beschroomd.

- Ina, zei hij.

- Frans, kom binnen. Haar stem, in die enkele Hollandsche woorden, klonk diep en ontroerd. Hij zou hebben kunnen schreien op dat oogenblik.

Haar kamer was sober, en veel kleiner dan de

kamers in zijn huis, waaraan hij gewend was. Ze wees hem geen stoel aan, maar hij ging bij de tafel zitten, en aaide even het effen fluweelen kleed dat daar over lag.

Dan zei ze: - Ik wist niet dat je van plan was om te komen, en glimlachte. - Misschien was je dat ook niet.

- Neen, maar vandaag, of liever: vanavond... wilde ik naar je toe. Ik was toevallig niet ver uit je buurt.

Ze was ook gaan zitten, en schoof een vel papier van zich af, waarop poppetjes waren geteekend.

- Wat doe je? vroeg hij.

- Ik ontwerp kinderkleeren.

- Nog altijd.

- Ja, of weer opnieuw.

- Heb je na je huwelijk aldoor gewerkt?

Ze vertelde hem van haar verschillende betrekkingen. Hij luisterde aandachtig en vroeg eenige keeren naar iets, dat zij opzettelijk had overgeslagen; - dan vulde ze aan met een glimlach. Ze praatte ook over Jack, soms in het Engelsch, wat ze dan niet dadelijk merkte. Een oogenblik dacht ze erover, hem fotografieën te laten zien van het huis waar ze gewoond had, en den rozenhof, - maar ze deed dat niet. Zelf wist ze niet hoe bijna vroom ze vertelde, zonder klacht, en zonder de minste zucht naar sensatie. Wel trilde soms haar stem, bij oogenblikken dat ze onverwachts iets dieps aanraakte. Eens zei ze: Ons eigen leven is anders dan we gewoonlijk denken, veel kleuriger. Meestal ben ik geneigd te zeggen: het was grauw, of grijs, met een enkele maal een diepen gloed, - maar vanavond zie ik de kleuren van den regenboog erin.

Hij antwoordde: Je leven is nog niet voorbij.

Om elf uur kwam Amy binnen en wenschte goeden nacht. Hij keek op de klok.

- Moet ik al weg?

- Als je wilt, kun je nog wel wat blijven, zei ze rustig.

Ze begonnen nu herinneringen op te halen aan hun eersten tijd in Londen, en ze hoorde dingen uit zijn leven, die ze nooit geweten had. Eenmaal verwonderde hij zich daarover, en ze zei met een lach: Maar *toen* vertelde je me niets.

- Ik was een onmogelijke kerel, zei hij terug, maar daarop antwoordde ze niet. Ze bood hem koffie aan, en toen hij geproefd had, zei hij: Noem je *dit* koffie? dat heette 'piepzak' op ons dorp, maar dan was er nog kaneel door.

Nu lachte ze plotseling zoo vroolijk dat hij mee ging doen. Na een oogenblik wilde hij vragen: waarom lachen we? maar haar witte tanden kwamen bloot, en toen moest hij daarnaar kijken, en naar haar rooden mond.

Wat later viel er een stilte. Ze dacht: Nu heb ik aldoor gepraat, en hij zegt zoo weinig van zichzelf, 't Was of hij dit voelde.

- Van mijn leven, zei hij, kan ik moeilijk vertellen. Je moet niet denken: hij wil niet, maar...

Ze boog haar hoofd. Dat 'maar' herhaalde ze vragend in zichzelf, - hardop kon ze het niet doen.

Hij ging voort: Ik heb een vrouw, die... De woorden vielen hem zwaar, dat wisten ze beiden. Ze kwam hem te hulp. - Na dien Zondag, onze eerste ontmoeting, zei ze, heb ik ook al gedacht: ik ben zooveel ouder dan hij; - *mijn* leven is afgesloten, het zijne niet.

Ze keken elkaar aan, en het trof hem dat haar blik jong was, - mild en wijs misschien, maar toch ook verlangend. Een kort oogenblik voelde hij angst, als voor een onmiddellijk gevaar, dan zei hij, met een diepe stem: Neen, je bent niet ouder, maar je hebt veel meer

in je leven bereikt dan ik, - daardoor kan *jij* praten.

Ze antwoordde niet, en hij stond op. - Het wordt tijd. Buiten sloeg een klok twaalf uur.

- Tot ziens.

- Dag Frans, tot ziens. - Wat kon ze verder zeggen? Ze overwoog de woorden: Je zult altijd welkom zijn, - maar hield ze in. Nu was hij al bij de trap, keek naar haar om en knikte. In zijn oogen zag ze een groot, hunkerend verlangen. Misschien weet hij dat zelf niet, dacht ze in een flits.

Ze groette hem nog eens, luisterde dan naar zijn voetstappen. Nu sloeg de deur dicht.

Frans Lenooy was bij haar terug gekomen. -

Hij kwam nog voor zijn vrouw thuis. Wat hij nu deed, ging vlug en doordacht, maar zonder haast. Hij scheurde een blaadje uit zijn notitie-boek, schreef:

- Ik voel me niet heel wel, en neem de kleine logeerkamer. Geen reden tot ongerustheid. Frans. Dit bracht hij naar boven en legde het op Ruth's kussen; de sprei was al van het dubbele bed gehaald. Enkele toilet-artikelen (het allernoodigste) nam hij toen van daar en de aangrenzende badkamer mee. Hij luisterde onderwijl scherp of hij Ruth hoorde thuiskomen, - maar de stilte werd niet verstoord. Zelf maakte hij zoo min mogelijk gerucht. Het hinderde hem dat er iets diefachtigs was in zijn bewegingen, - toch kon hij dit niet veranderen. De kleine logeerkamer lag op de bovenste verdieping. Hij voelde zich verruimd, toen hij daar aankwam.

Den volgenden morgen moest hij zich bezinnen op de gebeurtenissen. Vreemd, dat hij zooveel vroeger wakker was dan gewoonlijk. Zijn slaap was onrustig

geweest door droomen, die nu vervluchtigd waren. Zou hij opstaan, en zijn werk vroeg beginnen? hij hield er niet van, wakker te liggen in zijn bed. Hij wilde... hm, vrij zijn, misschien? dat was een fraze. Toch, sinds gisteren voelde hij verzet in zich, een lust alles te breken. Alles? ja, het liefst de heele wereld. Hij dacht aan zijn houding tegenover dat meisje met de ernstige oogen. Zoo zou ook Flor zijn over enkele jaren, groot van vertrouwen, en met een glanzenden blik van verwachting. Dan wilde hij haar bij zich hebben, zich altijd weer bezinnen - door haar... Zijn zaken aan kant doen? och, dat was misschien minder gewenscht. Ze mocht eens met een armen jongen trouwen, dan zou *hij* moeten zorgen. En zijn eigen jongens, wat daarvan terecht kwam? Tegen rijke leegloopers kon geen enkele vader op; - die school was goed en wel, maar hij zou ze in de gaten moeten houden. Morgen, Zondag, zou hij hen kunnen opzoeken. Was de auto gerepareerd? dat moest hij informeeren.

Hij stond op.

Toen hij bezig was te ontbijten, kwam Ruth binnen. Ze droeg een peignoir, en een klein kanten mutsje op haar hoofd.

- O, ben je al hier? ik zocht je. Hoe is 't?

- Best, antwoordde hij.

- Heb je goed geslapen?

- Gaat nogal.

- Gistermiddag was je al niet in orde, ik zag het aan je; - 's avonds heb ik het nog tegen Violet gezegd.

- Zoo. Ja, ik ben niet meer gekomen, omdat...

Ze viel hem in de rede: Dat begrijp ik. - Ze was op haar gewone plaats aan tafel gaan zitten, begon een beschuit te eten. - Dus, - weet je zeker dat je naar kantoor kunt gaan?

- Ja, zei hij.

Ze ging voort: Eigenlijk kan ik me niet herinneren dat je ziek geweest bent; zelfs in die griep-periode, hè? nooit heb je het gehad.

- Jij ook niet.

- Nee, maar de kinderen, weet je nog? Herbert, dien keer, en Flor, die zoo ijlde...

- Ja. Zeg, e... is de auto gemaakt?

- Natuurlijk.

- Ik had de jongens eens willen opzoeken, morgen, misschien.

- O, prachtig, mag ik mee?

- Dan moeten we vroeg gaan; - of nee, eigenlijk had ik met den trein gewild.

Ze glimlachte even. - Heb je iets tegen den wagen, den laatsten tijd? omdat het geen Rolls Royce is?

- Neen, maar een sport is het niet meer voor me, en de trein gaat sneller.

- Nou, dan de trein. Ze stond op. - Ik zal me eerst moeten kleeden. O, het is vandaag pas Zaterdag. Leuk om de jongens te zien, morgen. - Ze strekte haar armen omhoog, zich rekkend. - O jé, heb ik zalig geslapen vannacht.

Hij reed naar kantoor en dacht aan Ruth. Er was iets tusschen hen, - van trouwe kameraadschap. Ze verdedigde hem, koos zijn partij, dwong hem eigenlijk tot niets. Misschien noemde zij dit liefde, en was het dat ook. Of was het volmaakte tooneelspeelkunst? of beide?

Plotseling zag hij de tafel waaraan hij gezeten had bij Ina, - dat effen bruine vlak, waarover hij voorzichtig aaide. Hij zou weer naar haar toe gaan, zoodra hij kon, - hij wist zeker, dat ze hem verwachtte, en hij zou haar niet graag teleurstellen. Er kwam op dat

oogenblik een zoo sterke drang in hem naar haar, dat hij zich erover verwonderde. Kon hij zoo jong en krachtig voelen? zoo met zijn geheele wezen? Dit had hij vroeger niet gekend, dezen stroom van warmte, deze heldere goedheid. Hij werd erdoor ontroerd. Het was of een beeld van hemzelf, binnen in hem, zich neerboog en bad. Dit was de geest, die tot het leven wekte. Er was veel dorheid in hem geweest, al die jaren, dat wist hij nu. En Ina, zou het haar ook zoo gaan?

Het werd zomer. Dikwijls keken ze samen naar het langzame avondgrauwen, en dan werd het bij oogenblikken zoo stil tusschen hen, dat ze elkaars ademhaling hoorden. De hare deed hem soms denken aan het ongewisse fladderen van een vogel; - er was een stille hevigheid in, en dan iets ijls, dat zou kunnen blijven steken. En Ina hoorde in de zijne een gelijkmatige kracht, iets overvloedigs ook dat van hem uitstraalde, - warmte, en trouw. Ze zagen zichzelf niet zooals de wereld hen zou zien, indien ze geweten had; alleen Amy wist, en die keek door de oogen van haar mevrouw. Ze dachten niet aan een ‘verhouding’, waardoor Frans zijn wettige echtgenoote bedroog.

Hun liefde was zoo sterk, dat ze weer als kinderen werden, en eenvoudig aanvaardden, zonder naar woorden te zoeken die zouden duiden op een eigenmachtige daad. Evenmin dachten ze aan een toekomst; - ze leefden als in een oneindig-verwijd oogenblik, en daarbuiten bestond er niets.

Ze spraken het meest over Ina's leven. Er kwamen brieven van Lilly, die Frans lezen moest, en dan waren er Ina's vele herinneringen. Frans noemde Ruth's naam nooit opzettelijk; terloops vertelde hij van haar

beslommeringen om Timberhill; - ze reisde er vaak heen, die dagen, bleef er ook wel eens overnachten. - Alleen over Flor sprak hij openlijk en graag.

- Eens vroeg hij plotseling: Waarom heb jij zelf geen kinderen?

Ze keek hem aan. - Dat weet ik niet, zei ze zacht; - ik heb nooit iets gedaan om... te voorkomen.

- Maar ook nooit een dokter geraadpleegd?

Ze schudde haar hoofd. - Jack sprak daar nooit over; ik geloof dat hij bang was me te kwetsen; - ik was zijn vrouw, en...

- En dat was hem genoeg, vulde Frans aan. Zijn stem klonk even omfloersd. Nu zwegen ze een oogenblik. Van buiten kwam maar een enkel stadsgerucht; ze hadden het raam dicht geschoven.

- Jij hebt geen spijt van je leven. - Dat klonk niet als een vraag, maar als een diepe overdenking.

Ina antwoordde: - Neen. Ze zou willen opstaan en bij hem knielen, haar hoofd tegen hem aanleggen. - Neen, neen, en jij zult het ook niet hebben - maar ze bewoog zich niet.

- Als je je leven moest overdoen?

- Maar we doen het niet zelf, zei ze.

- Neen, misschien niet. Toen we samen weggingen, weet je nog? - toen was ik gelukkiger dan jij; - maar wat was ik hard, bijna zielloos.

- Zielloos? dat ben je nooit geweest; - wat weinig beschaafd, misschien.

Hij glimlachte even. - Je mag het noemen zooals je wilt.

Weer een oogenblik van zwijgen. Ze klemde haar handen in haar schoot. Waarom wilde ze nu - wilde ze zoo graag - hem aanraken? werd haar liefde daar

grooter door? - Je vroeg of ik spijt had van het leven, zei ze, maar ik ben er dankbaar voor. - Er drongen tranen naar haar oogen, een enkele viel stil langs haar wang. Hij kwam naast haar staan; - nu lag haar hoofd tegen zijn lijf.

- O Frans, ik ben er dankbaar voor.

Hij streelde haar wat, onhandig, als moest hij iets aan haar kapsel verschikken. - Ja, zei hij, ik ook.

Ze schreide, maar na enkele minuten bedwong ze zich en ging van hem af.

Hij liet haar. - Zoo is het goed, zei ze, nu ben ik van dat al te zware bevrijd.

Dien avond ging hij niet later weg dan anders.

Eens verwonderde het hem, dat hij haar altijd thuis trof.

- Kan dit zoo, vroeg hij, mag ik het aanvaarden, dat je wacht? Meteen voelden ze beiden in die woorden een dieperen zin.

Ze antwoordde: Zal ik je van mijn leven vertellen? - Ik ben den heelen dag vrij; ik teeken wat, als ik lust heb; ik ga naar de zaak waarvoor ik werk, ik overleg met anderen omtrent de uitvoering van wat ik heb ontworpen: - ik lees boeken over costuumkunde, ik zie tentoonstellingen. Dikwijls denk ik aan Lilly, ik schrijf haar; - ik wandel en doe boodschappen, ik voel me soms een mondaine vrouw. - En dan 's avonds - heb ik mijn eigen huis. Je hoeft niet altijd te komen, je doet dat ook niet. Je blijft een bezoeker, hoezeer ik ook het gevoel heb, het oogenblik waarop ik je zie binnenkomen, dat ik alleen om jou besta. - Ze brak af, en hij vroeg niet meer. Dat laatste had ik niet mogen zeggen,

dacht ze; - ik begon zoo fier, en waar ben ik geëindigd?

Toch wist ze, dat haar leven zijn hoogtepunt bereikt had. Ze overzag het, met het gevoel dat al haar dagen hadden meegewerkt tot *dezen* tijd, en daardoor betreurde ze niets. Haar jeugd was vroeg aangetast, - zijzelf wierp de resten weg; - haar leven neigde naar den ondergang, maar een onvermoede kracht hield haar staande. Ze moest voort, er was geen tijd zichzelf te koesteren. Nu waren de jaren van haar huwelijk voorbij; Lilly had ze verloren. Ze voelde zich soms als een zwemmer, die zijn kleeren één voor één af gooit, en naakt, zich geeft aan den vloed. O God, dat het leven zoo hoog en steil was, en dat ze naar den hoogsten top werd geheven, waar ze met klare oogen het mysterie zag.

Haar dagen waren goed. Ze zag wel dat Amy soms met onrustig-zoekenden blik naar haar keek, maar dan glimlachte ze. Ze zou willen zeggen: Amy, mijn wachten is anders dan dat van een jonge vrouw; - eigenlijk is het geen wachten meer, ik voel mijn leven voldragen, - ik leer er afstand van te doen. Toch verlangde ze, en ze wist het, - maar het maakte haar niet bang. Het komen van Frans was voor haar niet heel veel anders dan zijn weggaan; ze kuste hem, beide keeren, en voelde dan een zoo diep geluk, dat het oogenblik een ontijdelijke grootheid kreeg.

Haar vroegere vrienden vergat ze niet. Ze genoot meer van een bezoek aan den heer en mevrouw James dan vroeger. Ze logeerde zelfs een Zaterdag en Zondag bij de Kelwins in Manchester. Wel was ze wat van hen vervreemd, maar geduldig en met volle aandacht richtte ze zich naar hen, won allereerst de liefde van

Avende, dan de dankbaarheid van George, die sprak van haar ‘trouw’. Met Maud lachte ze om oude herinneringen, en het afscheid was hartelijker dan het welkom was geweest. Bewust gaf ze haar innerlijken rijkdom uit, had veel meer willen geven, maar wist niet aan wien.

Amy zag het, en de liefde voor haar mevrouw kreeg dagelijks voedsel, - maar ook haar onrust nam toe.

Negende hoofdstuk.

Het weerzien van Flor ontroerde hem niet zóó als hij gedacht had. Een lief kind was ze, heel lief, - maar een kind. Vroolijk, - en wijs voor haar jaren, - of zeiden alle vaders dat van hun dochtertje-op-dienleeftijd? Ze omhelsde hem, keek hem glimlachend aan, en hij vond haar veranderd, nu al; - zelfbewuster was ze geworden. Ook viel het hem op, dat ze zich het meest verheugd toonde om het weerzien van de jongens; vooral Herbert scheen ze veel te moeten vertellen. Hij zag voor het eerst gelijkenis tusschen zijn kinderen; alle drie hadden ze iets eigengereids, en een zelfden stillen trots, - omdat ze... hij wist het niet; - omdat ze Engelschen waren, en Lenooy heetten?

Ruth had haar plan doorgedreven: ze reisden eenige weken met elkaar door Zwitserland. Het kwam Frans soms voor, dat ze in al die hôtels dezelfde pantomime opvoerden: de gelukkige echtgenooten (rijk natuurlijk) met hun stel knappe kinderen. Hij leerde in dien tijd twee dingen: dat hij desnoods van de zaken weg kon (niet wat de zaken betrof, dat zou eerst bij zijn terugkomst blijken, maar wat hemzelf aanging) - en dat hij zich aan Ina had gehecht. Hij stuurde haar prentkaarten, korte briefjes ook, maar voelde den afstand tusschen hen. Voor 't eerst vroeg hij zich af hoe hun vriendschap moest eindigen. Hij kon Ina niet meer missen, niets was er dat haar verving. Het laatste kwartier van de treinreis, voor hun aankomst in Lausanne, had hij wel plotseling gemeend afstand van haar te kunnen doen, in het oogenblik dat hij Flor zou

terugzien. Hij verlangde daarnaar, als naar de oplossing van een irriteerend probleem. De reizigers om hem heen werden onrustig, zochten hun bagage uit het net, en hij zat nog in zijn hoek, zwaar en warm van denken. Deed hij een soort gelofte? och nee, maar hij zag heel duidelijk, dat hij zich zou moeten losmaken. Schamper kon hij nog de vraag daarover heen gooien: Van wie? van Ina of Ruth? - Maar Ruth stond niet alleen.

Hij genoot soms wel van groote wandelingen met de jongens: - ze leken hem flinker geworden, liepen niet meer zoo met gebogen hoofd en sloffende voeten. Ook klonken hun onderlinge gesprekjes levendig, al waren ze dan onbeduidend. Hij zelf was zwijgzaam. - Zoo langzamerhand, zei hij eens tegen Flor, vind ik niet meer veel de moeite waard om te zeggen. Ruth, die dat hoorde, zei lachend: Ga je daarom tegenwoordig zoo vaak naar je club? - en hij zag Ina voor zich, die opstond om hem te begroeten. Het leek hem dat hij met Ina ook nauwelijks sprak. Hij kuste haar, vroeg naar de kleine dingen van haar leven, verlangde weer opnieuw naar haar aanraking. Toch hield hij ook van haar stem, die was voorzichtig met de woorden. Kwam het doordat ze, niet zonder eenige moeite, haar oude taal sprak? of door haar eerbied voor wat een mensch kan uitdrukken als hij oprecht is? Ze had hem daar eens over gesproken. - Hij dacht veel aan haar, en vaak met een schrijnend gevoel van gemis. Hij had nu ook zijn werk niet, er vielen leege plekken in de dagen.

Soms voelde hij deze plezier-reis als een marteling - dan kon de nabijheid van Flor hem niet troosten, noch de pure schoonheid van het land. Zijn leven leek hem mislukt; hij had gewerkt met dagelijksche inspanning, en hij was rijk geworden. Dat gaf een vol-

doening, zeker, - maar zoo langzamerhand wende je daaraan, en dan wilde je weer meer, - een ander geluk, en diepere bevrediging. Een voortdurend samenzijn met Ina, - zou dat hem redden? hij wist het niet, - geloofde het nauwelijks. Een groote moedeloosheid overviel hem; - het zou beter zijn dat hij Ina niet meer zag. Voor zijn gezin was hij verantwoordelijk. En kon hij Ruth niet alle zorgen overdragen? - och, dat was de oude kwestie: hij wilde zich niet onttrekken. Zoodra hij terug was, moest hij met Ina spreken. Zij bond hem niet, maar hij had haar lief, - dat wilde zeggen: hij kon haar doen lijden En hij wist dat ze zou moeten lijden, alleen, - het was onafwendbaar.

Toen hij haar terugzag, trof hem haar zelf beheersching. Ze zat daar in haar rustige kamer en keek glimlachend naar hem op. De gedachte schoot door hem heen: Zoo moeten al haar dagen geweest zijn, zoo stil en goed. Maar ik, daar ver weg, hoe gejaagd was ik. Hij omhelsde haar, krachtig en lang, en ze kuste hem ook met dringende lippen. Neen, ze moest naar hem hebben verlangd.

- Nu ben je toch nog teruggekomen, zei ze fluisterend en keek hem niet aan; - haar hoofd was dicht bij het zijne.

- Natuurlijk; - wat bedoel je daarmee?

Ze nam zijn hand. - We moeten eens praten.

- Ja, probeerde hij luchtig te zeggen, we moeten veel praten, - en hij begon te vertellen van zijn reis.

Ze ging naast hem zitten op den divan, vroeg naar Flor en de jongens. 't Was duidelijk, dat ze hem dit uitstel gunde. Ze vroeg ook om aanvulling van zijn korte berichten: het bleek dat ze zijn route op de kaart

had gevolgd. Ze lachten wat samen, als jonge menschen, en hij zei dat ze stellig ook eens naar Zwitserland moest gaan, - ze had nog haast nooit gereisd.

Ze antwoordde: Dus je hebt wel veel genoten? maar daar praatte hij vlug overheen. Dan gaf hij haar een paar geschenkjes, en ze vroeg bijzonderheden over de kostschool in Lausanne, haalde herinneringen op uit Lilly's schooltijd; - maar hun gedachten waren het meest bij wat ze nog niet gesproken hadden.

Op 't laatst zei Ina: Deze weken hebben me veel geleerd. Wachten is haast te moeilijk voor een mensch, wachten tot de ander terug komt. Daarom geloof ik... Ze brak af.

- Ja, zei hij, we hebben geleefd alsof we zeker waren van onze toekomst, zoo zeker, dat we er nooit over spraken, maar...

Voorzichtig vulde ze aan: We hebben eigenlijk geen toekomst: - en *nog* wilde ze een oogenblik die woorden teniet doen, door hem vast te grijpen, dicht tegen zich aan. Haar handen hief ze even op, maar toen liet ze ze weer zinken.

- Ik heb gedacht, zei hij, we moesten morgen eens uitgaan, naar buiten, dan kunnen we lang praten.

Ze glimlachte bijna onmerkbaar.

- Ruth en de jongens zijn naar Timberhill, ging hij voort, en ik moet een nieuwe auto probeeren. Ruth weet dat, - we kunnen met één niet meer toe.

- Waarom niet?

Hij haalde zijn schouders op.-Weet *ik* het? Nu mochten ze even lachen.

- Dus morgen, zei ze dan; - we zijn nog nooit samen uit geweest. Zullen we naar mijn oude huis gaan, in Kent?

- Goed, zei hij, als je dat wilt. Zijn stem klonk stroef.

Ze keek hem aan. - Had je een ander plan?

- O nee, maar de gedachte aan je huwelijk ontroert me altijd.

- Om Jack's dood? of...

- Dat kan ik niet zeggen. Die man was beter dan ik.

Ze zei zacht: Hij hield heel veel van me.

Zonder haar aan te kijken, vroeg hij: Wilde je naar het kerkhof?

- Misschien even, omdat het zoo'n mooi plekje is. Maar ik wil niet aan zijn graf staan, - ik kan daar niet bij denken. Ik zie hem vaak kort voor zijn dood, zooals hij toen - lééfde nog. En ik denk aan zijn terugkomst, na dat vreeselijke jaar; - maar hij was niet verbitterd, hij had menschen leeren kennen, - kameraden. Och Frans, morgen moeten we maar afscheid van elkaar nemen. Een afscheid voor goed is niet zoo erg, - maar een terugkomst - en dan moeten zien, van elkaar, hoe we geleden hebben, en verworden zijn... of ook: grooter geworden, zooals Jack dien keer. Toen moest ik trachten me op te werken naar hem, en het valt zoo zwaar, dat alles. Zoolang je jong bent, is het goed, maar nu...

Ze wendde haar hoofd om, en hij hoorde haar schreien.

- Ina!

- Stil, laat me maar.

Hij wachtte en ze droogde haar tranen.

- Dus morgen, zei ze met een nieuwe stem, morgen zie ik je weer, en we rijden samen weg. Hoe laat?

- Is acht uur te vroeg?

- O nee. Dan vind je me kant en klaar.

Toen hij op straat stond, vroeg hij zich af, waarom hij al was weggegaan? hij zou nog bij haar hebben kunnen zijn, minstens een uur. En morgen, - als hij

dan wegging... Het was niet mogelijk dat hij dit wilde, en zij - ze kon niet meer buiten hem. Maar toen hij dit gezegd had, proefde hij de onwaarheid ervan. Ze kon dit felle leven niet verdragen, en hij ook niet; - ze waren beiden oud. Maar haar omhelzing, en haar tranen? Hij zuchtte en liep langzaam voort.

De hemel was azuur en glanzend als gespannen satijn. Naar den horizont toe werd het blauw wat waziger, grijs, met een matte tint van violet. Het licht, fonkelend van den hoogen koepel, lag op de aarde plotseling als geschift in kleuren. Groote vakken waren er van veel-tintig groen, doorwemeld van bruin, goudachtig en brons; dat waren de beboschte hellingen, die naar het Zuiden en het Oosten keken. Aan den schaduwkant was alles zwaarder en loomer van kleur; - toch lichtte ook daar het okergeel van de eerste herfstblâren tusschen het verzadigde groen.

Op de buitenwegen was het nog stil. Frans liet de auto maar langzaam rijden; naast hem zat Ina. De voorruit had hij op haar verzoek weg genomen; ze wilde de frissche morgenlucht voelen als een stroom langs haar wangen. Telkens eens zuchtte ze van genot. - De wereld ligt voor ons open, zei ze, en de dag smaakt naar een rijpe vrucht.

Ze had, zoodra ze was opgestaan, de mogelijkheid gevoeld van veel te genieten. Ze zei zichzelf: Ik wil niet uitsluitend denken: dit is de laatste keer. Kan iets dat we eenmaal krijgen, niet juist zeer kostbaar zijn? Zou een moeder treuren, omdat ze niet meer dan één kind heeft? - Ze voelde zich in een lichte stemming; den vorigen avond nog had ze gehuild, maar nu was ze wijzer geworden, en ze zou lachen. Amy moest haar een japon helpen kiezen, en toen Frans belde,

stond ze klaar. Hij liep haar tegemoet, en ze zag zijn bewonderend kijken.

- Vroeger, zei ze, in Rotterdam, toen zag ik er nooit aardig uit, is ‘t wel?

Hij glimlachte. - Dat weet ik niet meer.

- O, ging ze voort, voor mijn gevoel was ik toen Asschepoest.

- En nu?

Ze legde haar hand op zijn arm. - Wat is Asschepoest jong, niet ouder dan achttien jaar. Nu ben ik de moeder van den prins, waarmee zij danste.

- Goed, je hebt iets koninklijks; in mijn ouden wagen zou ik je niet hebben kunnen rijden.

De nieuwe auto, donker groen gelakt, stond voor de deur. Ze gingen naast elkaar zitten, en reden weg. Hun hoofden hielden ze opgericht.

Nu hadden ze het geweldige Londen achter zich gelaten, en ze gleden voort over de heuvelen. Bijna een uur had het hun gekost, om weg te komen uit de stadsstraten, en ze hadden nog maar weinig gepraat.

Een poosje reden ze langs water, dat stil en helder te blinken lag, maar toen de weg afboog, moesten ze mee, - en ze zagen aan weerskanten een sappig begroeiden berm; - veel mos en varens, met gave, helgroene bladeren. Soms wipte een vogel voor hen uit, met vleugellichte sprongen, en even zuchtte Ina: Zoo licht te zijn!

- Vliegen wij ook niet? zei Frans terug, en ze keek verrast naar hem; - kende hij ook deze blije stemming? Het was haast mooier dan geluk, - dankbaarheid, omdat alle spanning gebroken leek, en alle zwaarte was weggevallen.

Ze glimlachte. - Ja, ik geloof dat we sterke vleugels hebben. Zoo vliegt een roofvogel, gelijkmatig, zon-

der schokken, en de lucht suist door zijn wiekslag.

Hij wilde zeggen: Vergelijk ons niet met roofvogels, - maar hij hield die woorden in, zei eenvoudig: Als je maar plezier hebt vandaag.

- Plezier, dat woord is te zwak. - Maar plotseling kwam er een vleug van weemoed door haar denken. Iets was er gezegd dat overmoedig klonk, en niet meer licht; - ze wist wel wat, maar ze wilde het vergeten.

De morgen schreed voort, het werd warmer; het eerste rood van de herfstbladeren begon te gloeien.

- Mag ik straks eens sturen? vroeg ze.

- Ja, na onze eerste rust; ik krijg trek in koffie, en jij?

Ze knikte. - Maar we moeten wachten tot we een aardige herberg zien, een met een veranda en rieten stoeltjes, zooals je ze in Holland hebt.

- Maar Holland is aan den overkant van het water, dichtbij en toch ver.

- Zoo heb ik het al deze jaren gevoeld, zei ze.

- Heb je dikwijls heimwee gehad?

Ze aarzelde een oogenblik. - Neen. Verlangen naar een ander leven, dat misschien wel, - ook in mijn huwelijk nog. Ik ben gelukkig geweest met Jack, maar het was een geluk waarvoor ik op den duur onverschillig zou zijn geworden.

- Misschien had je niet je heele persoonlijkheid ingezet.

Ze keek hem aan. - Dat kan het wel geweest zijn.

Nu zwegen ze weer een poos. Ze reden door een dorp, de kerk liep uit, orgeltonen galmden na over de wegtrekkende menschen.

Waarom ga ik niet weer op een klein dorp wonen, dacht Ina, - het wordt toch tijd, dat ik ergens dit uitgebloeide leven opberg. Maar ‘uitgebloeid’ was het

rechte woord niet, tenminste niet vandaag. Hoe onzegbaar mooi was de wereld in deze laat-zomertinten, onder den machtigen, stralenden hemel!

Ze voelde zich dankbaar, zóó dat haar oogen er wijd van werden, en haar borst zich verruimde. Ze had Frans Lenooy lief; in haar jongen tijd lette ze niet voldoende op hem, nu wist ze wie hij was. En ze kon dit nooit vergeten, het bleef haar bij. Deze dag ook, - die zuivere vreugd.

Wat later, - ze hadden onder een kleine veranda zitten eten -, moest ze Frans iets van haar gevoelens zeggen. Ze zat met haar rug in de zon; - aan haar rechterhand bloeiden stokrozen langs de spijlen van een oud hek.

- Ik voel het zoo, zei ze: Ons menschen is alles gegeven: Het leven, met de gedachte aan den dood, - de smart, met het weten dat we gelukkig kunnen zijn, als we dat willen, - de vreugd, en het medelijden met ongelukkigen. We kunnen zijn als de god van de Joden, en zien dat de Schepping goed is.

Hij antwoordde niet dadelijk; - dan zei hij: Vandaag zijn we wel heel gelukkig, - en ze keek hem dankbaar aan. Hij ging voort: Toen ik mijn huwelijk begon, ben ik ook gelukkig geweest; - anders dan nu - juichender, en - onvaster. In Ruth heb ik me ten eenen male vergist, ze is een vrouw zonder hart; toch ben ik altijd veel goeds in haar blijven erkennen. Je weet: er zijn de kinderen; en dan ook; Ruth zelf, - ze laat me niet onverschillig. Ik zou haar kunnen haten, en een huwelijk is het niet meer tusschen ons, - maar tot een scheiding kan het niet komen; - ik moest je dit toch eens eerlijk zeggen. Je hebt het begrepen, dat weet ik wel -

- In dien tijd dat je weg was, zei Ina zacht.

- Ja. Maar de weken, de maanden daarvoor, - wat zijn die mooi geweest. Als we heel nuchtere menschen waren, - dan hadden we dadelijk *genomen* - wat we *nu* nooit zullen hebben. Maar we waren niet zoo berekenend, - we zouden elkaar daarmee gekwetst hebben. We leefden naar een toekomst, als jonge, eerlijke menschen. Die toekomst *was* er, doordat we er niet naar vroegen. Dit is voor mij het mooie: dat we zoo onzen korten tijd hebben beleefd, - daardoor ook zal ik dien nooit vergeten.

Hij legde zijn hand op Ina's arm.

- We konden niet anders, zei ze.

- Neen; - het is ook geen verdienste van ons, - maar een geluk, dat we ontvangen hebben.

- Praatte je voor het eerst over Ruth, omdat dit ons afscheid is?

- Ja.

Even bleef het stil, - dan zei Ina: We moeten den dag nu niet meer te lang maken. Ze dacht aan haar eigen woorden: ons is alles gegeven, - maar deze uren werden haar bijna te zwaar.

Voorzichtig zei hij: De dag is nog mooi, en we gaan je oude huis opzoeken; - ik wil graag weten waar je gewoond hebt, met Jack en Lilly.

Maar ze verroerden zich nog niet, - alsof ze werden vastgehouden door die plek, waar ze hun innigste woorden hadden gesproken.

Een dag later; - Frans zat met zijn vrouw in hun salon. Dien middag waren de jongens naar school terug gegaan. Ruth had aan tafel over hen gepraat, en over haar bezoek aan Timberhill; - er waren geen gasten geweest. Nu zaten ze zwijgend bij den leegen haard.

- Wil je een vuur hebben? vroeg Ruth plotseling.

Frans keek even op van zijn krant. - Een vuur? neen, het is nog zomer, - en met een vluchtigen blik naar haar: maar je moet kleeren aantrekken.

Ze lachte even. - Om *jou* hoef ik zeker geen avondtoilet te dragen.

- Neen, zei hij droog, - maar een beetje belangstellender liet hij erop volgen: Ga je nog uit?

- Wat doe jij? vroeg ze terug.

- Ik heb een conferentie. - Hier, om negen uur, op mijn kamer.

- O, dan blijf ik thuis, en ik ontvang niemand.

Een stilte. Toen begon Ruth weer: - Sinds mama's dood - en brak af.

- Wat zeg je?

- Niets. Denk je er ooit over, dat ik mijn moeder mis?

- Neen, ik wist niet dat je haar miste.

- Hm; - een dergelijke vriend krijgt een mensch nooit terug, iemand waarmee je niet noodig hebt vertrouwelijk te zijn, omdat ze je altijd begrijpt.

- Dus je was nooit vertrouwelijk met je moeder.

- Dat zeg ik niet. Maar ze nam een bijzondere plaats in, - die blijft nu open.

Hij wist niet wat daarop te zeggen. Voor hem was de dood van de oude mevrouw Parler een opluchting geweest, - maar nu had hij een onbehagelijk gevoel van schaamte, en hij zocht naar een nieuw onderwerp van gesprek. Er gingen een paar minuten voorbij.

- Je vraagt niet eens hoe de nieuwe auto liep.

- O ja; - en?

Hij vertelde, en ze vroeg bijzonderheden. Het viel hem op, dat hij alles wist te beantwoorden, - niets bleek er aan zijn aandacht te zijn ontsnapt.

Nog voor ze waren uitgepraat, werd hij weggeroepen.

Langzaam liep Ruth naar haar slaapkamer om zich te verkleeden. Even luisterde ze toen er gebeld werd; als er toch eens iemand voor haar kwam? Maar wie? Ze had een paar vriendinnen, och ja. Haar moeder was iemand geweest die tegen haar opzag, onvoorwaardelijk, dat deed geen ander, - haar man zeer zeker niet. Kijk, ze sliep hier alleen, sinds maanden. Vroeger sprak Frans eens over een scheiding, - maar hij bleef bij haar. Nu leek hij verder weg dan toen. Ze had iets verloren in haar leven - aan die onverzettelijke kracht naast zich, - en waardoor? wat had ze verkeerd gedaan? Hij verweet haar niets, - maar trok zich terug. Ze had hem gevraagd: Blijf je op de logeerkamer slapen?

- Ja, liefst wel, zei hij.

- Dan was je ook dien eersten keer niet ziek.

Hij keek haar even aan, verwonderd. - O, dat weet ik niet meer. - Plotseling zei hij: Je moet het niet als een beleediging opvatten.

- Hoe dan wel? - Daarop antwoordde hij niet. - Ik zou veel kunnen denken.

- O, dat zal je niet doen, - je bent verstandig. Ik wil eens alleen zijn, rustig, ik ben het haast nooit. Overdag zit ik als in een draaimolen, waar ik in- en uitspring. - Veel meer had hij niet gezegd.

Hij was bijna vijftig jaar en had nooit naar andere vrouwen gekeken. Als ze nu ging veronderstellen dat er een ander was - Een ander? wie, in godsnaam? Het stuitte haar tegen de borst, zoo te denken. Zijzelf was trouw, - ze zag tegen Frans op; - ze zou misschien niet getrouwd zijn, als ze Frans niet had ontmoet.

- Zoo, nu had ze een wollen japon aan met lange mouwen. Voor de spiegelkast bekeek ze zichzelf. Had

ze er ooit jonger uitgezien? haar lichaam was nog zoo lenig. Alleen die hand, met den mageren pols, die was oud; - vreemd, dat dat haar verried. Vond hij haar oud, Frans? zou hij een jongere vrouw willen? Ze beet in haar onderlip. Nooit zou ze hem afstaan; - en ze wilde vóór hem sterven, - wat hij daarna deed, deerde haar niet meer. Haar moeder was lang weduwe geweest; arme mama, - de wereld had geen medelijden met eenzame vrouwen, en van je kinderen had je niets te verwachten.

Wat een geluk dat Frans niet was warm geloopen voor dien oorlog. Hoe had hij het ook eens gezegd? - 'Ik voel niets voor trouw aan het zinkende schip;' - maar dat sloeg op zijn zaken. Ze glimlachte even; - sinds ze Timberhill had, wist ze wel hoe het stond met die zaken van haar man. Op vele punten kon ze gerust zijn - misschien op alle.

Een vrouw die benijd werd; - natuurlijk. Ze hief haar hoofd op. Niemand zou ooit haar nederlaag kennen; - zelfs voor Frans zou ze die weten te bedekken, - ze hoefde zich maar te houden alsof ze overwonnen had, - en dat viel haar nog niet moeilijk, goddank.

Vlug, met beheerschte bewegingen, liep Ruth terug naar haar salon.

Tiende hoofdstuk.

Het werd winter. Amy keek dikwijls naar haar mevrouw en vond dat ze bleek zag. - Nu bent u den heelen zomer niet uit geweest, zei Amy, - u praat wel over reizen, maar u doet het niet.

- Later misschien, antwoordde Ina, als juffrouw Lilly terug is.

Ze had vrij veel werk. Eens, in een trieste en toch bijna overmoedige bui - ze voelde weemoed achter haar gewone opgewektheid en tranen in haar lach - had ze een narrenpak geteekend. - Het is zot, zei ze zichzelf, dat Frans me lief heeft en dat ik hem nooit meer zie, - dat Lilly ver van me weg is en maar weg blijft, terwijl ik heimwee proef achter haar voorzichtige woorden. Wie van mij houdt, schijnt mij te moeten schuwen. Voor haar lag een blad papier, waarop ze kinderjurkjes had ontworpen. Nu teekende ze een man met een grijns op zijn gezicht, en een narrenkap die zijn voorhoofd bedekte. Zijn oogen waren groot, als van een kind, zijn mond was oud en verwrongen. En hij kreeg een fantastisch pak aan, bont en somber, met hier en daar een helle veeg. - Ze had er plezier in. Waarom zou ze altijd ernstige kleeren moeten maken voor deftige menschen? de wereld had haar lach, en haar dwaze mislukkingen.

Zoo begon ze maskerade-costuums te ontwerpen, en al gauw vond ze er een afnemer voor. Het hield haar bezig, al die avonden dat ze op Frans wachtte.

Ze wist wel dat hij niet zou komen, - hun afscheid was een afscheid voor goed. Maar als hij zwak werd, als

hij te zeer verlangde, dan zou ze hem zien. Plotseling zou hij weer voor haar staan; - hij had haar noodig, en ze was bereid. Kon een vrouw opener bereid zijn? - Amy wist wel dat ze wachtte. Als de spanning heel groot werd, dan praatten ze samen.

- Zou er weer gauw een brief van juffrouw Lilly komen? ik verwacht haar nog dezen winter thuis. Als ze door dat examen heen is, dan heeft ze daar iets bereikt, dan kan ze terug. En we zijn verstandiger dan vroeger, we leven meer voor ons plezier, jij ook, Amy, denk daaraan.

Amy lachte. -Maar mevrouw!

Ernstig zei Ina: - Kind, ik gun je zooveel goeds.

Nu voelden ze beiden tranen in hun oogen, en ze herinnerden zich weer het werk, dat niet verzuimd mocht worden.

Lilly's brieven werden uitvoeriger en hartelijker van toon. Het was wel duidelijk dat De Nieuwe Wereld haar niet meeviel. Ina raadpleegde haar vriend James, - die haar zelf liet praten. - Al te gemakkelijk, zei ze, moet het toch niet gaan. Kijk, ik houd er niet van, mijn eigen leven te citeeren; - laat een ander het beter hebben, - zonniger. Maar ik wil dat het kind haar eigen grilligheid, achteraf, au sérieux neemt. - De heer James knikte. Zoo kwam Ina er toe het meisje te zeggen, dat ze althans één examen aan die Amerikaansche universiteit moest doen.

Lilly antwoordde dat ze hard aan 't werk was. Haar zou dit land geen kwaad doen, maar haar moeder mocht blij zijn, dat ze het nooit had gezien. - Als u reizen wilt, ga dan naar het vasteland van Europa, - Spanje, Italië, maar kom niet hier. Ik zelf zou kunstgeschiedenis willen studeeren in een oude, Fransche stad. - Goed

zoo, mompelde Ina, leve de kathedralen, en de paleizen der koningen!

Dien Oudejaarsavond had ze het gevoel alsof haar eigenlijke leven werd afgesloten. Ze wist dat Frans niet meer zou komen. Hij mocht al eens aan haar denken, lust hebben haar weer te zien, - hij kwam niet. Ze had een sterken man leeren kennen; - maar niet voor het eerst. Ook Jack was sterk geweest, meer in 't verborgen misschien, stiller. Als ze hen naast elkaar zette, dan zag ze dat Jack de meerdere was, - en ze verlangde plotseling naar hem met een gevoel van groot heimwee. Ze was zijn vrouw geweest, ze woonde in zijn huis -, toen werd alles haar ontnomen. Aan den strijd met Lilly kon ze niet zonder huivering denken. En toen, - haar ontrouw, die ze haar eindelijke liefde had genoemd, - Frans. Ze verborg haar gezicht in haar handen. Het leven was zoo verbijsterend groot, haar denken kon het niet omvatten. En toch, - nu ze hier gestrand was - ze herhaalde dat woord: - gestrand; - de stormen gingen voorbij, en de woelende golven. Ze kreeg rust, ze zou haar leven in kaart kunnen brengen, enkele simpele lijnen. Had ze waarlijk geleefd? het leek kort en zonder beteekenis. In gedachten schreef ze aan Lilly: - Oudejaarsavond, - mijn leven is voorbij. Als je nog komen wilt, het is mij goed, maar ik vraag er je niet meer om. Als ik Frans op straat ontmoette, zou ik hem ook niet vragen te komen. Eens moet het uit zijn. Was het lang of kort? ik weet het niet, - het was zwaar en ontroerend.

Toen Amy bij haar binnenkwam, herstelde ze zich. - Laat je ons iets goeds drinken, vanavond? In het nieuwe jaar komt juffrouw Lilly thuis.

- Weet u dat zeker, mevrouw?

- Ja; - ik denk in April. We moeten maar wat

vooruit zien. - Tegelijkertijd dacht ze aan den versregel, dien ze al in Holland had geleerd: ‘Old year, you shall not die,’ - en ze dorst Amy niet aan te kijken.

- We moeten maar vroeg schoonmaken, zei het meisje.
- Ja, of verhuizen.
- Verhuizen, mevrouw? waarom?
- Och, om weer eens opnieuw te beginnen.
- Maar u bent aan dit huis gehecht.

Ina antwoordde niet. Ze citeerde verder: ‘So long as you have been with us,’ ‘Such joy as you have seen with us’ - Dan zei ze haastig: Neen, we zullen maar blijven.

Amy schikte de kopjes op het theeblad. Als mijnheer Lenooy vanavond niet komt, dacht ze, dan wordt mevrouw nog wanhopig. Arm mensch. En als juffrouw Lilly in Amerika blijft...

Maar op dat oogenblik sloeg haar mevrouw rustig een boek open.

Eens ging Frans op weg naar Ina, een Zondagmiddag in Februari. Ruth maakte visites in haar eigen auto; - hij had geweigerd mee te gaan. - Ik heb nog te werken, zei hij, - maar hij liep al gauw het huis uit. Er was op dat oogenblik iets boosaardigs in hem; hij haatte de zelfverzekerdheid van Ruth, hij verachtte zijn eigen ‘braafheid’, die hem van Ina had weggehouden. Zoo was het niet in de eerste plaats verlangen naar haar, dat hem dreef, eer een jongensachtige lust om iets te vernielen. Hij zei zichzelf: ruim vijf maanden heb ik het volgehouden, - nu moet het breken. Maar hij haastte zich niet. Hij wist dat hij onmogelijk den afstand te voet kon afleggen, toch liep hij nog voort.

Onderwijl praatte hij als tegen haar: Het is me niet zoo slecht vergaan, Ina, -zulke dingen vallen wel mee. Een mensch heeft zijn werk - en de armoede waaraan hij gewend is. Maar plotseling, een grauwen Zondag, wordt ons slavenleven belachelijk; -belachelijk, hoor je. Waarom zouden we ook nog ons zelf binden, terwijl we al gebonden worden door... ja, door wat al niet?

Vijf minuten later was hij bij een halte, waar een auto-bus juist weer in beweging kwam. Hij sprong er op. Een half uur reed hij mee, stapte uit in een stadscentrum. Daar moest hij zich oriënteeren; - de straatnamen om zich heen kende hij niet, en van de hoofdrichting van zijn bus was hij niet meer zeker. Op den hoek waar hij stond was een bloemenwinkel; hij ging er binnen om den weg te vragen. Maar toen hij een oude, magere vrouw tegenover zich zag, kocht hij wat bloemen, witte seringen en anjelieren. Onderwijl bleek het dat de vrouw niet meer van Londen kende, dan haar eigen buurt. Haar klanklooze, onderdanige stem hinderde hem vaag. - Op goed geluk liep hij verder; het papier van zijn bloemen, die hij al te zorgvuldig droeg, ritselde in den wind. Het werd al donker; de laag-hangende, grijze hemel was vuilig gekleurd met het rood van de stadslichten. De wijk was hem toch niet heelemaal vreemd. Weer sloeg hij een hoek om, lette scherp op of hij een huurauto zag. Deze straat, vale huizen als kazernes, hooge steenen stoepen, die altijd donker waren, achter den gevel wijkend; - hier en daar een kind, dat lusteloos speelde... Waaraan werd hij herinnerd? Stil - hij moest hier hebben gewoond met Ina, - één straat meer naar rechts, of naar links. Was het zoo armelijk geweest, en zoo troosteloos? Hij liep verder, de eerste dwarsstraat in, en zoo kwam

hij er, nog eens afslaande. Ja, deze straat was wat nauwer dan de vorige; aan één kant hadden de huizen smalle houten erkers, die waren misschien eens geel geweest; nu zat er nagenoeg geen verf meer op. Zij hadden aan den anderen kant gewoond, hij wist het nummer nog: 143. Alsof het het doel van zijn tocht was geweest, zoo liep hij nu haastig, om dat nummer te bereiken.

En hij stond ervoor stil. Twee hoog woonden ze; de voorkamer was de zijne. Twee smalle, bijna vierkante ramen in grauwe omlijsting; dunne, vuil-gele gordijnen hingen gelaten neer. Hij had dat alles toen niet gezien, of het hinderde hem niet. Ze waren jong, en de huishuur was hoog in Londen. Wel, en ze hadden zich beiden opgewerkt. Toch stemde dit beeld hem oneindig triest. Ina, die hier in en uit ging, die uit Holland gevlucht was, - naar *deze* vrijheid. En hij liet haar zoo gemakkelijk weer gaan; zij huurde een kamer voor zich alleen, zoodra ze werk had gevonden, - wilde niet langer van hem afhankelijk zijn.

Natuurlijk had hij altijd eerbied voor haar gevoeld, - destijds achtte hij haar niet veel minder dan zichzelf. Nu bewonderde hij haar, en hij zou voor haar kunnen knielen, - ze was mooi en fier, als een vrouw van hooge geboorte. Eenzaam woonde ze nu, maar in een eigen sfeer, - en ze was niet meer jong. Ina, dacht hij, ik zal je rust niet verstoren.

Peinzend liep hij voort, - hij wist niet waarheen. Totdat een auto dicht langs hem reed, de chauffeur hem iets toeriep. Hij knikte, gaf het adres van zijn huis. Op de bank naast zich legde hij de bloemen. En die wilde hij daar laten liggen, - maar toen hij uitstapte, greep hij er toch naar.

Een van zijn dienstmeisjes zette ze in water.

Bloemen, zei Ruth, toen ze was thuisgekomen - wie is er geweest? Het meisje, dat toevallig in de kamer was, antwoordde voor hem: - Mijnheer heeft ze meegebracht.

- Zoo. - Toen ze alleen waren, kwam ze op hem toe. - Zoo, herhaalde ze, je krijgt attenties voor je vrouw. Haar stem klonk niet hard, en hij keek naar haar op.

- Is dat je - onaangenaam?

Nu glimlachte ze, steunde met haar hand tegen den rug van zijn stoel.

- Welnee, malle jongen, ik waardeer het. En, omhoog wippend, kuste ze vluchtig zijn kruin.

In Mei kwam Lilly thuis; Ina reisde haar tot Liverpool tegemoet. Zoo zagen ze elkaar weer, allereerst in het bedrijvig tumult van de haven. Lilly had iets luids over zich, als moest ze het gedruisch van brekende golven overstemmen, en ze leek Ina jonger, dan toen ze gegaan was. Zelfs werd Ina een oogenblik herinnerd aan hun allereerste ontmoeting, toen de sterke, donkere blik van dit kind haar meer had bekoord dan Avenda's lieve teerheid.

Lilly was vervuld van haar reis. Ze maakte korte, scherpe opmerkingen over haar medepassagiers. Met de vrouwen had ze zich weinig bemoeid, maar onder de mannen was er vooral één geweest, dien ze vurig bewonderde. - Waarschijnlijk een type, dat u niet zult waardeeren, zei ze, - een handelsmagnaat, een stoere, heel intelligente man, die een stukje wereldhandel beheerscht.

- Wat voor leeftijd? vroeg Ina.

- O, oud, maar met jonge bewegingen. Zeg moeder, ik ga nu gauw afstudeeren, en dan wil ik de praktijk

in. Die enkele geniale millionnairs is het beste wat Amerika heeft. - Ze praatte veel door elkaar, en heel dien dag bleef er dat verre in haar oogen, dat denken deed aan het blinken van de zee.

Ze kwamen thuis. - Amy, jij bent nog dezelfde. Ja, moeder is wel een beetje oud geworden, en ik ben geen twee jaar weg geweest.

- Dat scheelt anders maar weinig.

- En straks gaan we samen naar Parijs; - ik snak naar echte beschaving, en kunst.

- Och kind, zei Ina. Amy en zij keken met een even verwonderden glimlach naar het jonge meisje, dat nog met hoed en mantel aan door de kamer stapte.

- U wilt toch wel eens iets beleven, na deze twee doodsche jaren. - Plotseling lachte ze. - O, wat gek, u bent carnaval-costuums gaan ontwerpen; - hoe kwam u daartoe?

Ina antwoordde niet. - We kunnen wel eens op reis gaan, zei ze, maar voorloopig zou je het je hier behagelijk kunnen maken.

- Natuurlijk; dit is een prettig huis. Krijg ik mijn oude kamer terug? - ik ga hard werken, en toch - toch me wat meer aan u wijden. Gezelligheid zoek je in Amerika tevergeefs. Oom Herbert is een schat, maar tante Winny... Ik heb een paar dingetjes voor u in mijn koffer. Eigenlijk kan je daar niets koopen, behalve rubber-corsetten. Het is een raar land.

- Ja, dat lijkt wel zoo.

- Onzinnig, dat u mij erheen wou brengen; - ik ben zoo dikwijls blij geweest... Ze brak af en kwam naar Ina toe. Tusschen haar jonge handen vatte ze dat hoofd. - Waarom bent u zoo grijs geworden? Nu blonken die oogen toch van heel na. - Heeft u verdriet gehad om mij?

- Och kind, - ook wel een beetje, ja.

Lilly ontroerde, - want die enkele woorden deden haar een heel leven vermoeden, waarvan ze weinig wist.

- Ik houd veel van u, zei ze, en haar mondhoeken trilden. U moet het me maar vergeven dat ik weggeloopen ben.

- O ja, lieveling.

Amy was de kamer uitgegaan. Nu komt mijnheer Lenooy zeker nooit meer terug, dacht ze.

Ze wijdde zich geheel aan Lilly; - samen maakten ze een reisplan voor Juni; voor de overige zomermaanden huurde Ina een huisje in het Zuiden van Engeland. - We zullen genieten, zei het kind iederen dag, en wilde haar blijdschap weerkaatst zien in moeders oogen.

Ina voelde haar leven afgepaald. Frans kwam niet terug, ze wist het, - de moeilijkste tijd was nu immers voorbij. Het zou heel jammer zijn, als hij nu nog haar stoorde, - maar ze beet op haar lippen terwijl ze dit dacht, en ze had het gevoel alsof haar hart in een leegte viel. Toch wist ze zich rijk met Lilly's liefde; - het kind had haar nog noodig, en dat gaf haar veel meer steun dan ze gedacht had. Ze waren vrij om te reizen en te genieten, - ze zouden iederen dag samen zijn. En dan hernam het leven zijn gewonen loop; - ze werd een oude vrouw; misschien, als het lot gunstig was, mocht ze nog de kinderen van Lilly zien.

Eenmaal, kort voor hun reisje naar Frankrijk, zag ze Frans in den schouwburg; - hij had een loge tegenover de hunne. Ze herkende Ruth, door een enkel woord van hem indertijd, dat ze niet vergeten had. Een kleine, slanke vrouw, met krullend, rossig-bruin haar, en een regelmatig, fijn gezicht. Een oogenblik

wilde ze fel denken: Die man is van *mij*, - maar dadelijk voelde ze het onechte daarvan. - Neen, zei ze toen, als tegen die andere vrouw, van mij is hij zeker niet. Wat beteekent het, dat ik hem liefheb? misschien heeft zijn typiste hem ook lief, of zijn jongste vrouwelijke bediende. Liefde brengt de wereld nader tot ons, - niet altijd één enkelen mensch. Liefde is wijzer dan wij zelf; - we verlangen niets meer dan dien éénen, - maar we krijgen: de mogelijkheid om verder te leven.

Ze wees hem Lilly niet aan, en ze geloofde dat hij haar niet zag; - zoo werd ook deze gebeurtenis voor haar zelf niet heel belangrijk.

Een week later stond ze met Lilly aan de verschansing, een helderen, vol-zomerdag, en zag de flauwe lijn van Engeland's kust wijken. Het leven is een geweldig avontuur, dacht ze, en als we het maar met open oogen beleven, dan is er niet zoo heel veel verschil tusschen voorspoed en tegenslag.

Naast haar was Lilly begonnen te zingen.